memorii | jurnale

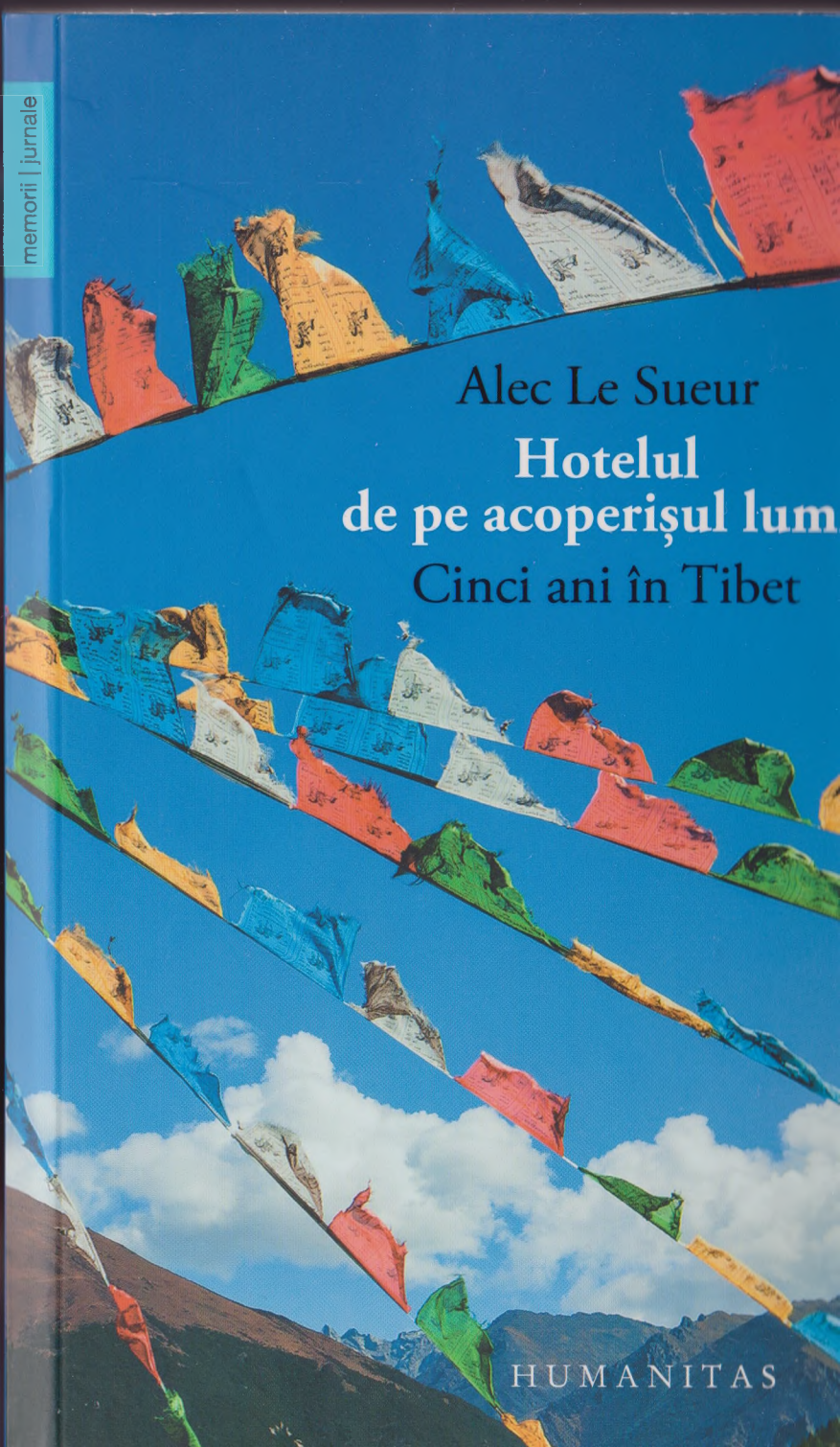

Alec Le Sueur

Hotelul de pe acoperișul lum

Cinci ani în Tibet

HUMANITAS

memorii | jurnale
călătorii | corespondență | portrete | convorbiri | biografii
reportaj | portrete în dialog

Într-o dimineață cețoasă a anului 1988, Alec Le Sueur se urcă în avionul spre Tibet; într-un moment fatidic, semnase un contract cu Holiday Inn Lhasa, după ce lucrase o vreme pentru diverse hoteluri de lux din Europa. Astfel, tânărul Alec pătrunde într-o lume complet străină, unde răul de altitudine e o amenințare permanentă, unde șoferii de taxi sau de ricșă sunt mânați de instincte asasine, unde birocrația și corupția sunt un mod de viață, iar mirosul de unt rânced de iac se ține scai de tine.

Nici la hotel situația nu este mai roz. Cele două tabere – conducerea chineză și experții străini – își pun bețe în roate, la bucătărie carnea este livrată în viu, banchetele sunt compromise de invaziile de muște, iar prin conducte mișună hamsterii de Himalaya.

În descendența maeștrilor prozei umoristice engleze, Alec Le Sueur ne oferă un ghid de călătorie inedit, o fereastră spre o lume exotică și îndepărtată, unde puțini europeni s-au încumetat să ajungă și pe care și mai puțini au cunoscut-o cu adevărat.

„Alec Le Sueur spune atât de multe despre o țară îndepărtată pe care o cunoaștem atât de puțin…"

The Guardian

În aceeași colecție

Sabina Fati
Singură pe Drumul Mătăsii

James William Ozanne
Trei ani în România (1870–1873)

Paul Morand
București

Nikos Kazantzakis
Jurnal de călătorie: Rusia

Nikos Kazantzakis
Jurnal de călătorie: Italia, Egipt, Sinai, Ierusalim, Cipru, Moreea

Sega
Namaste: Un roman de aventuri spirituale în Nepal

Sega
Namaste: Un roman de aventuri spirituale în India

Fotografia de pe copertă:
© Ktree | Dreamstime.com – Tibet Scenery Photo

ISBN 978-973-50-4815-0

Alec Le Sueur s-a născut în 1963 pe insula Jersey. A studiat managementul hotelier la Universitatea din Bournemouth și, înainte să ajungă în Lhasa, a lucrat pentru hoteluri de lux din Londra, St. Tropez și Paris. A locuit cinci ani în Tibet (între 1988 și 1992), iar apoi s-a întors pe insula natală. În prezent scrie articole despre management și călătorii pentru diverse publicații. În 2014 i-a apărut cea de-a doua carte, *Bottoms up in Belgium: Seeking the High Points of the Low Lands*.

Alec Le Sueur

Hotelul de pe acoperișul lumii

Cinci ani în Tibet

Traducere din engleză de
SIMONA-GABRIELA VĂRZAN

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Ioana Vilcu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Andreea Niță
DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la Proeditură și Tipografie

Alec Le Sueur
The Hotel on the Roof of the World
Five Years in Tibet
Copyright © Alec Le Sueur, 1998
All rights reserved.
Published by arrangement with Summersdale Publishers Ltd.
via Agenția Literară Livia Stoia

© HUMANITAS, 2015, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Le Sueur, Alec
Hotelul de pe acoperișul lumii: Cinci ani în Tibet /
Alec Le Sueur; trad.: Simona-Gabriela Vărzan. – București:
Humanitas, 2015
ISBN 978-973-50-4815-0
I. Vărzan, Simona-Gabriela (trad.)
821.111-992=135.1
913(510)(0:82-992)

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Pentru Conny și Nebunii din Lhasa

1
Tu chiar *vrei* să lucrezi în Lhasa?!

Zborul SZ 504, cu 83 de pasageri la bord, aterizează prin burnița mohorâtă ce învăluie aeroportul Kai Tak din Hong Kong. Era dimineața zilei de 31 august 1988. Imaginea miilor de antene de televiziune care răsar de pe acoperișurile zgârie-norilor murdari din Kowloon și care te întâmpină de obicei se pierduse în ceața deasă. Turnul de control a trimis ultimul mesaj către zborul SZ 504 la ora 9.14 dimineața:

„Nimic nu împiedică aterizarea".

Pista aeroportului, o fâșie îngustă de pământ asanat, care se întinde peste apele poluate ale portului din Hong Kong, era ascunsă de burniță. Pilotul Zhou Feng Li și ceilalți cinci membri ai echipajului așteptau liniștiți în cabină. Aeroportul Kai Tak stătea foarte bine la capitolul siguranță. Ultimul accident avusese loc în 1967. Nu avea ce să se întâmple.

Dar zborul SZ 504 era menit să schimbe statisticile de siguranță ale aeroportului când a alunecat pe pistă și a căzut în apele tulburi ale portului. Avionul s-a făcut praf din cauza impactului cu apa. Echipele de prim ajutor au sosit imediat la fața locului, dar muriseră deja șapte oameni: un pasager și cei șase membri ai echipajului, care stătuseră cu nepăsare în carlingă fără centurile de siguranță.

Chiar în acea zi mă aflam în zona de plecări a aeroportului Kai Tak, așteptând să urc pentru prima dată la bordul unui avion CAAC – Civil Aviation Administration of China –, în prima mea călătorie spre China și Tibet.

În timp ce angajații curățau pista de resturile fuselajului vechiului avion CAAC Trident, eu mai aveam de stat șapte ore din cauza întârzierii, timp suficient ca să cântăresc bine decizia de a lucra în această țară: un loc unde nu mai fusesem niciodată, o companie aeriană care clar avea probleme și un contract pe doi ani în unul dintre cele mai îndepărtate locuri din lume.

Cu doar o lună înainte călătorisem din Europa la Hong Kong, având cu mine CV-ul destul de sumar, dactilografiat în așa fel încât să pară mai lung, și cel mai bun costum englezesc al meu. Căutam o slujbă în Orient, unde se spune că ar fi cele mai sofisticate hoteluri din lume. Dacă m-aș fi interesat din vreme, aș fi aflat că nu se merge în miezul verii la Hong Kong îmbrăcat într-un costum gros, de lână. Dar era prima dată când ajungeam la tropice, și mai aveam multe de învățat. Asudând din cauza căldurii umede și înăbușitoare din Hong Kong, cu minunatul costum lipit de mine de parcă ar fi fost din neopren, am intrat în clădirea de birouri a Holiday Inn pentru ultimul interviu planificat.

Ca toate interviurile, a mers prost încă de la început. Venisem doar pentru că un domn binevoitor pe care îl întâlnisem la hotelul Peninsula mă sfătuise să mă duc la un amic de-al său de la Holiday Inn, dar eu nu prea aveam tragere de inimă. Munca în hoteluri implică un grad ridicat de snobism. Dintr-un motiv sau altul se presupune că, din moment ce lucrezi la un hotel de cinci stele, automat faci parte din elita hotelierilor și poți să socializezi cu ușurință cu cei bogați și renumiți. Și pentru că principalul motiv al călătoriei mele în Asia era să-mi continui cariera în hotelurile de lux, încă eram cuprins de snobism și nu prea mă atrăgea să lucrez la Holiday Inn.

Aerul condiționat de mare putere mi-a trecut direct prin costumul transpirat, iar eu tremuram fără să mă pot stăpâni în timp ce mă cuprindea frigul. Doamna care îmi lua interviul a fost

suficient de politicoasă încât să nu comenteze situația în vreun fel, lucru pentru care îi sunt recunoscător, dar se simțea că interviul nu duce nicăieri. Am discutat o vreme. Tot ce-mi doream era să ies din congelatorul acela cât mai repede posibil. Preferam să înfrunt căldura umedă decât să-mi înghețe transpirația pe mine.

M-am îndreptat spre ușă. „Vă mulțumim că ați venit. Vă vom contacta noi", au zis ambele părți cu sinceritatea distinsă a hotelierilor și cu un zâmbet unanim. Pe când ieșeam din birou, am spus în treacăt că mi-ar plăcea să merg la Lhasa, pentru că, înainte să intru la interviu, văzusem o broșură a hotelului Lhasa pe o masă de lângă biroul ei. Din acel moment soarta mi-a fost pecetluită.

„Adică ați *vrea* să lucrați în Lhasa?!" a fost reacția sceptică la comentariul meu făcut la întâmplare. Ușa s-a închis în spatele meu și, până să apuc să mă întorc, intervievatoarea îl sunase deja pe vicepreședintele companiei.

A trebuit să-l întâlnesc în aceeași zi, deoarece în dimineața următoare mă întorceam la slujba mea din Paris. Întrebându-mă încă în ce m-am băgat, am intrat în biroul său. Era un apartament decorat cu gust, iar pe pereți erau agățate pergamente uriașe cu caractere chinezești. Pe unele dintre pergamente erau desenate doar câteva semne dezordonate, făcute cu o pensulă groasă. Mi se părea că erau niște mâzgăleli ale unui copil lăsat nesupravegheat cu un tub de vopsea neagră. Observând admirația mea pentru caligrafie, gazda mi-a arătat pecețile roșii, semn că aveam în fața ochilor opere de artă ale marilor maeștri chinezi. Mi-a citit numele scrise, iar eu am aprobat admirativ aceste creații, gândindu-mă cu cât erau plătiți cei care făceau așa ceva și dacă nepoțelele mele n-ar putea ajunge milionare înainte să împlinească zece ani.

Vicepreședintele se răsucea gânditor în scaunul său: un scaun pivotant, impunător, din piele neagră. De pe acel scaun lua el în fiecare zi decizii în legătură cu imperiul chinez de milioane de dolari al Holiday Inn. Aceasta era persoana care avea să decidă direcția în care se va îndrepta cariera mea. Umerii

largi, chipul pătrățos, părul rar, grizonant și ochelarii cu ramă subțire îi subliniau înfățișarea sobră și erudită. Mi-a făcut semn să mă așez și apoi a început să mă studieze. Privirea lui sfredelitoare și zâmbetul acru mă tulburau și, neștiind unde să mă uit, ochii îmi fugeau de la fața lui la pergamente și la priveliștea spectaculoasă a Hong Kongului, care se vedea de la geamul său.

Taxiuri argintii și purpurii înaintau cu greu pe străzile aglomerate, atât de jos sub noi, de parcă s-ar fi aflat la kilometri depărtare. E ciudat să vezi lumea de la înălțime. Pare un loc aparte, pe care oamenii nu trebuie să-l vadă niciodată, ca bucătăria unui restaurant sau băile familiilor regale.

Tot jos se zăreau capete transpirate strălucind în lumina soarelui. Peste fiecare portic și bordură erau gunoaie și rufe căzute. Lumina zilei scotea la iveală brațele ruginite ale reclamelor cu neon, care se cățăraseră până sus pe zgârie-nori. Aparatele odioase de aer condiționat țâșneau din zidurile exterioare, scuipând picături de apă agasante pe trecătorii ghinioniști de jos.

Această ultimă imagine m-a readus în prezent. Era clar că nu mă simțeam în largul meu. Costumul nu mi se uscase, iar ochii cenușii ai vicepreședintelui, măriți de lentilele groase bifocale, continuau să mă sfredelească ajungând până la gândurile mele cele mai intime. După câteva minute de liniște, s-a lăsat pe spate în scaunul său și mi-a vorbit încet, pe un ton grav și autoritar:

— Deci, tinere, tu vei fi directorul de vânzări și marketing. Vei petrece șase luni pe an în Tibet, înconjurat de iaci, iar în celelalte șase luni ți-o vei trage până nu mai poți în Hong Kong. Cum ți se pare?

Parcă speriat de propria întrebare, a sărit din scaun și m-a rugat agitat să nu repet ceea ce tocmai spusese. Încercând să-și recapete cumpătul, s-a afundat stânjenit în scaun și mi-a oferit câteva sfaturi despre cum să supraviețuiesc în China. Lucrase

acolo mulți ani și cunoștea sistemul mai bine decât oricine altcineva.

— Ai grijă, îmi spuse el, lumea aceea e diferită de cea occidentală.

Făcu o pauză.

— Când întâlnești o tânără localnică, să-ți amintești de vorba asta: „Nu poți să probezi o cămașă decât după ce o cumperi".

Deși nu înțelegeam ce voia să spună, am dat din cap aprobator.

— Vor fi cu ochii pe tine, continuă el. O să știe și când tragi vânturi. Ai grijă.

Ultimele cuvinte mi-au rămas întipărite în minte. Întrebându-mă încă de ce ar trebui să cumpăr cămăși cu localnicele, m-am întors la Paris să-mi depun preavizul.

— Unde te duci, Alec? La George V? La Ritz? Te întorci la Londra?

— Nu. Mă alătur celor de la Holiday Inn.

— Mergi la Holiday Inn? De ce? La care dintre hoteluri?

— Cel din Lhasa.

— Lhasa? repetă el privindu-mă nedumerit.

— Da. Lhasa din Tibet, am răspuns eu.

Colegul meu a putut cu greu să șoptească:

— *Au Tibet?! Au Tibet?! Au Tibet?!*

Burnița încetase, iar ceața se risipise din jurul aeroportului Kai Tak. Priveam cu o fascinație morbidă cum inginerii aeroportului ridicau botul avionului din apă. Nu-mi este frică să zbor, dar trebuie să recunosc că am fost mai mult decât neliniștit mai târziu, în aceeași zi, când am decolat la bordul unui avion CAAC SZ 4401, pe deasupra resturilor zborului SZ 504.

M-am încurajat spunându-mi că nici măcar CAAC nu-și putea permite să i se prăbușească două avioane în aceeași zi, apoi am închis ochii, lăsându-mi mintea să-și închipuie ce-mi rezervă viitorul.

Tibet. Ce făcusem? De ce-mi abandonasem slujba comodă de la hotelul de lux din Paris? În loc să traversez bulevardul Champs-Élysées pentru a ajunge la muncă, oare pe unde mă vor purta pașii acum? De ce nu mă întorceam acasă, în Insulele Canalului, unde m-aș fi putut bucura de dragostea și atenția părinților mei?

În ciuda dorului de casă, știam că luasem decizia corectă. Aveam 25 de ani, eram burlac și îmi doream o provocare. Parisul devenise prea plictisitor și șters. Era timpul pentru altceva, într-un loc cu totul nou.

Tibet. Imagini cu o țară de vis: castele de o înălțime năucitoare, vârfuri montane neprimitoare, palate din vremuri demult apuse învăluite în vălătuci de ceață. Da, așa ceva doream să întâlnesc. Nici măcar nu zărisem locul, dar ardeam de nerăbdare să ajung acolo. Unii turiști străini sunt atrași de Tibet din rațiuni politice sau religioase, dar eu nu mergeam acolo ca să mă descopăr sau să eliberez o țară. Eu voiam doar să am parte de aventură.

Nu existau zboruri directe către Lhasa. Toate zborurile aterizau și oamenii rămâneau peste noapte în Chengdu, cel mai pestilențial oraș din Sichuan, unde soarele nu strălucește niciodată.

Chengdu este capitala *ccccrrrrrrrrgggggggkkkhhhhpt* a Chinei. Sunetul pe care îl auzi la sosire îți inspiră un cuvânt inexistent în *Dicționarul Oxford al limbii engleze* și care nu ți-ar fi de folos la Scrabble. Este unul dintre sporturile naționale ale chinezilor și ești liber să-l practici când ajungi în China. Vine de undeva din adâncul gâtului, de preferat din vârful degetelor de la picioare, trece prin spatele corzilor vocale, cumva implică și nările, adună totul și apoi aterizează pe covor, cât mai zgomotos cu putință. Dacă nu există covor, așa cum se întâmplă destul de des la aeroportul Chengdu, atunci poți încerca să ținteșți în

scuipătoarele pline, care au fost puse la dispoziția pasagerilor în sălile de așteptare.

Te distrezi? Așteaptă să vezi și alte jocuțe de-ale lor, ca suflatul nasului pe jos fără batistă. Am învățat prima lecție de conduită chineză atunci când i-am atras atenția cuiva că nu este politicos să faci așa ceva. Mi s-a spus că obiceiul vesticilor de a-și sufla nasul în batistă, iar apoi de a pune batista și ce conține ea în buzunar este dezgustător. Poate chiar au dreptate din acest punct de vedere. Mare dreptate, de fapt. Cum a intrat oare în cultura occidentală acest obicei? Bine că este singurul șervețel cu mizerii pe care ni-l punem în buzunar. Putea să fie mult mai rău.

Aventura începuse deja. Aici nu era deloc ca în Paris.

Domnul Li, care mă luase de la aeroport, mi-a enumerat toate locurile de văzut în Chengdu și m-a întrebat de ce nu rămân o săptămână aici înainte să merg în Lhasa. M-a întrebat ce caut până la urmă în Lhasa. E un loc îngrozitor.

Domnul Li, din provincia chineză Hebei, era omul nostru de legătură în Chengdu. Vorbea fluent engleza și franceza, studiase matematica la facultate și se pricepea foarte bine să descurce și cele mai încurcate situații. Era supracalificat pentru postul pe care îl ocupa, însă se considera norocos că lucra la Holiday Inn Lhasa fără a fi nevoit să se afle acolo. Singura sa grijă era că actele lui erau încă înregistrate în Tibet și trăia permanent cu spaima de a nu fi chemat acolo într-o bună zi. „Nu vreau să mă duc în țara aia", repeta mereu ridicând ochii rugător către ceruri. Mi-a mai spus că-mi va fi mai mult decât recunoscător dacă l-aș putea ajuta cumva să i se elibereze actele.

Deși Li vorbea cu mult entuziasm de Chengdu, pentru mine singurul punct de atracție a fost spălătoria de mașini din drumul nostru. Era o afacere destul de nouă în China. În apropierea orașului toate mașinile trebuiau să iasă de pe șosea și să se înscrie pe una dintre cele cinci benzi ale spălătoriei. Pe fiecare

bandă lucrau șase angajați care împroșcau nepăsători mașinile cu jeturi puternice de apă și apoi le frecau puțin cu perii țepoase. Taxiurile din Chengdu nu sunt cele mai rezistente mașini din lume. De pe urma unei spălări în cel mai bun caz te uzi leoarcă, în cel mai rău, mașina se oprește o sută de metri mai încolo din cauza motorului înecat în apă. Taxiul nostru a trebuit să fie împins ca motorul să pornească iar și, chiar dacă nu am înțeles exact ce cuvinte a pronunțat șoferul, am prins ideea despre noul serviciu. Acest serviciu obligatoriu costa un dolar. Domnul Li mi-a explicat voios că spălătoriile auto reprezentau o nouă măsură luată pentru a păstra orașul Chengdu curat. Mi s-a părut o idee bună până când domnul Li mi-a spus că era singura spălătorie din Chengdu, iar mașinile puteau intra în oraș din alte direcții, oricât de murdare.

Pe când mă instalam la hotelul Jin Jiang, am întâlnit doi canadieni îmbrăcați în impermeabile fosforescente.

— Mergi în Tibet? mă întrebă unul din ei.

— Mult noroc, adăugă celălalt.

Greg și Dave alcătuiau o echipă de alpiniști în drum spre Everest, însă, în loc să se afle în tabăra de bază unde trebuiau să fie deja, își înecau amarul în barul din holul hotelului Jin Jiang. Deși plătiseră o mică avere Asociației Chineze de Alpinism, drumul lor către Everest fusese întrerupt din cauza birocrației. Greg îmi tot arăta permisul extrem de scump obținut pentru escaladarea Everestului. Dar asociația trecuse cu vederea că cei doi aveau nevoie și de o viză pentru a intra în Tibet.

În ciuda argumentelor aduse de ei că muntele se află în Tibet, deci nu-l puteau escalada decât dacă erau lăsați să intre în țară, ofițerul de la aeroport nu s-a lăsat convins. Deoarece omul reprezenta autoritatea, el a avut ultimul cuvânt.

Ne-am plâns amarul și la cină. M-am gândit că se vor simți mai bine dacă vor gusta mâncăruri din legendara bucătărie Sichuan, renumită pentru picanteria ei. Ni s-a alăturat și dom-

nul Li, care ne-a asigurat că știe unul dintre cele mai bune localuri din oraș: unul dintre restaurantele de-a lungul canalului de scurgere, pe care îl identificase în mod greșit ca fiind râul principal din Chengdu. Știam că mâncarea din Sichuan este picantă, dar bucătarul-șef avea altă părere despre ce înseamnă picant. Li și-a devorat porția cu poftă. Îi priveam pe Greg și pe Dave cum transpiră după prima lingură de supă, vărsându-și în felul acesta năduful în urma supărărilor care-i măcinau. Nici reacția mea nu a fost mai bună și, în curând, am sfârșit prin a ronțăi varză crudă – singurul ingredient neatins de sosul caustic.

Deși efectul sosului nu trecuse încă, l-am însoțit pe Li în plimbarea sa de seară, de la hotelul Jin Jiang la statuia președintelui Mao. Acesta stătea în lumina apusului cu mâna ridicată într-un salut comunist. Pe drumul din fața statuii erau înșirați sute de vânzători ambulanți care fluturau tablouri prin fața turiștilor doritori. La picioarele marelui erou comunist se afla în plină desfășurare o activitate capitalistă.

O singură noapte în Chengdu este întotdeauna de-ajuns, astfel încât am fost ușurat când m-a trezit telefonul la patru dimineața, a doua zi.

— Taxiul, spuse domnul Li pe un ton surprinzător de jovial pentru o astfel de oră, te va duce la aeroport.

Unora le este teamă să zboare cu CAAC, să vadă polițiști pe stradă, de legea marțială, de tancuri… dar eu sunt de părere că cea mai înfricoșătoare persoană din China este șoferul de taxi.

Aceștia își petrec nopțile mestecând usturoi și scoțând bolboroseli urât mirositoare.

Să nu stai *niciodată* pe bancheta din spate a mașinii. În primul rând, asta îl enervează la culme (pe când scopul tău este să-l faci să fie cât mai relaxat cu putință). În al doilea rând, din această cauză va conduce mult timp pe străduțe înguste cu o viteză de 120 km/h, întors către tine pentru a mormăi ceva de neînțeles, parfumându-te cu miros de usturoi.

În schimb, îndreaptă-te repede către locul din față. Și, dacă tot cauți pe întuneric centura de siguranță, nu te mai agita degeaba. Pur și simplu nu există. Apoi trebuie să te pregătești sufletește pentru cursa morții către aeroport.

Cu o mână pe claxon și cu cealaltă la ora trei pe volan, ca să poată vira brusc la stânga sau la dreapta cu minimum de efort, șoferul a țâșnit din parcarea hotelului Jin Jiang, împrăștiind din calea sa toți măturătorii de stradă matinali.

Oameni îmbrăcați în gri, suiți pe biciclete negre, nesemnalizate, apăreau ca din neant în ceața din zare. Am virat la stânga ca să evităm o ciocnire iminentă, numai pentru a ne trezi în pericol de a ne izbi de o altă mașină; am virat la dreapta și, la doar câțiva metri, am dat peste un om pe bicicletă cu jumătate de porc în coș, privindu-ne înspăimântat; când un tir a tras spre dreapta, noi am virat către stânga și am ajuns pe banda de urgență, iar omul cu porcul a dispărut în urma noastră, în ceață, dar din sensul opus s-a ivit un motociclist care venea direct spre noi, pe contrasens… și am continuat tot așa până am ajuns la aeroport. De obicei, faci 35 de minute până la aeroport, dar, dacă prinzi o astfel de cursă a morții, ajungi în 16.

La aeroport trebuie să te lupți cu sutele sau poate chiar cu miile de pasageri înghesuiți cu toții într-o sală mică, strigând cât îi țin plămânii, arătând permisele de îmbarcare de ieri și cotoarele biletelor oricui se nimerește. Deoarece ceața plutește mai mereu deasupra orașului Chengdu, zborurile se pot amâna cu zilele – drept urmare, când avionul tău chiar decolează, descoperi că este asaltat de pasagerii din zilele trecute, iar ție nu-ți rămâne decât să mai încerci a doua zi.

Singurele persoane calme de la aeroport sunt angajații, care stau mulțumiți în uniformele lor, în spatele birourilor, citind ziare și sorbindu-și ceaiul din borcane de dulceață, aparent surzi la ce se întâmplă în jurul lor.

În acest loc înveți primele cuvinte în chineză. Vocabularul acestor oameni nu conține termeni ca *mañana*[1]. Aici există doar *may-oh*, adică *nu*. Este un cuvânt absolut minunat, utilizat cu atât mai des cu cât începi să pui mai multe întrebări. Prin asta trebuie să înțelegi că nu există nimic din ceea ce ceri, că nici nu a existat niciodată și că nici nu e nevoie să-ți răcești gura degeaba întrebând.

Acum ajungem și la cel de-al doilea cuvânt, *putchidao*. Asta înseamnă *nu știu*.

După ce ai primit primul răspuns negativ *may-oh* și întrebi politicos unde ai putea să primești un răspuns mai bun la întrebarea ta, atunci ți se spune *putchidao*.

În acest moment este foarte important să nu te pierzi cu firea. Adesea am râs de alți pasageri străini care se tot agitau, băteau cu pumnul în tejghea și se strâmbau în fel și chip din cauză că erau nervoși. Dar bineînțeles că toate acestea sunt în van, deoarece rezultatul nu va fi decât un alt *may-oh* domol, rostit de personalul companiei aeriene.

Însă trebuie să recunosc că și eu m-am comportat la fel de jalnic, și acum îmi este rușine să-mi aduc aminte că am uitat cum funcționează sistemul și că m-am alăturat gloatei de străini neștiutori cărora le crește vertiginos tensiunea.

Mă întorceam după o pauză lungă. Peste tot în jurul meu în aeroport același sunet nesuferit, *ccccrrrrrrrrgggggggkkkhhhhpt*; oamenii se înghesuiau cu permisele lor de îmbarcare vechi de o zi pe același câmp de luptă. După ce am stat aproximativ 45 de minute în această nebunie, am reușit să mă strecor până la ghișeul de îmbarcare și să-mi pun bagajul pe cântar.

— *May-oh*.

---

1. Mâine (în spaniolă, în orig.) (n.red.).

Nu aveam voie să trec mai departe din cauză că bagajul era prea greu. Un angajat inexpresiv mi-a făcut semn cu mâna spre ghișeul pentru bagaje care depășesc greutatea admisă.

— *May-oh.*

Nu puteam să plătesc, deoarece persoana care avea cheia sertarului unde se aflau chitanțele nu venise la muncă.

— *Putchidao.*

Nimeni nu știa când ar putea să vină, și cu acest răspuns s-au întors la căscatul lor, sorbindu-și în continuare ceaiul din borcane și citind ziare. Înapoi la ghișeul de îmbarcare.

— *May-oh.*

Nu puteam trece pentru că nu plătisem. M-am dus din nou la celălalt ghișeu și, deranjând un angajat din lectura sa, am reușit să-l conving să-mi accepte banii și să treacă suma pe biletul meu.

Și iar de la capăt. Funcționarul mi-a luat chitanța improvizată, dar tot un *may-oh* am primit. Nu aveam o chitanță oficială și, prin urmare, nu aveam voie să mă îmbarc.

M-am întors la ghișeul pentru bagaje. Sosise responsabilul care avea cheia! Dar, *may-oh*, nu mă putea ajuta, deoarece nu aveam biletul de avion.

M-am dus apoi în zona de îmbarcare.

— *May-oh.*

Nu-mi puteam primi biletul până nu îi arătam chitanța pentru bagajul cu kilograme în plus. Avionul meu trebuia să decoleze peste 15 minute și în acel moment am clacat. Ce înseamnă furia unui om răbdător...

Mulțimea zbuciumată și gălăgioasă din jurul meu s-a îndepărtat. O clipă au tăcut cu toții, întorși către străinul ciudat care urla. Dar văzuseră de prea multe ori astfel de manifestări, așa că și-au pierdut repede interesul și s-au întors la îmbrânceala lor. Angajații de la aeroport au rămas la fel de impasibili și nici măcar nu și-au ridicat privirea de la birourile lor, unde stăteau fără griji, bându-și ceaiul.

În astfel de momente te întrebi dacă nu era mai ușor să călătorești pe vremea vechilor exploratori, care traverasau Himalaya cu mari caravane de catâri, cămile, iaci și cu oameni care cărau echipament și alimente pentru luni întregi, prin trecători de munte amenințătoare și mereu în pericol de a rămâne fără mâncare și combustibil.

Când se adună expatriații din China, unul dintre subiectele cele mai dezbătute este CAAC. Fiecare are o poveste preferată despre CAAC. Un alt subiect este: „Ai auzit despre tipul ăla pe care l-au prins în liftul hotelului Palace din Beijing?"

Câțiva ani numai despre asta au vorbit hotelierii expatriați din China, din Tianjin până în Tibet. Un angajat expatriat fusese prins probând o cămașă cu o localnică în liftul celui mai bine cotat hotel din Beijing. Actul în sine era suficient pentru a isca un scandal, însă cea mai savuroasă parte a poveștii este felul în care a fost prins nefericitul cuplu. Crezusem mereu că la un moment dat s-a deschis ușa liftului, dar n-a fost așa. Se pare că totul fusese urmărit de angajații de la supraveghere prin camerele de luat vederi. După cum susțin anumite surse de încredere, s-a pus un preț măricel pe caseta respectivă, dar aceasta a dispărut în mod misterios. Cuplul a fost destrămat, el a fost trimis din țară cu primul avion, iar de fată nu a mai auzit nimeni nimic.

După ce se sparge gheața cu povestea din lift și cu alte asemenea istorisiri, atenția se îndreaptă către experiențele prin care am trecut cu toții la bordul avioanelor CAAC. Fiecare are povestea lui preferată despre aterizări, despre anumite piese care se desprindeau din avion, despre cum erau aproape să se prăbușească, despre scaune puse pe culoar deoarece se dăduseră mai multe bilete decât locuri disponibile și seara continuă în același fel până se termină berile Tsing Tao.

Persoanele care călătoresc foarte des spre China au redenumit CAAC drept „Compania Aeriană Chineză ale cărei

Zboruri se Anulează Mereu", dar există și o variantă macabră, „Compania Aeriană Chineză ce se Prăbușește Mereu".

Eu unul prefer să-i las denumirea din engleză, CAAC (pronunțat „cac"), și care în limba franceză descrie pe deplin calitatea serviciilor.

Deja am zburat de atâtea ori peste cerurile amenințătoare cu CAAC, încât aș putea fi un membru de top al campaniei lor de fidelitate. Asta dacă ar avea așa ceva. Însă, în acea primă zi, nu aveam nici o idee despre ce va urma.

Domnul Li mi-a șoptit că „pilele" sunt cheia pentru a trece dincolo de ghișeul de îmbarcare. Chinezii numesc acest lucru *guanxi* și este practic imposibil să te descurci în China fără el. L-am urmărit pe Li ieșind din mulțime și convingându-l pe paznicul CAAC să ne dea un permis de îmbarcare. Mi-a pus geamantanul peste valizele Samsonite ale unor japonezi, astfel încât nu am mai fost nevoit să plătesc în plus.

M-a surprins refuzul domnului Li de a accepta bani pentru ajutorul său.

— Te rog să te interesezi de actele mele! mi-a strigat în timp ce dispărea din nou în masa de oameni.

Am vrut să-i mulțumesc, dar gloata îl înghițise deja și nu l-am mai văzut. După ieșirea mea de la ghișeul de îmbarcare și după plecarea săritorului domn Li, starea mea de spirit s-a îmbunătățit când am văzut deasupra unui birou o tabelă pe care scria „COMPANIA CHINA DE SUD-VEST, OPERARE ZBORURI NEREGULATE".

Cu această nedumerire în minte am pornit către controlul de securitate.

Pe când mă apropiam de detectorul de metale, mi-am adus brusc aminte că nu îmi scosesem briceagul din buzunar. Era prea târziu să mă întorc și să-mi caut bagajul de cală, așa că mi-am golit resemnat buzunarele în coșul de la control. Fata de acolo își exersa engleza:

— Bani, a spus ea în timp ce monedele treceau în partea cealaltă. Walkman. Cuțit.

Cu un zâmbet primitor, a trecut toate obiectele peste tejghea.

În sala de așteptare nu se fac anunțuri în engleză, astfel încât se întâmplă adeseori ca turiștii să stea bine mersi ore în șir după ce avionul lor a decolat. Am fost avertizat cu privire la acest tertip și de aceea m-am postat în apropierea unui chinez care avea un permis de îmbarcare la fel ca al meu, rugându-mă ca acela să fie zborul spre Lhasa. Nu aveam cum să-l scap din ochi, având în vedere că avea o pungă mare cu usturoi încolțit pe post de bagaj de mână.

După un timp destul de îndelungat petrecut în fumul gros din sala de așteptare, s-a auzit la difuzoare un anunț țipat în limba chineză. Ei nu au un buton pentru reglarea volumului, ci numai pentru distorsionarea sunetului, iar boxele lor erau distorsionate la maximum. Din fericire, amicul meu cu usturoiul și alte 150 de persoane au părut că înțeleg anunțul, căci imediat au sărit în picioare și s-au năpustit câte șase pe scara îngustă, iar mai apoi în autobuzele care ne așteptau pe pistă.

Avionul m-a șocat și mai mult decât aeroportul în sine: era un Boeing 707 hodorogit, care părea mai bătrân decât mine. Primele lucruri care te întâmpină odată ce te îmbarci sunt mirosul persistent de varză putredă și grupul de tinere neîngrijite, în uniforme șifonate. Acest grup reprezintă echipajul, care are un mic compartiment în care-și bea ceaiul, prin care trebuie să treci pentru a ajunge la locul tău.

Când ți-ai revenit după damful de legume putrede, treci prin zona de „business" către clasa a doua. În fața ta se află cei 150 de pasageri care s-au întrecut pentru a prinde locurile cele mai bune. Deși scaunele sunt numerotate, nimeni nu ține cont de asta, ba chiar se întâmplă deseori să existe mai multe permise de îmbarcare cu același loc. Dar lupta cea mai acerbă se dă pentru compartimentele de deasupra.

Se pare că nu există nici un regulament oficial care să stabilească greutatea bagajului de mână permis la bordul avioanelor CAAC. Deci singurul considerent este unul de natură fizică, și anume cât de mult poate cără un om. Micuțele doamne chineze întrec orice închipuire, împingând valize uriașe de-a lungul culoarului. Familii întregi de tibetani zâmbitori se chinuie să urce pe trepte cu ranițe burdușite, prinse pe spatele lor încovoiat. Nimic nu-i poate face să se dea bătuți în timp ce-și croiesc drum de-a lungul culoarului, pregătiți și de următoarea încercare: înghesuirea acestor bagaje în spațiul alocat. Trebuie să fii un pic atent, deoarece din compartimente mai ies bucăți de fuselaj și câteva cabluri care mai mult te incomodează. Stewardesele strigă și încearcă să facă ordine, dar nimeni nu le ia în seamă, fiind prea ocupați să înghesuie bagaje de 20 de kilograme într-un spațiu destinat pentru 10. Drept urmare, unele compartimente vor rămâne deschise, cu bagajele spânzurate deasupra pasagerilor care nu bănuiesc nimic. Restul bagajelor sunt îngrămădite pe orice scaun neocupat. Odată am stat chiar lângă un coș în care se afla jumătate de porc înghețat și care imediat după decolare a început să se dezghețe, iar apa să se scurgă pe mochetă. Nimeni în afară de mine nu părea câtuși de puțin îngrijorat din cauza asta.

Panourile din tavan nu stau foarte bine la locul lor, iar în timp ce avionul accelerează pe pistă este mereu distractiv să ghicești cam câte măști de oxigen vor cădea, amuzându-i astfel pe pasageri. Uneori nu te poți agăța disperat decât de jumătate de centură în timp ce le privești pe bietele stewardese cum se străduiesc să încheie demonstrațiile de siguranță înainte să fie rostogolite în momentul în care avionul atinge viteza pentru decolare.

Ca să te mai liniștești, este întotdeauna indicat să ceri revista din avion. Trebuie să-i dăm Cezarului ce-i al Cezarului: broșura CAAC este cea mai amuzantă dintre toate broșurile companiilor aeriene. Când am citit-o prima oară, am râs cu lacrimi și nu mă

puteam opri. A trebuit să vină stewardesa să mă roage să încetez. Copertele arată destul de bine și sunt lucioase. Hârtia e de o calitate atât de bună, încât poți crede că a fost fabricată în Hong Kong, dar engleza de baltă nu poate proveni decât de la o persoană din China care nu a folosit niciodată această limbă. Rezultatul este o publicație fără pereche în istoria aviației.

În broșură descoperim un articol intitulat „Tinere strălucind pe cerul albastru", dedicat stewardeselor CAAC:

> Stewardesele Companiei Aeriene de Sud-Vest trebuie să treacă de patru etape și anume, dificultăți, aboseală, murdărie, emoții. Pe lângă calitățile generale ale unei stewardese.

Citind în continuare anumite explicații despre etape, nimic nu îți inspiră încredere în CAAC, iar pasagerul surescitat, care se ține cu toată puterea de jumătatea sa de centură în timp ce avionul gonește pe pistă, nu este sfătuit să își arunce ochii asupra paragrafului următor, care se referă la dificultăți:

> Dificultăți, se observă mai ales la zborul Chengdu–Lhasa, avionul des aduce probleme pasagerilor cu zguduit cauzat de gol de aer, din cauza topografiei periculoase și a climatului schimbător. Stewardesele verifică pasagerii, ele au la fel probleme ca pasagerii. Stewardesa, Ge Ling avusese o cicatrice pe cap din cauza unei zguduituri bruște.

Deși stewardesele sunt mereu în pericol de a se lovi, ele trebuie să-i mulțumească pe pasageri:

> Aboseală, cu care stewardesa este adeseori efectuată. Zburând mii de kilometri, repară pasagerii mai mult de 15 ori în cabina pasagerilor cu doar 30 de metri lungă, ele zboară de patru ori pe zi ca de obicei.

Și chiar dacă stewardesele sunt istovite după repararea pasagerilor, mai au de trecut prin cea mai dificilă sarcină:

Lăsând murdăria la o parte, este o caracteristică deosebită a stewardesa de la Compania Aeriană de Sud-Vest. Un pasager a avut incontinență de fecale, stewardesa, Zhu Jiang Yin și Tan-GouPing, l-au ajutat pe acest pasager fără ezitări. Pasagerul a fost emoționat, plin de lacrimi.

Nu trebuie să vă faceți griji dacă aveți „incontinență de fecale" – vă aflați tot timpul pe mâinile „tinerelor strălucind pe cerul albastru".

O ediție ulterioară a broșurii mi-a confirmat una dintre suspiciunile mele despre CAAC. Pentru mult timp am susținut că, exact înaintea decolării, un bărbat se învârte cu o șurubelniță în jurul aeronavei, asigurându-se că toate șuruburile sunt la locul lor. Nimeni nu m-a crezut, dar în broșură am găsit dovada de netăgăduit: o poză color înfățișându-l pe mecanic și pe prietena lui, șurubelnița, cu mențiunea „Conștiincioși și meticuloși".

La primul meu zbor am urmărit cu interes lucrul bărbatului, întrebându-mă dacă motoarele grele erau cu adevărat bine prinse. Motoarele s-au cam clătinat cât am fost pe pistă, însă, odată ce am decolat, această problemă a dispărut în ceața densă în timp ce avionul Boeing 707 se chinuia să se înalțe către ceruri.

Peste 20 de minute aeronava a străpuns norii care acoperă bazinul Sichuan. Razele soarelui la răsărit scăldau norii cumulus și aruncau o lumină rozalie asupra oceanului pe care aceștia îl formau. China se afla cu mult sub noi, iar în fața noastră se întindea platoul tibetan.

Aproximativ acum 50 de milioane de ani, în acest loc s-au ciocnit plăcile continentale din care s-au născut munții Himalaya. Tibetul se afla la marginea continentului asiatic când continentul indian s-a îndreptat spre el și l-a lovit cu toată puterea, proiectând plajele scăldate de soare ale Tibetului câțiva kilometri către cer. Înălțimea medie a platoului tibetan depă-

șește 5 000 de metri și există mai mult de 50 de vârfuri care au peste 7 000 de metri. În Tibet până și mușuroaiele de cârtiță sunt mai înalte decât Mont Blanc. Sau cel puțin ar fi dacă în Tibet ar trăi cârtițe.

Când te uiți din avion, priveliștea tărâmului tibetan la răsărit îți apare ca o experiență emoționantă. Granița geografică abruptă dintre China și Tibet îți spune foarte multe despre locul către care te îndrepți. Ești copleșit de senzația că acest zbor este unic (asta dacă nu ți-ai dat seama până acum), că te poartă înspre un tărâm magic, cu mult deasupra norilor.

Platoul este fragmentat de defileuri întortocheate aflate între lanțurile muntoase. Chiar și în zilele noastre, această zonă este nesigură: infractorii și renegații duc o existență precară pe marginea drumului croit de trupele AEP (Armata de Eliberare a Poporului) și deținuți, în anii '50. Din cauza terenului vitreg, drumul a fost construit cu prețul multor vieți. Din păcate, astăzi el este rar folosit din pricina alunecărilor de teren ce au loc în fiecare sezon al musonului. Armata chineză păzește acest drum și chiar se zvonește că ar exista posturi militare importante săpate în coasta dealurilor.

Înainte ca drumul să fie construit, hoții și tâlharii sălășluiau prin toate văile și supravegheau trecătorile izolate. Exploratorul francez Louis Liotard și-a pierdut viața într-o ambuscadă din acest lanț muntos. În 1940, compatriotul său André Guibaut a scris despre cel mai îndepărtat avanpost chinez de la marginea platoului: „E plin de răufăcători în acest oraș de frontieră [...]. Se întâmplă destul de des ca în zori să descoperi oameni înjunghiați, fără haine pe ei".

Poate că nu e așa de rea experiența la bordul unui avion CAAC.

Pe pantele verzi se pot observa fâșii de pădure defrișată, unde se doboară copacii destinați piețelor de cherestea din China. Bogățiile acestui pământ iubit de vânătorii de plante ai secolului XX, care au venit aici în căutarea semințelor ce au

dat naștere multor grădini europene de astăzi, sunt duse către est pe șoseaua nesigură a AEP.

În timp ce avionul se luptă deasupra podișului, ravenele adânci par tot mai mici, iar dealurile ușor arcuite se întind până la vârfurile acoperite de zăpadă. Apar noi drumuri care se despart în evantai pentru a ajunge la cele mai îndepărtate pante cu copaci până când relieful devine din nou aspru, înfățișând piscuri înzăpezite cu fețe din rocă neagră. Ghețarii inundă văile, iar în scobiturile ovale dintre munți se formează lacuri de un turcoaz surprinzător. Nu înțeleg cum de reușesc oamenii să locuiască în aceste zone, dar ici și colo mai apar și câteva case tibetane.

Tocmai când ești cu gândurile departe, la vârfurile acoperite de nea, și aproape că ai adormit, vine stewardesa care te trezește pentru a-ți da cadoul. Unul dintre beneficiile zborului la bordul unui avion CAAC este că întotdeauna primești o mică atenție. Deja am o colecție de astfel de lucruri: ace de cravată, curele, genți, fețe de masă, evantaie, portmonee de plastic, brelocuri, extract de polen și, preferatele mele, cărțile poștale CAAC. Pe o parte a acestor vederi sunt poze pitorești cu imagini legate de CAAC: avioane la apus, tinere stewardese etc. Pe spate însă sunt scrise tot felul de sfaturi de călătorie menite să te trezească de tot.

CE FACILITĂȚI ȘI SERVICE-URI POT FI PUSE LA DISPOZIȚIE ÎNTR-UN AVION CIVIL?

Camera de baie de la bord sunt localizate față (mijloc) și spatele compartimentului pentru pasageri. Vă rog să nu uitați să numai ușa când le folosiți.

Pe partea mâinii stângi și a mâinii drepte sunt două ieșiri de urgență. Vă rugăm să folosiți doar acestea la situația de urgență.

Pe timpul zborului, echipajurile noastre vă vor servi cu băuturi reci și calde gratuite, dulciuri, ziare, reviste etc., precum și cu mâncăruri delicioase doar la ora meselor.

Cabina se află cu presiune ridicată, așa că vă rugăm să nu bateți în geamuri sau să le scrijeliți pentru siguranța dumneavoastră. În timpul decolării, aterizare sau zguduit al avionului, vă rugăm să vă puneți centura de siguranță.

DE CE TREBUIE CA PASAGERII SĂ-ȘI PUNĂ CENTURA DE SIGURANȚĂ LA BORDUL AVIOANELOR CIVILE?

Înainte ca avioanele civile să decoleze și aterizeze, stewardesa mereu îi roagă pe pasageri pună centurile de siguranță, De ce? Avioanele civile, deși zboară prin aer, trebuie să depindă de modurile de a decola și ateriza. Pe durata acestora, echipa de la bord poate să fie îngrădită de unii factori, apoi e greu să eviți accidentele, de exemplu, obstacule pe pistă și avaria avioanelor etc. Din aceste motive, echipa de la bord trebuie să ia măsuri de siguranță și să oprească zborul. Și apoi, dacă nu vă purtați centura, o să fiți vătămați de inerția puternică și rezistența avioanelor, chiar dacă accidente speciale nu au loc.

Ca să reducă rezistența aerului, avioanele zboară obișnuit deasupra stratului atmosferic. Când avioanele trec prin ceți și nori, se va produce zguduit serios din cauza curentului de aer puternic. În timpul acela, dacă nu vă puneți centurile, veți fi accidentați. Din cauza ignorarei siguranței, mulți pasageri au avut lecțiile de sânge înainte.

Prin urmare vă rugăm să va puneți centura de siguranță pentru viața voastră sigură când avioanele decolează, aterizează și zgâlțâie.

În timp ce pasagerii încearcă să descopere cum se folosesc cadourile primite și se gândesc cum să reacționeze dacă s-ar afla într-o situație „greu de evitat avaria avioanelor" etc., stewardesele apar cu felurile de mâncare descrise pe vederile CAAC ca fiind „delicioase doar la ora meselor".

Fie persoana care a scris aceste rânduri are un umor nemaiîntâlnit, fie are probleme cu papilele gustative. Mai degrabă a doua variantă.

Mâncarea este întotdeauna adusă în cutii de carton pe care este desenată o hartă fictivă ce prezintă avioane zburând deasupra Chinei – chiar și către destinații care nu au aeroport. În cutie se află un ou verzui, niște produse de patiserie cu umpluturi neidentificabile și o pungă vidată cu murături, cu eticheta „Mâncare CSWA pentru zbor".

Avertismentul pe care CAAC îl publică în revista sa, de a nu mânca prea mult, nu este necesar.

> NU MÂNCAȚI PREA MULT PE AVION
>
> Dacă zburați cu avion civil, vă rugăm să nu mâncați prea mult. La bord va fi o mică aprovizionare cu sânge pentru stomac, apoi secreția sucului gastric se va reduce, iar mișcările peristaltice ale stomacului se vor rări, ceea ce va fi nefavorabil pentru digestie. În altă parte, mult aer vă va pătrunde în stomac dacă mâncați prea mult la bord. Și, din cauza presiunii scăzute din aer, pasagerii care mănâncă prea mult vor fi pasibili de boală, vomat, balonări abdominale și durere etc. Este mai bine ca pasagerii să ia mâncare o oră înaintea zborului, și doar subnutrit. Și nu luați mâncare ce va produce mult aer.

Oricine se înfruptă prea mult din această mâncare ar trebui să țină cont de altă avertizare din partea CAAC:

> Anii aceștia, unii pasageri bolnavi și răniți au fost într-o stare critică sau au murit la bordul avioanelor sau în sala de așteptare a aeroportului. Prin urmare, pasagerii bolnavi și răniți trebuie să se gândească că avionul este potrivit pentru tine.

Trebuie să recunosc că lucrurile s-au îmbunătățit considerabil de la primul meu zbor cu CAAC. Cutia de carton are acum un sigiliu și o dată de expirare – astfel se poate verifica dacă este la prima utilizare la bordul avionului CAAC. Procedând astfel, se evită multe probleme, precum cea prin care a trecut un grup de turiști care ajunseseră în Lhasa după o vizită în provincia Gansu. În timpul zborului către orașul Lanzhou, la două ore cu

avionul de Chengdu, au primit cutiile obișnuite de carton. Cei mai mulți nici nu s-au atins de ele, numai unul a gustat dintr-o chiflă rîncedă și apoi a aruncat-o la loc. Trei zile mai târziu, când se întorceau la Chengdu, le-au fost date cutiile cu „mâncare delicioasă doar la ora meselor". Brusc unul dintre ei a strigat: „Hei! Cineva a mușcat din chifla mea!"

Din fericire, zilele bătrânului Boeing 707 care zboară către Lhasa sunt numărate, pentru că s-a decis ca avioanele acestea să fie scoase din uz înainte să ajungă să se prăbușească din ceruri. Multă vreme, autoritățile chineze au insistat că numai avioanele cu trei sau mai multe motoare pot zbura către Lhasa, din cauza problemelor întâmpinate de alte aeronave la aterizarea la altitudinea de 4 000 de metri. Aceste reguli de siguranță aparent scrupuloase erau foarte avantajoase pentru CAAC. Și, din pură coincidență, CAAC a fost singura companie care opera zboruri cu trei sau mai multe motoare – dragul lor Boeing 707.

Pentru a-i convinge pe chinezi că și un avion cu mai puțin de trei motoare poate ateriza cu succes pe aeroportul din Lhasa, compania Boeing a adus un 757 – la bordul său aflându-se și ambasadorul Americii în China. Chinezii au cerut ca neliniștitul ambasador, cu un tricou cu „Operațiunea Furtună în Deșert", să treacă prin mai multe teste de aterizare și decolare în avionul cu un singur motor înainte ca ei să facă investiția de milioane de dolari pentru avioanele 757. Piloții Boeing s-au descurcat de minune, iar astăzi bătrânele 707 sunt treptat înlocuite. Zborul la bordul unui 757 nu mai este la fel de palpitant, dar, chiar și dacă avioanele sunt noi, serviciile sunt la fel de fermecătoare. Interiorul impecabil începe să-și schimbe culoarea încetul cu încetul, iar mirosurile tipice avioanelor CAAC deja plutesc de-a lungul culoarului.

La primul meu zbor către Lhasa, am reușit să dorm cam tot drumul de două ore. Eram obosit din cauza călătoriei îndelungate din Europa către Orientul Îndepărtat, a singurei nopți

petrecute în Hong Kong, a orașului Chengdu și a plecării matinale. Chiar și stewardesele dormeau acum.

Fără a avea un motiv anume, m-am trezit din adâncurile unui vis în care nu văzusem în jurul meu decât stânci golașe și soldați chinezi. După ce mi-am revenit complet, m-am uitat pe geam, chinuindu-mă să-mi dau seama unde ne aflăm. Cu mult sub noi, vinișoare azurii de apă împânzeau albia de nisip argintiu a râului Tsangpo. Lanțuri muntoase se întindeau în valuri către vârfurile munților Himalaya. Către sud, dincolo de micul punct care era templul Yumbulangang, se afla împărăția munților Bhutan. În capul meu se îngrămădeau tot felul de întrebări. Oare muntele acela e Everestul? Sau poate e cel de acolo? Arată la fel văzuți de sus. Unde este Nepalul? Unde este granița dintre China și India, unde soldații se privesc unii pe alții din buncăre înghețate?

Tot încercând să găsesc un răspuns la aceste întrebări, contemplând adunătura întortocheată de munți care se întindeau în zare, aeronava s-a înclinat pentru aterizare. Pasagerul de lângă mine s-a trezit din somn. Gura i s-a deschis într-un căscat uriaș, iar bucățile de coajă de ou care-i căzuseră în timpul mesei între încrețiturile hainei sale albastre, ca a președintelui Mao, s-au prăvălit pe podea. În curând aveau să fie strivite de hoardele de oameni care se vor repezi pe culoar. Cu sute de ani în urmă, hoardele de mongoli făcuseră prăpăd printre civilizațiile evoluate ale Asiei, și aveau să facă același lucru covorului din avionul Boeing 707.

Smocuri de păr negru i se ridicau în unghiuri ciudate pe cap, așa cum rămăseseră după somnul de două ore. Căscatul său a durat o eternitate. Gura i s-a deschis atât de larg, încât i-a acoperit toată fața, de altfel inexpresivă, dezvăluindu-mi o lucrare dentară pur chinezească. Judecând după paleta de murături aflate în diverse stadii de descompunere între molarii săi, era clar că ața dentară fie nu era des folosită la ei, fie nu se

găsea deloc. M-am gândit dacă luasem și eu ață dentară în bagajul de 20 de kilograme.

După ce și-a încheiat căscatul, s-a chiorât la mine și, când a observat că stă lângă un străin, a rânjit ca o pisică Cheshire chineză.

— Bună, am zis eu.

— Lhasa! mi-a răspuns arătând pe geam.

Mi-am dat seama că va fi greu să comunic cu localnicii, dar cel puțin chinezii păreau prietenoși. Ajunsesem să nu am încredere în chinezi după ce citisem nenumărate articole din ziare occidentale despre China și Tibet. Am fost plăcut surprins să descopăr că atâta timp cât nu se aflau în spatele unui birou, în uniformă, chinezii erau în general persoane foarte simpatice.

— Lhasa! a strigat omul din nou, făcând semne agitate către podeaua avionului.

Am privit pe geam. Tot nu vedeam nimic.

2
Aterizarea în Tibet

Este destul de tulburător când cobori pentru prima dată cu avionul, încontinuu, aproape imperceptibil, deasupra văii Tsangpo. Simțeam că avionul pierde din altitudine, dar sub noi nu vedeam nici cel mai mic semn al existenței vreunui oraș, a unui aeroport sau a unei piste de aterizare. Avionul nu se mișca în nici o direcție, ci doar cobora din ce în ce mai mult, în cerul dimineții. Piscurile munților, admirate de la distanță, îmi apăreau acum amenințător de aproape. Unele se înălțau chiar și deasupra avionului.

O minte iscoditoare poate face ca doar câteva minute să pară ore. „Oare pilotul chiar era acel tânăr din capul scărilor, care sorbea din borcanul cu ceai? A mai zburat vreodată? Oare omul cu șurubelnița și-a îndeplinit sarcina? De ce nu se vede deloc aeroportul?"

Inimile băteau cu putere când aeronava s-a apropiat cu repeziciune de albiile râurilor și de dune. Tot nu se puteau vedea semne ale civilizației sub noi; numai pământul tot mai aproape. Ca un răspuns la toate rugăciunile murmurate la bordul avionului, am zărit o pistă gri chiar în momentul impactului cu solul, iar avionul a rulat fără probleme pe una dintre cele mai lungi piste din Asia: patru kilometri de beton turnat cu precizie chineză.

Pasagerii străini ratează ușurarea dată de acest moment pentru că privesc cu neîncredere cum mulți tibetani voioși stau în picioare pe culoar trosnindu-și oasele, căscând și apoi aran-

jându-şi bunurile puse în compartimentele de bagaje. Stewardesele nu par să observe nimic nelalocul lui. Odată am zburat cu un avion în care o americancă a strigat cât a putut de tare: „STAŢI JOS, OAMENI BUNI! TOATĂ LUMEA SĂ IA LOC!" Toate capetele s-au întors să o privească pe acea doamnă agitată, care le tot făcea semne tibetanilor să se întoarcă la locurile lor. Oarecum ruşinaţi, cei care erau în picioare pe culoar s-au uitat unii la alţii şi apoi la femeia înnebunită şi au hotărât că e mai bine să stea pe braţele scaunelor şi să aştepte aterizarea avionului înainte de a se ocupa de compartimentele de deasupra lor.

După ce am aterizat, stewardesele şi-au făcut loc pe culoar ca să înapoieze armele de foc şi alte obiecte asemănătoare posesorilor de drept. Soldaţii chinezi şi-au primit pistoalele înapoi, iar trei tibetani înalţi, cu câte un ciucure roşu împletit în păr, şi-au luat pumnalele. Fiind mai mari decât briceagul meu elveţian, pe care am avut voie să-l păstrez, aceste obiecte au fost ţinute pe toată durata călătoriei în plicuri de hârtie maronii cu sigla CAAC. Plicurile erau prea mici pentru armele respective şi pumnalele alunecau tot timpul din ele, spintecând aerul şi înfigându-se în mocheta Boeingului.

În timp ce posesorii îşi primeau armele cu zâmbetul pe buze, mi-am dat seama că vedeam pentru prima oară membri ai clanurilor khampa. Citisem multe despre acest popor teribil: luptătorii provinciei estice Kham.

Ei au fost cei chemaţi să lupte împotriva invaziei britanice din Tibet, în 1904, şi tot ei au alcătuit forţa majoră contra chinezilor în 1959. De curând, CIA i-a susţinut pe khampa într-un război de gherilă dus împotriva chinezilor din Nepal. Guvernul nepalez s-a văzut într-un final obligat să scape de khampa. Unii spun că presiunile au venit din partea guvernului de la Beijing, dar se zvoneşte şi că autorităţile nepaleze se săturaseră ca tâlharii khampa să le tot terorizeze satele cu mitralierele cumpărate de la americani.

Oricare ar fi fost adevărul, cei trei khampa din avion arătau destul de înfricoșător. Gloata care se împingea pe culoar s-a împrăștiat în momentul în care rebelii khampa au făcut semn că vor și ei să stea acolo. Avionul nu se oprise, dar toată lumea, în afară de turiștii dezorientați, se lupta să se pironească pe culoar – gata să țâșnească spre ieșire.

Când s-a deschis ușa, tibetani și chinezi laolalată s-au înghesuit să iasă, doborând totul în calea lor. Pachete grele ce duhneau a usturoi au fost scoase din compartimentele de bagaje și puse pe scaune. Cei câțiva pasageri care mai erau încă așezați râdeau de situația de față și continuau să mestece ce mai rămăsese din gustarea servită. Toate porțiile neterminate (și, bineînțeles, minunatele cadouri CAAC) erau îndesate în timpul cursei de pe coridor în bagajul de mână deja suprasolicitat. Oamenii s-au cam împotmolit la ieșire, deoarece, deși unii se chinuiau să demonstreze contrariul, pe ușă nu încăpeau în același timp decât o persoană și bagajul aferent.

Odată ajunși pe pistă, toți se grăbeau cu desagile lor să intre în clădirea aeroportului. Khampa, mai înalți decât tibetanii și dominându-i pe chinezi, stăteau împreună, evitându-i pe ceilalți. Nu mergeau, ci pășeau țanțoși, pumnalele lor scânteind în lumina soarelui. Ceata de turiști nesiguri mergea după ei, bombănind pentru că nu îi aștepta nici un autobuz și întrebându-se unii pe alții ce să facă din moment ce nu era nici un semn care să le indice în ce parte să o apuce. Se mai vedea doar norul de praf lăsat de grupul de tibetani și chinezi care se îndepărtau din ce în ce mai mult.

Clădirile aeroportului erau departe, iar zgomotul avionului pierise, dându-mi posibilitatea de a inspecta în pace peisajul din jur. Cerul era incredibil de albastru, cum mai văzusem doar pe vederile trucate. Nori mițoși atârnau chiar deasupra vârfurilor munților, în timp ce primele raze de soare pătrundeau până pe fundul văii, de unde un fel de ceață se ridica peste dealuri.

Munţii delimitau la nord şi la sud valea, care se termina în piscuri rotunjite, acoperite de verdeaţă.

La început am fost oarecum dezamăgit pentru că nu era deloc zăpadă. Mă aşteptam ca pista să se afle între gheţari, cioplită în gheaţă, dar aici totul părea mătăsos şi verde. Atunci nu mi-am dat seama că aterizasem în plină vară şi că peste două luni voi duce dorul unei priveliști verzi – alta decât reclama fluorescentă de la Holiday Inn.

Mergând pe pistă, norii dinspre vestul văii s-au împrăştiat pentru a-mi dezvălui ce dorisem să văd: două vârfuri impresionante, acoperite de zăpadă. Vârful cel mai sudic era ca un tub vertical din stâncă, cu glazură de zăpadă, semănând cu un tort de nuntă. De la baza tortului către nord se întindea o bucată mare dintr-un munte. Aceasta alcătuia o pantă perfectă de 45 de grade, care ducea către o creastă înzăpezită, apoi se termina brusc şi cobora într-o costişă verticală. Intrigat de ideea că ar fi fost posibil să ajungi până în vârf fără să te cațări cu adevărat, am pornit în căutarea şoferului meu.

— Probabil că te aşteaptă la aeroport, îmi spusese Li în Chengdu.

Ceva nu era în regulă. Apucasem să fac doar 20 de paşi pe pistă, că a şi trebuit să mă opresc pentru a-mi umple plămânii cu aer. Gâfâiam ca un peşte pe uscat. Când aterizezi, aerul tibetan ți se pare o binecuvântare după mirosul de varză putredă şi poluarea din Chengdu, dar sentimentul nu durează mult. La altitudinea de 4 000 de metri, unde se afla aeroportul, aerul conține cu aproximativ 30% mai puțin oxigen decât la nivelul mării, iar eu simțeam asta. După câteva momente mi-am recăpătat suflul şi am luat-o după khampa în direcția aeroportului.

Păşind peste un şanț ce mărginea pista, un tânăr s-a apropiat de mine, fluturând o bucată de material alb.

— Holiday Inn? a zâmbit el.

Am încuviințat şi am zâmbit şi eu.

— Eu sunt Tashi, a spus el, ocupat să desfacă materialul ce s-a dovedit a fi o frumoasă eșarfă de mătase.

Tot zâmbind, mi-a pus eșarfa pe cap, s-a înclinat ușor și a pronunțat cuvintele *tashi delai*.

— Mă bucur să te cunosc, Tashi Delai. Eu sunt Alec Le Sueur.

— Nu, nu. Nu sunt Tashi Delai. Eu sunt Tashi. Tashi Delai.

— Atunci cine e Tashi Delai? am întrebat.

El părea încurcat.

— Nimeni nu e Tashi Delai.

Conversația se învârtea în cerc.

— *Tashi delai* este urare tibetană, mi-a explicat. Eu mă numesc Tashi. Doar Tashi. Nu *tashi delai* – aia este urare tibetană.

— Aha, acum înțeleg, am spus eu deși nu înțelesesem deloc.

Am mai încercat o dată un *tashi delai*.

— Da, *tashi delai*!

Am râs tot timpul cât am traversat pista noroioasă, repetând *tashi delai ad nauseam*. Oricine ar fi fost Tashi, am știut că vom fi prieteni.

Pe iarba de dincolo de șanț se afla zona de sosiri. Era locul de întâlnire în care turiștii numerotați aveau să intre în legătură cu ghizii lor. Nici un ghid nu cunoștea numele persoanelor pe care trebuia să le întâlnească, așa că toți ridicau pancarte cu numărul grupului. Fiecare pancartă fusese făcută în grabă, la aeroport, pe orice bucată de hârtie aflată la îndemână, de obicei un carton de la cartușul de țigări. Din păcate, turiștii care soseau nu erau niciodată la curent cu faptul că autoritățile le dăduseră un număr, și de aceea grupurile își găseau cu greu ghizii.

Am fost fericit să văd că dintre adunătura de autobuze ruginite și jeepuri Beijing care umpleau parcarea, Tashi mă ducea către o Toyota Land Cruiser destul de nouă. Conturul unui iac fusese desenat cam grosolan pe o parte a mașinii, iar cu litere șterse scria „Hotel Lasa". Tashi le-a citit cu voce tare și a râs. *Hotel Lasa* era vechiul nume al hotelului, înainte să fie preluat de Holiday Inn.

Șoferul, un anume domn Dorje, m-a primit tot cu atâtea zâmbete ca Tashi și tot cu atâtea *tashi delai*-uri. Dorje nici nu a încercat să-mi vorbească în engleză, și de ce ar fi făcut-o?, ci a început imediat să facă tot felul de semne: un avion care aterizează, multe bagaje grele, un volan și apoi a arătat către ceva care se afla în depărtare. Nu am intuit prea bine ultima parte, dar cu puțin ajutor de la Tashi, care a menționat cuvântul *hotel* când Dorje arăta în depărtare, am înțeles că bagajele mele vor sosi mai târziu.

L-am întrebat pe Tashi cât timp ne va lua să ajungem la hotel. Mare greșeală. Râsul s-a șters de pe chipul lui, sprâncenele i s-au lăsat în jos în semn de încruntare. A căzut pe gânduri o vreme, apoi a ridicat din umeri și mi-a spus „îmi pare rău" și a zâmbit din nou. Nu aveam să vorbim prea multe în mașină. Nu îmi rămânea decât să învăț tibetana când ajungeam în Lhasa.

Orașul se află dincolo de dealuri, la nord de aeroport, dar drumul până acolo urmărește cursul râului Tsangpo și apoi al afluentului său Kyi Chu și face un ocol lung și întortocheat, în sens invers față de răsărit. Chinezii zic că aeroportul Lhasa a fost construit lângă sătucul Gonggar, la aproape 96 de kilometri de Lhasa, din cauza topografiei regiunii. Eu bănuiesc că vreun general al AEP a arătat valea greșită când a dat ordinele pentru începerea construcției.

Dorje a virat brusc pentru a intra pe drumul principal, o fâșie îngustă și șerpuitoare de amestec asfaltic, despre care aveam să aflu că este cea mai de calitate șosea din Tibet. Râuri verzi de orz, cultura principală a Tibetului, se unduiau în bătaia vântului. Porumbul era aproape copt și curând avea să fie gata de cules. De cealaltă parte a drumului se aflau niște dealuri necultivate, pe care păștеau doar oi. Iar sus pe munți puteai distinge silueta neagră a iacilor.

De multe ori am fost întrebat de turiști ce sunt iacii. Pe scurt: iacii sunt un fel de vaci păroase, care trăiesc la altitudini mari, deși trebuie să recunosc că definiția nu este completă. I-am servit descrierea asta unui cuplu deosebit de enervant pe care am avut marele ghinion de a-l întâmpina la aeroport. Trebuia să o întâlnesc pe Goldie Hawn, dar dragul nostru CAAC a schimbat zborurile fără să anunțe, iar eu am fost nevoit să-i conduc pe cei doi, cărora ar fi trebuit să li se interzică să călătorească mai departe de pragul casei lor.

În timp ce conduceam spre Lhasa, o turmă de oi a trecut în fugă strada.

— Ia uite acolo, aceia sunt iaci? a strigat doamna cu entuziasm.

A trebuit să o dezamăgesc spunându-i că în Tibet acele animale se numesc oi și că, de fapt, iacii erau o specie ceva mai masivă, cu niște coarne ascuțite și lână neagră, țepoasă. Poate că nu i-am explicat prea bine.

Tashi se ocupa cu explicațiile când am venit eu prima oară de la aeroport.

— Gonggar Dzong, mi-a arătat el.

Dzong înseamnă fortăreață, dar nu era nimic în locul indicat de el. Doar câteva pietre împrăștiate pe un deal. De fapt, el îmi arătase locul unde fusese odată Gonggar Dzong, înainte de a fi bombardată în luptele din 1959, când Dalai Lama a fugit în exil.

Mașina chineză de propagandă făcea eforturi considerabile pentru a arăta că, în ciuda a ceea ce cred anumiți *separatiști* tibetani, Tibetul a făcut întotdeauna parte din China. Din prima clipă în care pășești în Tibet, îți este clar că între aceste popoare există o discrepanță mare: culturi, religii, limbi și rase diferite. Însă imediat poți găsi un punct comun care susține revendicările chinezilor și leagă iremediabil Tibetul de China: nu te poți îndoi de faptul că șoferii tibetani sunt înrudiți genetic cu taximetriștii din Chengdu.

Dorje avea o tehnică de șofat aparte, care implica menținerea mașinii în aer pentru cât mai mult timp posibil. „Îngro-

zitor!" țipa Tashi de fiecare dată când eram în aer, rânjea larg și se ținea bine, pregătindu-se pentru impactul inevitabil al mașinii cu asfaltul. Nici nu mă miră că jeepul în care ne aflam practic nu avea suspensii.

Dorje beneficia de un avantaj care i-ar fi făcut să crape de invidie pe colegii săi taximetriști din Chengdu: vizibilitate. În aerul curat, rarefiat din Tibet, vederea nu este blocată de smog sau poluare. Munții care se află la zeci de kilometri depărtare se vedeau limpede la orizont. Nimic nu îngreuna traficul în afară de câteva camioane ale armatei. Singurul factor care-l putea ingrădi pe Dorje era cât de mult reușea să stea cu piciorul pe accelerație, luând în considerare și pericolul ca una dintre hurducăieli să distrugă complet mașina.

Abia vizibile prin geamurile tremurânde erau luntrele pescărești dreptunghiulare care traversau râul. Tashi a observat că încercam să le privesc.

— Din piele de iac! a țipat el peste uruitul motorului.

Se pare că fiecare părticică a iacului este de folos. Pentru ca bărcile să fie izolate, pieile sunt întinse pe o tăblie de lemn, apoi se cos cu păr de iac, iar împunsăturile sunt astupate cu unt de iac.

Din când în când, zburam print-un sătuc împânzit de copii tibetani, care ne făceau cu mâna. Satele lor erau minunate și arătau așa de primitoare, însă Dorje nu dădea semne că ar încetini. Pâlcuri mici de case cu unul sau două etaje și curți împrejmuite de ziduri se înghesuiau pe dealuri pentru a primi cât mai bine căldura soarelui. Casele păreau zdravene, construite pentru a rezista mediului vitreg. Zidurile erau făcute din piatră până la nivelul șoldului, apoi se continuau cu cărămizi din chirpici până la acoperiș.

Ferestrele, așezate adânc în pereții văruiți, erau încadrate de rame ciudate, negre: baza fiecărei ferestre tibetane este mai lată cu câțiva centimetri decât partea superioară. Acest aspect se regăsește și în structura casei, pentru că și zidurile tind să se aplece în interior.

Conserve de tinichea erau aliniate pe pervazuri, înveselind contrastul puternic de alb-negru al caselor cu portocaliul gălbenelelor înflorite. Ramurile copacilor împodobite cu steguleţe de rugăciune colorate se înălţau în vânt mult deasupra caselor. Culorile albastru, alb, roşu, verde şi galben ale materialelor erau de bun augur, proiectate pe albastrul cerului tibetan. Fiecare steguleţ de rugăciune conţine imaginea lui *lungta* – dragonul-cal bătut cu pietre, care duce rugăciunile posesorului la divinităţi de fiecare dată când steguleţul flutură în vânt.

Satele mai mari aveau crânguri mai bogate de copaci, de obicei sălcii şi plopi, care păreau nelalocul lor în peisajul de obicei golaş. Lemnul este un bun de preţ în zonele deluroase din Tibet şi de aceea nu este irosit. Puţinele tufişuri care cresc pe coastele dealurilor sunt folosite ca vreascuri, iar lângă fiecare perete din curte se află lemne de foc adunate de pe munte.

Lipsa unui carburant solid precum lemnul nu îi afectează pe tibetani, deoarece ei au găsit un înlocuitor ingenios al acestuia: bălegarul de iac. Bălegarul este strâns pe timpul zilei de copiii care stau pe deal, păzind turmele de oi sau de iaci. Cum să-ţi petreci mai bine timpul când eşti pe deal decât adunând fiecare balegă pe care o găseşti? Sună mult mai bine decât să stai într-o sală de clasă.

Când cei mici se întorc acasă cu coşuleţele cu bălegar, de obicei mama sau o soră mai mare se ocupă de amestecarea bălegarului cu puţină apă şi, dacă au, cu câteva paie de orz. Amestecul este apoi împărţit în forme atrăgătoare de fursec de ciocolată şi izbit pe pereţii văruiţi ca să se întărească la soare. După ce se usucă, fursecurile sunt înşirate de-a lungul zidurilor pentru a fi folosite drept carburant pe toată perioada anului. Fac flacără mare, dar, din păcate, lasă un miros recognoscibil, pe care nu poţi să-l scoţi din hainele pe care le-ai purtat în apropierea focului.

Nu ştiu cum, dar Tashi a reuşit să adoarmă. Capul i se legăna dintr-o parte în alta pe tetiera din faţă şi zvâcnea în sus

de fiecare dată când ajungeam în aer. Dorje ținea ferm volanul și privea fix la drumul din față. Eu mă agățasem bine de bara de deasupra ușii, străduindu-mă să nu mă prăvălesc pe bancheta din spate când Dorje depășea vreun camion de-al armatei.

La câțiva kilometri după ce am trecut peste podul chinez din partea nordică a râului Tsangpo, Dorje a frânat brusc și am oprit cu un scârțâit infernal. El tot arăta înspre o clădire aflată la 30 de metri depărtare, între noi și râu. În jur nu mai era nimic altceva. Când m-am uitat mai atent, am observat fațada de un portocaliu țipător cu faianță albastră. Printre plăci am văzut capul unui bărbat și cel al unei femei. Dorje a jucat pantomimă din nou și, fără a fi nevoie de alte explicații, am înțeles că acela era singurul closet dintre aeroport și Lhasa, dacă aveam cumva nevoie.

Aceasta este marea modernizare a Tibetului înfăptuită de chinezi: toalete cu faianță în mijlocul câmpurilor. Tashi dormea în continuare. Dorje nu s-a deranjat să meargă până la toaletă și, după ce am inspectat rapid ceea ce chinezii considerau o îmbunătățire a modului tibetan de viață, i-am urmat exemplul. Mă întrebam ce vor crede turiștii americani din spatele nostru de această modernizare a Tibetului.

Cealaltă oprire în drumul spre Lhasa a fost pentru a face obligatoriu poze la o sculptură de aproximativ zece metri a lui Shakyamuni Buddha. Toți turiștii se opresc aici și irosesc o poziție de pe film pentru Buddha, care se află deja în semiîntuneric când ajung ei de la aeroport.

— Potala, s-a auzit o voce din fața mașinii.

Tashi se trezise tocmai când ajunsesem la extinderea urbană din valea Lhasa, la timp pentru a ne arăta micul triunghi de deasupra clădirilor din capătul celălalt al văii. Chiar și de la această distanță am putut desluși fundația albă și acoperișurile aurite ale palatului Potala – o fostă reședință de iarnă a lui Dalai Lama. Prima impresie asupra palatului este eclipsată de o nouă invenție a progresului chinez: barăcile militare din

beton care acoperă cu totul clădirea în partea vestică, cum mergi spre Lhasa. Pământul din zonă este în mare parte proprietatea armatei. Drumul de la aeroport trece printr-o mare de uniforme verzi și pe lângă cea mai urâtă arhitectură chineză.

Dintre toate clădirile din beton, una ieșea în evidență: un bloc alungit cu fier forjat de un verde anost. Nu înțeleg cum cineva a putut considera această clădire altfel decât hidoasă.

— Hotelul, a spus Tashi.

M-am panicat puțin crezând că vorbește despre monstruozitatea cu fier forjat, dar m-am liniștit când am văzut că arăta în susul drumului. Dorje a virat spre stânga și a trecut prin fața palatului de vară Norbulingka. Așa mai merge – oare hotelul făcea parte din palat? Ne-am continuat drumul pe lângă niște blocuri dărăpănate, de la geamurile cărora atârnau hălci de carne.

— Personalul, mi-a spus Tashi.

Până să apuc să-l rog să-mi explice, am recunoscut sigla verde a Holiday Inn.

În spatele unor șiruri de steaguri se înălțau trei blocuri de beton de un gri cremos. Îmi aduceau aminte de cazematele nemțești din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Mi-am spus că betonul acela e minunat. Trebuia să fie. Doar eu urma să-i fac reclamă.

La ușă m-a întâmpinat un chinez în costum, care a coborât treptele râzând. Mi-a strâns mâinile cu ardoare și mi-a oferit o altă eșarfă de mătase. Îl chema Harry și era directorul de la recepție. Un chinez din Singapore.

— Nu de prin locurile astea, a adăugat el imediat.

Când am văzut holul, am avut un sentiment de ușurare, după șocul produs de arhitectura de buncăr din beton. Podeaua luxoasă de marmură se întindea până la biroul recepției impozante, tot din marmură. Traverse din lemn cu modele tibetane îți conduceau privirea către o țesătură imensă înfățișând munții

Himalaya. Mezaninul – ce cuprindea barul și locul unde cânta cvartetul de coarde al Holiday Inn Lhasa – avea vedere către tapiserie și marmură.

Tashi și Dorje dispăruseră. Recepționerii chinezi zâmbeau în timp ce Harry mă conducea către o cafenea mică. Toți membrii noi ai personalului, care sunt din străinătate, trec prin ritualul obligatoriu de a bea ceva aici înainte de a li se prezenta locuința. Consumul a cât mai multe lichide în primele zile reduce riscul îmbolnăvirii din cauza altitudinii neobișnuite, în consecință, Harry a comandat ceai și apoi s-a dus după directorul general.

Cafeneaua avea un design destul de simplist. Mobilierul era alcătuit din mese de metal și niște scaune care s-ar fi potrivit mai bine unui birt de sat decât unui hotel internațional. Gresia verde de pe podea se potrivea cu verdele fad al fierului forjat pe care îl văzusem pe drum. Cafeneaua era salvată însă de o marchiză cu dragoni albaștri care acoperea zona, pornind de la scaunul casierului până la automatul de ceai de cealaltă parte a încăperii. Marchiza fusese comandată la fabrica de corturi din Lhasa, așa cum familiile înstărite tibetane cumpără corturi decorative pentru sezonul de picnicuri.

O chelneriță m-a ochit în timp ce stătea sprijinită de perete, lângă automatul de ceai. S-a ridicat și venea agale spre mine. Speram că îmi aduce ceaiul comandat, dar mă înșelam. S-a oprit în fața mea și mi-a spus: „tichetul de masă". Am încercat să o întreb, dar nu reușea să zică altceva în afară de „tichetul de masă".

Din fericire, Harry s-a întors la țanc pentru a mă scăpa de robotul cu tichetul de masă și apoi a mers să aducă niște ceai.

De la bucătărie a ieșit un bucătar îmbrăcat tot în alb.

— Bucătarul-șef, mi-a șoptit Harry, înștiințându-mă că nu e orice bucătar, ci cel mai bun din bucătărie.

Scund și îndesat, tuns scurt și cu o expresie fioroasă pe chip, nici nu mă puteam îndoi de identitatea persoanei care se îndrepta spre noi fumegând.

Bucătarii-șefi au ajuns la apogeul carierei lor. Au muncit din greu și au trecut prin toate etapele: de la *commis de cuisine* la *chef de partie*, de la *sous chef executif* până la, cireașa de pe tort în gastronomie, *bucătar-șef*. Este un parcurs dificil, pentru care trebuie să îmbini perfect calitățile culinare, o bună cunoaștere a ingredientelor și a echipamentelor, muncă fizică și, mai presus de toate, ambiția de a-i întrece pe contemporani în drumul spre vârf. De pe culmile piramidei, bucătarul-șef nu mai poate avansa și astfel își va petrece timpul fugărindu-l pe directorul de aprovizionare din bucătărie, cerându-le tuturor să-i spună *chef* și consolidându-și poziția de rege al domeniului său.

Primul meu contact cu un bucătar-șef a fost la un hotel de cinci stele din Londra. Tocmai începusem să lucrez în bucătărie și eram ocupat să rup codițele de la fasolea verde când vine bucătarul-șef la mine și mă întreabă cum mă descurc.

— Bine, mulțumesc pentru întrebare, domnule Dupont, am răspuns.

Acest fapt a provocat o reacție extrem de neplăcută și neașteptată din partea lui, care mi-a fost zbierată în ureche:

— Mie îmi răspunzi cu „Bine, mulțumesc, *chef*!".

Singura explicație pentru această reacție este că bucătarii-șefi trebuie să aibă creierul foarte mic și, cum deja au capul plin de atâția termeni culinari, nu-și mai amintesc propriile nume. Când un *chef* întâlnește un alt *chef*, li se pare extrem de amuzant faptul că mai există cineva cu aceeași titulatură și petrec câteva minute spunându-și unul altuia „Bună, *chef*" și chicotind la gluma lor ingenioasă.

— Bună dimineața, *chef*, am îndrăznit să mă adresez omului în alb care ajunsese la masa noastră.

— E o nebunie acolo. Iarrr au adus iaci vii. Unde este rrresponsabilul cu aprrrovizionarea? e tot ce a avut timp să spună până să plece din nou.

Chelneriţele din colţ s-au oprit din bârfă şi au luat poziţia de drepţi. Casierita şi-a întrerupt căscatul şi a luat pixul în mână.

Peste tot în lume, la orice hotel ai lucra, se întâmplă la fel când se apropie directorul general. Fără ca el să ştie, are o aură cu un diametru de aproximativ 30 de metri, în interiorul căreia fiecare angajat lucrează cu dăruire. Imediat după ce trece directorul, se renunţă la orice prefăcătorie, iar personalul revine la obiceiurile zilnice.

— A băut ceva? se auzi o voce puternică în spatele meu.

Era directorul general care-şi făcea simţită prezenţa.

— Trebuie să fii tânărul Le Sueur. Numele ăsta nu o să meargă aici, aşa că mai bine te limitezi la Alec. Trebuie să bei cel puţin trei litri astăzi. Trei mâine, trei poimâine. Odihneşte-te astăzi. Bea. Ne vedem luni.

— Mai mult ceai! s-a răstit el la chelneriţe când trecea pe lângă ele în drum spre bucătărie.

Fusese o întâlnire destul de scurtă. La prima vedere, totul decursese bine cu şeful meu. Era abia vineri, iar el îmi dăduse liber până luni. Nici nu bănuiam că acestea aveau să fie cele mai multe zile libere pe care le voi avea în Tibet. Încă nu-mi spusese nimeni că munca în China înseamnă şase şi uneori şapte zile pe săptămână, 12 ore pe zi.

Harry m-a condus la camera mea. Blocul sudic, etajul 2, camera 3 205. Am mers de-a lungul coridoarelor acoperite de covoare, păşind peste ridicăturile făcute de cărucioarele cu bagaje. Holul avea vedere către grădina de lângă cafenea, care era dominată de un iaz din ciment cu o sculptură din piatră. Bucăţi de piatră naturală fuseseră cimentate împreună cam stângaci pentru a simula o formaţiune pietroasă. Nu vedeam rostul acestui element de design, dar măcar o pereche de codobaturi îşi făceau cuib într-o gaură din ciment.

Cum am intrat în cameră, am fost copleşit de sentimentul de *maro*. Canapeaua şi draperiile erau bej cu dungi, covorul era

castaniu, tapetul era kaki, înfiorătorul candelabru cu cinci brațe avea culoarea supei de homari, iar dulapurile aveau o nuanță artificială de lemn maro. Mă depășește motivul pentru care s-a dat peste lemnul natural cu o vopsea maro pentru a-l face să arate a lemn. Singurele lucruri care nu erau maro erau niște pete dubioase, verzi, de pe covor.

Din camera mea vedeam un teren gol care fusese folosit drept șantier când se construise hotelul, apoi, de după un zid înalt, se iteau blocurile dărăpănate pe care le văzusem din mașină. Era cea mai urâtă mahala: carcase de animale atârnau la ferestre, iar câinii sălbăticiți lătrau ca turbați din casa scării. Dincolo de blocuri se aflau vârfurile primitoare ale dealurilor de pe malul sudic al râului Kyi Chu.

Harry mi-a zis că sunt foarte norocos că am primit o cameră cu vedere spre sud.

— La iarnă îți vei da seama de ce spun asta, a chicotit el. Oricum e mai bine decât să stai în zona personalului de acolo, mi-a spus el arătând către mahala.

La ora prânzului i-am cunoscut pe ceilalți directori expatriați. Eram zece cu toții. Majoritatea bărbați, majoritatea fumători înrăiți. Fiecare avea motivul său pentru care se afla acolo. Unii veniseră pentru bani, alții fugeau de ceva sau de cineva, dar cei mai ghinioniști veniseră în Lhasa cu impresia că ar fi călcat pe un tărâm exotic al Asiei. În ciuda avertizărilor, acești oameni se așteptaseră să găsească palmieri și viață de noapte, dar au fost complet dezamăgiți când au descoperit că Lhasa e plasat între munți golași, la capătul lumii, la mai mult de patru kilometri deasupra nivelului mării. De obicei contractele se semnau pe o perioadă de doi ani, dar mai nimeni nu rezista atât. Holiday Inn Lhasa era considerat în industria hotelieră ca un adevărat tur de forță.

L-am întrebat pe Harry de ce nu mâncăm în restaurantul Everest, alături de ceilalți oaspeți. L-au trecut fiorii.

— Acolo mănâncă turiștii, mi-a explicat el. E clar că nu ai văzut localul încă. Noi mâncăm mereu la cafenea.

Directorul general era deja așezat în capul unei mese lungi, aranjată pentru zece persoane. Fiecare expatriat avea locul lui preferat la masă și ținea cu dinții de el.

Locurile libere apăreau doar când pleca vreun expatriat și erau oferite următorului pe scara ierarhică. S-a întâmplat ca predecesorul meu să ocupe un loc chiar lângă directorul general și, cum nimeni n-a vrut să-l revendice, mi-a fost dat mie. Vizavi de mine era domnul Liu, directorul financiar din Hong Kong. Nu era mare vorbăreț, preferând să-și pironească ochii în farfurie cât dura masa, analizând cu atenție fiecare îmbucătură înainte să o bage în gură.

Ceilalți erau nerăbdători să discute. Întotdeauna nou-venitului i se spunea că, oricât de rău ar arăta hotelul, era mult mai bine decât altădată. Ajunsesem tocmai la plecarea primei serii de expatriați de la Holiday Inn. Aceștia erau pionierii curajoși care supraviețuiseră primilor doi ani de operațiuni.

Chinezii construiseră hotelul în 1985, ca parte a lucrărilor de modernizare a Tibetului. Fusese una dintre cele 40 de clădiri dăruite de alte provincii ale Chinei pentru a comemora a 25-a aniversare a autonomiei regiunii. Majoritatea clădirilor nu se potriveau deloc și erau ca niște spini în ochi care se profilau la orizont. Peste drum de hotel se află monstruosul „Teatru cultural", folosit uneori pentru adunările partidului sau pentru divertismentul trupelor. Mai la vale se găsește un alt cadou, clădirea goală, din beton, a terminalului de autobuze, străjuită de turnul cu ceas indicând întotdeauna ora două fără zece.

Hotelul a fost un dar din partea provinciei Gansu, una dintre cele mai sărace din China, ea însăși având mare nevoie de ajutor. Chinezii încercau necontenit să avanseze în diverse domenii și sperau că pasul pe care-l făceau către turism va propulsa economia tibetană. Numele ingenios – „Hotelul Lhasa" – fusese

născocit de strategii de marketing comuniști. În Shigatse noul hotel se numea „Hotelul Shigatse", în Gyantse, „Hotelul Gyantse" și tot așa în fiecare oraș din Tibet deschis turismului. Marele defect al elanului lor ambițios era că, deși le construiseră, nu aveau habar cum să le conducă.

Chinezii s-au străduit șase luni să pună hotelul Lhasa pe picioare până să recunoască bărbătește că sunt depășiți de situație și să ceară ajutor din afară. Prima echipă de la Holiday Inn a găsit hotelul într-un haos complet. Fiecare director de departament avea povestea lui de groază în legătură cu ce găsise.

Cel de la menaj descria cum a ajuns la hotel și a crezut că este înconjurat de zăpadă. Când autobuzul s-a apropiat, a constatat că albul zăpezii era dat de fapt de sutele de lenjerii scoase pe iarbă. Hotelul Lhasa deținea cel mai avansat sistem de curățătorie din China occidentală, dar nimeni nu știa cum să-l folosească. Toate cearșafurile fuseseră spălate de mână, în râu, și uscate la soare pe perimetrul hotelului.

Derek, inginerul-șef, ne-a povestit despre prima sa inspecție a hotelului, când a descoperit că apa de la bucătărie inundase sala boilerului și nu mai era mult până să sară în aer.

Directorul de aprovizionare, un austriac posomorât pe nume Gunter, ne-a spus cum la venirea lui a găsit o substanță verde pe gresia din cafenea. Fusese acoperită de un lichid provenit de la toaletele de pe hol, care în mod normal nu are ce căuta într-o zonă alimentară, iar culoarea inițială a gresiei nu se mai vedea.

Harry, directorul de la recepție, ne-a descris ce se întâmplase cu cele 468 de camere de oaspeți. Peste 350 erau folosite de personal și de prietenii lor. Un bucătar îi oferea recepționerului o friptură, iar recepționerul îi oferea bucătarului o cheie de la o cameră. Un aranjament cât se poate de simplu. Una dintre probleme era că în cameră fuseseră instalate toalete cu sistem de tragere a apei. Singura toaletă de acest fel din Tibet era una englezească din palatul de vară al lui Dalai Lama și, prin urmare, angajații nu știau cum funcționează. Camerele erau

folosite până când deveneau prea murdare și apoi se mutau în altă cameră. Numărul camerelor destinate clienților se micșora de la o zi la alta.

Repartizarea cheilor către oaspeți era gândită complet diferit față de sistemul celor de la Holiday Inn. Existau numai două sertare pentru cele 468 de chei: unul pentru camerele ocupate și altul pentru cele libere. Când un client își cerea cheia, recepționerul trebuia să caute prin tot sertarul. Dacă cheia se afla în sertarul corect, atunci acest proces nu dura decât 20 de minute, dar dacă cheia ajunsese din greșeală în celălalt sertar putea să dureze ore întregi. La recepție se formau cozi imense când grupurile de turiști se întorceau la hotel pentru masa de prânz, deoarece tot atunci își luau pauza de masă și recepționerii.

Eliberarea camerei era un proces la fel de ineficient. Clientul venea la casier și cerea nota de plată. Răspunsul era „cameră neocupată" și, în ciuda tuturor protestelor, omul onest era trimis către autobuzul ce-l ducea la aeroport. Atunci când vrei să plătești ceva, de câte ori să tot insiști când persoana care ar trebui să-ți ia banii îți repetă că te înșeli?

Din cauza acestei nebunii, marele plan de a atrage valută de la turiști eșuase. Hotelul Lhasa devenise un sac fără fund pentru subvențiile guvernului. Nici turiștii nu erau mulțumiți. Temându-se pentru siguranța sa, directorul general mergea în camera lui prin spatele hotelului, pentru a nu fi nevoit să dea ochii cu oaspeții isterici din hol.

Bucătarul-șef mi-a povest de bătălia care se dădea în fiecare dimineață când oaspeții veneau la micul dejun în sala Everest. Autobuzele către aeroport plecau chiar și la 5.30 dimineața, iar turiștii intrau în restaurant la 5. Era prea devreme pentru personalul care credea de cuviință să apară la serviciu pe la 11. Oaspeții se aliniau la bucătărie pentru a-și pregăti singuri micul dejun. Poate vi se pare amuzant, dar dintre primii călători în Tibet puțini erau cei care plăteau sub 10 000 de dolari pentru

excursia vieții lor. Și nu era menționat nicăieri în broșură că trebuiau să se bată pentru un mic dejun.

Toți cei de la masă m-au asigurat că hotelul s-a schimbat complet. Ce mi-au povestit se petrecuse cu doi ani în urmă, dar acum totul mergea strună. Toți au fost de acord și apoi au râs. Chiar și domnul Liu a schițat un zâmbet în timp ce-și analiza următoarea îmbucătură.

— Dar nu i-am povestit despre aspiratoare, a spus directorul general trăgând din țigară.

S-a așezat comfortabil în scaun, pregătindu-se pentru povestea lui favorită. Era istorisirea clasică de la Holiday Inn Lhasa și nu putea fi spusă unui nou-venit decât de însuși directorul general. Este o tradiție care există și astăzi.

— Am cumpărat 30. Foarte scumpe. Le-a adus chiar Charlie de la Hong Kong când s-a întors din concediu.

Și a arătat spre Charlie, majordomul, care a dat din cap aprobator, asumându-și un moment de notorietate în povestea cu aspiratoarele.

— După o lună au dispărut. Femeile de serviciu măturau iar holurile. Foloseau mături chinezești, care lasă în urmă mai multă mizerie decât adună. Și într-o zi am întrebat unde sunt aspiratoarele și am fost dus la un dulap unde se aflau 30 de aspiratoare stricate. Erau cele mai bune! Nu existau altele mai grozave în China!

Și a bătut cu pumnul în masă pentru a sublinia acest aspect.

Aveam să descopăr că bătutul cu pumnul în masă era o formă predilectă a acestuia de a se exprima, fie când era foarte enervat, fie când se simțea nemaipomenit de bine.

— Fiecare dintre ele avea motorul ars. Și știi de ce?

Știam, pentru că citisem știrea într-un ziar din Hong Kong, dar nu doream să se bată în masă din cauza mea, așa că i-am răspuns că n-am habar.

— Pentru că nu goleau niciodată sacii. Credeau că praful dispare pe cablul acela magic, negru, care se bagă în priză!

Și încă o lovitură în masă.

Țigara îi zăcea neatinsă în scrumieră, transformându-se în scrum, când s-a lansat goana pentru desert. Toți membrii conducerii au sărit de la masă când domnul Liu s-a întors cu două banane galbene. Directorul general, cu premiul în mână, mi-a explicat că bananele coapte sunt o raritate în Lhasa.

— Fructe! a strigat el. Sper că ai mâncat așa ceva în Hong Kong.

După ce au zărit bananele trecând pe lângă ei, oaspeții plini de speranță s-au îndreptat către masa cu desert în căutarea fructelor proaspete.

— Nimeni nu vine în Tibet pentru banane, a spus domnul Liu, scoțând primele cuvinte.

Oricum, nu mai rămăsese nici una.

Directorul general a rămas să mai fumeze o țigară pe când ceilalți expatriați s-au întors la treburile lor. Era preocupat de noul recrut.

— Nu-ți face griji dacă n-ai poftă de mâncare azi – e normal la o altitudine ridicată. Nu trebuie să te îngrijorezi. Numai să bei lichide. Mai supărătoare este durerea de cap cu care te poți trezi.

Clătină din cap.

— Durerea. Oribilă. Oribilă. Poate duce la edem pulmonar sau cerebral, extrem de neplăcut. Să sperăm că nu vei păți nimic. Vai! Ar fi trebuit să-l vezi pe domnul Liu când a sosit aici! Nu am crezut că o să reziste.

Ochii i-au strălucit de plăcere când s-a apucat să-mi spună o altă poveste:

— Odată am avut un client care a ajuns la spital. N-ar trebui să-ți povestesc, dar a fost incredibil, mai întâi i-au băgat un tub pe gât, unul mare, uite atâta, printr-o gaură pe care i-au făcut-o în grumaz ca să-i scoată apa din plămâni cu un…

Nu am vrut să-l mai ascult și m-am chinuit să-mi termin burgerul uriaș de iac. Am preferat să cred că durerea care simțeam că o să mă apuce va fi provocată de lipsa de mâncare mai

degrabă decât de cea de oxigen. Am mestecat în continuare carnea tare, ațoasă, de iac, sperând că mă va ajuta în vreun fel.

Răul de altitudine este teama oricărui nou-venit în Tibet. Trecerea bruscă la 4 000 de metri și scăderea nivelului de oxigen din aer pot avea consecințe fatale. În Occident există o pastilă diuretică ce reduce efectele altitudinii, dar nimeni nu-ți spune despre ea până nu ajungi în Lhasa, unde evident că nu se găsește.

N-aveai de unde să știi cine va fi afectat de rău de altitudine și nici nu se cunoștea vreun remediu în afară de întoarcerea la o zonă de la nivelul mării.

Nerăbdător să văd ceva din Tibet, în caz că aveam să zbor cu CAAC mai devreme decât mi-aș fi dorit, am cerut un taxi care să mă ducă în *Barkhor* – vechiul bazar din inima Lhasei.

3
Impactul cu sistemul

— Taxiuri? directorul a lovit iar în masă. Suntem în Lhasa!

Singurul mijloc de transport, pe lângă autobuzele publice și tractoare, erau ricșele trase de bărbați cu aspect de mafioți, care pedalau la trăsurile șubrede pe trei roți prin oraș. Fiecare ricșă era model sport, decapotabil, și avea o copertină din material care era ridicată sau coborâtă în funcție de condițiile meteorologice. Șoferul acestei drăcovenii nu se bucura de aceleași privilegii și înfrunta capriciile stihiilor. În caleașca din spate de-abia încăpeau doi pasageri, iar, dacă prețul era destul de ridicat, șoferul accepta chiar și trei pasageri, cu tot cu bagaje. Era o afacere în care se călca pe cadavre, cu bani mulți la mijloc, ce puteau fi obținuți de la turiștii care veneau acolo pentru prima dată, care nu știau că trebuie să te tocmești la sânge pentru un preț bun.

Primul conducător de ricșă care m-a abordat a făcut o scenă demnă de un premiu când s-a arătat dezamăgit că nu am vrut să-i plătesc prețul inițial. Până la urmă ne-am înțeles asupra unei sume echivalente cu o zi de plată pentru un funcționar, și asta pentru numai 20 de minute de pedalat prin oraș, până la bazar. Încă era supărat pe mine, dar le-a zâmbit colegilor săi în timp ce se îndepărta de hotel pe pista lată de biciclete.

Nu se poate spune că locuitorii chinezi din Tibet nu s-au ocupat cum trebuie de soarta bicicliștilor. Dacă din acest motiv ar trebui să-i privim cu alți ochi pe chinezi e o altă problemă, dar nu încape îndoială că infrastructura pentru biciclete s-a

îmbunătățit considerabil de la instaurarea conducerii chineze în Tibet. Singurul neajuns este că nimeni nu respectă nici cele mai de bază reguli pentru bicicliști.

Dubițele și jeepurile armatei sunt parcate pe pistă, bicicliștii pedalează în orice direcție au chef și grupurile de pietoni care se plimbă pe mijloc preferă să fie călcați de o ricșă decât să riște să se aleagă cu vreo fractură căzând într-una dintre gropile din trotuar. Există astfel de gropi și pe pistă, dar ele sunt de obicei pe marginea rigolelor, și un biciclist experimentat știe când să vireze pentru a le ocoli.

Mai greu de evitat este haosul provocat de pubelele pline ochi cu gunoaie, lăsate din loc în loc de-a lungul pistei. Haite de câini și câteva vite numai piele și os le dau mereu târcoale, putând oricând să sară în fața ricșelor.

În timp ce iacii sunt duși sus la pășunile alpine pe timpul verii, vitele obișnuite sunt lăsate pe străzile Lhasei, ca să pască orice întâlnesc în cale. Din moment ce zonele verzi din centrul orașului au început să dispară, meniul obișnuit pentru aceste vaci vagaboande constă în ziarele și cutiile de carton aruncate în pubele.

După ce ne-am ferit de vite și am țipat la câinii care se apropiaseră de noi, am ieșit pe sub un șir de steaguri de rugăciune lângă latura sudică a palatului Potala. Ceea ce pe drumul de la aeroport îmi apăruse ca un triunghi mic se înălța acum deasupra noastră, dominând valea Lhasa. Pereții albi se ridicau către roșul ocru al palatului, cu un acoperiș auriu ce strălucea în soare.

Palatul Potala – reședința lui Dalai Lama. Mă aflam în fața unei imagini la care visasem, dar realitatea depășea închipuirile. Înainte de intrarea chinezilor în Tibet, clădirea îl deservise pe liderul țării, dar și parlamentul, trezoreria, curțile judecătorești și închisoarea de maximă securitate. Între acești pereți, diferiți Dalai Lama au studiat, au condus, au murit și tot aici s-au născut revoluții, iar trădătorii au fost otrăviți. Aurul și pietrele prețioase de o frumusețe rară i-au împodobit boltele, iar în

carcerele subterane au fost înfăptuite torturi abominabile. Noi am trecut mai departe. Palatul nu era deschis pelerinilor sau vizitatorilor în acea zi.

La câteva sute de metri mai în adâncul orașului, trecând pe lângă aroma îmbietoare de chebap de miel fript, ricșa a ajuns la marginea unei mari piețe cu piatră cubică. Acest cartier fusese ca un labirint de case tibetane până în 1985, când chinezii i-au eliberat pe oameni de disconfortul de a merge pe străzi înguste și a demolat vechile clădiri pentru a construi o piață oficială a poporului.

Oarecum ironic, piața care ar fi trebuit să servească binelui populației s-a transformat în curând într-un loc predilect pentru răzvrătiri și manifestări împotriva guvernului. La 27 septembrie 1987 a avut loc prima mișcare de acest fel a călugărilor care scandau pentru independență. Aceștia au fost arestați, iar pe 1 octombrie, Ziua Națională a Chinei, o mulțime furioasă de tibetani s-a adunat în fața secției de poliție pentru a cere eliberarea lor. Nu se știe exact ce s-a întâmplat în continuare, dar se bănuiește că soldații chinezi s-au speriat și au tras în mulțimea neînarmată, omorând cel puțin șase tibetani. În haosul care a urmat, secția de poliție a fost arsă din temelii.

Chinezii mai aveau multe de învățat din prima lor experiență cu rebelii din „Noul Tibet". Din păcate, ei nu au învățat că, dacă a ars secția de poliție, trebuie să achiziționezi noi extinctoare. Și nici acum nu au înțeles asta, căci, de fiecare dată când au loc noi tulburări în Lhasa, sediul poliției arde din nou. Un comis-voiajor de aspersoare ar face bani buni aici.

Piața în sine nu poartă semnele necazurilor cărora le-a fost martoră piatra ei cubică. Starea jalnică în care se află nu se datorează luptelor, ci mizeriei și lipsei îngrijirilor. În centru se află o grădină neîntreținută cu un iaz noroios și fântâni stricate. Către partea de vest a iazului, un trandafir amărât încearcă să urce pe o boltă de metal pictată în culorile plajei din Blackpool. Atât chinezilor, cât și tibetanilor le place să-și facă poze în acel

loc, iar duzina de fotografi care se învârt pe acolo în așteptarea clienților o duc chiar bine.

De cealaltă parte a pieței, dincolo de grilaje, de trandafiri și de iaz, se găsește modesta intrare în templul Jokhang – centrul universului budist tibetan.

Ajunsesem în Tibet la aproape un an de la manifestațiile din 1987, și, deși se mai trăsese în Barkhor în martie 1988, am fost asigurat că problemele erau de domeniul trecutului. Chiar și turismul își revenise, ceea ce era foarte bine, din moment ce slujba mea presupunea să mă ocup ca hotelul să prospere. Încrezător că voi da lovitura odată ce în Tibet se vor desfășura din nou excursii, m-am apropiat de o turistă americană tipică, să-i cer indicații despre cum să ajung la bazarul despre care auzisem atâtea.

Barbara, care făcea parte dintr-un tur al Institutului Smithsonian, dăduse de două ori ocol bazarului, iar acum se întorcea la autocar.

— Trebuie să mergi în sensul acelor de ceasornic, mi-a spus ea, arătând către un șir de oameni care mergeau de la dreapta la stânga prin fața templului. Ține-te după ei.

Barbara era urmărită de un grup de doamne tibetane khampa, care se tocmeau așa cum respirau. Din asta trăiau și știau cum să negocieze la perfecție. Brățări, coliere, rotițe de rugăciune, inele, broșe și alte nimicuri nefolositoare erau scoase din sacoșe și băgate sub nasul Barbarei. Chiar nu avea cum să scape.

— Doar o mie. Îmi place de tine. Șase sute. Tu ai da cât? Argint sfințit. Sfințit, sfințit! Cinci sute. Tu ai da cât? E foarte ieftin. O sută. Tu ai da cât? Tu preț special. Șaptezeci și cinci.

Sunetul steagurilor de rugăciune fluturând în vânt a fost acoperit pentru un timp de un crescendo de voci care se târguiau în timp ce Barbara se urca în autocar. Nu putea să dispară din raza lor, căci astfel nu mai vindeau nimic.

Femeile au fugit pe lângă autocar și băteau înnebunite la geamul Barbarei. Era o plăcere să vezi cum lucrează vânzătorii

profesioniști. Cum motorul pornise, iar șoferul le făcea semn fetelor să se îndepărteze, Barbara a cedat într-un final când femeia a spus:

— Bine. Pentru tine, cincizeci.

Șoferul a dat din cap. Toți tibetanii știau că valorează numai cinci, dar Barbara nu avea cum să afle și va fi fericită să se mândrească cu chilipirul ei din bazar la petrecerile de acasă.

Fetele khampa au revenit chicotind, bucuroase de vânzarea lor. Încă un turist jecmănit și mulțumit. Bani în plus pentru familie.

Femeile khampa resimt o *joie de vivre* la fel de puternică precum mândria soților lor aprigi. Chipurile lor rotunde, frumoase și îmbujorate, cu ochi strălucitori, le zâmbesc tuturor străinilor. Au părul împletit cu mărgele turcoaz și uneori se termină cu o bucată de coral sau chihlimbar. Se încruntă la chinezi, dar le surâd străinilor: fetelor khampa le place să flirteze. Zâmbetele lor ademenitoare dezvăluie dinți scânteietori, îmbrăcați în aur, dar ele știu că sunt în siguranță – nimeni nu vrea să aibă de-a face cu soții lor.

M-am dus în direcția indicată de Barbara și m-am trezit la capătul pieței, la intrarea în templul Jokhang. Dincolo de pereții văruiți ai coridorului de la intrare, coloanele roșii de lățimea unor bărbați robuști susțin un balcon căptușit cu piele de iac. De la balcon două căprioare aurite și o roată *dharma* își revarsă strălucirea asupra tuturor celor care trec pe sub ele. Dar atenția nu îți este atrasă de detaliile arhitecturale sau de ornamentele clădirii, ci de oamenii adunați în curtea interioară.

Pietrele de granit de pe jos sunt atât de frecate, încât prezintă un luciu pe care nici o menajeră de hotel nu l-ar putea obține. Cu excepția unei scurte perioade din timpul Revoluției Culturale, de-a lungul a sute de ani aceste lespezi au fost martorele multor închinăciuni. Cu mâinile mai întâi împreunate în dreptul frunții, al pieptului și al taliei, fiecare adorator se așază apoi pe burtă cu brațele întinse în direcția templului.

Budismul se bazează în special pe conceptul de *merit*. Sau cel puțin asta înțelesesem eu din cele câteva date pe care le adunasem până atunci. Majoritatea cărților despre budism îmi păreau extrem de greu de înțeles – cu toate acele nume ciudate și creaturi greu de imaginat. Îmi dădeam seama că Avalokitesvara cea cu 11 capete și 1 000 de mâini nu era o bodhisattva cu care să joci tenis de masă, dar mai aveam încă multe de învățat despre ideologiile complexe ale budismului.

Fără să intrăm în detalii obositoare și nume foarte lungi, în budism se respectă următorul principiu: cu cât ești mai merituos în viața de zi cu zi, cu atât ai șanse mai mari să te reîncarnezi în cealaltă viață în ceva mai impozant decât o urechelniță. Dacă ești cu adevărat pios și câștigi un anumit număr de puncte, te poți întoarce ca om și, dacă aduni și mai multe puncte, poți reveni ca un nobil înstărit sau un lama sus-pus în loc să ai aceeași soartă de țăran asuprit. Se aseamănă puțin cu punctele strânse la Air Miles.

Dacă ai da lovitura în ceea ce privește meritele ar însemna să ai atât de multe puncte, încât să părăsești ciclul renașterilor și să atingi nirvana. Odată ce ai atins acest nivel superior, nu trebuie să-ți mai faci griji despre cum o să revii.

Cu acest ideal în minte de a se prosterna încontinuu, unii ajung la 1 000 de plecăciuni pe zi. Alții se limitează la numărul sfânt de 108, care e destul de solicitant. Pentru a-și ușura durerea de a înainta alunecând pe plăcile de granit, uneori oamenii poartă mănuși speciale, ca niște saboți. Se poartă și șorțuri pentru a proteja hainele de uzură, iar femeile care se pregătesc de o ședință îndelungată își leagă uneori rochiile lungi strâns în jurul gleznelor.

Tot la intrarea în templu, cei care vizitează Tibetul pentru prima oară simt un miros neobișnuit: unt de iac. Sau varianta mai parfumată: unt rânced de iac. Untul este adus de pelerini pioși în pungi confecționate din bășica iacului. Ei scot câte o

lingură de unt și o pun în toate potirele din piatră și argint care ard în camerele sfinte ale templului. Mirosul untului de iac este greu de uitat. Persistă asupra fiecărei persoane din Barkhor, asupra produselor din gherete, îți intră în haine. Chiar și atunci când ești sigur că ai lăsat Tibetul în urmă, mirosul de unt de iac va rămâne în valizele tale, gata să te trăsnească când le vei deschide pentru a te pregăti de vacanța de anul viitor.

Din fericire, la câțiva metri de intrarea în templu se află două vase pentru ars tămâie, și când te apropii de ele ești întâmpinat de mirosul plăcut de ienupăr și cel discret de *artemisia*. Grămezi de ierburi uscate și mici legături de lemne aduse din creierii munților din jurul Lhasei sunt de vânzare pentru cei care nu și-au adus propriile rezerve.

Pornind de la intrarea în templul Jokhang, piața continuă în sensul acelor de ceasornic într-un cerc de 800 de metri care înconjoară templul. Nu este o întâmplare că și strada pe care se află piața este sfântă. Fiecare templu, mânăstire, munte sfânt, lac sfânt și entitate sfântă este împrejmuită de o străduță sfântă numită *kora*, și mergând pe această *kora* în sensul acelor de ceasornic devii merituos. Aceste puncte se tot adaugă la un total care îți sporește șansele de a te reîncarna satisfăcător în următoarea viață. Farmecul bazarului Bakhor este că poți să aduni puncte și să-ți faci și cumpărăturile.

O adunătură de gherete dărăpănate se află de ambele părți ale străzii. Din ele se vând de toate: produse importate, antichități, falsuri și imitații. Tot felul de gablonțuri din Kathmandu și haine din nailon din China împart taraba cu carpete tibetane și bijuterii tradiționale. Aici se găsesc ghiuluri din argint bătute cu mărgele de coral roșu sau turcoaz, cercei grei din aur, monede indiene vechi transformate în broșe și orice fel de accesoriu religios.

Cuvântul „antichitate" este folosit pentru orice datează dinainte de 1959, când Dalai Lama a fost exilat. Legile vamale

sunt extrem de stricte în China și conform acestora orice este „obiect vechi" sau o „relicvă culturală" nu poate fi scos din țară.

— Turcoaz sfânt! a strigat o fată khampa, băgându-mi o bucată de plastic albastru în față și apoi fugind pe stradă, chicotind spre prietenele ei.

Am urmat-o, prins în fluxul de oameni ce curge încontinuu în Barkhor în sensul acelor de ceasornic. Numai câțiva turiști neștiutori și alți chinezi mai certăreți încearcă să meargă împotriva curentului.

Cum am trecut de Jokhang, pe strada principală din Barkhor am fost atacat de un copil. Un băiețel de numai cinci ani s-a agățat de piciorul meu drept și se ținea cât putea de tare în timp ce-și recita discursul de vânzări într-o engleză perfectă: „Nu am bani. Nu am părinți. Nu am bani. Nu am părinți. Nu am bani. Vă rog să-mi dați niște bani. Nu am părinți. Nu am bani. Vă rog să-mi dați niște bani..."

„Rapper", așa cum l-am poreclit noi, era cel mai insistent cerșetor din Barkhor. Teatrul său înduioșător era de mare efect. Nu puteai scăpa de el decât dacă făceai uz de forță sau dacă îi ofereai bani suficienți, pe care îi ducea apoi părinților săi, care-l așteptau nerăbdători în fața templului.

Chinezilor le plăcea să se laude că au eradicat cerșetoria când au eliberat Tibetul, în 1951, și că au transformat milogii în „noul proletariat din Noul Tibet".

Mi-am închipuit cum Rapper se agață de piciorul unui comunist convins și mă întrebam cine ar fi câștigat: predica despre politica împotriva cerșetoriei în Noul Tibet, sau contribuția adusă fondurilor pentru ajutor social ale lui Rapper?

Tibetanii nu găsesc nimic rușinos în a cerși. Se zice că înainte de intrarea chinezilor în Tibet existau aproximativ 20 000 de cerșetori care trăiau din asta în toată țara. În lupta pentru merit, să oferi bani de pomană îți aduce multe puncte și, dacă dai bani de pomană cerșetorilor din Barkhor, câștigi probabil printre cele mai multe puncte. Pentru unii pelerini, drumul

până la Lhasa, capitala lor spirituală, reprezintă îndeplinirea unui vis de-o viață care i-a costat toate economiile. În general, ajungeau să cerșească în Barkhor pentru a se întoarce acasă.

Colonelul Waddell, care a fost în fruntea invaziei britanice din Tibet în 1904 și care se poate să-l fi avut pe stră-străbunicul lui Rapper încolăcit de picior, a scris despre cerșetorii din Barkhor că sunt „respingător de murdari". Această descriere este valabilă și astăzi și, după ce l-am dezlipit pe Rapper cu tot cu acadeaua lui lipicioasă de pe pantalonii mei, am pornit-o pe străzile laterale pentru a-mi reveni după multitudinea de senzații provocate de Barkhor.

Pe străzile înguste din spatele Barkhorului aveam să descopăr locurile mele preferate din Lhasa – unde timpul stătuse în loc sute de ani. Străzi șerpuitoare, uneori de nouă metri lățime, alteori de doi metri, coteau în unghiuri drepte între case albe din piatră cu trei-patru etaje și ferestre negre, trapezoidale. Aici întâlnești numai fețe tibetane – chinezii nu îndrăznesc să se aventureze singuri pe aceste străduțe.

La fiecare colț de stradă există câte-un berbec legat de stâlpul porții. E prins cu o sfoară foarte scurtă și nu poate decât să stea în picioare sau să zacă pe pragul lat de granit. Nu se vede nicăieri nimic de mâncare și totuși berbecul rumegă mereu ceva, stând pe prag și privind galeș la trecători. Oile sunt adesea salvate de la abator de tibetani, care le iau pe post de animale de companie. Se consideră că salvarea unui suflet de la moarte este o faptă extrem de merituoasă și îi aduce puncte noului stăpân al oii. Este ceva obișnuit să vezi tibetani care plimbă oi prin Barkhor sau care chiar le duc în pelerinaje lungi.

Cel puțin speram că acel berbec era dintre cei salvați. M-am gândit într-o zi că poate era de fiecare dată alt berbec și că pur și simplu doar erau îngrășați pentru a fi tăiați.

Vizavi de berbec, pe un hol prost luminat, o bătrână tibetană în port popular feliază un nap pe un fund de lemn pe care-l ține în poală. Alta toarce lână. Fetițele se apleacă la ferestrele

de la etajul unu și le strigă trecătorilor: „Bună, *tashi delai*, salut!" Toată lumea are timp să se salute, fie printr-un surâs, printr-o plecăciune, cu un *tashi delai* sau, uneori, prin felul tradițional de a scoate limba la tine. Acesta e Tibetul din trecut după care mulți tânjesc.

Încercând să mă întorc în piața Barkhor, m-am trezit prins între două străduțe înguste, pline ochi cu excremente și stârvuri de câine. Duhoarea înțepătoare de carne în putrefacție și bălțile infestate de viermi m-au făcut să alerg disperat spre aerul proaspăt din piața deschisă. Chiar și mirosul untului rânced de iac era parfum în comparație cu asta. La jumătatea aleii înguste, unde drumul se transforma în niște pietroaie pe care trebuia să sari ca să traversezi canalizarea, doi bărbați au ieșit dintr-un gang, cu o expresie exaltată și mirosind puternic a tărie. S-au oprit în fața mea, blocând singura ieșire curată din strada grețoasă. Amândoi aveau înfățișarea unor khampa. Stăteau drepți și făloși cu ața roșie împletită în părul încâlcit și negru. Unul din ei avea pieptul dezgolit și *chuba* – mantia tibetană – strânsă în jurul mijlocului. M-au privit pentru un timp în liniște, măsurându-mă din cap până-n picioare. Dispoziția lor morocănoasă nu s-a schimbat și au continuat să-mi stea în cale. Nu mai era nici o bătrânică la ușă, nici un copilaș zâmbitor care să-mi facă cu mâna de la fereastră. Eram singur pe aleea cu excremente, față în față cu doi khampa puțin turmentați. Intrasem în bucluc.

— *Do drigey rey?* a rupt liniștea cel cu pieptul gol.

Habar n-aveam ce spunea.

— *Do drigey rey?* a țipat el.

I-am zâmbit, dar degeaba. A scos o sabie din teacă, s-a aplecat asupra mea și mi-a pironit-o în piept. De ce fusesem atât de rău cu Rapper? Asta pățești dacă nu faci fapte bune? Unde erau soldații chinezi când aveai nevoie de ei?

Celălalt khampa s-a uitat peste umărul amicului și s-a apropiat de mine.

— *Katse rey?* a strigat el dând din cap aprobator.

Cel cu pieptul gol își flutura sabia din ce în ce mai aproape de fața mea. Am fost orbit de lumina soarelui reflectată în lama sabiei pe care o legăna spre mine. Am distins fiecare detaliu al gravurii complexe ce înflorea în centrul lamei, între cele două tăișuri.

Și-a retras arma, a îndreptat-o spre locul de lângă noi și a făcut câteva mișcări în aer pentru a exemplifica o eviscerare strașnică. Apoi a fluturat-o din nou în fața mea.

— *Katse rey? Katse rey?* s-a răstit el.

Cel cu pieptul gol s-a încruntat, amintindu-și singurele cuvinte în engleză pe care le învățase sau le auzise de la nevasta lui.

— Tu cât dai? mi-a spus.

Nici nu știi cât am fost de ușurat când mi-am dat seama că nu mă amenințau cu decapitarea pentru că le ieșisem în cale, ci doar voiau să-mi vândă sabia. Frunțile li s-au descrețit și au rânjit, răspândind reflexii aurii, când am luat arma ca să mă uit mai bine la ea. Gravurile șerpuitoare de pe lama de oțel se terminа brusc în gura căscată a unui dragon din argint care alcătuia baza mânerului. Corpul dragonului se răsucea în jurul lui, constituind garda. Era nouă, probabil importată din Kathmandu, și foarte practică pentru cel care-și rezolvă treburile prin oraș. Dar săbiile care pot să eviscereze un om nu se aflau pe lista mea de cumpărături și nu intenționam să o iau, eu doar voiam să scap cu tălpile uscate și teafăr.

Am făcut semn din cap că nu o doresc și i-am dat-o înapoi. Aducându-mi aminte de urările lui Tashi de la aeroport, am rostit singurele cuvinte tibetane pe care le știam: „*Tashi delai*". Acestea fiind spuse, am primit o palmă grea pe spate, care m-a proiectat periculos de aproape de zona cu excremente. Noii mei prieteni khampa s-au îndepărtat murind de râs.

Corpul uman nu poate suporta prea multe senzații și mirosuri noi în prima zi la 4 000 de metri, așa că, după ce am ajuns din nou în Barkhor, m-am tocmit pentru o altă ricșă care să mă ducă la hotel.

Două figuri radioase au fugit către mine din hol în timp ce traversam curtea interioară. Greg și Dave reușiseră să ajungă în Lhasa. Le sosise viza de la Beijing, iar bărbatul din Chengdu le făcuse cu mâna zâmbind, fericit să le vadă spatele acestor doi străini problematici.

Odată ajunși în Tibet, erau nerăbdători să pornească imediat și deciseseră să nu-și acorde timpul necesar aclimatizării.

— Ne putem odihni la întoarcere, a glumit Dave și a zbughit-o la sediul Asociației Tibetane de Alpinism pentru a verifica ultimele detalii.

Se spune că o escaladare reușită a Everestului se bazează atât pe noroc, cât și pe calitățile de alpinist. Nimeni nu punea la îndoială aptitudinile celor doi; dar cu norocul nu stăteau prea bine.

Dave s-a întors o oră mai târziu cu vestea că Asociația Chineză de Alpinism uitase să-i anunțe pe cei de la Asociația Tibetană de Alpinism (ATA) de întârzierea cu viza. Având în vedere încurcătura creată, ATA a presupus că expediția fusese anulată și deja se înfruptase din avansul plătit de ei, precum și din banii rezultați din vânzarea echipamentului pe care Greg și Dave îl trimiseseră înaintea lor.

Șerpașii se întorseseră deja în satele lor. Tang Chong, administratorul ATA, a decis că singurul lucru pe care puteau să-l facă era să dea o petrecere în cinstea băieților (desigur, cheltuielile urmau să fie trecute apoi tot în contul canadienilor), pentru a cinsti venirea lor în Lhasa și pentru a îngropa orice resentimente. Tang Chong le-a promis că expediția va începe „în câteva zile", când va fi recuperat echipamentul și când se vor găsi noi șerpași.

— Mereu se întâmplă așa când ai de-a face cu oameni ca ăștia, s-a auzit o voce tibetană prietenoasă într-o engleză fără cusur.

Cuvintele veneau de la cel mai deștept tibetan pe care-l cunoscusem până atunci și care se îndrepta spre noi, pe hol. Era un bărbat îndesat, trecut de 50 de ani, arborând un zâmbet cuceritor, îmbrăcat într-un costum de calitate și cu un păr îngrijit, ce creștea în sus.

I-a privit pe Greg și pe Dave. Zâmbetul i s-a șters de pe față când le-a zis:

— Plecați de aici și rezolvați-vă singuri problemele, asta nu e treaba noastră!

Se pare că nu era atât de prietenos pe cât crezusem inițial. Greg și Dave, istoviți după o zi întreagă de frustrări, nu s-au mai obosit să-i răspundă. S-au târât în camerele lor ca să dea niște telefoane.

Harry s-a grăbit să-mi facă cunoștință cu tibetanul.

— Alec, dânsul e domnul Jig Me, mi-a șoptit el rapid în ureche în timp ce Jig Me pironea cu privirea recepția din spatele nostru, știi tu, directorul general adjunct. *Șeful Taberei A.*

— Eu știu cine sunteți *dumneavoastră*, a spus domnul Jig Me, întorcându-se spre mine. Bine ați venit la hotelul nostru. *Tashi delai.*

Apoi s-a dus la o recepționeră și a strigat la ea în tibetană. Holul s-a golit de toți angajații care nu aveau vreun motiv întemeiat să se afle acolo.

Pe când Jig Me dispărea pe coridor, Harry mi-a explicat sistemul ciudat de conducere care există în toate hotelurile străine din țările comuniste.

— Avem *Tabăra A* și *Tabăra B.* Noi, străinii, facem parte din *Tabăra B.* Ei sunt în *Tabăra A*, adică localnicii. Sunt tot timpul cu ochii pe noi. Știu cine suntem, unde suntem, ce facem, cu cine suntem și chiar ce facem cu persoana cu care ne aflăm.

Cuvintele de avertizare ale vicepreședintelui din Hong Kong mi-au răsunat în minte.

Deși fusesem pus în gardă în legătură cu mentalitatea de Big Brother a Taberei A, nimeni nu-mi spusese despre administrația împărțită pe tabere. Nu se scrie despre așa ceva în cărți de specialitate, iar instruirea mea și experiența anterioară nu mă pregătiseră pentru conducerea comunistă de acest tip.

Directorii din Tabăra B nu pot lua decizii fără acordul celor din Tabăra A, și directorii din Tabăra A nu pot lua decizii fără acordul celor din Tabăra B. Cele două conduceri depind una de cealaltă și sunt legate de mâini și de picioare din cauza birocrației exasperante și a ședințelor interminabile.

Tabăra A conduce partea ei de hotel prin desemnarea unor asistenți, numiți oficial „adjuncți", care lucrează pe lângă fiecare director străin. În fiecare săptămână, adjuncții îl înștiințează pe șef despre ceea ce în terminologie comunistă se numește *unitate*. Șeful unității hotelului din Lhasa era domnul Jig Me: comandantul suprem al Taberei A și directorul adjunct al hotelului.

Adjuncții sunt cunoscuți de străini ca fiind „umbre", pentru că au obiceiul agasant de a-ți urmări fiecare mișcare și se află în spatele tău când te aștepți mai puțin. Ei urmăresc două țeluri principale. În primul rând, au sarcina de a afla cât mai multe de la străini, pentru ca până la urmă să preia ei conducerea. Adjunctul câștigă cu aproximativ 3 000% mai puțin decât străinul pe care îl urmărește – un motiv în plus pentru a scăpa de străini cât mai repede posibil.

În al doilea rând, adjunctul are responsabilitatea cea mai importantă, aceea de a se asigura că străinul lui nu este implicat în afaceri care ar aduce prejudicii unității. Stabilitatea politică și îndeplinirea oricăror directive date de guvern sunt mai presus de reușita în afaceri. Singurul mod de a rămâne la putere este să urmezi linia Partidului, să fii de acord cu ceea ce spun superiorii tăi din Partid și să te asiguri că cei aflați sub tine sunt și ei de acord cu ce ai fost tu de acord. Nimeni nu are voie să se

ridice și să strige: „Dar asta e absolut ridicol!" Ar însemna să te dai afară din Partid și deci să piardă puterea.

Între timp, Tabăra B (adică noi, străinii, dacă ești la fel de derutat cum am fost eu când mi s-a explicat) încearcă să conducă hotelul eficient, oferindu-i clientului satisfacție și făcând bani pentru companie. Directorului general îi place să numească relația dintre cele două tabere o „căsnicie".

Era într-adevăr o legătură amoroasă furtunoasă, iar tensiunea acumulată atingea uneori cote maxime. A existat un incident renumit în Beijing, în care directorul general al unui hotel cu conducere străină a fost bătut de adjunctul său în timp ce paznicii hotelului îl ovaționau. De cele mai multe ori directorii generali demisionau sau erau transferați de compania la care erau angajați pentru că nu reușeau să se înțeleagă cu adjunctul.

Din fericire, căsnicia dintre Tabăra A și Tabăra B din Lhasa nu era la fel de zbuciumată precum cele din Beijing și, chiar dacă existau certuri, supărări și despărțiri de comun acord, mai aveau poate, din când în când, și câte-o lună de miere.

Jig Me era foarte potrivit pentru postul de director general adjunct și șef al Taberei A. Făcând parte dintr-un grup de tibetani influenți din Lhasa, era de viță nobilă și de la cinci ani fusese trimis să-și înceapă educația în afara Tibetului, la St Josef's School din Darjeeling. Acestea se petreceau înainte să apară avioanele sau mașinile în Himalaya, astfel că întreg voiajul chinuitor pe cărări de munte înguste a durat mai bine de o lună. Călătorise în convoi cu ceilalți copii ai familiilor de nobili, legați de cai în timp ce traversau cei 480 de kilometri peste cel mai înalt lanț muntos din lume. A petrecut cinci ani în India și s-a întors lângă familia sa chiar înainte să preia chinezii conducerea, în 1951.

Cum chinezii erau dornici să prezinte beneficiile comunismului pentru populația tibetană, Jig Me a fost trimis să-și continue studiile la Beijing. A supraviețuit Revoluției Culturale care a măturat țara și, deși Tibetul se afla pe primul loc în inima

sa, a ajuns unul dintre membrii de succes ai Partidului Comunist, urmând să fie numit în posturi de mare influență în Noul Tibet. După câteva slujbe minore în orașul Gyantse, Jig Me a devenit directorul general adjunct al celei mai importante inițiative străine din Lhasa. Avea în subordinea sa 800 de localnici și coopera cu zece străini care aveau să locuiască acolo și să fie în grija sa. Odată cu puterea, i s-a consolidat și statutul social, au crescut oportunitățile de recompensă, dar a primit și unul dintre cele mai dificile posturi din Lhasa.

Dar complicațiile politicii locale mai puteau aștepta. Jig Me dăduse buzna în bucătăria cafenelei pentru a-și susține colegul din Tabăra A în cearta asupra chestiunii cu iacii vii. Bucătarul-șef se răstea la directorul de aprovizionare, iar acesta la adjunctul său. Câteva persoane rămăseseră în restaurant, mestecându-și încă burgerii uriași de iac.

M-au privit în timp ce mă strecuram dincolo de intrarea cafenelei. Doar un zid subțire separa restaurantul de bucătărie, și toată hărmălaia din bucătărie putea fi auzită de oaspeții stinghеriți, care se grăbeau să-și termine mâncarea. Vocea lui Jig Me se ridica deasupra tuturor pentru a-l apăra pe omul lui din Tabăra A și a pune totul pe seama incompetenței Taberei B. Omul din Tabăra A nu știa bine engleză, dar își închipuia că Jig Me îl va apăra și tot striga „Da!" unde credea de cuviință și dădea din cap în semn aprobator în timp ce Jig Me vorbea. Bucătarul-șef urla și el, făcând o descriere lungă și plastică a locului unde cel cu aprovizionarea putea să încerce să-și bage iacii vii dacă bovinele continuau să mai apară pe patru copite în bucătăria lui. În astfel de momente îți dai seama câtă imaginație au bucătarii-șefi. Directorul de aprovizionare a ieșit valvârtej, iar chelneriţele care se chinuiau să nu izbucnească în râs au devenit dintr-odată foarte serioase. Clienții și-au privit burgerii și au hotărât că mâncaseră destul.

— Să nu lucrați niciodată cu un *chef* neamț! a strigat ca pentru sine directorul de aprovizionare. Apoi s-a întors către ușa bucătăriei: Nu se pricep decât la *Bratwurst* și *Sauerkraut*!

Oaspeții părăseau deja restaurantul, iar el a alergat după ei ca să le țină ușa și să le ureze o seară plăcută.

— A, bună, Alec! a strigat el după mine. O să-mi fac bagajele. Nu o să mă mai vezi. La revedere!

Eu mi-am continuat drumul pe coridor către liniștea și pacea din camera mea.

Bagajele mele sosiseră de la aeroport cât timp fusesem în Barkhor, și mi-am petrecut toată seara despachetând stupefiat. Efectele altitudinii asupra unor obiecte din valiza mea de 20 de kilograme erau surprinzătoare. Parcă cineva ar fi atașat o pompă de bicicletă la pasta de dinți și ar fi umflat-o să arate de două ori mai mare. Și tubul cu spumă de ras își schimbase forma, din plat devenind aproape sferic.

Am făcut greșeala de a deschide capacul. Presiunea aerului din tubul de plastic a elimint un jet de spumă de ras prin cameră, nimerind în plin pe costumul pe care îl pregătisem pentru luni dimineață. Am desfăcut pasta de dinți și sticlele de șampon în baie, în spatele draperiei de la duș; și ele au explodat spectaculos. Fusesem avertizat de numeroasele efecte ale altitudinii, dar nimeni nu mi-a spus că îmi va exploda tubul de pastă de dinți.

Îngrijorat de consecințele altitudinii asupra sănătății mele, am urmat sfaturile directorului general și am băut trei pahare mari cu apă înainte de a mă duce la culcare. Am visat că Barbara și turiștii ei americani erau umflați ca niște baloane uriașe cu heliu și pluteau în hol. Ghidul lor le legase niște sfori de glezne și îi trăgea înapoi pe pământ, înghesuindu-i pe ușă și apoi în autocar.

Ceva se întâmplă la altitudini ridicate, deoarece ai niște vise intense. Mulți oaspeți mai trec și prin perioade cu nopți albe, dar în mod sigur acestea sunt provocate de haitele de câini care schelălăie toată noaptea sub ferestrele hotelului. Insomniile

survin și ca efect secundar cauzat de cei trei litri de apă pe care-i bei zilnic.

Am fost foarte încântat să descopăr în dimineața următoare că aveam mintea limpede și că nu pluteam pe tavan umflat ca un balon. Dar, când l-am întâlnit la ora prânzului pe Dave, acesta nu părea la fel de norocos. Cu capul în mâini, căuta o metodă să scape de o mahmureală strașnică.

— Petrecerea de la ATA, s-a cutremurat el luând o gură de cafea.

Nu eram sigur dacă tresărise din cauza mahmurelii sau din cauză că gustase pentru prima dată din cafeaua hotelului. Aceasta avea un gust ciudat, care nu părea să aibă legătură cu cafeaua în general. Directorul general îmi explicase că o importam din Shanghai, pentru că nu ne permiteam să aducem mărci străine adevărate. Pentru a compensa absența gustului de cafea, se folosea în cantități industriale și era fiartă ore în șir. Cafeaua era atât de tare, încât simțeai că putea să topească linguriță ca pe zahăr.

Greg a sosit la cafenea și a făcut alegerea înțeleaptă de a comanda ceai. A împânzit masa cu hărți și fotografii și imediat au început să se entuziasmeze asupra potențialelor abateri de la traseul programat. Ar fi trebuit să fie la tabăra de bază de o săptămână – dacă ar fi plecat de acolo prea târziu, vremea pe fața nordică a muntelui s-ar fi stricat și le-ar fi redus considerabil șansele de „a atinge vârful", cum ziceau ei.

Și eu aveam destulă treabă. Nu mă pregăteam pentru fața dură a Everestului, dar luni dimineață era prima mea zi de muncă în ceea ce presa din Hong Kong numea „cel mai neobișnuit Holiday Inn din lume".

4
Știrbirea prestigiului

Luni dimineață am fost trezit dintr-un somn plin de vise de niște strigăte și de zgomotul ușilor trântindu-se pe coridor. Larma se apropia de camera mea.

— Menajul! a răsunat o voce pițigăiată de afară.

Am sărit din pat de cum am auzit scârțâitul unei chei în broască și am ajuns la timp pentru a da nas în nas cu o fetișcană tibetană care stătea în ușă cerând să-i dau rufele murdare. Am întrebat-o dacă nu poate să revină.

— *May-oh*, mi-a răspuns ea dând din cap și în același timp oferindu-mi un zâmbet tibetan.

Am adunat hainele pe care le purtasem în călătoria prin China și am pus și sacoul pătat de explozia spumei de ras. În tot acest timp, menajera mi-a zâmbit, m-a aprobat și apoi s-a îndepărtat cu grămăjoara mea, oprindu-se în fața ușilor următoare pentru a striga tare „Menajul!".

Încă era devreme, dar nu am mai putut adormi. Un câine de peste drum se rătăcise pe bucata de pământ nefolosit dintre fereastra mea și locuințele personalului. Plantarea nepotrivită a coniferelor pitice și a sălciilor plângătoare pipernicite pe marginea terenului nu înfrumusețase prea mult zona, dar tufișurile mascau eficient haita de câini care domiciliau în împrejurimi și care acum stăteau la pândă, urmărind mișcările intrusului. Câinii considerau terenul pustiit ca făcând parte din teritoriul lor și îl apărau cu înverșunare (și extrem de gălăgios) împotriva câinilor din alte haite. Câinii vagabonzi care se apropiau erau

fie atacați, fie încălecați, sau ambele. Oricine încerca să-i separe era mârâit amenințător, acuzat probabil că se amestecă în afacerile lor interne.

Câinele nepoftit a făcut marea greșeală de a pătrunde prea adânc pe teritoriul rezidenților. Haita hotelului a lansat un strigăt de război cu lătrături și schelălăieli, fugărind câinele celălalt; zgomotul era menit să-i trezească pe oaspeții care nu primiseră deja vizita-surpriză a Departamentului de menaj.

M-am dus să-mi iau micul dejun și m-am așezat pe locul rezervat de la masa din cafenea. Am fost întâmpinat cu liniște. Domnul Liu m-a privit și apoi imediat și-a îndreptat privirea către foitajul danez din farfuria lui. Pe fiecare farfurie, în afară de cea a lui Gunter, directorul de aprovizionare, se afla un foitaj asemănător. Atmosfera era tensionată.

— Oricum nu voiam unul. Nu mi-e foame, a spus Gunter sfidător.

A dat un ocol mesei și a mârâit către ceilalți:

— Bucătarul-șef e un porc tembel!

Chelnerițele au râs. Directorul general a reacționat ferm, șuierând în șoaptă un răspuns enervat:

— Nu în fața *Taberei A*. Nu ne face să ne știrbim prestigiul!

Și a lovit ușor, dar hotărât în masă, pentru a ne arăta că vorbește serios. Războiul public dintre bucătarul-șef și directorul de aprovizionare nu mai putea continua.

Indiferent de loc, când membrii regnului animal trăiesc împreună în spații închise, apar mereu probleme. Iar Holiday Inn Lhasa nu făcea excepție de la regulă. Pentru expatriații din hotel, afacerile, viața socială și orice altă activitate se limitau la zidurile de ciment ale unității. Sentimentul de singurătate și izolare este provocat și de aducerea-aminte că în afara hotelului nu mai există decât vreo 12 expatriați în tot Tibetul – într-o zonă cât două treimi din Europa vestică. Deși acest lucru duce la întărirea legăturilor dintre expatriați, tot el face și ca neînțelegerile cele mai insignifiante să pară adevărate drame.

Peste tot în lume există diferende între departamentele hotelurilor: menajul se ceartă cu recepția, aprovizionarea se ceartă cu bucătăria, dar, când iei în seamă și presiunea creată de mutarea în interes de serviciu în zone dificile, administrația hotelului tinde să se fracționeze după considerente de vechime și experiență. Nou-veniții îi urăsc pe „veteranii chinezi", care nu acceptă niciodată ideile noi și doar îi descurajează cu replici de genul „asta nu va funcționa aici" la orice sugestie.

În ceea ce-i privește pe expatriații cu oareșce experiență, nici lor nu le place naivitatea novicilor, care de obicei apar cu tot felul de idei ridicole înainte să înțeleagă constrângerile impuse de lucrul în împrejurări ireale și absurde.

Domnul Liu, directorul financiar din Hong Kong, lucrase mulți ani în China continentală și lui chiar nu-i erau pe plac începătorii naivi. Scosese la imprimantă o hartă pe care o săgeată mare arăta către un punct din zona goală de deasupra subcontinentului indian. În susul paginii era scris în litere aldine „VĂ AFLAȚI AICI". De fiecare dată când un expatriat nou-venit îi punea o întrebare, el scotea o hartă din buzunarul său, i-o dădea noului angajat și râdea pe înfundate. El credea că face o glumă bună. Nimănui nu i se părea amuzant, dar, cum domnul Liu era directorul financiar, și deci responsabil cu plata salariilor și cu rambursarea cheltuielilor, toată lumea râdea când el încerca să facă o glumă.

Îndatorirea de a reduce disputele dintre departamente și dintre angajați este una dintre cele mai nepopulare sarcini ale directorului general. Dar, în Lhasa, mai presus de încercarea de a-i uni pe colegii expatriați era aceea de a păstra aparențele că echipa se înțelege bine. Orice ceartă între expatriați era considerată o „știrbire a prestigiului" pentru Tabăra B.

„Știrbirea prestigiului" sau, dimpotrivă, „câștigarea prestigiului" erau termeni noi pentru mine. Domnul Liu s-a ridicat

de la masă, lăsându-și foitajul neatins și dând de înțeles că e timpul să mergem la următoarea întâlnire de dimineață.

Harry a rămas pe scaun, ca să-și mănânce foitajul.

— Dacă nu înțelegi ideea de *prestigiu*, nu ai nici o șansă să reușești, mi-a spus el.

L-am ascultat atent.

— Îți știrbești prestigiul atunci când faci o greșeală, când o dai în bară, când te cerți cu unul dintre prietenii tăi. Știi, e de-ajuns să faci o greșeală cât de mică, și ei hotărăsc să facă din țânțar armăsar. Asta înseamnă să-ți știrbești prestigiul. Te pune într-o lumină proastă. Astfel ei devin mai puternici și pot să facă ce vor. Dacă ne știrbim prestigiul în fața Taberei A, atunci Jig Me va încerca să conducă hotelul în felul *său*, iar noi nu mai avem ce căuta aici.

A dat pe gât ultimele picături de ceai și s-a ridicat de la masă.

— Iar a *câștiga prestigiu* înseamnă cu totul altceva. Trebuie să copleșești pe cineva cu complimente pentru ceea ce a făcut, ca să se creadă cel mai bun.

S-a oprit ca să mai mediteze.

— Totul e un joc, a continuat el, dar trebuie să înțelegi regulile; dacă dai greș, ești nevoit să pleci.

„Prestigiul" explică de ce un ghid turistic care vrea să dea bine nu va recunoaște niciodată că nu pricepe ce-l întrebi sau că nu știe răspunsul la întrebare. Pentru a nu-și știrbi prestigiul, pur și simplu îți va da răspunsul pe care crede că îl aștepți. Dar o astfel de atitudine poate fi periculoasă dacă întrebarea cere un răspuns exact, cum ar fi: „La ce oră ar trebui să plecăm spre aeroport?" Dacă nu este sigur, va răspunde cu „da" la orice întrebare.

Cum am părăsit cafeneaua, Harry a pus-o la punct pe o chelneriță care venise să-mi ceară tichetul de masă.

— Acesta este domnul Alec. Nu are nevoie de tichet. Lucrează aici. *Yin Yi Bu Jingli.*

Se pare că aceasta era titulatura mea. *Yin Yi Bu Jingli.* Chiar îmi plăcea.

— Domnul Alec. *Yin Yi Bu Jingli*, i-am repetat eu chelneriței.

Apoi ne-am grăbit să-i prindem din urmă pe domnul Liu și pe ceilalți expatriați.

— Nu trebuie să întârziem la ședință, sau Tabăra B își știrbește prestigiul, mi-a explicat Harry. Jig Me îi pune pe angajații din Tabăra A să ajungă cu zece minute înainte; dacă întârzie, îi penalizează!

Am urcat scările în fugă spre sala de ședințe, gâfâind în aerul rarefiat. Deși m-a durut capul numai în prima zi, pierderea suflului la cel mai mic efort a fost un efect al altitudinii care m-a urmărit mereu. E destul de dificil să dai impresia de respectabilitate când intri în sală tremurând și gâfâind, cu gura deschisă, astfel că m-am hotărât ca pe viitor să ajung mai devreme.

O reuniune matinală, numită oficial „Ședință operațională", are loc, într-o formă sau alta, în toate hotelurile cu administrație străină din China. Aceasta se ține în fiecare zi, de luni până sâmbătă, și acolo se iau deciziile care dau tonul zilei. Membrii conducerii și șefii departamentelor discută despre rezultatele obținute și problemele din ziua anterioară, despre rezultatele la care se așteaptă și dificultățile zilei următoare, precum și despre alte activități deosebite.

Locurile în jurul mesei la ședința de dimineață erau alocate cu și mai mare strictețe decât în jurul mesei din cafenea. Taberele A și B stăteau la un loc într-o ordine complicată în funcție de rang, care descrește din capul mesei spre laturi. Directorul general și Jig Me prezidau la masă împreună cu secretara directorului general, Heather, înghesuită într-un colț, între directorul general și domnul Liu. De-a lungul mesei erau adunate 30 de persoane; toți expatriații, adjuncții lor și alți oficiali ai Partidului cu funcții dubioase, pe care noi nu le înțelegeam.

Heather avea delicata sarcină de a fi interpret și de a scrie procesul-verbal al ședinței. Engleza și mandarina erau limbile oficiale folosite, deși limbile materne se întindeau de la tibetană la cantoneză, hokiană și alte forme de chineză, laolaltă cu o

selecţie de limbi europene precum germana, italiana, franceza şi flamanda.

În ciuda numelui ei englezesc, Heather era vădit chinezoaică. Primise acest nume de la profesoara de engleză şi îl păstrase în relaţiile cu străinii. Fragilă la prima vedere, avea un caracter de oţel, capabil să suporte disciplina severă a directorului general. Părul ei lins şi negru îi cădea pe lângă faţă şi peste umerii firavi. Şamponul şi machiajul fără îndoială că i-ar fi fost de mare ajutor, dar, în loc să se îngrijească de aspectul ei, se devota în mod altruist muncii sale, lucrând mult mai multe ore decât orice angajat. Alta ca ea era greu de găsit. Ca şi ceilalţi chinezi han, tânjea după ţara ei şi, ca oricărei fete de 18 ani aflate într-un loc străin, departe de familia ei, îi era dor de casă şi se simţea singură. Trăia doar pentru ziua când va ajunge înapoi în China.

Dar Heather greşise în alegerea ei; faptul că era bună la ce făcea îi prelungea perioada de şedere în Lhasa. Motivarea personalului era o adevărată problemă. Chinezii nu se implicau prea mult, ca să fie concediaţi cât mai repede şi să se întoarcă în ţara lor. Tibetanii, după 40 de ani de comunism, erau foarte relaxaţi, nu prea îşi dădeau interesul să facă nimic. Salariile erau aproape la fel pentru orice nivel, iar promovările depindeau mai mult de statutul din Partid decât de realizările profesionale.

Comportamentul chelneriţelor îl reflecta pe cel al tuturor angajaţilor. Ele făceau tot posibilul să *nu* fie promovate la şef de sală. Cu toate că nu era plătită mai bine, această nouă poziţie însemna pierderea prietenilor, responsabilitate faţă de conducere şi scene care se lăsau cu ţipete şi plânsete, ducând până la ruşinoasa retrogradare la postul de spălător de vase.

Un număr extraordinar de 560 de angajaţi erau contractaţi de hotel. Nu a fost niciodată clar cu ce se ocupau aceşti oameni, iar unii dintre ei erau tot timpul în concediu. Vacanţele anuale erau cumulate până când angajatul cerea un concediu de câteva luni. Concediile nu cuprindeau timpul petrecut pe drum, care putea să însemne chiar şi o lună în plus. Concediul de maternitate

dura 12 luni (exceptând drumul), iar atunci când o angajată bună rămânea gravidă, deși era un prilej de bucurie, acest eveniment afecta serios bunul mers al hotelului.

Și concediul pentru avort era la ordinea zilei, deoarece guvernul chinez era disperat să evite catastrofa suprapopulării, limitând numărul de copii pe care îl pot avea chinezii han la unul singur, prin impunerea unor taxe năucitoare asupra familiilor cu doi sau mai mulți copii. Tibetanii, ca rasă minoritară, pot avea doi copii, dar oficialii din Lhasa și tibetanii de la țară nu se confruntă cu aceste reguli.

— Ia loc, Alec, mi-a spus directorul general, arătând către singurul scaun neocupat din jurul mesei.

Ceilalți expatriați au mustăcit. Gunter, care se afla la patru scaune distanță față de locul care avea să fie al meu, a pufnit în râs când a văzut unde voi sta. Mi-a făcut semn că e în regulă, ba chiar l-a privit cu subînțeles și i-a zâmbit bucătarului-șef, care stătea vizavi de el.

M-am așezat cu atenție, așteptându-mă la vreo farsă. Sau poate că mă pândea un ritual de inițiere la prima mea ședință de luni dimineață? Aveam să ne punem toți șorțuri și să ne strângem mâna în feluri cât mai ciudate?[1]

La dreapta mea se afla o doamnă tibetană, doamna Qi Mei, a cărei funcție nu o știa nimeni. Nu părea ieșită din comun. Se pare că era sus în ierarhia Partidului, dar nici un expatriat nu a putut să-mi spună cu ce se ocupă. Doamna Qi Mei mi-a zâmbit când m-am așezat. Mergea bine până acum.

La stânga mea stătea un chinez, domnul Pong, adjunctul directorului financiar. Porecla lui, mă informase Harry înainte, era Extraterestrul III, iar acum, că îl și văzusem, trebuia să recunosc că semăna în mod bizar cu creatura aceea futuristă. M-a privit chiorâș, prin ochelarii cu ramă subțire, și și-a deschis

1. Autorul face referire la ritualurile masonice (n.red.).

gura într-un zâmbet mic, sferic, care a dezvăluit niște dinți strâmbi, aflați în diverse stadii de degradare.

Și apoi mi-a picat fisa. Domnul Pong, care avea un nume potrivit, avea o respirație care putea fi simțită și de la trei metri. Mă întorsesem înapoi în timp, pe aleea cu excremente din Barkhor. Nu mirosea doar urât – era ca și cum ceva putrezise acolo. Ceva care se târâse acolo și murise. Gunter s-a prăpădit de râs când a văzut expresia îngrozită de pe fața mea. Nu se mai distrase așa de bine de când îl văzuse pe *chef* fugărind iacii prin bucătărie.

Directorul general a lovit în masă și a început ședința cu un discurs de bun venit.

— De șase luni n-am mai avut pe nimeni la Departamentul de vânzări, așa că să-l salutăm pe domnul Alec, care va da un nou avânt vânzărilor și va dezvolta afacerea.

Heather a tradus în chineză și toți au dat din cap că sunt de acord.

Jig Me mi-a urat bun venit din partea Taberei A și ne-a dorit să avem parte de „o cooperare cât mai bună".

El a vorbit într-o engleză perfectă, iar Heather a tradus din nou. Mi-am dat seama că aceste ședințe aveau să dureze foarte mult.

Jig Me mi-a arătat-o pe adjuncta sa, pe domnișoara Tsao, care, fată deșteaptă, ocupase un scaun la capătul celălalt al mesei, departe de respirația pestilențială a monstrului de lângă mine. Domnul Liu a citit rezultatele financiare ale zilei anterioare, iar Harry a prezentat previziunile pentru săptămâna următoare, care nu erau prea încurajatoare. După momentul de vârf al încasărilor din perioada de vară, afacerea intrase într-o scădere graduală pe măsură ce se apropia sezonul de iarnă. Hotelul era încă ocupat în proporție de 70%, ceea ce mi se părea rezonabil, dar săptămâna următoare avea să ajungă la 60%.

În timp ce meditam la scăderea numărului de clienți și ce am putea face pentru a inversa procesul, o bolboroseală adâncă s-a auzit lângă mine.

— *Ccccrrrrrrrrgggggggkkkhhhhpt.*

Domnul Pong își dregea glasul pentru a lua cuvântul. Semnalul de alarmă îi trezise deja pe toți expatriații, care s-au dat pe spate cât au putut. Chiar și Gunter, la patru scaune distanță, nu era în siguranță și, panicat, și-a mutat statura impunătoare cât mai departe cu putință.

Într-o prelegere dureros de lungă în mandarină, domnul Pong ne-a atras atenția că existase o problemă la bucătărie cu o neînțelegere legată de achiziția unor iaci. Heather ne-a tradus. Era sigur că așa ceva nu s-ar mai întâmpla dacă străinii s-ar înțelege mai bine și ar comunica mai eficient. A sugerat că poate nu era nevoie de atâția străini.

Așa atacau membrii Taberei A când vedeau certuri între expatriați. Directorul general le-a explicat că sunt numai 10 străini în prezent, față de 19 cât erau la inaugurarea hotelului și 27 permiși în contract, și că un număr mai mic ar dezechilibra buna funcționare a hotelului.

Spre ușurarea tuturor, domnul Pong nu a mai avut nimic de spus, iar adjunctul directorului de aprovizionare, un domn Tu Dian, ne-a dat vestea bună că diseară va avea loc un dineu oferit de Departamentul urban de protocol și prietenie al Asociației de Prietenie cu Țările Străine.

Apoi doamna Qi Mei a anunțat că trebuia să merg pentru un control medical la Spitalul Popular Numărul 1, iar ședința a fost suspendată. Coborând scările, i-am spus doamnei Qi Mei că era drăguț din partea ei că aranjase controlul, dar că era absolut inutil din moment ce făcusem deja analizele complete cerute de Holiday Inn și în Paris, și la Hong Kong. Ea a zâmbit și mi-a răspuns cu un „da".

Adjuncta mea, domnișoara Tsao, rămăsese să discute cu Jig Me după ședință în legătură cu actele ei. În urmă cu 20 de ani se oferise să vină în Tibet benevol, iar acum voia să se întoarcă în provincia ei natală, dar, din moment ce pe actele ei scria că locuia în Tibet, nu i se mai permitea să se mute în altă parte a Chinei.

Mi-am continuat drumul către biroul meu de la parterul clădirii principale, în spatele magazinului de suvenire. Era o încăpere mică cu două birouri, un fișet, trei scaune și o canapea. Un telefon uriaș, portocaliu, era așezat pe biroul meu, împreună cu un termos de apă fierbinte. Trebuia să-mi aduc singur cana pentru ceai. Pe podea erau grămezi de dosare. Am fost primit cu însuflețire de Tashi, pe care nu-l mai văzusem de când m-a luat de la aeroport.

— Vi-l prezint pe domnul Alec, le-a spus el în engleză altor trei angajați. El este un cartof mare.

Din asta a reieșit că la chinezi există un sistem de măsurare a importanței cuiva prin comparație cu dimensiunea legumelor rădăcinoase. Astfel, eu eram „marele cartof" al Departamentului de vânzări și marketing, iar subordonații mei erau „cartofiorii".

Tashi m-a anunțat că, indiferent de ce am înțeles eu, trebuia să mă duc la spital. I se dăduseră indicații să mă însoțească și să-mi fie translator. Nu eram sigur că e o idee așa de bună.

Jeepurile hotelului nu erau disponibile, așa că am luat o ricșă, care ne-a dus în josul pistei de biciclete, pe lângă vacile adunate la pubelele de gunoi, până la Spitalul Popular Numărul 1. Aveam înaintea ochilor o altă mostră a modernizării chineze. Gărduțele înconjurau răzoarele cu flori și iarbă, dar și cu gunoaie, de pe perimetrul unei clădiri austere din ciment, vopsită într-un „verde-praz" grețos. Cerșetori demni de milă flancau ușa de acces în spital, agățându-se cu mâinile de oricine intra sau ieșea până când primeau măcar un bănuț. Doi călugări stăteau lângă intrare psalmodiind dintr-o carte de rugăciuni gravată în lemn. În fața lor era o cutie de carton pentru donații. De fiecare dată când vedeau un pacient sau o rudă apropiindu-se, cântau mai cu viață și arătau către cutie.

Când am intrat pe ușa deschisă de sticlă, am fost ușurat să descopăr mirosul de antiseptic sau dezinfectant, sau ce-o fi mirosul acela pătrunzător din toate spitalele. Mă întrebam dacă

o doză concentrată din el ar putea fi injectată în stomacul domnului Pong.

Pereții interiori erau vopsiți până la jumătate într-o nuanță mai pală a verdelui grețos de afară și apoi cu alb până la tavan. Pe gresia cenușie erau aruncate tot soiul de reziduuri medicale. Doi doctori se rezemau de un perete în hol, cu țigara în mână.

Am fost conduși printr-un hol prăfuit într-o cameră slab luminată, în care se aflau o masă acoperită de un cearșaf murdar și niște rafturi, pe care erau așezate borcane de sticlă. Mai erau două scaune și o bicicletă. Am așteptat să vină o asistentă.

Nori de praf se rostogoleau pe hol, iar după ei se ținea o doamnă tibetană care încerca să adune mizeria de pe coridor într-o cutie de tinichea, care fusese tăiată în două și prinsă în cuie de un băț. Se pare că era un fel de asistentă, căci, de îndată ce ne-a văzut, a venit în cameră, s-a șters pe mâini de haina ei prăfuită și a privit la borcanele medicinale, căutându-l pe cel cu ace.

L-am rugat pe Tashi s-o informeze pe doamnă că deja îmi făcusem toate analizele și la Paris, și la Hong Kong și că nu mai era nevoie de altele. Tashi mi-a răspuns cu un „da" și i-a vorbit asistentei în tibetană. Ea a aprobat. Zâmbind, s-a apropiat de mine cu un ac enorm, pe care îl găsise într-un borcan. A mimat o înțepătură, a zâmbit și a dat din nou din cap către mine. I-am spus lui Tashi că n-are legătură cu faptul că nu am încredere în sistemul lor de sănătate, doar că nu mai au ce analize să-mi facă. Tashi i-a spus din nou ceva asistentei în tibetană. Ea a râs și a șters acul de mânecă, pentru a-mi demonstra că e curat.

Am fost salvat de intrarea unui câine în cameră. Luase ceva de pe făraș și acum căuta un colțișor liniștit unde să-l mestece în voie. Asistenta noastră l-a gonit de-acolo amenințându-l cu acul meu și strigând la cei doi doctori aflați la fumat, în timp ce

câinele fugea pe lângă ei cu coada între picioare și cu premiul în dinți.

Din prostie, am acceptat să mi se ia sânge, însă doar după ce asistenta a găsit un ac sigilat. La controalele viitoare aveam să vin cu propriile mele ace, cumpărate din Vest.

După ce mi s-a luat o picătură de sânge din lobul urechii, Tashi și cu mine am fost conduși la sala de radiografii. Ușile solide pe care scria „Pericol de radiații" erau larg deschise și, spre surprinderea mea, am găsit camera plină de pacienți care stăteau la coadă în fața aparatului de radiografiat. Radiațiile X luminau sala în timp ce femei gravide, nomazi și copii așteptau cu nerăbdare în fața acestei aparaturi moderne. Manualul de utilizare se pierduse probabil – acolo scria clar că ar trebui să stai în spatele protecției de plumb. După o singură radiografie pulmonară am fost dus într-o altă sală.

Un nomad în vârstă din nordul Tibetului era așezat la o masă joasă și avea pe cap o drăcie pentru verificarea vederii. Purta o *chuba* lungă, din piele de oaie, cu blana la interior și pielea aspră la exterior, pentru a înfrunta vremea. Marginea de la *chuba* avea un tiv lat dintr-o împletitură viu colorată. S-a uitat la noi când am intrat și ne-a zâmbit cu gura lui știrbă în semn de bună ziua. M-am aventurat să răspund cu un *tashi delai*, iar el, încântat, și-a scos limba drept răspuns.

Asistenta a țipat la el, i-a scos aparatul de pe capul murdar și l-a pus direct pe al meu. În același timp și-a făcut simțită prezența și un doctor. Se bucura de moțăiala de dimineață pe patul de examinare, dar îl trezise gălăgia. S-a ridicat, s-a frecat la ochi și s-a întins căscând prelung. Nomadul a privit cu interes cum doctorul a scos un cateter neigienic din buzunar și mi l-a băgat în ureche. Doctorul i-a spus ceva în tibetană lui Tashi.

— Îmi pare rău, domnu' Alec, dar nu știu cuvintele în engleză.

Tashi continua să-și ceară scuze ridicând din umeri, pentru că nu era capabil să-mi traducă. Apoi a început să mimeze

discuția atât de elaborat, încât și nomadului i-a plăcut. Din mișcările lui Tashi am aflat, spre îngrijorarea mea, că doctorul găsise o umflătură mare în ureche, dar din exemplificările următoare am înțeles că trebuia să trec și printr-o coprocultură. Iar amicul nostru nomad se bucura de fiecare moment.

Asistenta a venit în cameră cu fărașul în mână, pe urmele câinelui păduchios, care intrase din nou în spital căutând alte comori. Acesta a trecut pe lângă nomad, s-a împiedicat de marginea unei scuipătoare pline și a răsturnat-o. Conținutul alunecos s-a prelins pe gresie și peste prag, înspre coridor, dar nimănui în afară de mine nu părea să-i pese.

L-am rugat pe Tashi să-i spună doctorului că trecusem deja printr-un astfel de test și pentru prima dată doctorul a părut mulțumit de răspuns. Probabil că el își dorea să facă acest control chiar mai puțin ca mine, în astfel de condiții.

I-am dat aparatura pentru ochi înapoi nomadului și, ocolind balta de pe podea, Tashi și cu mine am ieșit din spital fără alte întrebări sau împunsături. M-am hotărât să nu mă întorc niciodată dacă m-aș fi îmbolnăvit. Sigur aici nu m-aș fi însănătoșit.

La hotel am avut o altă surpriză când am intrat în cameră. Era o glumă la noi care suna cam așa: „Ce e mic, gri și șifonat?" Am crezut că e vreun banc banal despre elefanți bătrâni, dar răspunsul era: „Hainele tale venite de la spălătorie".

Pe patul meu era o pungă de plastic cu niște cămăși mici, aplatizate până deveniseră de nerecunoscut și pătate cu o culoare ce nu fusese acolo când le-am trimis la curățat. Și nasturii sufereau de pe urma tehnicilor de curățare din Lhasa și în fiecare săptămână unul sau doi se transformau în pulbere. Uneori arătau înșelător de bine până când îi atingeai, moment în care ți se dezintegrau între degete. Și sacoul de la costum suferise modificări considerabile. Lâna fusese călcată prea mult, iar acum strălucea precum jacheta favorită a unui vânzător de

mașini la mâna a doua. M-am plâns lui Charlie, întrebându-l de ce îmi spusese că avem cea mai bună spălătorie la vest de Beijing.

— Da, dar nu ți-am spus și că avem detergent și muncitori locali, a fost răspunsul lui cam nepotrivit.

Nu eram impresionat de detergentul poporului care făcea din murdar și mai murdar. Și până la urmă la ce mă așteptam? Doar eram în Tibet. Și m-am gândit la *chuba* nomadului. Pielea nu mai fusese curățată de când o pierduse posesorul de drept. Trebuie să iei orice variantă în considerare și fără îndoială că viața pe platou implica alte griji mai importante decât albirea rufelor.

Gunter, directorul de aprovizionare, avea și el alte probleme de rezolvat decât spălatul rufelor. În ciuda pregătirii fără repros, banchetul dat pentru Departamentul urban de protocol și prietenie al Asociației de Prietenie cu Țările Străine nu a fost o reușită. Mesele erau întinse cu cele mai fine pahare și tacâmuri de argint, chelnerițele și chelnerii au venit la timp, iar bucătarul-șef pregătise un meniu delicios cu mâncăruri occidentale. Era destul de greu să mănânci o friptură întreagă folosind doar bețișoarele, dar asta nu reprezenta o problemă pentru oaspeți.

Fuseseră invitați pentru a serba pensionarea președintelui asociației, iar mâncarea occidentală fusese comandată special pentru a sublinia importanța petrecerii. Gastronomia occidentală adăugase o notă de strălucire festinului, iar chinezii erau destul de impresionați de felurile ciudate și necomestibile. Sticlele de Johnnie Walker Black Label dispăreau rapid – toate semnele arătau că banchetul începuse cu dreptul.

La un moment dat în timpul serii, Gunter a dat peste un omuleț dezlânat, la masa de la bufet, care folosea bețișoarele pentru a strica o *pièce montée*. Își umpluse farfuria cu fripturi, cartofi, antreuri reci, prăjituri și iaurt, iar acum încerca să ia mărul din botul porcușorului de lapte. Gunter era furios și, presupunând că individul era vreun șofer care se strecurase

la petrecere, l-a dat frumușel afară. Nimeni și nimic nu l-au putut opri pe Gunter. Era restaurantul lui, era un banchet important și nici un camionagiu nespălat nu avea să-i strice momentul.

Jig Me a fost cel care i-a dat vestea directorului general. Gunter îl dăduse afară pe noul președinte al Asociației de Prietenie cu Țările Străine. Jig Me spumega de furie. Acest fapt le știrbise serios prestigiul. Nu exista altă variantă: Gunter trebuia să dispară. A doua zi și-a înmânat demisia din „motive personale" și n-a mai ieșit din cameră. Holiday Inn va încerca să-i găsească un post corespunzător în Asia – însă nu-i puteau promite nimic.

Singurul lucru bun din toată tărășenia asta a fost că s-a eliberat un loc la masa pentru Ședința de dimineață. Doamna Qi Mei și cele trei persoane de la dreapta mea se mutaseră cu un scaun mai în spate, astfel puteam și eu să stau la două scaune distanță de monstrul pucios.

Moralul scăzuse. Domnul Liu ne-a anunțat că lipseau 31 de televizoare. Tabăra B putea ataca. Pierduserăm multe de pe urma concedierii rușinoase a lui Gunter și aveam nevoie de o victorie pentru a recâștiga controlul. Departamentul de securitate, care era condus în întregime de angajați locali, a fost învinuit pentru lipsa completă de profesionalism. Șeful serviciului de securitate a arătat că, din moment ce în raportul de acum doi ani lipseau 48 de televizoare, iar acum lipseau doar 31, departamentul său își făcuse foarte bine treaba. Ideea că hoții se furișau noaptea în hotel pentru a returna televizoarele ne intriga, așa că am sistat atacul.

Pentru a schimba tonul întâlnirii, mi-am expus planurile pentru creșterea afacerilor în sezonul de iarnă. Cel puțin directorul general s-a mai însuflețit. Găsisem o carte de telefoane cu 1 400 de adrese ale companiilor străine din China. Îmi propusesem să le trimit tuturor o scrisoare, pentru a-i ademeni pe directorii expatriați bine plătiți să viziteze Lhasa pe perioada lunilor de

iarnă. Cunoscută oficial sub denumirea de „trimiterea corespon denței", aceasta era una dintre strategiile de bază ale activității de vânzări, iar eforturi de acest gen se fac în toate hotelurile din lume care au habar de marketing.

Aveam nevoie de câteva zile pentru a pune totul la punct: stabilirea mesajului, tipărirea broșurilor și a adreselor pentru plicuri. În mod normal, „trimiterea corespondenței" ar fi trebuit să fie gata până la sfârșitul săptămânii.

Tipărirea broșurii este, de obicei, cea mai lungă etapă a procesului, așa că Tashi și cu mine am început cu o vizită la tipografia din Lhasa. Locul era puțin mai curat decât spitalul, dar lăsa aceeași impresie de eficiență și, în mod ciudat, răs pândea același miros. Am fost duși să-l cunoaștem pe director în biroul său, dar, înainte de a trece la treabă, am fost serviți cu ceai și țigări. O angajată a clătit două căni mari, una albă și cealaltă albastră, în timp ce directorul ne-a indicat scaunele între grămezi de broșuri. În fiecare cană ni s-a pus o lingură de frunze de ceai și apoi s-a turnat apă fierbinte din termosul aflat în birou.

Nu oricine se descurcă cu ceaiul chinezesc. Frunzele plutesc la suprafață, iar pentru a-l bea îți trebuie îndemânarea de a sorbi ceaiul și în același timp de a îndepărta frunzele de buze. Este un procedeu complicat, pe care nu l-am stăpânit niciodată. Dacă nu ești atent, te trezești cu gura plină de frunze de ceai pe care fie le înghiți, fie le arunci în scuipătoarea din birou.

Ne-a privit cu mirare când l-am întrebat dacă poate să ne tipărească o broșură simplă, alb-negru, până la sfârșitul săptămânii. A reieșit că nu era interesat să lucreze pentru hotel, deoarece nici ultima dată nu fusese plătit. S-a dus la dulap și a scos un teanc de liste de curățătorie. Nu existau rânduri drepte, ci literele se înșiruiau aleatoriu pe pagină. Folosiseră fără jenă majuscule în mijlocul cuvintelor și nu existau literele „s" și „ș".

Mi-a explicat că nu găsiseră „s/ș" și, în schimb, au folosit semnul „=". Astfel că pe listă cuvântul șosete devenise „=o=ete". El considera că arată foarte bine și nu înțelegea de ce conducerea de la Holiday Inn a fost atât de cusurgie. Pentru cineva cu simțul umorului ar fi fost ideale, dar pentru o companie ce se respectă erau deficitare.

Tashi și-a amintit de acest incident de la Ședințele de dimineață. Mi-a spus că le luase nouă luni să facă listele și când, într-un final, au fost gata sub forma aceea, au fost returnate.

Înainte de a pleca, ni s-a făcut turul tipografiei. Caracterele chinezești și tibetane erau tăiate din metal și păstrate în cutii de lemn puse unele peste altele. Totul părea extrem de primitiv. Rezemate de perete erau niște utilaje acoperite cu cearșafuri prăfuite. Directorul s-a arătat mândru de ele.

— Din Germania, a tradus Tashi. Foarte bune. Cadou de la guvernul australian.

Utilajele ultra-moderne stăteau nefolosite în timp ce versiuni ceva mai avansate ale tiparniței Caxton erau utilizate lângă acestea.

— Le putem folosi? am întrebat eu încrezător.

— *May-oh.*

— Atunci de ce se află aici?

— *Putchidao.*

Nimeni nu știa ce sunt sau cum să le mânuiască – dar datorită lor le creștea prestigiul. Directorul se putea făli prietenilor că avea echipamente străine în fabrică. Pe mine nu mă încălzea cu nimic, așa că am recurs la resursele disponibile la hotel.

— Domnul Alec vrea să facă reclamă hotelului, le-a spus Tashi colegilor de birou.

Mi s-a prezentat mult apreciata mașină de scris electrică. Alte panglici pentru mașina de scris nu puteau fi achiziționate decât de la Hong Kong, iar brațul cu litera „a" se desprinsese cumva și căzuse. M-am gândit serios să bat la mașină o scrisoare în care să nu apară litera „a", dar am abandonat ideea, deoarece

aș fi folosit fraze atât de ciudate, încât nimeni nu ar fi înțeles ce le propuneam. „A"-urile puteau fi trecute de mână, numai să reușesc să fotocopiez scrisoarea de 1 400 de ori.

Dintre cele trei fotocopiatoare Canon, numai unul mai funcționa, și acela parțial. Un fel de folie de cauciuc fusese lipită în locul capacului stricat. Hârtia cenușie acoperită cu toner de culoarea grafitului se prindea în drăcia asta, și de cele mai multe ori ieșea tăiată în zigzag. În nici un caz această mașinărie nu avea să scoată 1 400 de scrisori prezentabile pentru a fi trimise unor posibili oaspeți.

Harry m-a încurajat spunându-mi că mai aveau o imprimantă nefolosită, care stătea în cutia ei de doi ani. Un aparat nou-nouț, de 1 000 de dolari, se afla la Departamentul de inginerie, așteptând să fie utilizat pentru prima dată. Avea toate piesele și mergea perfect. Exista doar un mic inconvenient: îi lipsea un anumit ulei, care nu putea fi achiziționat decât de la un singur fabricant din Hong Kong, cunoscut numai producătorului. Nu exista nici un act despre proveniența imprimantei și nici un angajat nu-și mai aducea aminte de ea, în afară de faptul că avea nevoie de un ulei special pe care îl comandaseră cu doi ani în urmă. Cum uleiul nu sosise de când dăduseră comanda, în 1986, erau slabe șanse să apară până la finalul săptămânii.

Domnul Liu, directorul financiar, era unica speranță. Era singurul care avea un laptop în birou și o imprimantă mică. După multă muncă de convingere, mi s-a permis să folosesc imprimanta și calculatorul peste noapte, între opt seara și opt dimineața, pentru o singură săptămână, căci după aceea trebuia să facă „închiderea de lună" și nu va lăsa prețiosul calculator să-i scape din mâini.

Mi-a luat patru nopți nedormite ca să scot scrisoarea la imprimanta minusculă, în care trebuia să introduci hârtia manual. Între timp, trebuia să găsesc o modalitate de a trimite scrisorile destinatarilor vizați. Domnul Liu mi-a spus răspicat că nu am

voie să introduc adresele în calculator, deoarece memoria e deja aproape plină. El se ocupa de toate rapoartele economice ale hotelului pe acest computer cu memoria cât o alună şi nu voia să riște supraîncărcarea lui.

Nu ne rămânea decât fotocopiatorul. Derek dezasamblase cele trei aparate şi făcuse unul care mergea un pic mai bine decât celelalte de până atunci. Tonerul gri închis era doar puțin mai închis decât de obicei, iar griul de pe fundal nu mai mâzgălea la fel de tare hârtia.

Paginile cu adresele au fost fotocopiate, iar subordonații mei au petrecut o zi întreagă ca să decupeze fiecare adresă cu foarfeca din birou. Tashi a cumpărat lipici, iar în restul săptămânii am lipit adresele pe plicuri. Când totul a fost gata, Tashi ne-a atras atenția că adresele erau scrise în engleză şi că poştaşul din Lhasa de la biroul de sortare nu înțelege decât chineza. Atunci am împărțit scrisorile în funcție de provincia chineză unde trebuiau să ajungă, iar angajații chinezi au trecut apoi pe plicuri şi denumirea în chineză a acelor locuri.

Introducerea scrisorilor în plicuri ne-a mai luat o zi, şi apoi ne-am mai izbit de un obstacol. Plicurile nu aveau bandă adezivă, nici vreun clei, ceva, aşa că am fost nevoiți să le lipim pe fiecare în parte. Acum mai trebuia doar să le ducem la poştă să le timbreze.

Am adunat scrisorile în saci de iută şi ne-am dus în centru, la principalul oficiu poştal, cu Dorje, şoferul hotelului. Vacile şi bicicliştii se fereau din calea noastră în timp ce goneam cu jeepul pe pista de biciclete. Nimeni de la poştă nu ştia ce era o maşină de timbrat. Nici Tashi nu ştia, deci îi era greu să traducă. Se uitau cu groază la sacii cu scrisori şi cu greu ne-au vândut timbrele. Suma necesară pentru fiecare plic era de 35 de feni, dar normal că ei aveau numai timbre de zece, trei şi doi feni. Deci fiecare plic avea nevoie de cinci timbre.

În drum spre hotel, Tashi s-a mai oprit să cumpere lipici. Trebuia să ghicesc ce înseamnă asta, dar în acel moment nu

aș fi folosit fraze atât de ciudate, încât nimeni nu ar fi înțeles ce le propuneam. „A"-urile puteau fi trecute de mână, numai să reușesc să fotocopiez scrisoarea de 1 400 de ori.

Dintre cele trei fotocopiatoare Canon, numai unul mai funcționa, și acela parțial. Un fel de folie de cauciuc fusese lipită în locul capacului stricat. Hârtia cenușie acoperită cu toner de culoarea grafitului se prindea în drăcia asta, și de cele mai multe ori ieșea tăiată în zigzag. În nici un caz această mașinărie nu avea să scoată 1 400 de scrisori prezentabile pentru a fi trimise unor posibili oaspeți.

Harry m-a încurajat spunându-mi că mai aveau o imprimantă nefolosită, care stătea în cutia ei de doi ani. Un aparat nou-nouț, de 1 000 de dolari, se afla la Departamentul de inginerie, așteptând să fie utilizat pentru prima dată. Avea toate piesele și mergea perfect. Exista doar un mic inconvenient: îi lipsea un anumit ulei, care nu putea fi achiziționat decât de la un singur fabricant din Hong Kong, cunoscut numai producătorului. Nu exista nici un act despre proveniența imprimantei și nici un angajat nu-și mai aducea aminte de ea, în afară de faptul că avea nevoie de un ulei special pe care îl comandaseră cu doi ani în urmă. Cum uleiul nu sosise de când dăduseră comanda, în 1986, erau slabe șanse să apară până la finalul săptămânii.

Domnul Liu, directorul financiar, era unica speranță. Era singurul care avea un laptop în birou și o imprimantă mică. După multă muncă de convingere, mi s-a permis să folosesc imprimanta și calculatorul peste noapte, între opt seara și opt dimineața, pentru o singură săptămână, căci după aceea trebuia să facă „închiderea de lună" și nu va lăsa prețiosul calculator să-i scape din mâini.

Mi-a luat patru nopți nedormite ca să scot scrisoarea la imprimanta minusculă, în care trebuia să introduci hârtia manual. Între timp, trebuia să găsesc o modalitate de a trimite scrisorile destinatarilor vizați. Domnul Liu mi-a spus răspicat că nu am

vote să introduc adresele în calculator, deoarece memoria e deja aproape plină. El se ocupa de toate rapoartele economice ale hotelului pe acest computer cu memoria cât o alună și nu voia să riște supraîncărcarea lui.

Nu ne rămânea decât fotocopiatorul. Derek dezasamblase cele trei aparate și făcuse unul care mergea un pic mai bine decât celelalte de până atunci. Tonerul gri închis era doar puțin mai închis decât de obicei, iar griul de pe fundal nu mai murdărea la fel de tare hârtia.

Paginile cu adresele au fost fotocopiate, iar subordonații mei au petrecut o zi întreagă ca să decupeze fiecare adresă cu foarfeca din birou. Tashi a cumpărat lipici, iar în restul săptămânii am lipit adresele pe plicuri. Când totul a fost gata, Tashi ne-a atras atenția că adresele erau scrise în engleză și că poștașul din Lhasa de la biroul de sortare nu înțelege decât chineza. Atunci am împărțit scrisorile în funcție de provincia chineză unde trebuiau să ajungă, iar angajații chinezi au trecut apoi pe plicuri și denumirea în chineză a acelor locuri.

Introducerea scrisorilor în plicuri ne-a mai luat o zi, și apoi ne-am mai izbit de un obstacol. Plicurile nu aveau bandă adezivă, nici vreun clei, ceva, așa că am fost nevoiți să le lipim pe fiecare în parte. Acum mai trebuia doar să le ducem la poștă și le timbreze.

Am adunat scrisorile în saci de iută și ne-am dus în centru, la principalul oficiu poștal, cu Dorje, șoferul hotelului. Vacile și bicicliștii se fereau din calea noastră în timp ce goneam cu jeepul pe pista de biciclete. Nimeni de la poștă nu știa ce era o mașină de timbrat. Nici Tashi nu știa, deci îi era greu să traducă. Se uitau cu groază la sacii cu scrisori și cu greu ne-au vândut timbrele. Suma necesară pentru fiecare plic era de 35 de feni, dar normal că ei aveau numai timbre de zece, trei și doi feni. Deci fiecare plic avea nevoie de cinci timbre.

În drum spre hotel, Tashi s-a mai oprit să cumpere lipici. Trebuia să ghicesc ce înseamnă asta, dar în acel moment nu

mi-am dat seama. Mi-a explicat când am ajuns la birou. Timbrele chinezești nu au lipici pe dos – fiecare trebuia lipit manual. Cu asta am mai pierdut trei zile. Până la urmă am ajuns la oficiul poștal cu sacii doldora de plicuri timbrate.

— *May-oh.*

Poștașul nu voia să ia așa multe plicuri odată. Spunea că nu este omenește posibil să cari atâtea și că puteam trimite doar câte 200 pe zi – iar unele dintre aceste plicuri mi-au fost returnate, deoarece unul dintre oamenii mei lipise timbrele pe spatele, și nu pe fața plicului.

Eram în birou a doua zi la prima oră, încercând să desfac la abur timbrele, când cei doi canadieni alpiniști au dat buzna cu o sticlă de coniac chinezesc. Greg și Dave erau în sfârșit gata de plecare. Am lăsat plicurile îmbibate cu apă și i-am urmat pe cei doi în curtea interioară, unde îi aștepta un convoi de jeepuri și camioane. O echipă de șoferi tibetani, nerăbdători să înceapă cursa, ambalau motoarele la maximum, eliminând gaze de eșapament care intrau în holul hotelului.

Le-am făcut cu mâna celor doi în timp ce urcau în jeep, iar convoiul de mașini a luat-o pe drumul către Everest. Statistic vorbind, aveau șanse puțin mai mari să ajungă în vârf decât să nu se mai întoarcă niciodată. Era un gând sumbru, cu care m-am dus la Ședința de dimineață.

Jig Me ne-a anunțat că se apropie Ziua Națională a Chinei și că vor fi multe festivități în țară. Viceguvernatorul va găzdui banchetul tradițional de 1 octombrie la Holiday Inn, la care erau invitați toți angajații străini și toți expatriații din Lhasa. Chiar era un prilej de sărbătoare, pentru a comemora glorioasa înființare a Republicii Populare Chineze de către președintele Mao, la 1 octombrie 1949.

Mai era ceva. Să binevoiască domnul Alec să-i anunțe pe oaspeți că nu aveau voie să viziteze piața Barkhor din motive de siguranță. Clienți care plătiseră mii de dolari pentru călătoria vieții lor erau obligați să evite centrul spiritual al Tibetului și

renumitul bazar. Mi s-a comunicat că interdicția ținea doar cinci zile, apoi nu mai aveam de ce să sărbătorim.

Orice se putea întâmpla de Ziua Națională, care nu din pură coincidență era data celebrării răzvrătirilor din 1987 și ziua în care se incendia de obicei sediul poliției. Miliția chineză împânzea străzile, iar Poliția Înarmată a Poporului era în stare de maximă alertă.

5
Melancolia de după banchet

La Şedinţa de dimineaţă din 30 septembrie, Jig Me a anunţat că banchetul pentru Ziua Naţională, pe care bucătarul-şef îl pregătea pentru 1 octombrie, va avea loc cu o zi înainte, deoarece Ziua Naţională e o sărbătoare publică. Heather a tradus în chineză, iar tibetanii şi chinezii han au zâmbit; o zi liberă. Domnul Pong a mormăit ceva de la locul său, oferindu-le răgaz expatriaţilor să-şi dea scaunele pe spate în anticiparea mareei de halitoză care avea să înghită toată camera, dar directorul general i-a tăiat macaroana:

— Adică banchetul pe care îl pregătim pentru mâine va avea loc azi?

— Da, i-a răspuns Jig Me, azi, la ora 19.

Deşi am fost cu toţii uşuraţi că domnul Pong nu mai apucase să vorbească, această veste ne-a luat prin surprindere. Bucătarul-şef le dăduse ziua liberă ajutoarelor sale, magazia era goală, iar directorul local de achiziţii lipsea de trei zile. Dar peste zece ore, la banchetul de Ziua Naţională, aveau să sosească toate VIP-urile din Lhasa – era cel mai elevat eveniment social al anului. Seara trebuia să fie un succes. Nu era voie să ne facem de ruşine. Ştirbirea prestigiului din cauza concedierii lui Gunter era încă proaspătă în mintea tuturor, şi trebuia neapărat să îmbunătăţim imaginea hotelului şi să ridicăm moralul expatriaţilor.

Chef-ul a pornit imediat către bucătărie ca să verifice ce îi mai trebuia în plus pentru banchet, iar adjunctul tibetan responsabil cu aprovizionarea, Tu Dian, l-a însoţit.

— *May-oh wenti!* a strigat Tu Dian când a ieșit din cameră.

Se traducea prin „nici o problemă", dar era mereu o expresie îngrijorătoare. Cu atitudinea relaxată a tibetanilor, în loc să însemne „nici o problemă, ne vom descurca", *may-oh wenti* însemna, de obicei, „nici o grijă, seara va fi un dezastru".

Bucătarul-șef era hotărât să le arate că nu vor fi probleme cu mâncarea în acea seară. Voia să demonstreze că partea sa din Departamentul de aprovizionare putea să funcționeze la fel de bine și fără Gunter. Mai ales, încerca să facă o impresie bună pentru directorul general, căci se baza pe o recomandare a acestuia ca să se transfere într-o zonă mai puțin solicitantă din Asia.

Plecând de la Ședința de dimineață, am trecut pe lângă biroul bucătarului și l-am surprins dând instrucțiuni personalului său. Scena era fantastică: în micul birou erau înghesuiți 30 de chinezi și tibetani îmbrăcați în uniforme albe, care se holbau cu fețe inexpresive la europeanul ciudat care dădea din mâini. Deși cunoștințele sale de chineză se rezumau la expresiile esențiale ca *may-oh*, *putchidao* și *may-oh wenti*, reușea să se înțeleagă foarte bine cu subordonații săi. De un an întreg se descurca fără interpret și-și dezvoltase un limbaj al semnelor în bucătărie prin intermediul căruia comunica perfect cu Tu Dian și cu ceilalți bucătari.

Cu arătătorul și degetul mijlociu de la mâna dreaptă imita talturi de-a lungul mesei, iar cu mâna stângă mima mișcări de karate peste încheieturile degetelor. Și-a ciugulit arătătorul drept și a imitat cum îi ies aburi din urechi. Bucătarii au dezbătut mult între ei și au tot dat din cap și au zâmbit când au recunoscut felul de mâncare – picioruțe de pui de baltă Sichuan cu ardei iute.

Celălalt fel-vedetă era mai greu de exprimat, dar, fiind mai mereu cerut la banchetele importante, era destul de ușor de ghicit. Bucătarul-șef și-a dat capul pe spate și și-a ridicat umerii ca să nu i se mai vadă gâtul. Și-a dus palmele la nivelul umerilor, mișcându-și degetele înspre ajutoarele sale. Acest lucru le-a

confirmat că se va servi broască țestoasă la banchetul de Ziua Națională. Tu Dian s-a repezit în oraș cu lista de cumpărături. Dorje, șoferul, îl aștepta într-unul dintre jeepurile de la Holiday Inn, pentru ceea ce fără îndoială avea să fie cea mai rapidă cursă la cumpărături.

Directorul general și-a petrecut după-amiaza instruindu-i pe angajații restaurantului. Bachetul urma să fie sub formă de bufet suedez, cea mai simplă variantă de mâncare–băutură, unde nu prea puteai să dai greș.

S-a renunțat la ideea de a folosi chelnerițe pentru servirea celor 200 de invitați. Nici la micuța cafenea nu mergea bine serviciul *à la carte*. Și nu era vina chelneriților; ele nu mai fuseseră altundeva în lume și nu știau cum funcționează un restaurant occidental.

Nu cunoșteau cele mai elementare reguli ale serviciilor de restaurant. Ori de câte ori le explicai că aperitivul se servește *înaintea* felului principal, tot timpul îi făceau pe oaspeți să aștepte o jumătate de oră, după care ele aduceau aperitivul, felul principal și desertul în orice ordine posibilă numai în cea corectă nu. S-a trecut prin toată gama de schimbări și combinații: felul principal mai întâi, apoi supa, desertul la urmă; toate felurile în același timp; nici un fel; numai băuturile, fără mâncare; aperitivul de la altă masă cu un desert care nu fusese comandat. Chelnerițele nu-și băteau capul prea mult: atât timp cât oaspeții își primeau mâncarea, trebuiau să fie mulțumiți. Nu era recomandat să-i faci observații chelneriței în timp ce servea, pentru că ar fi luat totul de pe masă și ar fi dus mâncarea înapoi la bucătărie. Aceeași mâncare ar fi fost adusă zece minute mai târziu (și mai rece), iar chelnerița se va chinui să-și aducă aminte cine a mâncat din fiecare farfurie. Era destul de complicat.

Cea mai sigură variantă pentru ca banchetul de Ziua Națională să decurgă fără probleme era bufetul suedez. Chelnerițele

nu trebuiau decât să aranjeze mesele, să aducă băuturi și să debaraseze mesele la final. Părea floare la ureche.

După-masă am fost chemat în sala banchetului ca să verific dacă afișul lung de 12 metri, lat de 1,5 metri, pe care îl ridicau deasupra prezidiului, era scris corect în engleză. Literele uriașe, albe, cu „RECEȚPIEDEZIUANAȚIONALĂ" străluceau în cameră de pe un fundal de un roșu orbitor. Problema era că toate cuvintele erau înșiruite fără a fi despărțite. Nu prea le-a convenit când le-am cerut să separe cuvintele și să modifice greșeala de ortografie. Pe afiș fuseseră deja lipite caracterele chinezești și tibetane care probabil exprimau același mesaj și nu mai era loc pentru despărțirea cuvintelor. Până la urmă ne-am mulțumit să înghesuim literele astfel încât să fie suficient spațiu pentru a se distinge fiecare cuvânt în parte.

Sub acest afiș se punea masa lungă, pentru 20 de VIP-uri din Lhasa. Charlie fusese convins să se despartă de singurele fețe de masă albe care se găseau în Lhasa, dar numai cu condiția ca el să supervizeze aranjarea meselor – un baldachin elaborat din brocart albastru, roșu și auriu, tivit cu mătase roșie, atârna în fața mesei. În mijloc se aflau sfeșnicele de argint ale hotelului, decorate cu dragoni auriți, care se încolăceau pe ele, între argintăria pusă pentru viceguvernatorul Tibetului, consulul general al Nepalului și ministrul afacerilor externe. Masa era demnă de un rege.

Pe la șapte fără un sfert, directorul general a putut răsufla ușurat, încrezător că, după o întreagă după-amiază de explicat cum să debaraseze mesele și să aducă băuturile, chelnerițele se vor descurca de minune.

Tu Dian găsise la piață toate ingredientele necesare, iar bucătarul-șef și echipa sa încropiseră un bufet de-ți lăsa gura apă. De fapt, *îți lăsa gura apă* dacă, la fel ca VIP-urilor noastre, îți plăceau broaștele țestoase ușor fierte în suc propriu, piciorușele

minuscule de broască de la care îți ia gura foc și puii chinezești porționați astfel încât bucățile conțineau mai multe oase decât carne. Din fericire, în meniu erau și câteva feluri occidentale: friptură de iac frăgezit, cotlete de porc cu piure și o delicioasă mâncare de vită cu ardei verde.

Bucătarul îl descoperise pe cel mai abil sculptor în pepeni și îl pusese la treabă, pentru a orna masa pe care va sta mâncarea. Coaja era decupată ușor cu vârful cuțitului de bucătărie, alcătuind modele ce contrastau cu verdele mai deschis din interior. Modele delicate de cocori și chinezoaice transformaseră umilii pepeni în temporare opere de artă.

Directorul general a făcut ultima inspecție la șapte fără cinci. S-a oprit în fața piesei centrale a bufetului: un pepene uriaș care înfățișa scene campestre din China continentală. Și-a pironit privirea pe un nor negru care plutea deasupra pepenelui. Apoi a privit spre centrul sălii și din nou la masa cu bufetul suedez.

— *Muște!* a strigat el. Unde sunt cei de la menaj? Unde este bucătarul-șef? De ce avem muște la cel mai important banchet al anului?!

Chelnerițele au dispărut, iar ajutoarele de bucătar își făceau de lucru prin spatele mesei. A venit Derek, inginerul-șef.

— De ce nu sunt plase de muște la ferestrele din sală? s-a răstit la el directorul general.

Nu era nici o masă în care să lovească cu pumnul.

— Ei bine, eu, ăăă... Vedeți, plasele se stricaseră, iar oamenii mei au fost ocupați și am crezut că banchetul e mâine și ăăă...

— Nu. Nu mai spune nimic. Cheamă-i pe cei de la menaj! Aduceți-mi un spray!

Charlie a venit într-un suflet cu o cutie de spray-uri. Bucătarul a dus mâncarea înapoi la bucătărie în timp ce directorul desfăcea primul spray.

— Cine să facă treaba pe aici, cine? bombănea el scotocind după spray-uri.

Luând un spray în fiecare mână, și-a îndepărtat brațele de corp și, cu degetele mari apăsând bine pe țumburușe, a pășit printre mese și a golit conținutul dozelor în toată sala.

Gazdele serii, membrii Ministerului Afacerilor Externe din Tibet, au ajuns chiar la terminarea ultimului spray. Un nor de insecticid învăluise sala, iar chelneriţele își țineau șervețele la nas pentru a nu inhala mirosul nesănătos.

— O încăpere minunată, i-a transmis ministrul afacerilor externe directorului general prin intermediul doamnei Chen, interpretul oficial, și ce aromă i-ați dat sălii în seara aceasta.

— Da, special pentru dumneavoastră, i-a răspuns directorul cu o plecăciune grațioasă.

Ministrul afacerilor externe i-a mulțumit din suflet și i-a aranjat la ușă pe angajații săi pentru a-i primi pe invitați. Comandanții armatei și mai-marii Partidului au fost conduși la locurile lor de la masa principală. Întreg procesul dura destul de mult, deoarece, atunci când ești invitat la masa de prezidiu, eticheta îți cere să te prefaci că „Vai, doar nu o să stau *eu* la masa aceasta!" și să insiști să fii pus la una dintre mesele rotunde, unde vor sta oamenii de rând sau proletariatul. Doar după ce gazdele te mai roagă de câteva ori, accepți și pornești către masa mare, dând din cap, nevenindu-ți să crezi ce mare onoare ți s-a făcut și tot protestând că nu ești demn de așa ceva.

Directorul general a fost târât de după masa cu bufetul suedez, de unde verifica uniformele ajutoarelor de bucătar, și obligat de ministrul afacerilor externe să se așeze la loc de cinste, în capătul mesei de prezidiu. Deși el nu se prefăcea când spunea că nu dorește să stea acolo și că trebuie să supervizeze banchetul, gazdele i-au spus răspicat că, fiind în fruntea hotelului internațional din oraș, va sta la masa VIP-urilor.

Pentru demnitarii mai mărunți și ceilalți rezidenți străini, așezarea la mesele rotunde fusese stabilită de Ministerul

Afacerilor Externe. Fiecare masă era rezervată pentru o anumită *unitate de muncă*, termenul tovărășesc folosit de chinezi pentru a descrie orice entitate care oferă locuri de muncă. Masa numărul șase, unde stăteam împreună cu expatriații din unitatea de muncă a hotelului, era în colțul cel mai îndepărtat al sălii, îngrămădită în unghiul drept dintre perete și ferestrele din spatele mesei de prezidiu. În colțul din spatele meu era o boxă. Trebuia să-mi dau seama dinainte ce înseamnă asta, dar am fost prea ocupat cu prezentările ca să realizez semnificația așezării ghinioniste.

La masa noastră se aflau unul dintre directorii adjuncți din MAE, translatoarea sa și câteva persoane pentru ale căror slujbe translatoarea nu a reușit să le găsească un echivalent. Translatoarea, o fată de vreo 20 de ani, cu o mamă tibetană și un tată chinez han, se întorsese recent de la Școala de Afaceri Externe din Beijing, unde învățase „engleza pentru diplomație". Acesta este un limbaj isteț, care îți cere să vorbești mereu cu diplomații fără să le spui nimic.

La banchetul de Ziua Națională era prima dată când se afla în exercițiul funcției, iar din moment ce la masa noastră stătea unul dintre directorii adjuncți ai MAE, ea voia să se asigure în mod deosebit că toți străinii de la masa șase se vor simți bine. Zâmbea agitată tuturor.

— Vă rog să vă simțiți bine. Mai serviți. Vă rog să vă simțiți bine, spunea ea întruna, cu frecvența unui disc de vinil stricat.

Un tibetan durduliu, pe care nu-l mai văzusem până atunci, se revărsa peste un scaun de la masa noastră. Purta un costum occidental cu pete pe sacou, asortat cu o cămașă desfăcută și cu o cravată din poliester prost înnodată. Nu arăta deloc că ar fi în largul său. Nu scotea nici un cuvânt și stătea mai mult încruntat, dar chipul i se lumina de fiecare dată când cineva intra în vorbă cu el. Translatorul nostru ni l-a prezentat ca pe un „Buddha în carne și oase" și ca pe președintele Asociației Budiste Tibetane. Fiind un Buddha în carne și oase, cred că era

potrivit pentru post. O singură dată a ieșit din mutenia sa pentru a toasta în cinstea tuturor și a muncii depuse. A dat pe gât un pahar de bere Lasa și, în afară de un comentariu cum că hotelul ar trebui să aibă mai multe decorațiuni tibetane, a fost mai mult sau mai puțin tăcut până la sfârșitul banchetului. Era de departe cel mai interesant personaj de la masă și mi-am dorit să fi vorbit tibetana ca să aflu mai multe despre el decât să schimbăm politeturi prin cuvintele prețioase ale translatoarei noastre agitate și obsedate de „vă rog să vă distrați".

La masa opt erau nemții de la fabrica de piele din Lhasa. Cancelarul Kohl promisese că va trimite ajutoare germane pentru un proiect tibetan, în timpul vizitei sale în Lhasa din 1987, iar această afacere improbabilă fusese rezultatul. Trei tehnicieni germani și nevestele lor se luptau cu morile de vânt încercând să scoată produse de calitate din piele de iac. Era un efort titanic. Cel mai mult se concentrau pe producția de încălțăminte și jachete pentru piața locală, dar un mic magazin din cadrul hotelului aducea și valută din vânzarea unor mărunțișuri din piele de iac turiștilor doritori. Locuiseră un timp la hotel, înainte de a fi terminată locuința lor din apropierea fabricii, la periferia orașului, lângă noile barăci ale armatei.

Mai aproape de hotel se aflau expatriații care lucrau în cele două proiecte de binefacere sau ONG-uri (organizații non-guvernamentale), cum le place să-și spună. Fondul Salvați Copiii din Marea Britanie și Medici Fără Frontiere din Belgia dețineau birouri în centru. Numărul străinilor care lucrau aici varia în funcție de proiecte, dar de obicei erau între cinci și zece angajați din Marea Britanie, Olanda, Belgia și Franța. Crucea Roșie din Elveția era un alt ONG din Tibet, dar avea sediul în Shigatse, la 320 de kilometri către vest. Deși unor expatriați de la hotel nu le venea să creadă că există un alt oraș mai înapoiat decât Lhasa, cuplul elvețian din Shigatse venea regulat în Lhasa ca să vadă marele oraș cu lumini și magazine.

Extenuate și subfinanțate, ONG-urile își dădeau toată silința să-și continue proiectele din Tibet. Se construiau școli în sate, se organizau campanii de vaccinare împotriva TBC-ului, doctorii locali erau instruiți și erau săpate fântâni în satele fără apă potabilă. Era un exemplu rar de lucru în echipă, pentru a oferi un ajutor semnificativ populației locale.

Aceste povești contrastau puternic cu ajutoarele date în Nepal, unde se auzea adesea de lucrul de mântuială al proiectelor străine de ajutorare. Întreaga economie a Nepalului depinde de ajutor extern, iar cazurile de corupție sau proastă organizare la scară largă sunt extrem de numeroase.

Și noi eram uneori martorii efectelor organizațiilor străine de binefacere din Tibet care își terminau treaba una-două, împărțind teancuri de bani și mașini Toyota Land Cruiser cui se nimerea. Dar pentru oamenii de rând asta nu însemna decât că funcționarii minori aveau mai mulți bani și mașini foarte bune cu care să meargă la cumpărături.

Angajații străini ai ONG-urilor din Tibet veneau adesea la hotel, având întâlniri cu diplomații aflați în vizită și care erau în căutarea unor cauze demne de a primi ajutor extern. Și ei așteptau nebunia festivităților Zilei Naționale la fel de mult ca noi.

Singurii străini care se simțeau cu adevărat bine la acest banchet erau profesorii de engleză. Cei șase americani locuiau în centrul orașului, în cele mai dure condiții în care trăiau străinii în Tibet, predând pe un salariu de nimic și pe călătorii bianuale la Hong Kong.

Erau un grup ciudat. Unii erau profesori adevărați, în căutarea aventurii, însă alții aveau motive ascunse. Nu mi-a luat mult să-i deosebesc pe unii de ceilalți: uniforma i-a dat de gol. Îi știți pe oamenii care vă bat la ușă și vă întreabă dacă ați citit Apocalipsa de curând? V-ați întrebat vreodată ce poartă când nu sunt în costum și nu au servietă? Ei bine, răspunsul este salopete și cămăși în carouri. Majoritatea așa-zișilor profesori aveau dulapuri întregi cu astfel de haine, preferau tunsorile

suspecți de cuminți și le zâmbeau larg tuturor. Nu păcăleau pe nimeni.

La masa cea mai apropiată de noi era un grup de străini pe care eram sigur că nu-i mai văzusem în Lhasa. Nu i-aș fi putut trece ușor cu vederea. Erau îmbrăcați cu sacouri de catifea mov închis, cu revere mari, ce atârnau peste gulerele ascuțite ale cămășilor de nailon. Pantalonii evazați erau dintr-un material care nu se șifonează, iar în picioare aveau pantofi de sport murdari. Părul le era lins și lipit de tâmple, coborând peste perciuni lungi. Aceste detalii demonstrau că foloseau același șampon ca Heather și cu aceeași frecvență. Dar asemănarea lua sfârșit când observai mustățile mari și stufoase și forma europeană a ochilor. Am întrebat-o pe translatoare cine sunt.

— Vă rog să vă simțiți bine. Vă primim cu căldură, mi-a răspuns tresărind.

Mai târziu am aflat de la Harry (care la rândul său făcuse lucrări) că erau de fapt șase români care deschiseseră o fabrică de bere în Lhasa, ca parte a unui proiect de ajutorare al guvernului român. Locuiau în incinta fabricii, sub mânăstirea Sera, și tocmai se pregăteau să se întoarcă în România, căci terminaseră de instalat fabrica de îmbuteliere. Sticle de bere verzi de 700 ml erau aduse din China, împreună cu hameiul și mașinăriile. Tibetul punea la bătaie angajații și apa. Era un nou salt în modernizarea Tibetului, făcut de data aceasta cu ajutorul românilor, tovarășii lor avansați.

Pe etichetă apăreau cuvintele „Bere Lasa", scrise în tibetană și chineză, înconjurate de doi pești săltăreți – un simbol tibetan de bun augur. Acest lucru îți putea sugera multe despre conținut, însă, în ciuda faptului că gustul diferea de la sticlă la sticlă, berea se vindea bine, mai ales populației khampa. Era mai mult apă, uneori cu un miros de chimicale nocive, poate un concentrat pentru detergenți, iar ocazional era atât de tare, că te trezeai sub tejgheaua barului. O beam cu scuza că ajutam economia locală, și toți expatriații de la masa șase au cerut o bere Lasa chelneriței care au venit să ne ia comanda.

Dintr-odată s-a auzit un scârțâit asurzitor în sală. Boxa din spatele meu sărise de pe podea când doamna Chen chițăise în microfon. Cu toții ne-am îndreptat privirea către Derek, inginerul-șef. Tot timpul avea nevoie de un ghiont ca să intre în acțiune și mereu avea niște scuze neinspirate pentru când nu era în stare să rezolve ceva.

— Nu are nimic! a țipat el peste masă.

Deoarece Derek era cam tare de urechi, pentru că își petrecuse mare parte din viață pe vase în sala cazanelor, era de înțeles că nu-l deranja volumul. Totuși, noi nu eram dispuși să stăm toată seara la doar câțiva centimetri de cârâielile amplificate ale translatoarei, așa că până la urmă a fost de acord să dea volumul mai încet. Derek i-a făcut semn unui coleg de departament care stătea lângă ușă, în celălalt colț al sălii. I-a arătat boxa, a făcut un semn de întoarcere cu mâna pentru a exprima coborârea volumului. Omul în uniformă i-a făcut și el cu mâna, a dat din cap că a înțeles și a țâșnit pe ușă.

Derek, căruia îi plăcea să spună oricui avea ghinionul de a fi prins într-unul dintre monologurile sale că toți subordonații îl înțeleg perfect, a fost puțin descumpănit de reacția omului.

— Probabil s-a dus după vreo sculă, s-a bâlbâit el.

Volumul a rămas la maximum.

Doamna Chen, o chinezoaică han de la MAE, pe care o aduceau aici în fiecare an cu această ocazie, și-a continuat prezentarea numelor de la masa de prezidiu, fără să știe care e nivelul decibelilor de la masa șase. În discursul ei folosea frazele standard chinezo-englezești pentru petrecerile oficiale: „Le urăm un bun venit călduros tuturor invitaților noștri. Vă rugăm să vă simțiți bine. Vă invităm să petreceți".

Din cauza pronunției ei bizare și a unui sâsâit nefericit, „Regiunea Autonomă Tibet din China" a ajuns „Regiunea *Anonimă* Tibet din China", iar acest limbaj inedit, împreună cu „vă urăm bun venit venirii voastre", a fost bine primit de străini.

Derek a răsuflat ușurat când inginerul pe care-l trimisese să dea volumul mai încet a apărut la masa noastră.

— Vedeți, a strigat el, nu e nevoie să vorbesc chineza, oamenii aceștia mă înțeleg!

Omul de la Departamentul de inginerie i-a adus un microfon, o bucată de cablu electric și o priză de rezervă.

— Nu, nu, nu asta ți-am cerut. Zgomotul. Jos. Dă-l mai încet! a arătat el în direcția boxei.

O chelneriță s-a apropiat de masa noastră, chinuindu-se să susțină greutatea tăvii pline cu beri Lasa. Văzând cum se agită Derek de la locul lui, ea a ocolit cu grijă masa, concentrându-se să țină tava dreaptă, așa cum o învățase directorul general. Pășind înainte pentru a pune tava pe masă, a călcat cu piciorul stâng pe cablul electric care ducea la boxă. Un zgomot asemănător cu o împușcătură s-a auzit de la sistemul de sonorizare în timp ce mufa a sărit din priză, iar boxa noastră a fost redusă la tăcere.

Derek nu și-a mai putut opri cuvintele. Exclamația „DĂ VOLUMUL MAI ÎNCET!" a coincis exact cu momentul de liniște provocat de oprirea boxei și cu o pauză în discursul doamnei Chen. Toate capetele, inclusiv cel al viceguvernatorului, s-au întors către masa noastră, iar inginerul-șef s-a făcut mic în scaunul lui. Comandanții militari au privit peste umăr, iar directorul general pironea masa noastră cu privirea.

— Vă rog să vă distrați, a continuat translatoarea noastră, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

Buddha în carne și oase a zâmbit, iar chelnerița speriată ne-a turnat berile Lasa în timp ce prezentările au fost reluate.

Doamna Chen citea numele fiecărui invitat de la masa principală, iar VIP-ul se ridica și răspundea aplauzelor mulțimii. Situația era un pic complicată, deoarece publicul nu știa dacă să aplaude după prezentarea în chineză sau după cea în engleză. Translatoarea nu știa dacă să aștepte aplauzele și apoi să traducă,

sau să traducă și să spere că urmează aplauzele. Rezultatul a fost că toate VIP-urile de la masă s-au simțit stingherite, primind constant aplauze anemice, fiind imposibil să le auzi titulatura completă. Frânturi de traducere puteau fi prinse din zbor în larma din sală: „Președintele adjunct al Comitetului Afacerilor Interne al Regiunii Anonime Tibet... Vă rog să-l primiți cu aplauze pe vicepreședintele Biroului Politic al Partidului din Regiunea Anonimă Tibet..."

La încheierea prezentărilor au început discursurile. Erau absolut remarcabile. Străinilor li se furniza întotdeauna o copie tradusă a discursului, ca să nu aștepte după translator pentru a înțelege declarațiile minunate. Chinezo-engleza este o limbă destul de amuzantă, dar chinezo-engleza comunistă reprezintă o formă de artă cu drepturi depline. Este un limbaj deosebit, care ignoră negațiile, ocolește voit atrocitățile și vorbește numai despre lucruri frumoase. Chinezo-engleza comunistă folosește în exces cifre, mai ales cote umflate și procente de producție mărite, pentru a da greutate științifică limbajului și pentru a dovedi, dincolo de orice dubiu, veridicitatea afirmațiilor. Stăpânirea acestui limbaj este și mai importantă pentru un străin care vrea să reușească în China decât deprinderea de a vorbi chineza mandarină. Cui i-ar fi trecut prin cap să numească invazia armată a Tibetului drept „eliberare pașnică" sau să descrie împușcarea tibetanilor nevinovați din piața Barkhor ca pe „o mare victorie câștigată împotriva separatiștilor în lupta contra diviziunii"?

Nimeni nu îndrăznește să râdă pe față de afirmațiile făcute, și atât chinezii, cât și tibetanii aprobă cele zise. Nici măcar nu ascultă cuvintele. Discursurile sunt mereu aceleași și, din moment ce nu au voie să nu fie de-acord cu ce se zice, e mai bine să stea liniștiți și să țină isonul celor care scriu discursurile.

Cel mai important om politic din Tibet, domnul Mao Ru Bai – viceguvernatorul –, a luat cuvântul pentru a transmite mesajul de Ziua Națională. Mao Ru Bai era un vorbitor

articulat și avea charisma ce l-ar fi făcut popular printre alegători – asta dacă votul ar fi fost necesar pentru a ajunge la putere. Cu un început de chelie și cu o frunte care strălucea mereu, vicegubernatorul avea un aer distins în comparație cu colegii săi politici, care păreau că de abia s-au dat jos de pe iac. Surâdea încontinuu și emana înțelegere și compasiune chiar și când pronunța cuvinte dure la adresa *separatiștilor*. Își rostea discursul fragmentat și privea către doamna Chen, încleștându-și maxilarul când îi acorda răgaz femeii să traducă.

Introducerea discursului era mereu aceeași: „Urări cordiale tuturor muncitorilor, țăranilor, văcarilor, intelectualilor, cadrelor, soldaților și tibetanilor de peste hotare".

Pe scurt, „un salut generos pentru toți". În discursul propriu-zis se vorbea despre marile reușite împotriva „separatiștilor", fără să țină cont de cât de recente erau unele răzvrătiri, și sublinia minunatele schimbări ce avuseseră loc de când chinezii preluaseră Tibetul. Revoluția Culturală și dărâmarea a peste 6 000 de mânăstiri au fost pe moment trecute cu vederea. Nu s-a specificat nici dacă fuseseră cumpărate noi extinctoare pentru sediul poliției.

A rostit, de asemenea, și câteva avertizări pentru spectatorii din Vest. Discursul din 1991 conținea și această frază înspăimântătoare despre acțiunile chinezilor: „China socialistă puternică se înalță acum ca un colos în estul globului".

Au fost aduse în atenția publicului și câteva aspecte interesante al politicilor chineze din Tibet:

„De la eliberarea pașnică, sub corecta conducere și îndrumarea atentă ale Comitetului Central și ale Consiliului de Stat [vai, iar au uitat să menționeze Revoluția Culturală], am avut mari reușite în reforma democratică și am implementat o nouă putere politică – dictatura democratică a poporului".

Discursul ce urmează după mesajul de Ziua Națională este întotdeauna citit de consulul general al Nepalului. Acesta vorbește în engleză, dar accentul nepalez este atât de puternic,

încât nu se înțelege decât puțin din ce spune. Din fericire, to pica discursului are același format ca și chinezo-engleza comu nistă, astfel încât translatoarea înțelege, iar toți tibetanii și chinezii sunt din nou de acord cu tot ce spune el.

Discursul este structurat în jurul temei monotone a bunei cooperări dintre cele două mărețe țări. Este adevărat că a trecut mult timp de când soldații gurkha au invadat Tibetul mânu ind cuțite *kukri*, dar nici chinezii care scriau discursurile n-ar putea să descrie intrările nepaleze în Tibet ca total pașnice, iar consulul general al Nepalului a evitat cu grijă subiectul.

După 47 de minute de vorbărie, când plictiseala întrecuse deja orice limită, muștele au început să cadă din cer. Spray-ul fusese folosit în cantități atât de mari, încât nici un dipter nu avusese șanse de supraviețuire. Bucătarul-șef survola masa cu mâncare, luându-le de acolo imediat ce aterizau. Consulul general al Nepalului zumzăia în fundal pe când am văzut prima muscă aterizând forțat pe masa șase. Căzuse pe marginea pahaarului cu bere Lasa al lui Buddha în carne și oase și se bălăbănea amenințător. Noi priveam cu sufletul la gură: erau șanse 50–50 să cadă fie în pahar, fie pe masă.

— Zece yuani pe pahar, a șoptit Harry.

— Zece yuani pe masă, i-a răspuns Derek.

Musca și-a continuat periplul pe marginea paharului. Harry a tras de fața de masă. Cu o ultimă zvâcnire a piciorușelor din față, musca s-a dat pe spate și a căzut direct în pahar. Buddha în carne și oase nu a schițat nici un gest. A scos-o delicat cu degetul și a pus-o pe șervețel ca să se usuce. Următoarea muscă afectată a intrat într-un picaj spiralat impresionant, aterizând chiar în fața translatoarei care s-a prefăcut că nu o vede. Dar aceasta a fost urmată de o întreagă divizie de insecte nevinovate, care se loveau silențios de masă în ultimele lor clipe de viață.

Dincolo de plictis se găsește o zonă periculoasă în care pleoapele preiau controlul asupra corpului. Chiar dacă semnalele de la creier îți transmit că nu e nici locul, nici momentul

să adormi, pleoapele continuă să se închidă, iar capul ți se leagănă în față. Îți dai seama de ce ți se întâmplă atunci când îți smucești capul pe spate, ochii ți se deschid și te holbezi la persoana din fața ta. Însă nici cea mai mare rușine nu te poate salva de pleoapele care se închid și de capul care ți se înclină în față. Acest lucru li s-a întâmplat câtorva de la masa șase tocmai când doamna Chen a chițăit în microfon pentru a ne anunța că se încheiase discursul consulului nepalez și că în curând aveam să fim poftiți din toată inima către bufet.

Invitații de la masa de prezidiu și de la mesele cele mai apropiate de ușă au pornit primii, iar în centrul sălii s-a format o coadă de zece metri lungime și trei persoane lățime. Din păcate, prima persoană la rând nu a știut că trebuie să începi de la un capăt și să avansezi de la aperitive la supe, feluri principale și apoi la deserturi. În schimb, ea a mers direct la mijlocul mesei și acum nu mai știa încotro s-o apuce – la stânga, către felurile principale, sau la dreapta, către aperitive. Ceilalți s-au luat după ea, iar în curând în jurul mesei de bufet domnea haosul, căci oaspeții înfometați mergeau în ambele sensuri, lovindu-se când încercau să treacă de coada mare ce bloca implacabil partea de mijloc.

Translatoarea noastră de la masa șase încă era la stadiul de „vă rog să vă serviți, vă rog să vă simțiți bine, vă invităm să vă simțiți bine", iar Buddha al nostru trecea printr-una dintre lungile lui mușenii când am fost invitați cu căldură să ne bucurăm de bufet și să ne alăturăm cozii dezorganizate. Când ne-am pus la coadă, comandanții militari deja se întorceau la mese, făcându-și glorioși loc prin aglomerație, cu farfuriile pline ochi.

Există multe preconcepții adânc înrădăcinate între chinezi și vestici, dar nici una nu este mai departe de adevăr decât ideea chinezilor despre cum să se comporte la un bufet suedez. Vreun occidental răutăcios le-o fi zis chinezilor că există reguli

speciale pe care trebuie să le respecți atunci când participi la un bufet, iar aceste reguli sunt considerate acum de neîncălcat:

1. Trebuie să folosești *o singură* farfurie. Bolul pentru supă este opțional și numai dacă este luat în același timp cu unica farfurie pentru bufet.
2. Nu îți este permisă decât *o singură* servire și sub nici o formă nu ai voie să revii la masa cu mâncare.
3. *Trebuie* neapărat să te ghiftuiești, dar ținând cont de regulile de la punctele 1 și 2.

Din cauza acestor reguli false, dar care le intraseră bine în cap tuturor celor care participau la bufet, cei de la coadă se întreceau în a-și umple farfuria mai cu vârf. Când stăteam la rând, l-am văzut pe domnul Pong (de la o distanță sigură) croindu-și drum la masa cu mâncare. El era un expert în bufetul suedez și ieșise din formațiunea „T" care se înțepenise în centrul mesei și se îndrepta către zona cu aperitive pentru a-și umple farfuria. Mai întâi a luat câteva feliuțe de mezel importat și salată de roșii. Apoi un bol cu supă de broască țestoasă și o felie de pâine ca să echilibreze farfuria. A făcut loc și pentru câte o lingură din mâncărurile calde: puțină vânătă picantă, câteva picioruțe de pui de baltă, niște piure, un cotlet de porc, o lingură cu fâșii de carne de pui, carne feliată de vită cu ardei, o friptură de iac – și mai avea loc fix pentru încă o porție de picioruțe de pui de baltă, ceva varză, o bucată de conopidă și chiar pentru a pune în vârful grămezii două crochete de cartofi. Desertul ridică întotdeauna probleme și aici îl deosebești pe expertul în bufet suedez de un începător. Domnul Pong a așezat cu dibăcie o felie mare de pandișpan peste culmile de cartofi aplatizate și a acoperit-o cu iaurt de iac. O banană neagră a fost depusă pe marginea farfuriei și, mulțumit că nu mai avea loc pentru nimic altceva, a pornit înapoi spre masa lui.

Când te înfrupți din muntele de mâncare de pe farfurie, ești întrerupt periodic de un obicei foarte chinezesc care nouă ne este la fel de străin precum le este lor bufetul suedez. Este obiceiul numit *gambay*, care poate fi tradus prin „dați pe gât". Băutul la banchet este o chestiune extrem de serioasă și se învârte în jurul unei băuturi deosebite, Mao Tai. La fiecare câteva minute cineva de la masă strigă *Gambay!*, iar toți cei de lângă tine trebuie să se oprească din orice fac și să bea un păhărel de Mao Tai. Este una dintre cele mai înșelătoare băuturi cunoscute omului și, chiar dacă ei pretind că lichidul incolor este vin de orez, are mirosul și gustul izbitor de asemănătoare cu bălegarul de vacă distilat – sau cel puțin cu gustul pe care crezi tu că l-ar avea bălegarul de vacă distilat. Dacă îți ții respirația și bei păhărelul dintr-o singură înghițitură, treci repede peste gustul oribil și nu mai simți decât arsura care îți distruge tractul intestinal. Este foarte tare și poate răpune în doar câteva minute și cea mai solidă persoană.

Din nefericire, băutul la un banchet este o chestiune de onoare și nimeni nu poate scăpa. Refuzul este un semn de slăbiciune și duce la știrbirea prestigiului unității de muncă. Puțini pot bea mult din toxina asta fără să se îmbolnăvească, și de aceea trișatul e în floare. O șmecherie frecventă este aceea de a ține băutura în gură, de a te preface că te dregi cu ceva nedăunător, precum sucul de portocale, dar, când paharul cu suc e la buzele tale, scuipi atent Mao Taiul înăuntru. Numai că astfel paharul cu suc ajunge să se umple de-a lungul serii, ceea ce te dă de gol, și oricum tot apuci să guști lichidul blestemat când îl ții în gură. Cea mai bună metodă de a trișa este să-ți umpli paharul de Mao Tai cu apă. Se practică foarte des, iar, atunci când ești provocat la un *gambay* de cineva care are deja un pahar în mână, mai mult ca sigur că și el l-a umplut cu apă înainte să vină la masă.

Înșelătoria merge până acolo, încât unii le mituiesc pe chelnerițe ca să le dea sticle separate de Mao Tai pline cu apă, pentru

ca invitații ceilalți să vadă că ți se toarnă din sticlă și să ia de bună reprezentația. Odată am văzut o masă întreagă trișând turnându-și Sprite în pahare. Ar fi scăpat basma curată, dar bulele din Sprite nu voiau să dispară, iar ei erau nevoiți să lovească paharele încontinuu, încercând să scoată bulele. Trișatul este o treabă riscantă, iar cei prinși asupra faptului își fac de rușine unitatea și trebuie să plătească prețul uriaș de a bea măcar un pahar plin cu lichidul autentic.

Adevărata băutură Mao Tai provine dintr-un sătuc din sudul Chinei și, la fel ca vinul din zona Champagne din Franța, etichetarea este strict controlată. Există multe falsuri și imitații, dar adevăratul cunoscător de Mao Tai poate să facă diferența între distilatul real din bălegar de vacă și cel contrafăcut.

Având în vedere că o sticlă de Mao Tai costă de două ori cât salariul unui muncitor pe o săptămână, băutul la banchet este o distracție extrem de scumpă. Din fericire, nimeni nu plătește pentru astfel de excese – asta este responsabilitatea unității care găzduiește evenimentul.

Aprovizionarea cu Mao Tai la petreceri fusese redusă de guvernul de la Beijing într-unul dintre impulsurile lor de austeritate majoră. S-a calculat că, dacă fiecare guvern ar reduce cantitatea de Mao Tai, s-ar face economii de milioane de yuani. Dar cum Lhasa este o regiune autonomă, oficialii au ignorat directivele de la Beijing. După cât Mao Tai s-a consumat la banchetul de Ziua Națională, părea că în curând vor ignora orice directive.

Deși occidentalii consideră că obiceiul *gambay* e greu de respectat, pentru tibetani a fost relativ ușor să se adapteze acestei toane a chinezilor. Potrivit unei tradiții tibetane, este extrem de nepoliticos să pleci de la o petrecere fără să fii beat.

Totuși banchetul de Ziua Națională nu a durat toată noaptea, iar *gambay*-urile s-au încheiat la fel de brusc cum au început. Imediat după ce ultimul picioruș de pui de baltă a fost mestecat, iar muntele de mâncare de pe farfurie a fost redus la o grămadă

de oase și resturi scuipate pe masă și pe jos, oaspeții VIP le mulțumesc tuturor și pleacă în grabă. În câteva minute se golește sala. Nici nu se pune problema să mai rămâi la cafea și fursecuri sau lichior și nimeni nu mai cere Mao Tai. Conversația dintre expatriați se rezumă la cât de bine am trișat la *gambay*.

— Eu am băut 14, a chicotit Charlie, dintre care doar trei erau cu băutura autentică.

Derek nu a avut același noroc, el fusese prins trișând și obligat să bea chestia adevărată. Ziua liberă de Ziua Națională pica tocmai bine.

Am făcut greșeala de a traversa holul în drum către camera mea și m-am întâlnit cu un grup de americani care cereau să vină cineva care „vorbea naibii engleză!". Deși trișasem cu toate *gambay*-urile mele, numai o confruntare cu niște turiști furioși îmi mai lipsea după banchet. Unul dintre ei fusese afectat de rău de altitudine și tot încercaseră să sune la compania de asigurări din America pentru a chema un elicopter. Nici nu m-am îndurat să întreb de unde credeau ei că va veni unul.

— Am fost închiși aici toată ziua și m-am săturat de voi! a izbucnit unul dintre ei.

Am căzut în capcana întinsă de oaspeții care au neplăceri. Aceștia se simt mai siguri în grup și mereu este câte unul care să-i atâțe pe ceilalți.

— Hai, Bert, spune-i tu! Spune-i că nu ni s-a dat voie să mergem în Barkhor azi!

Bert mi-a spus că s-au dus totuși în Barkhor și că au fost întorși din drum de poliție.

— Da, de poliție! Povestește-i de tipul pe care l-am văzut cu o mitralieră. Dumnezeule, ce fel de loc administrați voi?!

Omul s-a eliberat de toate frustrările înăbușite și de micile plângeri, pentru că, în sfârșit, găsiseră pe cineva în costum și care vorbea engleză. Chinezii din Tibet, miliția de pe străzi, cei de la birou n-au luat încă legătura cu el, nevasta lui avea o durere de cap, nu știa dacă acțiunile lui au crescut sau au scăzut

și ar fi trebuit să cumpere bilete tot la Aspen. Și toate astea erau din vina mea.

Liderul grupului m-a arătat cu degetul, a întors ușor capul într-o parte și fața lui s-a congestionat de parcă ceva putea lângă el, iar apoi a rostit amenințător:

— Trebuie să sun *chiar acum*!

6
O zi liberă printre vulturi

Mijloacele de comunicare dintre Lhasa şi restul lumii nu erau nici pe departe perfecte. Fiecare cameră era dotată cu un telefon portocaliu care pârâia când îl atingeai. Pârâiala înceta atunci când ridicai receptorul, dar câteva secunde mai târziu, exact când puneai receptorul la ureche, se auzea un scârţâit îngrozitor de pe linia cealaltă, care îţi surzea temporar o ureche. Scârţâitul se domolea după mai multe secunde şi se transforma într-un bâzâit şi doar atunci puteai forma numărul centralei de la hotel. Când răspundea telefonista, îi dădeai numărul pe care să-l formeze. Apoi ea îţi punea o serie de întrebări standard, pe care le învăţase pe de rost. O voce cu un accent chinezesc pronunţat îţi trântea întrebările în staccato, care se auzeau cu pârâituri în receptor:

Care e numărul camerei?
În ce ţară vrei să suni?
La ce număr de telefon vrei să suni?
Cu cine vrei să vorbeşti?
Aşteaptă în cameră.
Sun eu înapoi.

Dacă nu răspundeai pe rând la acele întrebări, puteai să-ţi iei la revedere de la telefon. Dacă răspundeai în ordinea corectă, telefonista suna apoi la centrala din Lhasa şi repeta acelaşi mesaj în tibetană sau chineză.

Dacă linia nu era ocupată, telefonista de la sediul principal suna la centrala din Beijing și dădea mai departe aceleași informații în chineză.

Centrala din Beijing suna la numărul dorit și făcea legătura la hotel prin centrala din Lhasa.

Ai reușit să mă urmărești? Telefonistele rareori aveau sorți de izbândă. Șansele de a greși erau nelimitate și doar în cazuri excepționale se stabilea corect conexiunea. Linia din Tibet către Beijing era mereu ocupată, iar oaspeții nemiloși le hărțuiau pe centraliste să sune în țări de care ele nici nu auziseră. Era o slujbă fără recompense și singuratică. Își petreceau schimburile de zi și de noapte într-o cameră rece, înconjurate de un maldăr de fire conectate, butoane luminoase și cutii de racorduri. Locuiau într-un bloc de beton separat de dependințele hotelului și nu vedeau interiorul acestuia decât atunci când erau chemate să fie mustrate. Între telefoane ele mai moțăiau, îi lăsau pe paznicii hotelului să le facă curte și sorbeau din borcanele de ceai.

Centralistele din Lhasa erau chiar mai groaznice și păreau să-și petreacă mai toată ziua, și mai ales timpul de după nouă seara, dormind. Centralistele din Beijing erau destul de eficiente, dar era mare lucru dacă telefonul tău ajungea atât de departe.

Grupul de clienți furioși care mă încolțiseră în hol aștepta legătura telefonică cu compania de asigurări de mai bine de opt ore. Liderul lor îmi arunca priviri ucigătoare, în timp ce buzele i se curbau în jos și ochii i se îngustau. Devenise palid, ceea ce îi scotea în evidență gâlmuța de pe nas. Nu fusese deloc impresionat de explicațiile mele despre sistemul de telefonie din Lhasa. O altă plângere era că nimeni de la recepție nu i-a putut da numărul de fax al hotelului. L-am informat că probabil era din cauză că nu existau faxuri în Tibet.

— Nu există faxuri? a țipat neîncrezător la mine turistul urât.

Aș fi putut la fel de bine să-i spun că o turmă de iaci zburători aterizau în spatele său, așteptând să-i preia mesajul.

— Imposibil! a strigat iar.

Este surprinzător cum destul de des turistul care dorește să evadeze în pitorescul Tibet, unde timpul a stat în loc, este cel care vrea și să trimită imediat un fax la birou.

— Hai să lămurim treaba. Nu aveți fax.

— Nu.

— Și nici nu există vreunul în Lhasa.

— Nu.

— Telefoanele nu merg.

— Nu prea bine.

— Și nu există telefoane mai bune ca aici nicăieri altundeva în Lhasa.

— Nu.

— Nu-mi puteți face rost de un elicopter.

— Nu.

Până și cei mai încăpățânați oaspeți înțeleg mesajul într-un final, iar americanul iritat și-a ridicat brațele către ceruri așteptând un ajutor divin. Ca răspuns la rugăminții amândurora, un bărbat în halat alb a venit în grabă către noi. Era domnul Grubby, doctorul hotelului. Am sperat că îl va încătușa pe client și că-l va lua de pe capul meu, însă, din nefericire, a venit doar să ne anunțe că soția americanului suferea de o simplă durere de cap firească pentru primele zile la altitudine mare. Nu era cazul să intre în panică, să sune la compania de asigurări sau să cheme elicopterul.

Doctorul Grubby era un om afectuos, mereu cu zâmbetul pe buze și cu o experiență enormă în domeniul răului de altitudine, dar înfățișarea lui nu-l ajuta deloc să-i convingă pe turiști de abilitățile sale medicale. O rupea puțin pe engleză și de aceea Spitalul Popular Numărul 1 îl desemnase pe el să se ocupe de cabinetul de la hotel. Deși era un doctor bun, igiena personală nu era punctul lui forte. Fără să-și dea seama, acest aspect era în folosul său; barba lui mereu neîngrijită și halatul alb, șifonat, cu pete ce-ți provocau greață îi speriau pe majoritatea

oaspeților și îi impulsionau să se însănătoșească. Rata succesu lui său, dacă putea fi măsurată, era extrem de ridicată, deoarec puțini pacienți se aventurau a doua oară în cabinetul lui.

Sfatul doctorului Grubby către americanii furioși a fost s se întoarcă în camerele lor și să încerce rezervele de oxigen al hotelului. Americanii s-au retras, privindu-l cu uimire pe docto

— Este în regulă, i-am asigurat, acesta este doctorul de l spitalul de stat. Este cel mai bun specialist în răul de altitudin din Lhasa. E foarte bun. Pe cuvânt.

Nu mi-au răspuns, ci s-au întors către coridorul care ducea la camerele lor și au luat-o la fugă.

— Încet! a strigat doctorul după ei. Nu forțați la înălțimi mari. Rău pentru inimă!

Apoi a ridicat din umeri. Străinii erau persoane cu un com portament ciudat.

Hotelul se putea mândri însă cu o facilitate ieșită din co mun: nu avea fax, nu avea telefoane cu butoane, dar aproap fiecare cameră era dotată cu o rezervă de oxigen. Un branșa ment pornea de la rezerva principală a hotelului către camerele superioare și ieșea sub fiecare noptieră. Mixtura gazoasă de aer îmbogățit cu oxigen bolborosea printr-un tub de metal într-o sticlă mică de apă, iar când robinetul sticlei era deschis, amest cul se răspândea în cameră printr-o țeavă verde de cauciuc. O doză mică de oxigen eliberată în cameră nu îmbunătățea prea mult starea persoanei, așa că oaspetele, sau „pacientul", așa cum îi numea doctorul Grubby pe toți clienții hotelului, trebuia să țină tubul la nas pentru a beneficia de aerul oxigenat.

Camerele care nu erau dotate cu așa ceva puteau solicita o pernă cu oxigen. Aceasta era o pungă din pânză groasă, asemă nătoare cu o saltea mică gonflabilă, umplută cu oxigen de la o canistră din Departamentul de menaj. Un mușțiuc de cauciuc ieșea din pungă, legat cu un nod pentru a menține presiunea, dar care putea fi desfăcut oricând era nevoie. Deși unii clienți

credeau că oxigenul era pur, în mod clar nu era vorba de așa ceva, altfel hotelul ar fi fost șters de pe fața pământului când primul turist, sau pacient, ar fi aprins un chibrit. De multe ori ne-am gândit să aducem un oxigen mai concentrat și să-l testăm.

Japonezii și taiwanezii erau turiștii care luau în serios rezerva de oxigen. Din motive necunoscute, ei sufereau cel mai mult de „abandonuri".

Harry și cu mine calculam abandonurile în funcție de câți oaspeți dintr-un grup care se caza după-amiaza nu mai apăreau a doua zi în hol pentru prima excursie din circuit. Pariurile se făceau seara, după ce studiam aspectul oaspeților la bufetul de grup, iar procentul abandonurilor era dezvăluit la nouă jumătate dimineața, când turiștii se adunau în hol pentru a-și aștepta ghidul local și autocarul. Procentul de abandon pentru grupurile de japonezi și taiwanezi putea ajunge și la 20%, dar, din moment ce nu se cunoaște nici o legătură între vârstă, sănătate și răul de altitudine, era imposibil să prezici o cifră clară.

Japonezii și taiwanezii sunt în general mai bine informați de pericolele răului de altitudine și se vehiculează teoria că îngrijorarea în sine este suficientă pentru a provoca dureri de cap și greață. Este posibil ca aceste simptome să fie în întregime autoprovocate. Paranoia atinsese cote atât de mari, încât unele grupuri de japonezi veneau cu niște brățări speciale care monitorizau nivelul de oxigen din sânge, astfel încât se știa cine avea să abandoneze primul.

Atunci când a sosit un grup de 30 de taiwanezi, fiecare îmbrăcat într-un trening sintetic, stacojiu, purtând șepci de baseball de un galben fosforescent, cu tuburile de la pungile de oxigen personale lipite de nări, m-am hotărât că trebuie să plec de aici pentru o zi. Nu avea nimic de-a face cu altitudinea, doar că prea mult timp în hotel dăuna stabilității mintale.

Singurul loc unde puteai evada după agitația din Barkhor și după minunatele mânăstiri din Lhasa era mirajul munților

înconjurători. Am supraviețuit plictiselii exacerbate de la banchetul de Ziua Națională privind pe fereastră la o formațiune stâncoasă, conică și planificând în gând trasee până în vârf. Piscul era în partea sudică a Kyi Chu, sau, de unde eram eu așezat, chiar la stânga capului viceguvernatorului, deasupra antenelor de pe blocul angajaților. Am descoperit că nu eram singurul care tânjea să străbată munții. Mark Waite, englezul get-beget care conducea Fondul Salvați Copiii din Tibet, fusese și el invitat cu căldură să participe la banchet și între răgazurile de la *gambay* am hotărât să luăm cu asalt ceea ce am numit noi, în lipsa unui nume mai bun, „muntele cel mare".

Singura zi în care puteam pleca era duminica. În celelalte zile era mult de muncă și nici măcar duminicile nu erau sfinte. Heather completa la începutul fiecărei luni un registru cu responsabilitățile fiecăruia, unde îi nota pe cei care erau de serviciu seara și în weekend. O duminică de la începutul lui noiembrie era pusă deoparte pentru mine: Heather promisese că nu voi fi de serviciu în acea zi, iar Mark și-a luat o zi liberă de la salvat copii.

Într-o duminică dimineața, foarte devreme, când oaspeții încă mai dormeau în paturile lor, ne-am întâlnit la poarta de nord a hotelului. Era destul de răcoare, iar respirația noastră lăsa dâre fine de abur prin parcare. Reclama uriașă și verde a Holiday Inn fusese oprită pe timpul nopții și nici luminile orașului nu funcționau. Era însă o anumită licărire în jurul nostru, nu suficientă ca să lumineze curtea interioară, dar destul de puternică pentru a ne face să ne dăm capul pe spate așa cum făcea bucătarul-șef când imita o țestoasă. Diamante pe un albastru de catifea străpungeau cerul... mii, milioane, miliarde de stele pâlpâiau de parcă noaptea ar fi fost eternă. Ursa Mare, Pleiadele, Orion; constelațiile despre care învățasem acasă străluceau cu putere în jurul nostru. Calea-Lactee împânzea coroana cerului cu nori de stele, atât de aproape, că o puteai atinge.

Mark stabilise să ne întâlnim cu un șofer tibetan pe nume Dasang, care folosea un jeep Beijing, la 4.30, dar era deja 4.45 și el nu apăruse. Paznicii hotelului dormeau liniștiți în ghereta lor și nici măcar haita de câini din curte nu se trezise. Imediat ce am dat colțul, ajungând în fața hotelului, am văzut trei oaspeți japonezi care stăteau în curte cu capul dat pe spate. La început am crezut că e vreo metodă de aclimatizare – poate că își introduseseră prea adânc tuburile în nas.

Vorbeau repede și tot arătau spre cer, străpungând bolta cu mâinile lor înmănușate. I-am recunoscut ca fiind cei trei oameni de știință japonezi care se cazaseră sâmbătă după-masă. Harry pariase că nici unul dintre ei nu va coborî la micul dejun, însă subestimase puterea de rezistență a japonezilor veniți cu un scop. Aceștia se pregăteau să călătorească spre Yambajing, la 144 de kilometri nord de Lhasa, unde aveau să fie găzduiți în cele mai înfiorătoare case de protocol ale guvernului din întreg Tibetul. Misiunea lor era de a monta, după cum o numeau chinezii, „o stație de observare a razelor cosmice de energie ultraînaltă". Avea să fie cea mai înaltă stație de observare a razelor cosmice din emisfera nordică – față de colegii de la nivelul mării, avantajul era că aveau cu patru kilometri mai puțin praf atmosferic de străbătut până ajungeau la ceruri.

S-au întors în holul cald și apoi s-au dus să-și ia micul dejun. Mark și cu mine i-am urmat în hol, unde îl puteam aștepta pe șoferul nostru la căldură. Sau cel puțin mă așteptasem ca temperatura din hol să fie mai ridicată decât cea din parcare, însă pentru prima dată am experimentat fenomenul ieșit din comun ca afară să fie mai cald decât înăuntru. Recepționerul din schimbul de noapte stătea cuibărit în spatele biroului, cu un hanorac mov pe el și cu o căciulă de lână pe cap. L-am întrebat de ce e atât de frig.

— Nu avem încălzire, mi-a spus el cu un zâmbet tibetan pe buze.

Prima serie din grupurile de turiști din acea dimineață se perinda de colo-colo, căutând restaurantul. Micul dejun sub formă de bufet suedez se servea începând cu 5 dimineața, astfel încât oaspeții să apuce să mănânce înainte de a pleca spre zborul matinal CAAC și să evite ororile din cutiile cu gustări de la bord. L-au văzut pe recepționer și s-au dus să se plângă de frig.

— Nu avem încălzire, le-a zâmbit el. Da, serios, nu avem încălzire, e adevărat, a continuat.

Voiam să intervin când am auzit un bubuit în depărtare și un motor neîncălzit apropiindu-se de parcare. Haita de câini care stătuseră ghemuiți între ușile rotative a început să mârâie, iar paznicul de la intrarea în hotel s-a trezit din somnul său adânc. Un jeep Beijing cu un singur far a virat brusc în curte.

— Dasang-la, a strigat Mark, el este șoferul nostru, care o să ne ducă la munte!

I-am lăsat pe clienții indignați în hol cu explicațiile joviale ale recepționerului de noapte și ne-am urcat în jeep. Dasang ne-a primit cu un zâmbet tibetan, care e prietenos în orice moment al zilei, indiferent de cât de scăzută e temperatura. Chipul său aspru era tipic tibetan, brăzdat de căldura necruțătoare a soarelui arzător și de nopțile geroase. Ridurile adânci de pe fața sa s-au adâncit și mai mult când ne-a întrebat dacă voiam într-adevăr să mergem pe munte la 5 dimineața. Nu puteam înțelege de ce acești vestici ciudați ar vrea să facă așa ceva, dar Mark îl asigurase că va fi plătit bine și asta a fost de-ajuns ca să se trezească la acea oră păcătoasă și să vină cu mașina de serviciu în singura lui zi de odihnă.

Până atunci considerasem că jeepurile Toyota Land Cruiser nu erau destul de comode pentru drumurile din Lhasa, dar nu se comparau cu zguduiturile unei mașini de teren Beijing. Supranumite prin ONG-uri „zgâlțâitoarele de oase", jeepurilor Beijing le lipsesc suspensiile, ceea ce e și mai evident când șoferii tibetani conduc cu viteze uluitoare. Am trecut repede

prin oraș, cutia de viteze a hârșâit în apropierea podului Lhasa, am virat către vest și am ieșit de pe asfalt pe drumul prăfuit ce mergea de-a lungul râului Kyi Chu. Pătrarul de lună atârna deasupra zării, dezvăluind conturul munților din depărtare, iar noi ne bazam pe lumina slabă a lunii și pe unicul far al lui Dasang ca să ne conducă pe această potecă.

Fără nici o avertizare, drumeagul se termina brusc într-o gaură de doi metri săpată în noroi. Dasang a reușit să vadă umbra gropii excavate la timp pentru a face o oprire impresionantă chiar pe marginea craterului. Nu am înțeles cuvintele în tibetană, dar ne închipuiam ce înseamnă. Pe timpul zilei, săpătorii prădau malurile râului, cărând cu roaba grămezi de noroi pentru a-l pune în forme și a-l usca în cărămizi de chirpici destinate construirii pereților caselor. Iar niște săpători duși de val au săpat chiar în drumul principal.

Dasang s-a strecurat printre cratere în pământ și albii bolovănoase înainte de a găsi o cărare ce ne-a adus înapoi în susul râului, fix în direcția unei baze militare. Mark și cu mine ne-am uitat unul la altul. Ziua Națională trecuse fără incidente, dar străinii nu erau încurajați să-și bage nasul în bazele militare. Securitatea era încă o prioritate principală a chinezilor, iar doi străini prinși într-o unitate militară, în zori, ar fi avut multe explicații de dat. Dasang a trecut direct printre porți fără să se oprească. Doi soldați înarmați, în poziție de drepți la postul de pază, ne-au salutat. Mașina noastră era același model cu cel folosit de armată, dar o privire mai atentă la numărul de înmatriculare ar fi arătat că e o mașină de civili.

Dasang ne-a explicat prin semne că știe o ieșire la capătul bazei. Am trecut pe lângă soldați cu ochi încețoșați, care stăteau la intrarea barăcii lor cu un etaj. Unii tremurau în fața ligheanelor din email, în timp ce alții erau aplecați deasupra conductelor, cu periuțele de dinți pline de spumă în mână. Mark și cu mine ne-am lăsat pe spate în umbra jeepului când Dasang a intrat în curtea principală, iar singurul far a luminat

un șir lung de mortiere. Ne-a trecut prin gând că singura soartă mai nefericită decât să fii prins în plină bază militară la răsărit era să te afli în zori pe munte, în zona chineză de manevre cu muniție. Am tras cu ochiul prin găurile din capota mașinii: mortierele erau bine înfășurate pentru vremea rece și păreau că vor rămâne așa ceva timp. Tocmai când aproape ajunseserăm la ieșire, un grup de soldați chinezi tineri s-a apropiat de mașină. Mark și cu mine am tăcut mâlc. Dasang și-a menținut viteza, iar soldații au luat poziția de drepți și ne-au salutat.

Odată ce scăpaserăm de cratere și cu soldații în spatele nostru, puteam în sfârșit să ne relaxăm, atât cât ne permitea suspensia jeepului chinezesc, până aveam să ajungem în satul tibetan Lu. Mark își făcuse planul să pornim din satul Tsugar, la sud de Lu, mai departe de râu. Trebuia doar să facem la stânga când ajungeam la colibele care alcătuiau satul Lu. Dasang a făcut de câteva ori stânga, dar toate drumurile erau înfundate, și ne-am trezit de fiecare dată într-un labirint de fundații joase de piatră și pereți de chirpici. Grămezi de bălegar uscat de iac erau adunate în formă de brăduț pe ziduri, iar pe acoperișul caselor micuțe era depozitat nutrețul pentru iarnă (din recolta recentă).

Cocoșeii cântau înaintea zorilor, conștienți că noaptea se încheie. La al treilea drum înfundat, înconjurați de porci și pui, Dasang a bătut la ușa unui grajd ca să ceară indicații. Deși cocoșeii din sat cântau deja, nici un sătean nu părea dornic să se trezească, și i-a luat ceva timp lui Dasang până să găsească un om prietenos care să ne arate calea către Tsugar, de unde aveam să începem drumeția. Dasang a reușit să strecoare mașina printre pereții văruiți a două grajduri și a luat-o la deal, pe o pantă ce sfida gravitația, către Tsugar, până ne-a informat că jeepul nu mai poate înainta. Am stabilit să vină după noi în același loc, peste 13 ore și jumătate, la șapte seara.

Cocoșeii intuiau poate că se apropie ziua, dar pe cerul întunecat nu se vedea nici un semn. Pătrarul de lună se ascunsese,

Iar noi nu ne mai puteam ghida în prima parte a drumeției decât cu ajutorul stelelor și al lanternelor.

Am dat peste pietrișul unei albii de râu și am găsit o cărare îngustă care mergea în sus, către albia principală. Mark planificase traseul acesta când se plimba cu mașina de-a lungul drumului către Lu pentru FSC și estimase că trebuie să urmăm cursul râului spre sud, s-o luăm la dreapta după a treia colină buruienoasă, să ajungem la o vale suspendată undeva sus, între creste, iar vârful pe care voiam să urcăm – cel mare – se afla la capătul văii. Nimic mai simplu.

Deși mergeam în pas alert și hotărât, am pierdut poteca – un obicei ce avea să ne urmărească în toate excursiile noastre împreună – și, în schimb, am decis să urmăm râul, care, credea el, ne va duce în sus, spre valea suspendată. În întuneric era destul de greu să-ți dai seama încotro mergi și când, într-un final, am ajuns la poalele unei coline cu iarbă, eram mai mult decât încântați să începem să urcăm, departe de vuietul asurzitor al apei. Când s-au ivit zorii, la 7.45, am făcut o descoperire. Ne începuserăm urcușul cu o colină mai repede, iar acum nici vorbă să fim în apropierea muntelui pe care voiam să ajungem.

Ar fi trebuit să fim direct sub valea suspendată, dar eram pe o coastă abruptă, cu aflorimente și bolovani, 800 de metri mai la est. Nici unul din noi nu voia să irosească timpul câștigat în escaladare. Acum nu ne rămânea decât să ne apropiem de valea suspendată traversând grohotișul. Cu cât urcam mai mult, cu atât ne era mai greu să înaintăm. Fiecare pas era un chin.

Începutul unei plimbări prin munți îți destupă mintea. Scapi de trivialitatea problemelor de la muncă, iar grijile cotidiene sunt lăsate în urmă. Mintea se poate ocupa în voie de chestiuni mult mai mărețe, și multe probleme universale au fost rezolvate de călători la primele ore ale dimineții.

Până la 6.30 noi găsiserăm soluții pentru toate problemele Tibetului, țara fusese dezeliberată pașnic, Dalai Lama își

reocupase scaunul din palatul Potala, pusesem capăt încălzirii globale și nicăieri în lume nu aveau să mai fie războaie. Dar după câteva mii de pași mai sus în aerul rarefiat – când mușchi necunoscuți până atunci refuză să-și mai facă datoria –, mintea se concentrează asupra unui lucru mai important decât sfârșitul lumii, și anume punerea unui picior în fața celuilalt. Când te apropii de 5 000 de metri, nu mai poți vorbi, te limitezi doar la câteva cuvinte între inspirații adânci, iar mintea aproape că nu mai e conștientă. Se instalează un ritm metodic. Respiră. Fă un pas. Respiră. Fă un pas. Respiră. Fă un pas.

O pereche de vulturi pleșuvi suri, cel mai mare răpitor din acești munți, ne dădea târcoale când ne-am oprit să ne odihnim. Le invadaserăm teritoriul, iar ei ne analizau curioși. Ne-am dat rucsacurile jos și am scos un termos cu cafea, în timp ce ei sondau dealul din jur, deloc intimidați de prezența noastră. Acești vulturi sunt obișnuiți cu oamenii, căci se strâng în fiecare dimineață devreme ca să-și ia micul dejun uman.

Tibetanii au o metodă de a se debarasa de cadavre care poate părea un pic neconvențională culturii vestice, dar care, de fapt, este destul de practică: corpurile sunt scoase în zori, întinse pe o stâncă mare, tranșate de un specialist măcelar și date de mâncare vulturilor. Acest ritual este numit în mod romantic „înmormântare sub cerul liber". Vulturii stau în jurul stâncii într-o ierarhie strictă și se spune că sunt atât de manierați, încât iau carnea din mâna măcelarului atunci când îi strigă pe nume. Vulturii din Tibet au același chef de a pleca la vânătoare de șoareci morți pe coastele munților așa cum au porumbeii din Trafalgar Square să caute semințe pe câmpuri.

Mai sunt și alte variante de înmormântare, dar nici una atât de populară. „Înmormântarea pe apă", care presupune aruncarea corpului în apă, este folosită pentru cei mai săraci, pentru copii foarte mici și, din fericire pentru cei care stau în aval, acest tip de înmormântare nu se pune în practică prea des. În vârful piramidei se află incinerările, dar acestea sunt rezervate

marilor demnitari și preoților budiști, din cauza lipsei de lemn și a bălegarului de iac de calitate superioară pentru foc.

Deși la prima vedere o înmormântare sub cerul liber poate părea înspăimântătoare, aceasta este de fapt o metodă extrem de ecologică de a scăpa de morți. Ce alt fel mai bun pentru corp de a se întoarce în pământ decât sub formă de găinați de vultur? În zilele acestea, când ar trebui să ne îngrijim mai mult de planetă, sistemul tibetan de interacțiune dintre om și natură câștigă în fața obiceiului occidental egoist de a irosi bunătate de pământ ca să-i adăpostim pe morți în cutii de lemn.

Din ce în ce mai multe păsări se adaptează mediului urban din Vest; vânturelii își fac cuiburi în blocurile-turn, pescărușii pe acoperișurile caselor, dar mă îndoiesc că vom vedea o specie de vulturi pleșuvi urbani zburând deasupra cioclilor din orașele noastre.

Vulturii pleșuvi suri și-au pierdut interesul când au văzut că încă ne mai mișcăm. „Va trebui să mai așteptați!" am țipat după ei când se înălțau în văzduh, profitând de un curent de aer cald, care-i purta către vârfurile stâncoase de deasupra noastră. Am încercat să prelungim cât mai mult pauza de cafea pentru a amâna următoarea etapă din călătoria noastră. Ajunseserăm în punctul în care nu se mai putea merge, ci trebuia să ne cățărăm pe bolovanii care ne duceau către valea suspendată. Lespezi uriașe de piatră, cimentate împreună cu pământul care se adunase între ele timp de mii de ani, stăteau în calea noastră. Energizați de cafea, ne-am pus rucsacurile în spate și am urcat pe prima lespede de granit.

După doar cinci pași eram din nou extenuați. Altimetrul indica 5 150 de metri, iar gâfâiala noastră ne arăta că plămânii foloseau mai mult oxigen decât atunci când ne-am început plimbarea. Respectaserăm sfatul de a face o pauză de zece minute la fiecare oră de mers, însă perioadele dintre pauze s-au scurtat, iar pauzele s-au mărit. Cățăratul pe bolovani, despre

care noi estimaserăm că o să dureze o jumătate de oră, ne-a luat două ore. Singurii noștri însoțitori erau iepurii de munte, care țâșneau de sub bolovani când ne vedeau apropiindu-ne. Vulturii pleșuvi suri se așezaseră mai sus pe stâncile colțuroase, unde aveau să rămână pentru siesta de prânz, mistuind micul dejun.

La ora unu, am sărit de pe ultima lespede pe o colină ierboasă direct sub gura văii suspendate. Câțiva pași mai sus am dat de iarbă înghețată, care trosnea sub picioarele noastre, și am ajuns în vale. Priveliștea îți tăia răsuflarea: un uriaș cu un cuțit pentru unt scobise o gaură perfect rotundă în vârful lanțului muntos și trăsese cuțitul până la baza colinei. Desigur că și un ghețar i-ar fi putut da această formă, dar în Tibet îți este permis să explici fenomenele naturale într-o manieră supranaturală.

Pășunea arsă de soare a văii suspendate, perfect despărțită în două de un pârâu înghețat, dădea într-o morenă cu bolovani și apoi ajungea la crestele zimțate care erau ținta noastră. Muntele la care priviserăm cu jind pe fereastră la banchetul de Ziua Națională și care se vedea ca un simplu punct în zare peste umărul viceguvernatorului din Tibet se înălța acum înaintea noastră, impunător, iar gheața dintre bolovani scânteia în lumina puternică a soarelui.

Ne-am așezat pentru o pauză mai lungă printre florile moarte de gențiană și ciuboțica-cucului, care probabil acoperă valea pe timpul verii într-un covor de culori vii. Orașul Lhasa era cu mult sub noi, desfășurat înaintea noastră ca o hartă vie. Acoperișurile templului Jokhang erau evidențiate de licăririle lor de aur. Dincolo de acestea, se vedeau ca niște puncte mișcătoare camioanele armatei ce se îndreptau către spitalul militar. Chiar la dreapta, proaspăt văruitele clădiri ale mânăstirii Sera, dispuse în triunghi, erau scoase în evidență de dealurile înconjurătoare pârjolite.

Ploile de vară încetaseră de mult, iar apele râului Kyi Chu secaseră, ajungând un pârâiaș, ca în fiecare iarnă. Dune de

nisip și plaje cu pietricele se întindeau la vest, între monumentul ridicat în cinstea constructorului de drum necunoscut și bazele militare, până în locul unde râul Kyi Chu se varsă în Brahmaputra. Auriul și ocrul palatului Potala se ridică din vale, aproape de Chagpori, dealul de fier, unde a fost odată Colegiul Medical din Tibet. Acesta a fost centrul luptelor „cauzate de răzvrătirea claselor superioare" din 1959 și de atunci i-a luat locul un turn de televiziune prezentabil, transmițând tibetanilor nomazi și iacilor beneficiile televiziunii chineze. Încă un mare salt înainte.

Ne-am uitat la munții de pe partea opusă a văii Lhasa și ne-am dat seama că ne aflăm la același nivel cu vârfurile lanțurilor muntoase apropiate. Am fost copleșiți de un sentiment de împlinire. Oare eram primii oameni care să fi urcat până la această vale suspendată, izolată? Oare mai pășiseră și alții pe această iarbă fragedă, care creștea pe pajiștea alpină?

— *Tashi delai!*

Gloria noastră a fost de scurtă durată. În timp ce scrutam împrejurimile, am observat un băiețel tibetan care striga la noi din capătul văii suspendate.

— *Tashi delai!* a țipat el iar.

A coborât în fugă spre noi, urmat de cireada de iaci care a apărut dintre bolovanii de pe muntele *nostru*. E greu de zis cine era mai uimit: Mark, eu, băiețelul sau iacii.

De unde se ivise? Încotro se îndrepta? Nu se mai oprea din vorbit, punând probabil întrebări pe care și noi am fi vrut să i le adresăm, dar nu înțelegeam decât foarte puțin din ce zicea. Cu cele câteva cuvinte tibetane pe care le cunoșteam, i-am spus că suntem englezi. A zâmbit de parcă asta explica totul și apoi ne-a făcut cu mâna și a dispărut după colțul versantului la fel de repede cum venise. Iacii l-au urmat, bălăngănindu-și capul în timp ce mergeau, dar țintuindu-ne cu privirea până când au trecut de marginea văii suspendate în drumul către pășunile joase. Zgomotul tălăngilor a fost purtat de vânt mult

timp după ce iacii dispăruseră. Grămezile de bălegar proaspăt ne reaminteau că n-ar trebui să fim atât de vanitoși încât să credem că noi „descoperiserăm" locul. Nu era nimic de descoperit acolo. Valea suspendată se afla aici de pe vremea ultimei glaciațiuni, iar tibetanii își pășteau iacii pe aceste pășuni alpine cu mult înainte ca occidentalii să afle de existența Tibetului.

Când am ajuns la capătul văii suspendate, unde pășunea se continua cu morene și cu bolovani ce alcătuiau piscul comun, respirația noastră a devenit mai anevoioasă și am încetat să mai vorbim. Ne-a luat o oră și 20 de minute să ne apropiem de vârf. Aș fi putut să mă dau bătut în orice secundă. Fiecare bolovan mă lăsa fără aer și îmi trebuiau 30 de secunde ca să mă urc pe următorul. M-am resemnat că nu aveam să fiu niciodată în stare să escaladez Everestul. M-am gândit la Greg și Dave și la echipele care erau acolo în acel sezon. Ajunseseră oare în vârf? Auzisem că murise un japonez, iar un alpinist care se întorcea prin Lhasa văzuse la tabăra de bază corpul parțial carbonizat al unui cățărător. Am tresărit la acest gând și l-am privit pe Mark.

Și el respira la fel de greu ca mine și am putut cel mult să ne facem semn unul altuia că încă mai vrem să continuăm. Eram atât de aproape, că în ciuda oboselii noastre nu concepeam să ne întoarcem, și, când mai erau câțiva metri până în vârf, am fost purtați acolo de o ultimă explozie de energie. Ne trebuiseră șapte ore și jumătate. Ajunseserăm la 5 480 de metri.

Priveliștea era extraordinară – la nord se așternea toată valea Lhasa, iar la sud pluteau valuri de lanțuri muntoase. Vara nu mai lăsase în urma ei nici un fir de iarbă, dar nici zăpezile care se instalează temporar peste dealurile Lhasei nu veniseră încă. Vârfuri înzăpezite străluceau undeva departe, de pe munții de peste 6 000 de metri, dar noi eram înconjurați de stânci golașe

și nisip. Ne aflam pe un vârf mai înalt decât Mont Blanc, dar în fața noastră nu aveam decât un peisaj arid.

Am legat două eșarfe albe de o momâie acoperită de licheni și ne-am scos prânzul din rucsac.

— Ce caută o momâie aici? s-a întrebat Mark între două inspirații adânci.

Era încă un semn că nu eram nici pe departe primii care s-au așezat pe acest afloriment stâncos. Poate că aici se desfășurase o ceremonie religioasă importantă sau poate că un văcar plictisit a adunat pietrele ca să-i treacă timpul mai repede. Oricine ar fi fost, eram onorați să împărtășim această experiență și priveliște cu ei, pe muntele lor.

Un vultur pleșuv sur a planat ușor pe lângă noi, purtat de un curent de aer cald, către valea din sud. Ne-am scos prânzul, făcând tot posibilul să nu ne gândim la ce mâncase vulturul. Se petrece ceva la altitudini mari, căci nu mai ai aceeași poftă de mâncare; și noi ne-am uitat ceva timp la fața de masă întinsă, pe care așezaserăm conserve de carne chinezești, chifle pleoștite și uscate și mere deshidratate, până să ne apucăm de mâncat. Nici măcar de ciocolata elvețiană dăruită cu generozitate de un agent de la firma Kuoni nu ne-am bucurat la fel de tare cum am fi făcut-o la altitudini mai joase.

Ne era tot timpul sete. Inspirațiile adânci ne uscaseră gura și ne străduiam să bem atât cât să ne satisfacem nevoile. Deja goliserăm un termos de cafea și două doze la urcare. La prânz am deschis a treia doză de Jan Li Bao, un suc acidulat chinezesc din portocale și miere, care, după indicațiile de pe etichetă, e bun pentru atleți.

Soarele ne ardea fața, dar vântul era răcoros, și după o oră pe vârf ne-am luat cu greu la revedere de la momâie și de la lespedea care ne servise drept masă pentru prânz.

Coborârea s-a dovedit a fi mai rapidă, însă nu și mai ușoară. Am pornit-o prin valea suspendată și peste marginea acesteia pentru a ajunge la colina care ar fi trebuit să ne fie reper prima

dată. Odată ajunși acolo, am observat că nu e deloc buruie noasă, ci numai acoperită cu rododendroni pitici. Tufișurile fuseseră scurtate la nivelul pământului înghețat, deoarece tibe tanii culeg rododendronul pe post de recoltă. Tulpinile uscate sunt vândute în Barkhor pelerinilor și orășenilor care nu au avut timp sau dispoziție să urce pentru a și le procura singuri. Este folosit în arzătoarele de tămâie din Barkhor și în alte lăcașe sfinte, pentru a aduce ofrande zeităților.

Soarele apusese deja când am ajuns la baza văii, unde ni s-a alăturat prietenul nostru cu cireada, care cânta tare în timp ce-și ducea iacii în sat. Țipa la ei printre frânturi de melodii și aduna pietricele potrivite pentru praștia lui din păr de iac. Dacă vreunul dintre iaci încetinea sau făcea greșeala de a o lua spre munte, și nu de-a lungul văii, își ridica praștia în aer și apoi elibera piatra cu atâta viteză și precizie, încât trosnea lângă copitele animalului și-l făcea să alerge în jos către restul vitelor. Rânjea la noi de fiecare dată când trăgea cu praștia, evident foarte mândru de talentul său impresionant. Păcat că trasul cu praștia nu este o probă la olimpiadă, căci tibetanii ar fi în fruntea clasamentului. Băiețelul era într-o dispoziție bună și cânta cât putea de tare. De acum încolo avea ce să povestească în jurul focului din bălegar de iac despre cei doi străini pe care i-a găsit în vârf: „Oameni ciudați, cu o piele bolnăvicios de albă, nu știau unde merg și nici măcar nu vorbeau ca noi..."

Când am ajuns la locul de unde plecaserăm cu 13 ore și jumătate în urmă, am văzut în depărtare o dâră de praf, în fruntea căreia se vedea micul jeep Beijing. Dasang venea după noi. Dar, înainte să ajungă el la noi, ne-a asaltat mulțimea de gură-cască din sat.

Oriunde te-ai afla în Tibet, dacă te oprești pentru cinci minute, se adună fără veste un grup de copii tibetani. Stau împreună la aproximativ șase metri distanță, îți urmăresc toate mișcările, vorbesc în șoaptă unul cu altul și chicotesc. Se duse zvonul că cei doi străini care trecuseră de dimineață erau lângă

clarare, și copiii au dat buzna din toate direcțile să se alăture mulțimii. Băieții erau de obicei cei mai curajoși, și unii dintre ei ne-au strigat. De fiecare dată când le răspundeam, își plecau cu toții căpșoarele rușinați, iar fetele se ascundeau în spatele băieților. Nu mai contau posturile de televiziune chinezești, care erau transmise de antena de la Chagpori, noi eram distracția serii. Am arătat către vârful muntelui și prin semne le-am dat de înțeles că veneam de acolo. Lor li s-a părut că este o mare tâmpenie și s-au rostogolit de râs pe iarbă.

Dasang a sosit cu jeepul, iar mulțimea s-a îndepărtat puțin. A ridicat scaunele din spate și dintr-un compartiment de deasupra suspensiei a scos una după alta delicatese tibetane: orez cu unt de iac și zahăr, lipie, iaurt de iac, carne de iac cu cartofi fierți și un termos de ceai cu unt de iac. Ospitalitatea tibetanilor este legendară, de obicei neașteptată și, când implică ceai cu unt de iac, din păcate, indezirabilă.

Deși unii străini susțin că le place acest ceai, eu cred că n-au cum să spună adevărul. Ei zic că este un „gust dobândit", dar prin ce privațiuni trebuie să treci ca să dobândești acest gust nu ne mai dezvăluie. Pentru a înțelege care este gustul adevărat de ceai cu unt de iac, trebuie să parcurgi pașii de preparare din bucătăria tibetană:

1. Fierbe apă peste focul de bălegar de iac într-un ibric înnegrit. Apa nu capătă nici un gust, doar hainele tale vor fi impregnate cu mirosul bălegarului ars de iac, ceea ce creează atmosfera necesară pentru a bea o ceașcă.
2. Ia o cărămidă de ceai chinezesc și pune o jumătate în apă. Fierbe-o mult mai mult decât e nevoie.
3. Adaugă mai multe linguri de sare.
4. Adaugă și un vârf de bicarbonat de sodiu.
5. Toarnă acest amestec delicios într-un putinei de ceai din lemn. Mergi la raft și caută recipientul cu untul de iac rânced de anul trecut. Ia un pumn și aruncă-l în putinei. Șterge-te pe mâini de șorț.

Amestecă lichidul și untul rânced până se topesc cocoloașele din ceai.

6. Toarnă zeama într-un termos chinezesc și pândește-i pe străinii neștiutori.

Deși majoritatea străinilor cred că ceaiul e grețos, el este o parte importantă din dieta tibetanilor, împreună cu *tsampa* (orz măcinat). E o parte esențială a gastronomiei tibetane și orice localnic îți va spune că nu e indicat să-ți începi ziua fără un castron bun de ceai cu unt de iac. Se zvonește că un tibetan poate bea și 50 de căni pe zi.

Lucrurile astea nu contează prea mult atunci când te afli în fața unui castron de ceai proaspăt și a unei gazde nerăbdătoare care îți zâmbește larg și te poftește să bei. Bineînțeles că odată ce castronul a fost umplut este o impoliteță să-l lași neatins. Și aici apare marea dificultate, căci tibetanii sunt niște persoane atât de prietenoase și de ospitaliere, încât trebuie să faci orice ca să nu-i jignești. Gazda stă încontinuu prin preajma ta, încercând să-ți umple castronul, zâmbind și rugându-te să bei.

Nu te ajută cu nimic să sorbi, pentru că ai tot timpul gustul acela în gură și castronul îți este în permanență reumplut, așa că am încercat varianta de a-l bea pe tot odată. Este un mare eșec, căci, deși gazda este fericită și zâmbește cu gura până la urechi, îți mai toarnă apoi ceai și o iei de la capăt cu aceeași problemă – numai că acum ai stomacul plin cu amestecul acela scârbos.

Am descoperit că soluția este să duci bolul la gură fără să bei de fapt. La început gazda este nedumerită, căci tot încearcă să-ți umple castronul după fiecare sorbitură. Și apoi, la finalul petrecerii, când te pregătești de plecare, îți ții respirația și îl dai pe tot pe gât. În acest fel gazda este supărată doar pentru că nu a putut fi și mai ospitalieră, dar este mai bine decât s-o faci să se simtă jignită. Ca o alternativă, ai putea încerca să

ajungi să-ți placă ceaiul cu unt de iac – dar trebuie să recunosc că eu m-am dat bătut.

Restul festinului adus de Dasang a fost delicios. Carnea de iac nu e chiar atât de rea pe cât sună și, în ciuda faptului că e cam tare, are un gust asemănător cu cel al cărnii de vită. Ne revenise pofta de mâncare și, deși Dasang era dezamăgit de cât de încet ne beam ceaiul, era evident încântat că ne place mâncarea.

Copiii au păstrat distanța, privindu-ne cum mâncăm, și au ovaționat când o bătrânică din sat a venit la noi cu un ibric de *chang*. Obținută din orz fermentat, *chang* este băutura-vedetă la petrecerile din Tibet. Conține puțin alcool și poți bea primele pahare fără să simți ceva, în afară de o indispoziție. Culoarea este de un verde închis, iar gustul oscilează undeva între cidru, hidromel, iaurt neprocesat și Apa de orz Robinson. Reîntoarcerea a fost minunată, iar petrecerea noastră improvizată a ținut până la căderea nopții și a frigului. Copiii au fugit după mașina noastră până în satul Lu și ne-au făcut cu mâna până când am dispărut în baza militară.

Dasang și Mark m-au lăsat la hotel, iar eu am trecut prin hol fără să fiu observat de nici un oaspete. Era târziu și de-abia așteptam să dorm bine. Când am deschis ușa, am văzut pe jos un bilețel care a pus capăt visului meu de a dormi opt ore.

Mi-am setat alarma pentru ora cinci dimineața.

7
De la misionari la Mao Zedong

„De ce nu vorbesc engleză membrii personalului?“ era o întrebare adresată pe tot parcursul zilei de mulți turiști amenințători. A devenit destul de obositor și, deși era destul de tentant să le răspunzi cu „Dar dumneavoastră de ce nu învățați tibetană, ori mai bine data viitoare stați acasă, hoașcă nesuferită!“, acesta nu e un răspuns demn de un hotel internațional. În schimb, le spuneai politicos: „Vai, îmi pare extrem de rău, tot timpul depunem eforturi pentru îmbunătățirea serviciilor pentru clienții noștri și vă mulțumim pentru că ne-ați semnalat acest lucru“.

Persoana care a pus capac plângerilor pe tema „nu se vorbește engleză“ a fost un bancher de investiții care fusese invitat în Tibet pentru a discuta proiecte financiare de mare importanță cu guvernul local. Aveam instrucțiuni speciale să-i oferim tot ce e mai bun, iar directorul general i-a condus personal pe acesta și pe soția lui la cel mai bun apartament din hotel. Finanțistul se temea că nevastă-sa, care va vizita orașul în timp ce el mergea la ședințe cu miniștri, ar putea suferi de rău de altitudine și a căutat rezerva de oxigen din cameră. A găsit sticla de sub noptieră și a urmat instrucțiunile pentru a elibera oxigen în cameră, dar nu s-a întâmplat nimic din ceea ce ziceau explicațiile. A sunat la centrală pentru a chema pe cineva care să verifice oxigenul.

— Imediat, a spus centralista, iar el a pus telefonul în furcă.

A așteptat liniștit să vină inginerul. După 15 minute nu sosise nimeni, iar nevasta lui se plângea că o doare capul. A început să se plimbe prin cameră și să se întrebe de ce servirea e așa de înceată, și a încercat să-și păstreze calmul. A sunat din nou la centrală ca să i se verifice rezerva de oxigen.

— Da. Așteaptă un moment, verific pentru tine, i s-a răspuns nepoliticos.

După încă un sfert de oră tot nu sosise nimeni – durerea de cap a soției sale se înrăutățise, iar el trecuse de la iritare la furie. A smuls receptorul din furca telefonului portocaliu, îndepărtându-l când tonul i-a scârțâit în urechea dreaptă, și a format 2222 către centrală, întrebând de ce nu avea încă oxigen. Centralista i-a dat un răspuns sec, doar o făcuse să-și piardă timpul:

— Da, am verificat, dar nu este nici un domn Oxigen cazat la hotel. Nici un oaspete cu numele ăsta.

Nu mai puteam ascunde faptul că hotelul avea nevoie de un profesor de engleză. Bancherul și-a făcut clar auzită părerea către directorul general, care la rândul său a zbierat la oricine ar fi putut fi responsabil de problema VIP-ului. Directorul general l-a chemat pe Derek și l-a mustrat pentru echipamentul stricat. Charlie a fost întrebat de ce cameristele lui nu descoperiseră defecțiunea, iar Harry a fost supus unui interogatoriu îndelungat ca să explice de ce nu verificase personal echipamentul când alesese camera aceea pentru VIP. Nu era de-ajuns ca trimisese un simplu recepționer să verifice o cameră pentru o astfel de personalitate. Am auzit cum a izbucnit directorul general în timp ce mă aflam în fața biroului său, căci fusesem și eu chemat să dau socoteală:

— Cum te poți aștepta ca un tibetan care a trăit numai în mizerie și sărăcie, înconjurat de incompetență și ineficiență, să-și dea seama dacă o cameră este potrivită pentru unul dintre cei mai cunoscuți bancheri ai Europei?

Harry era în mod oficial răspunzător și de centraliști, așa că era de două ori mai vinovat pentru plângerile aduse. Până când

am intrat în birou, directorul uitase pentru ce mă chemase și, obosit de atâta țipat și bătut cu pumnul în masă, mi-a făcut semn cu mâna să ies. Harry l-a trimis pe doctorul Grubby la apartament să vadă dacă soția bancherului avea nevoie de ceva pentru durerea de cap, iar ea a declarat că-și revenise miraculos. Doctorul nu era niciodată nevoit să consulte a doua oară un pacient.

Bancherul a scos în evidență problemele Sistemului de puncte albastre pentru engleză – nu funcționa. Sistemul fusese inventat de primii angajați străini de la Holiday Inn Lhasa și la început avusese mare succes. Fiecare angajat primea puncte pe legitimația cu numele, pentru a indica nivelul său de engleză. Trei puncte însemnau „nivel intermediar", două puncte, „nivel de începător", iar un punct, „strictul necesar de engleză". Marea majoritate a angajaților nu aveau nici măcar un punct, adică „Habar n-am engleză. Zero barat. Nici nu vă deranjați să mă întrebați ceva, pentru că mă voi uita la voi ca un viței la poarta nouă".

Sistemul de puncte fusese primit bine de oaspeții hotelului, căci știau cine ar putea să le răspundă la întrebări și cu cine și-ar pierde timpul dacă i-ar aborda, dar, din păcate, personalul a considerat că acest sistem e o găselniță a conducerii pentru a-i pune – incredibil – la *muncă*. Era mult mai bine să stai la recepție expediind oamenii deoarece nu aveai puncte decât să ieși în față și să mai și lucrezi din când în când. Iar, atunci când un oaspete chiar te întreba ceva, era și mai înfricoșător: „De unde pot trimite un fax? De ce nu aveți încălzire? De ce nu există ziare? De ce sunt fotocopiile mele negre? De ce suntem închiși în hotel azi? Ce credeți despre drepturile omului în Tibet?"

În plin comunism, unde toată lumea este egală, era imposibil pentru conducere să-i recompenseze financiar sau prin promovări pe angajații care aveau puncte. Avansai numai în funcție de cine erai sau de cine cunoșteai în *Partid* – era de

neconceput să plătești pe cineva mai mult pentru că muncise în plus. Ar fi fost extem de neloial. În consecință, angajații șterseau punctele albastre imediat ce le primeau și erau motivați să *nu* învețe engleza.

Plângerea bancherului fusese o mare pată pe obrazul guvernului local și provocase o mare știrbire a prestigiului. Era momentul potrivit ca noi să forțăm mâna proprietarului hotelului, care din întâmplare era guvernul local, să ne dea voie să angajăm un profesor de engleză. Birocrația și refuzul de a mai aduce străini au fost trecute cu vederea, iar autorizația a venit imediat. Era o victorie pentru Tabăra B, iar directorul general a trimis un telex la Hong Kong, prin care le cerea să angajeze cât mai repede un profesor de engleză.

Răspunsul a venit mai repede decât ne-am așteptat. Un cuplu de tineri chiar întrebaseră la sediu dacă există vreun post la Holiday Inn Lhasa. Conform contractorilor din Hong Kong, aceștia erau „foarte drăguți" și „foarte motivați" și, cel mai important lucru, acceptau să lucreze pe un salariu „foarte mic". Acest aspect ar fi trebuit să ridice semne de întrebare, în schimb, noilor membri ai personalului de expatriați li s-au cumpărat bilete la CAAC către Lhasa, cu escală la Chengdu.

Am auzit alarma în timp ce eram în pat, la căldură, trăgând cu ochiul de sub pături ca să mă asigur că e într-adevăr ora 5 dimineața. Biletul de sub ușă era de la director și mă anunța că profesorii de engleză sosesc luni dimineață, iar eu trebuia să merg cu Dorje să-i luăm de la aeroport.

Am încercat să dorm în jeep, dar cu Dorje la volan nu prea aveam șanse. M-am agățat de mânerul ușii și de bord ca să rămân pe scaunul din față. Dorje conducea cu faza scurtă, dar trecea la faza lungă de fiecare dată când credea că în direcția noastră venea un tir sau o mașină. Era o tehnică de condus interesantă, comună tuturor celor care conduceau prin podișul tibetan: să-i orbești pe șoferii din față, ca să-ți anunți prezența. Am vrut să-i spun că noi, în Vest, folosim faza lungă și apoi

trecem pe faza scurtă când se apropie o maşină, dar, după ce mi-am dat seama că trebuie să-i explic prin semne şi pe întuneric, la 112 km/h, am considerat că e mai bine să mă pironesc în scaun şi să-l las să se ocupe de condus.

Am trecut pe lângă un jeep Beijing răsturnat într-una dintre cele mai urâte curbe de pe drumul Kyi Chu. Cuburi de piatră vopsite în alb, înalte de 15 centimetri, au fost puse pe mijlocul drumului, chiar în curbă, pentru a-i forţa pe şoferi să stea pe banda lor. Dacă se agaţă într-una dintre aceste pietre, maşinile se învârt pe contrasens, se rostogolesc pe capotă, iar în unele cazuri ajung direct în râu. Dorje a redus viteza când am trecut pe lângă jeepul turtit. Şepcile a patru soldaţi chinezi, aşezate unele peste altele lângă o baltă de sânge, erau dovada sumbră a ceea ce li se întâmplase pasagerilor. Nu era nimeni în preajmă – ceea ce mai rămăsese din soldaţi fusese dus la cel mai apropiat spital militar. Dorje a dat din cap şi a apăsat pe acceleraţie, pentru a ne îndepărta de scenă. Carnagiul pe drumul de la aeroport nu era ceva neobişnuit, şi până a doua zi urmele accidentelor de peste noapte se împrăştiau de-a lungul şoselei.

La aeroport domnea acelaşi haos. Maşini Toyota Land Cruiser, jeepuri Beijing şi autocare se întreceau care să demareze mai întâi, în anticiparea cursei pentru întoarcerea în Lhasa. M-am dat jos din maşină şi m-am dus la locul unde se adunau ghizii cu foile lor de hârtie. Stăteau grămadă, cu ochii către cer, încercând să distingă primul dintre cele două avioane 707 care trebuiau să aterizeze.

— Bună ziua, domnu' Alec, mi-a spus o voce prietenoasă. Eu sunt Renchen. Cum vi se pare în Tibet?

Auzisem de Renchen de la puţinii oaspeţi care avuseseră norocul să le fie ghid, dar nu îl cunoşteam. Unii turişti ghinionişti plăteau mii de dolari şi erau întâmpinaţi de un recrut chinez proaspăt sosit. Aceştia nu prea ştiau engleză, nu cunoşteau deloc Tibetul, iar lipsa lor de respect pentru cultură era diabolică.

— Tibetul e minunat, i-am spus lui Renchen, iar el mi-a zâmbit larg.

Mulțimea s-a agitat, căci zărise un avion, iar curând zgomotul puternic al motoarelor de Boeing 707 a venit ca fulgerul pe pistă spre noi.

Am urmărit cum coborau pasagerii din avion și trăgeau în piept aerul rarefiat și proaspăt al văii Gonggar. Au ieșit familii de tibetani cu desagile lor, soldați chinezi îngrijorați, veniți să-și satisfacă serviciul militar, grupuri mici de turiști dezorientați, iar la urmă au sosit și ei: două perechi de salopete și cămăși în carouri coborau săltând pe scări. Mi-am dat seama imediat. Tunsorile cuminți se legănau pe pistă în briza zorilor.

— Salut. Îți mulțumim din suflet că ai venit să ne iei de la aeroport. Ce drăguț din partea ta!

Așa s-a prezentat Nancy.

— Vai, nu-i așa că Tibetul e o splendoare? Zău așa, ne place la nebunie, și de-abia am sosit! Mai avem de luat 24 de valize, dar pe asta am avut-o cu mine în avion, s-a hlizit Nancy ținând bine de geanta prețioasă. Sunt abțibildurile noastre cu Domnul Zâmbărici!

M-am cutremurat. Misionarii sub acoperire invadaseră Tibetul. Dar nu era prima dată când tibetanii se confruntau cu turiștii care le flutură Biblia pe sub nas și, după cum arată istoria, nici măcar ateismul crâncen al Revoluției Culturale nu a reușit să le domolească credințele.

Cu vreo 300 de ani înaintea lui Nancy și a lui Bob, soțul ei, doi misionari iezuiți, Albert D'Orville din Belgia și Johann Grueber din Austria, veniseră în Barkhor cu aceleași gânduri. Mijloacele de transport erau mai încete și mai dificile pe la mijlocul anilor 1600 și le-a luat trei ani să meargă pe jos din China în Lhasa. Când și-au continuat călătoria pe uscat către Roma, D'Orville a cedat din cauza greutăților pe care un călător le avea de înfruntat în secolul al XVII-lea și, în India, a plecat

să-și cunoască creatorul. Mă întreb adesea dacă aceștia erau oameni grețos de drăguți, dar nu știu de ce mi-i închipui pe D'Orville și pe Grueber serioși, cu frică de Dumnezeu, și nu cărând după ei abțibilduri cu Domnul Zâmbărici.

În secolul al XVIII-lea au sosit misionarii capucini și au înființat în Lhasa o tabără de misionari rivală, pentru a concura cu iezuiții de-abia stabiliți acolo. Tibetanii erau în general foarte toleranți cu alte religii și, chiar și în zilele noastre, deși nu există biserici creștine în Lhasa, în estul Barkhorului se află o moschee, care îi cheamă la rugăciune pe negustorii musulmani și pe localnicii din provinciile Xinjiang și Qinghai. Nu au existat prea multe cazuri în care taberele străine de misionari să fie arse și ocupanții măcelăriți și, dacă au fost, s-a petrecut înspre granițele Tibetului, unde mișunau bandiții și țăranii ușor de incitat.

Misionarii din Lhasa au fost acceptați de tibetani, dar convertirea în masă dura mai mult decât se așteptaseră iezuiții. Competiția dintre iezuiți și capucini s-a intensificat, iar papa a fost implicat pentru a hotărî cine are drepturi de convertire în Tibet. Capucinii au ieșit învingători, dar nu a mai contat, deoarece, în 1745, chinezii i-au convins pe tibetani să-i gonească pe toți străinii de pe pământul lor, sub pretextul că, dacă străinilor li se permite să rămână, religia lor budistă va fi distrusă pentru totdeauna. Destul de ironic, având în vedere ce au încercat să facă mai apoi prietenoșii chinezi cu budismul tibetan.

Tibetanii erau mereu avertizați de chinezi cu privire la pericolul pe care-l reprezentau străinii și, spre deosebire de situația din prezent, tibetanii deveniseră xenofobi convinși. Soldații patrulau prin trecătorile îndepărtate și prin zona ce înconjoară Lhasa în căutarea exploratorilor străini, a excentricilor, a misionarilor și a nebunilor care se deghizau în fel și chip pentru a ajunge în Orașul Sfânt.

Pe britanicii din India i-a scos din pepeni izolarea Tibetului: cum la 1860 ei deja cartografiaseră întreg subcontinentul

indian, se așteptau să-și exercite dreptul divin de a face hărți dincolo de Himalaya, în Tibet. O porțiune mare, goală de pe harta lumii, cu mențiunea „neexplorată" era o ispită la care nici un membru aventurier al imperiului nu putea rezista. Pur și simplu nu era de conceput ca, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, britanicii să nu știe clar latitudinea și longitudinea Lhasei. Cineva trebuia să meargă acolo și să facă măsurătorile. Rușii încercaseră să pătrundă prin nord, un american prin est, iar francezii pe unde puteau. Englezii au încercat prin sud, dar, în ciuda multor tentative ingenioase, nici o costumație nu a fost destul de bună pentru a-i permite vreunui englez să treacă de granița tibetană și să ajungă în orașul interzis.

Englezii au pus la cale un plan perfid de a trimite singura alternativă posibilă: supușii britanici loiali. Pandiți indieni au fost recrutați de pe pantele sudice ale munților Himalaya și instruiți în tehnici de alcătuit hărți pe ascuns. Dispozitive à la James Bond au fost realizate în secolul al XIX-lea într-o manieră de care Q ar fi fost mândru. Busolele au fost ascunse în fundurile false ale valizelor pelerinilor, iar mercurul a fost pus în capetele bastoanelor. Până și pergamentul pe care erau tipărite rugăciuni, din roțile de rugăciune, era înlocuit cu hârtie de luat notițe, folosită pentru a scrie pe furiș anumite observații.

Pandiții au primit câte-un nume de cod pentru maximă siguranță și a început instrucția adevărată. Spionii au învățat să meargă cu pași măsurați și să țină socoteala lor pe rozarii false, folosind 100 de mărgele în loc de numărul sfânt de 108. O mărgea era numărată la fiecare 100 de pași, și astfel mărgelele dintr-un rozariu reprezentau 10 000 de pași. Numărând fiecare pas făcut în jurul Tibetului și în interiorul țării, panditul „AK" a cartografiat incursiunea sa de aproape 4 800 de kilometri, înregistrând peste cinci milioane de pași.

Dintre toate faptele mărețe întreprinse de acești bărbați curajoși și altruiști, povestea cea mai uluitoare este a lui Kintup, nume de cod „KP". Dacă și-ar fi imaginat că lumea spionajului

avea să devină o goană à la 007, cu femei, amoruri și adrena lină în hoteluri de lux, cu conturi de cheltuieli nelimitate, ar fi fost extrem de dezamăgit. A pornit la drum către granița tibetană în august 1880, costumat în servitorul unui preot mongol budist și având misiunea de a dezlega secretul râului Brahmaputra. Era un mister care îi intriga pe toți englezii din India și care le-a adus multe nopți albe membrilor Academiei Geografice Regale. Marele râu Tsangpo curgea repede pe partea nordică a munților Himalaya, și Brahmaputra, mult mai impresionant, curgea în direcția opusă, pe marginea sudică a munților, și apoi se vărsa în golful Bengal. Exista vreun loc unde se intersectau? Oare râul Tsangpo cotea la capătul munților Himalaya și devenea Brahmaputra? Dacă da, unde și cum? Blestemata aia de porțiune goală de pe hartă era de nesuportat – regiunea trebuia explorată.

Se aștepta ca răspunsul să vină de la echipa de spioni formată din Kintup și preotul budist mongol, care aveau să arunce 50 de butuci marcați în râul Tsangpo, din Tibet, în fiecare zi, timp de zece zile. Iar ofițerii britanici urmau să verifice râul Brahmaputra, de pe latura sudică a munților Himalaya, ca să vadă dacă veneau butucii. Floare la ureche.

Kintup și preotul au pătruns în Tibet fără probleme, dar planul a degenerat când Kintup a descoperit că preotul renunțase la ideea de a face hărți, luase toți banii pentru expediție, dispăruse în drum spre Mongolia și îl vânduse drept sclav unui funcționar mărunt și nemilos din orașul îndepărtat Tongkyuk Dzong. Astfel, Kintup a ajuns într-o situație puțin spus complicată. După șapte luni de muncă forțată a evadat, numai ca să fie prins din nou de oamenii funcționarului. Pedeapsa tradițională pentru sclavii fugari era amputarea sau cel puțin schilodirea permanentă prin retezarea tendoanelor de la picioare. Totuși, Kintup a fost norocos, căci a fost răscumpărat de un abate tibetan binevoitor, care s-a purtat bine cu el și l-a eliberat temporar din sclavie pentru a pleca în pelerinaje.

De-a lungul a trei ani, Kintup a folosit pelerinajele pentru a duce la îndeplinire ordinele date de serviciile secrete britanice de a afla enigma râului Brahmaputra. El a tăiat butucii, i-a însemnat și s-a dus în Lhasa pentru a-l ruga pe un negustor sikhist să ducă un mesaj englezilor din India, prin intermediul căruia să transmită data la care credea că va lansa butucii pe apă. Anul următor, abatele l-a eliberat pe Kintup pentru bună purtare și astfel a putut, în sfârșit, să dea drumul lemnelor pe râu. Triburile barbare blocaseră ruta directă de întoarcere către Sikhim, așa că s-a întors pe jos, prin Lhasa, ajungând acasă la aproximativ patru ani de la plecare.

Revenirea lui nu a fost atât de glorioasă pe cât ar fi trebuit. Mama sa murise, mesajul nu ajunsese niciodată, nimeni nu se uitase după butucii săi și nici unul nu fusese recuperat. Misterul Tsangpo/Brahmaputra fusese deja rezolvat în absența sa, ba mai mult, nimeni nu-i credea istorisirea.

Abia la 20 de ani de la întoarcerea lui Kintup occidentalii au fost lăsați să se plimbe pe străzile din Lhasa. Mulți încercaseră să ajungă în Orașul Sfânt, dar fuseseră întorși din drum de tibetanii xenofobi, de chinezi, de tâlhari sau de stihiile naturii, care măturau podișul tibetan. Dar nici o măsură nu a fost suficientă pentru a-i opri pe britanici, care, hotărâți să protejeze imperiul în India și să-i țină pe ruși la distanță, au invadat până la urmă Tibetul, sub pretextul că doresc să semneze un tratat comercial. Intrarea lor nu s-a petrecut chiar fără incidente, dar, nedorind să fie văzuți ca o forță invadatoare, intervenția a fost numită, în spirit cavaleresc, o „expediție".

În mod tragic, s-au dus lupte grele, în urma cărora mulți tibetani au murit sau au fost grav răniți. Tibetanii răniți se pregăteau să înfrunte moartea în timp ce trupele britanice măturau câmpul după fiecare bătălie. Modul în care erau tratați prizonierii din Tibet varia de la regiune la regiune, dar peste tot se termina urât. Khampa preferau decapitarea, pe când cei mai de temut războinici erau cei din tribul glak-lo nagpo („sălbaticii

negri"), din zona de aval a râului Tsangpo, despre care se spu nea că își *mănâncă* prăzile de război. Reacția britanicilor a fost oarecum diferită și de neînțeles pentru tibetani. Imediat după fiecare luptă, invadatorii se repezeau pe câmpul de bătălie adu nând toți răniții pe târgi și își petreceau întreaga zi cu ei în cor tul medical, încercând să-i coasă la loc și să-i pună pe picioare Nu era deloc logic. Ce rost avea să împuști pe cineva dimineața ca după-amiază să-l peticești la loc?

Colonelul Younghusband, care a fost în fruntea expediției, și-a condus oamenii prin Pargo Kaling, poarta vestică a orașu lui Lhasa, la data de 3 august 1904. Poarta alcătuia o intrare magnifică în oraș, încadrată în mijloc de o perdea de stâncă ce unea cele două dealuri ale Lhasei; Mepori era încununat de Potala, iar Chagpori de Colegiul Medical. Deasupra porții de piatră se ridica un mare *chorten* – un con geometric în care se aflau moaște.

Poarta și *chorten*-ul au dispărut de multă vreme, spulberate de chinezi, ca urmare a programului lor de modernizare a dru murilor. Șiruri de stegulețe de rugăciune se află acum în locul unde a fost odată intrarea, iar un tibetan venerabil, cu ochelari cu lentile ca un fund de sticlă, stă turcește pe trotuar in scripționând pe dale de piatră caracterele tibetane pentru *Om Mani Padme Hum*. Această frază, tradusă aproximativ prin „slavă nestematei din lotus", este rugăciunea cea mai răspândită din budismul tibetan. Pronunțarea frazei *Om Mani Padme Hum* ar „deschide cerurile și ar închide iadul" și este recitată la nesfârșit, căci de fiecare dată când este rostită primești punct în plus pentru marea zi în care se adună toate faptele bune și se hotărăște dacă reîncarnarea va fi în bine sau în rău.

Younghusband era fascinat de credința acestui popor și, în timp ce aștepta semnarea tratatului comercial, el și soldații săi au studiat religia, cultura, fauna și flora capitalei, bineînțeles re zervându-și timp și pentru trasarea hărților. Zona neexplorată de pe hartă se micșora, dar tot mai existau niște puncte albe care

le ispiteau să le explorezi. Erau interesați în mod special de avalul râului Tsangpo, unde se zvonea că există cascade mai mari decât Niagara, pe tărâmul temuților „sălbatici negri". Colonelul Waddell, ofițerul medical șef, a aflat detalii și mai incitante de la tibetanii răniți pe care îi readusese la viață. Se pare că, pe lângă faptul că îi mâncau pe prizonierii de război, cei din tribul „glak-lo nagpo obișnuiau ca la ceremoniile de căsătorie s-o omoare și s-o mănânce pe mama miresei dacă nu apărea altcineva".

Cei 650 de soldați britanici și infanteria de 4 000 de indieni împreună cu vivandierele și-au ridicat corturile pe câmpia aridă din nordul orașului, către mânăstirea Sera. Younghusband și sediul expediției s-au stabilit mai aproape de Potala, la vila Lhalu, reședința uneia dintre cele mai bogate familii din Tibet – care, din pură coincidență, oferise și două reîncarnări ale lui Dalai Lama.

Vila Lhalu, cu grădinile ei vaste, clădirile deosebite din piatră și curtea întinsă, era cunoscută ca una dintre cele cinci minuni din Lhasa. Pe o insulă din iazul uriaș de pe terenul casei se țineau petreceri și se spunea că cel mai bun *chang* din Lhasa era fabricat din orzul care provenea de pe proprietate și din apa cristalină a izvorului limpede ce curgea prin spatele casei.

În grădina vilei Lhalu s-a ținut un spectacol de dansuri tibetane, iar britanicii au organizat repede *durbar*[1] și *gymkhana*[2] pentru a-i cuceri pe tibetani cu prietenia lor și pentru a grăbi semnarea tratatului. Aceștia păreau că se simt bine la petreceri, dar erau anumite momente în care diferențele culturale nu puteau fi depășite. Pariurile la *gymkhana* erau populare, dar Younghusband a observat că tibetanii nu înțeleg de ce numai

1. Recepție oficială dată de prinții indieni în cinstea suveranului britanic sau oferită de supuși în cinstea prințului indian (n.red.).

2. Întrecere sportivă (n.red.).

prima persoană care trece de linia de sosire primește o medalie, deși toți participanții terminaseră cursa.

I-a luat o lună și jumătate lui Younghusband ca să-i convingă pe tibetani să semneze tratatul comercial; apoi a plecat din Lhalu cu trupele britanice și indiene și a traversat munții Himalaya, lăsând Tibetul să se descurce singur, ca până atunci. Imperiile chineze au venit și-au plecat, iar după căderea dinastiei Qing, în 1913, tibetanii s-au putut considera în sfârșit liberi. Le-au permis englezilor să facă câteva expediții de explorare, printre care una condusă de colonelul Bailey, care a trasat cursul râului Tsangpo până la tărâmul sălbaticilor negri. Acesta a luat cu el singurele informații despre zonă, notițele lui Kintup din urmă cu 30 de ani, și a constatat că erau incredibil de exacte. La întoarcerea sa în India, Bailey l-a căutat pe Kintup, care fusese dat afară din serviciile secrete după odiseea sa. El l-a găsit pe acesta, care trăia în anonimat ca croitor în Darjeeling, și imediat a făcut demersuri ca Kintup să primească o pensie guvernamentală. Însă i s-au dat 1 000 de rupii drept recompensă. S-a dovedit a fi o sumă mult mai mare decât cea pe care ar fi primit-o ca pensie, căci a murit la doar o lună după ce a intrat în posesia banilor.

Viața în Tibet a continuat fără presiunea exercitată de guvernatorii dinastiei Qing, cunoscuți sub numele de *amban*, iar opresorii chinezi au fost înlocuiți repede de cei tibetani. Din nefericire, lupta pentru putere, corupția și incompetența guvernului tibetan din acei ani de independență de facto nu au ajutat cu nimic la pregătirea Tibetului pentru intrarea inevitabilă în secolul XX. „Bătrânul și dragul Tibet", căutat de occidentalii nostalgici, nu era prea diferit de Europa medievală, cu puterea absolută concentrată în mâinile unora care erau mânați strict de interese personale. Posturile în guvern erau cumpărate și vândute, noțiunea de drepturile omului nici nu exista, iar exploatarea în masă era la ordinea zilei. Oponenții politici puteau fi înjunghiați, decapitați, lăsați fără ochi, otrăviți

sau uciși cu o bombă-surpriză. Tradiționaliștii se vor bucura să afle că aceste practici vechi se mai aplică și astăzi în Tibet. Se spune că decapitarea rămâne preferata etnicilor khampa, în timp ce otrăvirea este privită de oamenii mai cosmopoliți de la oraș ca o metodă relativ sigură de a scăpa de partenerul nedorit sau de un adversar.

Ganden, Sera și Drepung, cele trei mari mânăstiri din Lhasa, cu un total de 20 000 de călugări, menținеau națiunea în Evul Mediu. Orice schimbări propuse de nobilii vizionari erau imediat oprite de conducătorii mânăstirilor, care nu concepeau să apară ceva între ei, modul lor de viață și călugării tineri.

Descrierea îți poate părea cam sumbră, dar se știe că în general tibetanii erau mulțumiți de soarta lor. Viața nu era doar un șir de sodomii și decapitări, ea continua favorabil sub influența roții de rugăciune, a refrenului vesel *Om Mani Padme Hum*, a unui zâmbet și a umorului. O viață grea, dar pioasă ducea la câștigarea mai multor puncte, și astfel creștea șansa de a avea o reîncarnare de succes data viitoare, deci pentru oameni era ușor să suporte greutățile.

Unii chiar căutau să atingă mai repede nirvana și se supuneau de bunăvoie unor lipsuri de neînchipuit. Eremiții „zidari" credeau că au găsit calea cea mai scurtă către asceză acceptând să fie zidiți în peșteri mici. Există anumite etape pe care pot să le parcurgă cei mai slabi de inimă sau cei care vor să testeze practica înainte de a face pasul cel mare. Mai întâi o cazną de șase luni, sau una de trei ani, trei luni și trei zile, dar singura cale directă către nirvana, fără să fii nevoit să treci prin toate astea sau prin ciclul obositor de renașteri, este penitența totală – „zidarii" urmau să stea în acele peșteri nu câteva ore sau câteva zile, ci pentru totdeauna. Singurul contact cu realitatea era ciocănitul zilnic într-un oblon mic de lemn, dar suficient de mare cât să încapă un castron cu mâncare pregătită de îngrijitorul ermiților. Dar izolarea până la moarte nu îi mulțumea pe eremiții „zidari", ei trebuiau să respecte jurămintele de tăcere

și de a nu privi de după obloanele de lemn oricât de tentați ar fi fost să tragă cu ochiul, pentru că bezna era o altă condiție necesară pentru a ajunge la nirvana.

Dacă aceștia ar fi avut voie să asculte radioul în celulele lor ar fi aflat de furtuna care se stârnea la est și de pericolul iminent care nu amenințau doar stilul lor extrem de viață, ci și întreaga existență pe podișul tibetan. Budiștii aveau să sufere un șoc.

Grupurile mici de străini care locuiau în Lhasa ascultau seară la radio știri despre evoluția evenimentelor din China continentală. Comunitatea de străini includea britanicii de sus sir Hugh Richardson, care, de nouă ani, conducea o Misiune Comercială Britanică. Aici se mai aflau și Heinrich Harrer și Peter Aufschnaiter, neamțul și austriacul care reușiseră să evadeze dintr-un lagăr britanic de concentrare din India, pentru a ajunge în Tibet, unde au rămas timp de șapte ani. Cu toții erau pe punctul de a pleca.

Comuniștii ieșiseră învingători din lupta împotriva lui Chiang Kai-Shek din China continentală, iar la 1 octombrie 1949 Mao Zedong a anunțat înființarea Republicii Populare Chineze: o patrie fără oprimare sau șerbie, unde nimeni nu simțea nevoia să se zidească singur. Următoarea țintă pentru eliberare era clară, iar în 1950 a trimis renumita armată ALP pentru a-i dezrobi pe tovarășii tibetani – s-a declanșat cu adevărat „eliberarea pașnică".

Lhalu Shape, staționat în localitatea Chamdo din Tibetul de Est, a revenit în Lhasa și a fost înlocuit de tânărul Ape Ngapoh Renchen. Tibetanii erau obișnuiți cu luptele: unii împotriva altora, cu sălbaticii negri, cu nepalezii, cu britanicii și cu despoții războinici chinezi, dar nu se mai confruntaseră niciodată cu tactici atât de nedrepte precum cele ale comuniștilor. A fost un război mârșav. Prizonierilor li s-a cerut să vorbească fără frică despre nedreptățile suferite, li se țineau predici despre egalitate și despre beneficiile pe care le obținea proletariatul din distribuirea și împărțirea bunurilor pământului. Cireașa

de pe tort a fost când prizonierii au fost lăsați în libertate după aceste predici și chiar li s-a oferit o monedă de argint ca să se întoarcă acasă. Totul suna minunat, iar la 23 mai 1951 un acord cu 17 puncte a fost semnat de Ngapoh, prin care Tibetul devenea parte a patriei-mame, iar chinezii trebuiau să nu se amestece în religie, în forma de guvernământ și în activitățile lui Dalai Lama.

Nu era clar cum aveau să instaureze comunismul cât timp vechiul guvern și clerul rămâneau la putere, și atunci chinezii au început să încalce unul câte unul punctele acordului, ca să forțeze aplicarea reformelor și să aducă Tibetul la nivelul Beijingului. Robert Ford, un operator radio care lucra pentru guvernul tibetan din Chamdo, a fost primul care a descoperit adevărata față a acestor „eliberatori" ai Tibetului. El a fost deținut cinci ani în închisorile comuniste și a fost supus unui tratament de „spălare pe creier", până când i-a convins pe temnicerii săi că fusese convertit.

Până în 1959 tibetanii văzuseră destule, iar o insurecție vastă condusă de războinicii khampa a încercat în van să-i înlăture pe chinezi. S-a renunțat la orice pretenție de a respecta acordul, iar chinezii au reacționat violent împotriva a ceea ce scriitorii lor de discursuri numeau „elementele reacționare ale clasei superioare", prin metode diverse, numai pacifiste nu. Sistemul feudal a fost distrus din temelii de opusul său – comunismul. Dalai Lama, în vârstă de 16 ani, și aproximativ 100 000 de tibetani au fugit în exil peste munții Himalaya, înfruntând un viitor incert. Nobilii erau între ciocan și nicovală: fie luptau și erau uciși, fie părăseau Tibetul și începeau o nouă viață, fie rămâneau în patria lor și făceau tot ce le stătea în putere pentru a-și ajuta țara sub noul regim.

Chinezii s-au folosit de nobilii care au rămas pentru a conduce țara, căci un nobil convertit la comunism era un model bun pentru restul populației, iar foștii nobili se mai bucurau încă de respectul poporului. Chiar și astăzi, când cei din afara Tibetului presupun că controlul absolut se află în mâinile

chinezilor han, membrii fostei nobilimi, generația care a urmat negociatorilor acordului, încă mai au un cuvânt de spus în ceea ce privește traiul localnicilor.

Nobilii care nu adoptaseră la fel de repede noile moravuri au fost demascați pentru viața păcătoasă pe care o duseseră. Vila Lhalu, în care stătuse Younghusband la începutul secolului și unde se ținuseră petreceri extravagante și de unde provenise cel mai bun *chang* din Lhasa în perioada de independență, a fost confiscată din cauza rolului jucat de Lhalu Tsewang Dorje în cadrul insurecției. Chinezii le-au dat terenul țăranilor cu sloganul „pământ pentru agricultori", și au ținut „adunări pentru șerbi" rău-prevestitoare, în grădina vilei. Adunările erau principalele arme folosite de comuniști pentru a eradica feudalismul. Un ziarist american, susținător înfocat al comuniștilor, a participat la o astfel de adunare la vila Lhalu, a trecut prin camerele părăsite și a scris despre „dovezile necuviincioase ale puterii, sexului, religiei și relațiilor cu străinii". Trebuie să fi fost groaznic.

După spusele ziaristului, Lhalu a fost chemat în curte și obligat să stea aplecat, cu pieptul în unghi drept față de picioare. O mulțime de aproximativ o mie de tibetani ar fi stat cu picioarele încrucișate lingușindu-l, bătându-și joc de el și strigând: „Mărturisește! Mărturisește!"

Oricine era liber să se ridice și să-i strige lui Lhalu învinuirile. Un bărbat schilod și adus de spate s-a ridicat încet și a așteptat răbdător să-i vină și lui rândul pentru a-și vărsa amarul. „Lhalu, îți mai aduci aminte de mine?" Lhalu, tremurând ușor, a tăcut. „M-ai obligat să-mi vând caii și bijuteriile soției și m-ai făcut cerșetor! Mi-am pierdut toată agoniseala și am ajuns schilod din cauza ta."

Mereu se făceau aluzii la faptul că toți țăranii care începuseră să agonisească averi pe căi cinstite și să pună bazele clasei

de mijloc tibetane erau sistematic transformați în „cerșetori" de nobilime. Să fii adus la sapă de lemn de nobilime era și mai rău decât cealaltă plângere comună, aceea de a fi fost agresat sexual de cler, căci „sărăcia" condamna o întreagă familie să trăiască pe străzi, fără nici o speranță pentru ei sau pentru generațiile viitoare de a mai urca pe scara socială.

Mai existau și alți oameni la fel de nenorociți sau poate și mai și decât cerșetorii: *ragyapa*-ii. Este un paradox care există și astăzi în comunitatea budistă din Tibet: budiștii nu au voie să ucidă, însă, deoarece consumă carne, cineva trebuie să omoare pentru ei. Aici intervin *ragyapa*-ii. Aceștia erau considerați atât de impuri, de josnici, încât nu li se permitea să locuiască în Orașul Sfânt și trăiau ca niște paria pe lângă poarta de vest a Lhasei, într-un sat „ridicat pe coarnele iacilor și ale oilor, precum și ale altor stârvuri", după cum l-a descris Waddell, în 1904. Munca *ragyapa*-ilor nu se reducea la lucrul în abator și în măcelării, ei erau și specialiștii în înmormântările sub cerul liber, precum și furnizorii clerului de femururi și cranii.

Ragyapa-ii nu erau oameni care să se plângă, și nici nu există înregistrări care să ateste participarea lor la vreo adunare pentru șerbi. Erau văzuți ca socialmente impuri și nu se puteau căsători decât în interiorul grupului, însă aveau o calificare ce le oferea mereu de muncă.

Bătrânul schilodit s-a așezat la loc în timp ce mulțimea striga: „Mărturisește, Lhalu, mărturisește!"

O altă iobagă a venit imediat cu o nouă acuzație: „Lhalu, mi-ai biciuit soțul până a murit și mi-ai băgat copiii în pământ, trimițându-i ca sclavi la muncă grea!"

Adunarea a ținut o zi întreagă, sub ochiul vigilent al „tribunalului" și al recentei Asociații a Țăranilor. Câțiva țărani întârâtați au încercat să-l lovească pe Lhalu, dar orice încercare era împiedicată de tovarășii lor: comunismul încerca să preia puterea prin persuasiune, nu prin forță.

La un moment dat, un bărbat a venit alergând cu un sac de hârtii. Din mulțime s-a ridicat strigătul: „Să ardem actele de datorii! Să le ardem!"

Documentele reprezentau notoriile datorii feudale, care se reportau din generație în generație în familiile de șerbi. Datoriile către stăpânii lor se calculau cu dobânzi exorbitante, astfel că șerbii le moșteneau și le lăsau urmașilor datorii și mai mari, care la rândul lor aveau să le mărească. Era un cerc vicios asemănător cu cel al datoriilor din Lumea a Treia de astăzi, numai că primele aveau să dispară pentru totdeauna într-un foc de tabără uriaș, din curtea lui Lhalu. Țăranii scăpaseră, în sfârșit, de sub jugul asupririi. Sau așa credeau ei.

Tibetul trebuia să se schimbe, dar prețul pe care avea să-l plătească era mult mai mare decât și-ar fi imaginat tibetanii – iar aceștia au o imaginație destul de bogată. Imediat după adunările pentru șerbi și după aspirația reală a chinezilor către egalitate și egalitarism a venit „Marele salt înainte" al lui Mao. Acest salt către colectivizare și către cultivarea grâului în loc de orz a avut efecte dezastruoase pentru tibetani. Și, atunci când își închipuiau că nu se poate mai rău, a venit Revoluția Culturală. Veacuri întregi de avertizări la adresa străinilor care le vor distruge religia și-au împlinit profeția când înșiși chinezii au declanșat nimicirea sistematică a budismului tibetan.

Bunele intenții de la început ale comunismului au fost de mult date uitării de tibetanii care-și mai amintesc de nebunia colectivizării și de ororile Revoluției Culturale. Națiunea chineză a fost decimată în timpul dominației demente a lui Mao, iar în Tibet nebunia a întrecut orice limită. Deși palatul Potala a fost cruțat, aparent din ordinul lui Ciu En-lai, se zice că gărzile roșii fanatice au pus la pământ peste 6 000 de mânăstiri. Călugării au fost omorâți, încarcerați sau obligați să se culce cu măicuțele.

În era noastră, la mai puțin de 50 de ani de la „eliberarea pașnică" și la 20 de ani de la încheierea Revoluției Culturale, țara care a reușit să rămână în negura Evului Mediu este azvârlită în vâltoarea secolului XX. Tibetul actual este un creuzet de budism, comunism și capitalism. Portretele lui Marx, Engels, Lenin și Stalin atârnă încă pe pereții librăriei guvernamentale din apropiere de Barkhor, în care postere cu președintele Mao Zedong sunt încă la vânzare pentru fidelii partidului și pentru tibetanii care încă nu au aflat că președintele Mao a murit de mult și că nu mai are nici o influență. Colectivizarea a luat sfârșit.

Mânăstirile de bărbați și de femei se reconstruiesc, deoarece conducătorii chinezi au recunoscut că s-au făcut „unele greșeli" de-a lungul deceniului cât a durat Revoluția Culturală. Deși încă destul de restricționat, budismul tibetan a supraviețuit, iar templele și altarele sunt pline de pelerini și de credincioșii din oraș. Dar aspectele culturale tibetane rămase intacte după comunism sunt acum amenințate de capitalism. În numai câțiva ani, noile politici economice ale Chinei, care permit răspândirea companiilor private în toată țara, au dus la o transformare completă a Lhasei. Pentru prima dată, noua generație de tibetani nu este obligată să caute o slujbă la stat, ci poate să înceapă o afacere proprie, poate să fie angajată sau dată afară, să muncească din greu și să facă bani. Fațadele străzilor antice cu clădirile tibetane dărăpănate, neschimbate de secole, sunt acum demolate, iar în locul lor se înalță cutii monotone din beton.

Fiecare cutie este ridicată cu cheltuieli minime de către unitatea care deține terenul și apoi închiriată unuia dintre miile de proaspeți oameni de afaceri nerăbdători. Din păcate, foarte puțini tibetani se bucură de pe urma creșterii economice. În schimb, chinezii han sunt cei care vin în valuri pentru a deschide magazine cu tăieței, cu mâncăruri calde, cu blugi, cu jucării, cu flori de plastic, cu produse de înfrumusețare, saloane de coafură,

magazine cu haine fosforescente din nailon, discoteci, baruri și cluburi de karaoke. Lhasa a devenit Vestul Sălbatic, un oraș de frontieră în care prețurile sunt ridicate, viața este dură și în care se pot face bani.

Chinezii han nu sunt trimiși aici de guvernul de la Beijing, așa cum pretind unii, dar mulți sunt absorbiți de vortexul economic al oportunităților de afaceri din orașul aflat în plină dezvoltare. Aceștia aduc produse ieftine, cu iz occidental, care sunt achiziționate de tibetanii dornici să ia parte la „progres" și să fie în pas cu moda.

O fată modernă din Lhasa a fost crescută purtând *chuba*, mantia lungă, tibetană, din lână toarsă în casă. Modelul și materialul folosite sunt la fel ca la *chuba* purtată de mama ei, de bunica ei, de străbunica ei și cine mai știe de câte alte generații din vremea când misionarii au venit peste ei. Acum, pentru prima oară, fata tibetană frumoasă, din ce în ce mai conștientă de modă, își poate cumpăra pantaloni de nailon roz-fosforescent, cu nasturi strălucitori și cu buzunare cu fermoar, o bluză de poliester cu paiete și cu guler alb, care va ieși în evidență în luminile ultraviolete ale cluburilor de noapte din Lhasa. Vremurile se schimbă și, oricât de mult ar vrea unii vestici (printre care și eu) să-i vadă pe tibetani purtând haine tradiționale, tibetanii înșiși aleg această schimbare.

Este un gând deprimant că, odată ce companiile multinaționale își impun conceptele de „sat global", iar vânzătorii redirecționează cursul nevoilor globale ale consumatorilor, în câteva sute de ani întreaga umanitate, de la un pol la altul, va purta blugi, tricouri și șepci de baseball, va bea Coca-Cola, va mânca la McDonald's și va sta la hotelurile Holiday Inn.

Sau totuși, asta poate nu se va întâmpla atât de devreme. *Întreaga umanitate* chiar nu dădea buzna pe ușile de la Holiday Inn Lhasa. Iarna își intra în drepturi, iar turiștii se împuținau.

Harry a citit statisticile la Ședința de dimineață. Procentul de ocupare a camerelor scăzuse brusc.

— Azi 23%. Mâine 20%. Poimâine 14%.

După explozia din lunile de vară, era prima dată când numărul persoanelor cazate se redusese sub 20%. Era o problemă serioasă. Acest procent însemna nu doar că aveau să închidă căldura noaptea, ci că aveau s-o închidă de tot până la anul. Petrolul cu care funcționa centrala era raționalizat cu strictețe, iar rezerva pe acel an era pe terminate. Era justificat să dai drumul la centrală numai dacă hotelul era ocupat în proporție de 20%. Temperatura scădea pe zi ce trece, iar perspectivele erau destul de sumbre pentru aceia dintre noi care rămâneam și peste iarnă. Exista o soluție, dar nici unul dintre cei de la masă nu a îndrăznit să-i dea glas.

8
Eșecul concursului Miss Tibet

Practic singurii oaspeți care se mai cazau la hotel pe la mijlocul lui noiembrie erau ultimele grupuri de alpiniști care se întorceau de pe Himalaya. Everest, sau *Chomolungma*, cum numeau tibetanii cel mai înalt munte din lume, era cel mai popular vârf, dar noi mai aveam și grupuri care fuseseră pe Cho Oyu, Shishapangma și pe preferatul japonezilor, Namche Barwa. Namche Barwa are o înălțime de 7 756 de metri și e cel mai înalt munte din lume neescaladat încă, iar japonezii se tot năpusteau asupra lui, încercând să fie primii. Numărul morților era mare, dar, spre cinstea lor – dacă crezi că este ceva de fală în a-ți risca viața pentru a sta pe o bucată mare de piatră înghețată și bătută de vânt –, au reușit până la urmă.

„Cowboy-ii" au fost ultimii care au coborât de pe Everest: 16 americani bărboși, arși de soare, extenuați și jegoși – dar erau cu toții în viață. Nici unul nu ajunsese pe vârf, dar erau într-o stare de spirit bună. Și aveau și de ce. Escaladarea Everestului depinde în mod egal de abilități nemaipomenite și de noroc, iar în acest sezon și cele mai pricepute echipe fuseseră copleșite de ghinion. Toate echipele aveau povestea lor despre cum au fost blocate la câteva sute de metri de vârf, așteptând o „fereastră" în bătaia viscolelor care mătură fără oprire piscul.

În mod curios, distanța pe care o mai aveau de parcurs până la vârf se micșora direct proporțional cu timpul pe care îl petreceau în barul hotelului, cu numărul de beri Tsing Tao

consumate și cu șansele pe care le aveau să-i impresioneze pe turiștii ușor de amăgit.

„Ferestrele" de pe Everest nu s-au deschis în acest sezon, astfel că fiecare grup a fost nevoit să se întoarcă la tabăra de bază fără să-și fi înfipt steagul sau fără să fi făcut mândru o poză de genul „iată-mă pe mine la 8 848 de metri". Din nefericire, existaseră și doi morți. În general, majoritatea alpiniștilor se întorceau înfrânți, dar în acest sezon diferența dintre cei care au ajuns pe vârf și cei care au murit pe munte s-a micșorat.

Alpiniștii care se întorceau la hotel se îndreptau mai întâi spre dușuri și apoi spre bar. Unii încercau să schimbe ordinea, iar noi trebuia să le explicăm plini de tact că mai bine ar lua contact cu apa și săpunul înainte să intre în spațiile publice din hotel. Nu toți clienții noștri apreciau mirosul unui alpinist desăvârșit. Apoi mai era și un alt miros specific alpiniștilor și călătorilor – acela de bălegar ars de iac –, căpătat în urma nopților fericite petrecute în jurul focurilor de tabără. Ei credeau că pot scoate mirosul din haine la spălat, dar nici spălătoria hotelului, care putea face fărâmițe o haină predată în stare perfectă, nu reușea să scoată mirosul de bălegar ars de iac.

Odată reîntorși în siguranță la bar, alpiniștii cântau la chitară, beau toate mărcile de băuturi spirtoase patentate și petreceau până târziu în noapte. Erau o adunătură haioasă. Hotelul se anima din nou, iar holul răsuna de povestirile luptei încrâncenate dintre om și forțele naturii.

Există o rivalitate amicală între grupurile de alpiniști și, chiar dacă cei faimoși erau veneraţi ca niște eroi, nici un grup nu se sfiește să arate deficiențele celuilalt. O echipă, în special, devenise ținta tuturor glumelor de la tabăra de bază – un grup de francezi care își spuneau „Expresul de Everest".

Aceștia se antrenaseră la altitudini mari în Alpi și plănuiseră să aterizeze în Kathmandu, să dea buzna în Tibet, să alerge până la poalele Everestului și să ajungă pe vârf în șapte zile.

Credeau că o să fie deja aclimatizați datorită antrenamentelor din Alpi, astfel încât escaladarea Everestului avea să fie *tre simple*. Dar la o săptămână după ce au trecut granița în Tibet se aflau încă în tabăra de bază, suferind din cauza diferenței de fus orar, a altitudinii și se mai și certau pe mâncare. Celelalte grupuri i-au redenumit „Melcul de Everest".

Expedițiile care se întorceau la hotel aduceau cu ele cadouri neașteptate sub forma rezervelor de mâncare care le rămăseseră, sau cel puțin ce mai găsiseră după ce mâncarea le fusese ștearpelită de văcarii necinstiți din tabăra de bază. Directorul general inspecta nerăbdător camioanele ca să vadă ce se putea procura pentru raionul de delicatese. Echipa Cowboy-ilor ne-a oferit un stoc bunicel de bucăți uscate de costiță, praf de ciocolată caldă și 15 cutii de batoane cu fructe și nuci aproape expirate. De fapt, aceste resturi împreună cu câteva conserve chinezești de carne de porc alcătuiau colțul cu delicatese. Câțiva clienți nemulțumiți au comentat că „Delicatese" e un nume prea optimist pentru un magazinaș unde nu se află decât conserve chinezești și resturi aduse de alpiniști, așa că pentru a-i satisface i-am schimbat numele în „Colțul pentru picnic".

Alpiniștii erau niște clienți foarte buni. Hotelul era prima legătură cu confortul civilizației occidentale după două luni și jumătate petrecute pe munte, și profitau din plin de asta. Din păcate, nu închiriau suficiente camere ca să atingem procentul magic de 20%, dar cheltuiau destul în restaurante, încercând să dea telefoane, pe sacii cu haine de spălat mirosind a bălegar de iac și mai ales pe băuturile de la bar. Singurul neajuns era că trebuia să stai și să le asculți poveștile.

Nu există decât puțini oameni mai trufași decât alpinistul care tocmai a încercat să urce pe cel mai înalt vârf din lume. Mai târziu, am descoperit că sunt alții și mai răi: alpiniștii care chiar au ajuns pe vârf. Și totuși au motive pentru a se comporta astfel. El sau ea au făcut pariu cu moartea și au ieșit victorioși,

dar, chiar și așa, poveștile repetate la nesfârșit, cu voce tare, despre eroism și cum au înfruntat moartea devin obositoare.

Istorisirile mele despre propria ieșire pe munte erau destul de cuminți în comparație cu ale lor. În loc să spun „în timp ce urcam pe vârful cel mare", am început să numesc expediția „o plimbare pe munte" și apoi să mă refer la ea ca la „o plimbare pe deal". După ce l-am suportat pe un alpinist mult prea experimentat, din cale-afară de trufaș și care i se adresa cu voce tare mulțimii de turiști care-i sorbeau cuvintele: „...iacii dispăruseră în crevasă, oxigenul mi se terminase la 8 200 de metri, sufeream de degerături și a trebuit să-l duc în spate pe șerpaș, deși eram orbit de albul zăpezii...", am renunțat să mai amintesc de plimbarea mea pe deal.

Toți alpiniștii plecaseră la sfârșitul lui noiembrie, iar liniștea s-a așternut din nou în hotel. Procentul de ocupare a camerelor a scăzut la o cifră, iar directorul general, sătul de toate după patru ani lungi, de-abia aștepta să-i sosească înlocuitorul. Ni s-a spus că un italian va veni la Lhasa în decembrie.

Iarna, deși este cea mai proastă perioadă în ce privește procentul de camere ocupate din hotel și temperatura, este fără îndoială cea mai indicată perioadă pentru a vizita Lhasa. Să nu crezi ce scrie în ghidurile de călătorie. Să nu-i crezi pe ghizi. Da, este un *frig de crapă pietrele*, dar este totodată minunat. Zăpada nu este tipică pentru Lhasa, iar atunci când ninge se așterne un văl alb, fin, peste dealurile din jur. Dar se topește imediat. Nu este nici un nor pe cer, nu plouă deloc, iar fiecare zi este binecuvântată cu opt ore de lumină puternică. Aerul este rece și curat, dar ai nevoie de o cremă de soare cu factor ridicat de protecție dacă nu vrei să arăți ca tibetanii bătuți de vânt. Deși este cald la soare, dacă pășești la umbră, temperatura scade brusc.

Din fericire, camera mea dădea spre sud. Acum înțeleg de ce mi-a spus Harry, când am venit, că acest aspect e foarte

important. Însă biroul de vânzări era îndreptat spre nord. Nu pătrundea nici măcar o rază de soare prin geam.

Temperatura scăzuse mult – era perfectă pentru camerele frigorifice – și, deși eram îmbrăcat în costumul gros de lână în care mă simțisem atât de incomod la Hong Kong, tot nu reușeam să mă opresc din tremurat, la birou.

M-am dus în Barkhor, în plimbarea mea obișnuită de duminică după-amiaza, în căutarea unei perechi de izmene. Cumpărasem una dintre primele biciclete pentru munte din Lhasa, o versiune chinezească ieftină, cu frâne nesigure, care m-a scutit de chinul de a mă tocmi cu șoferii de ricșe de fiecare dată când voiam să plec de la hotel. Ciclismul are avantajul că îți permite să te oprești, să privești și să explorezi în loc să fii hurducăit în ricșă fără să vezi nimic.

Mi-a luat ceva timp să-mi dau seama că pe drumul către Barkhor, imediat după librăria guvernamentală, unde erau posterele cu Stalin, se afla o clădire care odată fusese descrisă, laolaltă cu vila Lhalu, ca fiind una dintre cele cinci frumuseți din Lhasa. *Yutok Sampa* – Podul Turcoaz. Îți vine greu să crezi că această construcție a fost cândva un pod acoperit, peste un râu important ce curgea prin mlaștinile din jurul Barkhorului. Frank Ludlow, un membru al Misiunii Comerciale Britanice, înființată în Lhasa în anii 1940, a scris că în acel loc gâștele de India „se bălăbăneau pe drumul din fața poneiului meu ca niște gâște domestice". Înainte de venirea comuniștilor, orice formă de viață era considerată sfântă, iar animalelor sălbatice nu le era frică. Capre sălbatice pășteau pe câmpurile din valea Lhasa, călifari roșii își făceau cuib la ferestrele palatului Potala. Locul arată cu totul altfel astăzi, când și chinezii, și tibetanii ies la vânătoare, iar mlaștina din jurul podului a devenit o aglomerație urbană din beton.

Cel puțin Yutok Sampa nu fusese demolat, dar era într-o stare jalnică. Arăta ca un hambar, cu o lungime de 12 metri și

o lățime de 4,5 metri, cu un rând de ferestre de fiecare parte și cu câte o deschizătură mare la capete. Zidurile erau solide, din piatră, și susțineau grinzi albastre, care la rândul lor susțineau acoperișul magnific, care dădea numele podului. Secolele de expunere la vremea tibetană transformaseră culoarea într-un verde-albăstrui puternic, ce strălucea de pe țiglele de ceramică. Am pedalat mai departe sperând ca într-o zi să-și recapete gloria.

Iarna, piața Barkhor arată cu totul altfel decât vara. În noiembrie, după strângerea recoltei, tibetanii își văruiesc casele. Nu au nevoie de pensule sau trafaleți, varul este pur și simplu aruncat pe pereți cu găleata. Imaginea este fantastică, dar activitatea trebuie privită de la distanță, deoarece totul împrejur – biciclete, mese, scaune și oameni – este stropit din cap până-n picioare.

Satele din vale și casele tibetane din Lhasa efectiv strălucesc în lumina puternică a soarelui de iarnă. Dar nu numai casele se însuflețesc și arată mai radioase, ci și oamenii. Turiștii au dispărut, chinezii care găsesc scuze pentru a pleca s-au întors pe „continent", iar orașul e un furnicar de tibetani proaspăt sosiți în pelerinaje de iarnă. Corturi din păr de iac apar de-a lungul drumurilor de pe marginea râului, iar parcurile chinezești goale se transformă în tabere tibetane animate. Nomazii vin cu bunuri pe care vor să le vândă, iar Barkhorul prinde viață. Deși Lhasa devine tot mai deprimant de cosmopolită, raza de speranță pentru cultura tibetană se află în acești oameni care vin din colțurile îndepărtate ale țării.

Pentru mulți săteni, vizita de iarnă în Lhasa este un pelerinaj pe care-l fac doar o dată în viață. Barkhorul este o masă mișcătoare ce se rotește fără oprire în sensul acelor de ceasornic și murmură psalmul *Om Mani Padme Hum*. Pelerinii învârt roți de rugăciune, mecanisme inteligente care permit ca mii de *Om Mani Padme Hum* să fie rostite cu o singură mișcare a încheieturii.

O roată de rugăciune este alcătuită dintr-o rolă de hârtie tipărită cu *Om Mani Padme Hum*, aflată înăuntrul unui tambur de la capătul unui băț scurt. Ții bățul în mână și sucești tamburul în sensul acelor de ceasornic. O mică greutate atârnă de tambur, ceea ce face ca acesta să continue să se învârtă. Fiecare învârtire a roții trimite întregul conținut al tamburului spre cer – așa capeți multe puncte pentru viața ce va să vină. Pe lângă aceste roți de rugăciune de mână, fiecare *kora* are fixate niște roți mari, care ar trebui și ele învârtite de pelerinii care trec pe lângă ele. Fiecare templu are un șir de roți, cu baza și vârful prinse într-un ax de metal, care sunt răsucite de un braț de lemn uns cu unt de iac, aflat la baza tamburului. Cea mai mare roată pe care am văzut-o era mai înaltă decât un khampa, iar eu nu pot decât să-mi închipui câte rugăciuni sunt transmise la o rotire. Puncte în plus, nu glumă.

Tibetanii sunt cu adevărat ingenioși când vine vorba de a aduna puncte printr-o singură mișcare. Există și variante de roți pentru apă, care sunt rotite cu vâslele, și modele mai mici din hârtie, care sunt suspendate deasupra lămpilor cu unt de iac și învârtite de căldura care se ridică. Nu va mai trece mult timp până va apărea o variantă pe baterie și o șansă incredibilă de vânzare pentru Duracell. Din fericire, majoritatea tibetanilor care se înghesuie iarna în Barkhor și stau la coadă la marile mânăstiri din Lhasa nu sunt încă atinși de virusul mercantilismului din secolul XX.

Aceștia sosesc în haine tradiționale: khampa cei impunători au *chuba* și părul împletit cu panglici roșii și negre; apar nomazi din nord cu priviri fioroase, care poartă *chuba* făcute din piei de oaie întoarse pe dos; oameni din Kongpo, din est, cu pălării mici, rotunde și cu mantii largi. Chiar și populația din Lhasa se îmbracă altfel iarna. Se acoperă cu *chuba* groase, iar fiecare bărbat poartă cu mândrie un fel de cușmă ca un ghiveci de flori, decorată cu brocart auriu și căptușită cu blană de iepure. Cușma are trei boruri largi, iar tibetanul în pas cu moda

poartă un bor împăturit, iar celelalte două ies în afară, precum cozoroacele șepcilor de baseball. Doamnele au pălării mai mici, din același material, dar cu patru boruri. Unii bărbați poartă pălării și mai macho, din blană de vulpe. Acestea dau impresia că o vulpe întreagă ți s-a cuibărit pe cap, iar capul și coada atârnă la spate. S-a zis cu ideea că orice formă de viață este sfântă.

Fiecare tibetan cu care îți încrucișezi privirea prin Barkhor îți va zâmbi imediat și-ți va răspunde încântat la *tashi delai*-ul tău, expresia tibetană universală pentru „Bună. Ce mai faci? Mi-a făcut plăcere să te cunosc". Unii scot limba la tine drept salut. Tibetanilor li se par amuzanți străinii – hainele noastre, nasurile mari, ochii albaștri, urâți, tenul palid, iar cel mai amuzant lucru este părul de pe corp.

În timp ce întrebam prin limbajul semnelor la o gheretă dacă au izmene, am simțit că mă trage cineva de mânecă. M-am uitat în jos și am descoperit un călugăr copil, de vreo opt-nouă ani, care mă trăgea de părul de pe dosul palmei, rânjind cu gura până la urechi și spunându-i *po* prietenului său. Au început să râdă în hohote, apoi au luat-o la fugă, ferindu-se de coada mișcătoare de pelerini care încercuia templul Jokhang. Au continuat să tragă cu ochiul la mine de după *chuba* din mulțime, continuând să râdă și să arate înspre mine. *Po*, am aflat mai târziu, înseamnă „maimuță".

După câteva *may-oh* și *putchidao* primite de la gheretele chinezești, am găsit până la urmă o pereche de izmene de iarnă chinezești, rezistente. Angajații noștri, inclusiv Jig Me, purtau treninguri pe sub costume, dar acestea ieșeau mereu pe la gleznă și nu dădeau o impresie prea bună. M-am întors cu bicicleta la hotel, mândru de noua achiziție.

Barkhorul păruse nespus de calm. Chinezii se relaxau. Și chiar avusese loc recent o competiție sportivă la care toată lumea fluturase bannere cu „PROGRES ȘI UNITATE". Chinezii

își spuneau că separatiștii primejdioși fuseseră stârpiți, iar toți erau fericiți în Noul Tibet. Dar nu era decât liniștea dinaintea furtunii.

Furtuna a izbucnit de Ziua Internațională a Drepturilor Omului, când un grup de călugări și măicuțe au făcut circuitul din Barkhor, din jurul templului Jokhang, fluturând drapelul tibetan și scandând „Eliberați Tibetul!". Chinezii au altă idei decât occidentalii despre cum se înăbușă o demonstrație. Nu-i roagă nimeni pe manifestanți să se potolească, nu se folosesc tunuri cu apă sau gloanțe de cauciuc – reacția imediată vine cu puștile AK-47. Măicuțele și călugării tibetani, vinovați numai de faptul că și-au făcut auzit punctul de vedere, au fost împușcați în piață de soldații chinezi tulburați. Tibetanii au răspuns prin metoda tradițională, iar sediul poliției a fost incendiat din nou.

La hotel a fost mare nebunie. Tabăra A ne-a interzis să ieșim afară, turiștii străini erau deportați, iar celor care soseau le erau impuse noi restricții. Soldații chinezi supravegheau Barkhorul și, când lucrurile s-au calmat, a slăbit și controlul asupra turismului.

Printre străinii cărora li s-a permis să intre se afla un anume domn Ernesto Barba, noul director general. Părea destul de plăcut. Un italian curtenitor, care arăta cu zece ani mai tânăr decât cei 60 de ani ai săi. Avea un păr lung și negru dat pe spate, iar trăsăturile feței erau frumoase și robuste. Vestimentația sa provenea de la croitori italieni de top, iar manierele sale erau impecabile, cel puțin la prima vedere. Avea obiceiul îngrijorător de a te lua de braț și de a te trage ușor de lobul urechii atunci când veneai cu o idee bună, dar noi am pus acest lucru pe seama căldurii originilor sale din sudul Italiei. Bucătarul-șef nu era atât de sigur. Fiind un neamț adevărat, aprecia disciplina și spațiul intim și făcea multe concesii pentru a accepta ca cineva să se joace cu urechile sale. Din fericire, nu a avut multe idei care să-i surâdă lui Barba, așa că nu a avut parte de prea mult stres.

După o perioadă scurtă de predare a biroului, fostul director general și-a luat la revedere de la noi și a plecat pe meleagurile mai însorite din Asia de Sud-Est. Era slab și palid; extenuat după ce lucrase în cea mai solicitantă slujbă de la Holiday Inn. Ne-a zâmbit crispat și ne-a urat succes. Poate că el știa mai multe despre Barba, „italianul nebun".

Pe atunci nu m-a preocupat prea tare acest lucru. Primul pas al lui Barba a fost să mă promoveze în postul de cel mai tânăr asistent de director din regiunea Asia–Pacific, care să se ocupe de Departamentele de vânzări și marketing, și apoi a mărit Departamentul de vânzări, aducând o belgiancă, pe Conny, ca director. În Lhasa lucraseră puține femei străine și astfel sosirea lui Conny a fost o schimbare bine-venită în echipa noastră dominată de bărbați. Era deșteaptă, frumoasă și, cel mai important, se îndrăgostise pe loc de Tibet. Unii expatriați cad pradă răului de altitudine în primele zile. Alții, care au venit cu anumite pretenții, pleacă fără să-și fi deschis măcar valizele. Dar reacția lui Conny când a văzut pentru prima oară Barkhorul a fost același amestec de mirare și plăcere pe care îl simțisem și eu, și am știut că se va descurca.

Primele zile cu Barba au trecut fără incidente, deși în curând aveam să ne dăm seama că nu e un om obișnuit. Venise în Lhasa pentru a-și completa studiile despre religiile orientale. Ura hotelul Holiday Inn.

— Alec, când am semnat contractul, m-am ținut de nas! a râs el satisfăcut, în biroul său.

Dar râsul i s-a șters de pe buze. Stătea la birou, cu integrame și foi de hârtie pe care lipea copii înnegrite cu poze cu Buddha și bodhisattva.

— Alec, ce-o să ne facem noi aici? Chiar e așa de frig? Ce e aiureala asta cu *Tabăra A* și *Tabăra B*? Cine e Jig Me?

Ca toți noii angajați, și lui îi venea greu să se obișnuiască cu sistemul. L-am lăsat cu borcanul său cu lipici chinezesc și m-am întors în biroul meu.

— Domnu' Alec! Domnu' Alec! a strigat Tashi din holul gol. Uitați, am un mesaj pentru dumneavoastră.

Am luat bucata mototolită de hârtie și am citi-o: „SOS. Spitalul Popular Nr. 1. Greg".

Greg! Dar ar fi trebuit să plece din Tibet acum câteva săptămâni. Știam de la ceilalți alpiniști care trecuseră prin Lhasa că cei doi canadieni nu ajunseseră pe vârf, dar am crezut că și-au urmat planurile și că au părăsit Tibetul prin Kathmandu. Oare era o glumă?

L-am rugat pe Tashi să-l găsească pe Dorje și să-i spună că trebuie să mergem repede la spital. Dorje a fost încântat de veste și a apărut aproape instantaneu lângă Land Cruiserul său, ambalând motorul în curtea hotelului. Am gonit pe străzi cu viteză maximă. Bicicliștii erau obligați să sară de pe biciclete, pietonii se aruncau în tomberoane, iar câțiva câini din Lhasa au fost la un pas de reîncarnarea următoare. Mașina a oprit cu un scrâșnet de roți la porțile spitalului, am lăsat câțiva yuani în cutiile de pantofi ale călugărilor care psalmodiau și ne-am apucat să-l căutăm pe Greg.

Am intrat în mai multe camere în care erau chinezi și tibetani bolnavi până am ajuns la Greg. Era într-o cămăruță cu podea de beton și cu pereții obișnuiți, jumătate vopsiți în verde, iar cealaltă jumătate și tavanul într-un alb murdar. Între cele două paturi se afla o masă cu trei conserve de mandarine și cu alte ustensile medicale. În colț erau un tub de oxigen și o perfuzie. Pe unul din paturi era ghidul ACA, foarte vesel și drept ca o lumânare, iar pe celălalt stătea Greg. Era de nerecunoscut. Slăbise mult, îi crescuse o barbă aspră și, chiar dacă fața îi era arsă de soare de când urcase pe Everest, buzele îi deveniseră vinete. Era conectat la mai multe sticle și avea un tub de oxigen la nas. A zâmbit când ne-a văzut și a suspinat ușurat.

În ciuda durerilor fizice cauzate de boală, părea să fie mult mai afectat de trauma psihologică prin care îl făcuse să treacă ghidul. Între inspirații, ni s-a plâns că nu-i dădeau decât man-

darine din conservă și că era țintuit în spital, fără să aibă idee când va ieși. Era disperat să guste și o altă mâncare, și i-am promis că îi voi aduce niște supă de la hotel. Străduindu-se să respire, mi-a povestit prin ce trecuse.

El și Dave mai aveau 730 de metri până în vârf, dar vremea nu le-a mai permis să înainteze. Și ei așteptaseră să se ivească o „fereastră", dar acest lucru nu s-a întâmplat și, fără tragere de inimă, au făcut cale-ntoarsă prin toate taberele de sus până la tabăra de bază. Dave și-a continuat drumul spre Kathmandu, dar, cum Greg nu se simțea prea bine, a decis să se întoarcă în Lhasa cu ghidul ACA. A fost o mare greșeală. Credea că va sta la Holiday Inn, dar ghidul i-a spus că nu mai erau locuri (măcar de-ar fi fost așa!) și l-a dus la unul dintre hotelurile chinezești, unde se îmbolnăvise grav. După o săptămână la pat, starea lui se înrăutățise și mai mult și, după ce a gonit șobolanii de pe hainele lui, ghidul l-a adus la Spitalul Popular Numărul 1. Suferea de o combinație nefericită de edem pulmonar și hemoroizi.

Doctorul îi spusese că, dacă va respira și mai greu, va fi nevoit să-i facă o gaură în gât prin care să-i bage un tub conectat direct la oxigen. Asta nu l-a liniștit cu nimic pe Greg. Respirația lui chiar era neregulată. Singurul remediu pentru el era să coboare din Tibet la o altitudine mai joasă, unde să aibă parte de metode mai cunoscute de îngrijire medicală. Zborul săptămânal de la Kathmandu fusese anulat pe timpul iernii, așa că l-am convins pe ghid să cumpere un bilet spre Chengdu imediat ce lui Greg îi era permis să călătorească.

Între inspirații adânci și-a exprimat îngrijorarea legată de motivele ghidului de a dori întotdeauna „să dea o mână de ajutor", aplicându-i unguentul hemoroidal. Pentru alpiniștii virili, acest gând era și mai rău decât edemul pulmonar care îi amenința viața.

Bucătarul-șef a pregătit termosuri speciale cu supă, iar Greg și-a recăpătat treptat puterile, suficient cât să ia avionul spre

Chengdu, însoțit de un doctor de la Spitalul Popular Numărul 1 și de prietenosul ghid de la ACA.

Stăteam la barul hotelului după plecarea alpiniștilor, înfr coșând un grup de doamne americane în vârstă cu imaginea lu Greg pe patul de spital și cu detaliile a ceea ce ți se poate în tâmpla la altitudini ridicate, când am simțit că pălesc. Doam nele erau în fața mea, atente, bând din sticlele lor cu apă Evia la suprapreț, când l-am văzut. Acolo, în spatele lor, pe țeava d apă de pe perete, era un șobolan uriaș. Am încercat să-mi păs trez calmul. Nu am nici o problemă cu rozătoarele, dar gându de a fi blocat într-un bar mic cu o mulțime de turiști care se cal în picioare, ai căror ochi erau deja măriți de teama răului de alti tudine, mă umplea de groază.

— Și așa Greg și-a revenit complet.

M-am oprit brusc din povestit.

— Vai, deja e atât de târziu? Trebuie să plecăm în clipa asta altfel vom întârzia la cină. Luați-vă băuturile și urmați-mă. Pri viți numai în partea aceasta. Așa, doamnelor, în partea aceasta

Și apoi Laba, barmanița, mi-a dat strategia peste cap.

— *Zizi!* a strigat ea, arătând în spatele doamnelor pe care reușisem să le aduc până aproape de ușă. Priviți, domnu' Alec *Zizi mare!*

— Da, mulțumesc, Laba.

Doamnele s-au întors și a urmat un moment de liniște apăsătoare. Șobolanul le-a privit și el. Ele s-au holbat la șobo lan. Eu m-am uitat la doamne. Laba chicotea. Spre bucuria mea, tăcerea s-a încheiat, și nu prin istericale, ci atunci când una dintre doamne a întrebat calmă:

— *Zizi* înseamnă șobolan în tibetană?

Doamnele erau într-un tur organizat de Institutul Smithso nian. Le subestimasem. Ele voiau să știe ce specie este, iar două dintre ele dezbăteau dacă era mai mare decât cel pe care îl văzuseră în camera lor de la hotelul plutitor din Vietnam.

Acest *zizi*, pe care Laba a fost atât de drăguță să mi-l arate, era primul șobolan care a intrat în hotel în iarna aceea. Apoi au venit în turmă. Noaptea alergau pe conductele de aer condiționat de deasupra dormitoarelor, iar în fiecare seară când mă spălam pe dinți auzeam tropăitul lăbuțelor pe plăcile din tavanul băii. Din respect pentru „hamsterul siberian" al lui Manuel[1], străinii numeau șobolanii „hamsteri de Himalaya". Fiecare oaspete care anunța că văzuse sau auzise un șoarece sau un șobolan era informat că avusese mare noroc să fie prezent la apariția unui hamster de Himalaya, o specie foarte rară. Scuza aceasta era destul de proastă și nu avea succes mai niciodată. Oaspeții de la Institutul Smithsonian nu puteau fi păcăliți și nici nu merita să ne folosim de ea când George Schaller[2] era prin preajmă.

Șobolanii erau o bătaie de cap sezonieră. Toată vara se înmulțeau și se îndopau în culturile de orz din valea Lhasa. Acum că orzul fusese cules și temperatura era în scădere, luau cu asalt bucătăriile hotelului în căutare de căldură și mâncare.

Nimic nou sub soare în legătură cu invazia de iarnă a rozătoarelor. Când era copil, Dalai Lama se împrietenise cu șoarecii din camera lui de la palatul Potala. Se cuibărea sub păturile sale și îi privea încântat în timp ce se înfruptau din darurile lui și se suiau pe așternuturi. E de înțeles, având în vedere faptul că Dalai Lama este încarnarea lui bodhisattva al compasiunii, dar în general oaspeții de la hotel nu erau la fel de primitori cu micuțele patrupede. Unul dintre clienții care a stat mai mult a primit o capcană pentru șoareci cu care a prins numărul record de opt rozătoare.

---

1. Personaj din serialul de comedie *Faulty Towers*, produs de BBC (n.red.).

2. George Beals Schaller (n. 1933), unul dintre cei mai importanți biologi americani (n.red.).

Tu Dian a pus fără prea mare tragere de inimă capcanele pe care le mai aveam în bucătării și la bar, dar numărul rozătoarelor a continuat să crească. Apariția din ce în ce mai frecventă a șobolanilor devenea jenantă. Membrii conducerii mâncau în grabă, ca nu cumva să se ivească vreo rozătoare. Dacă își făceau apariția, trebuia să pleci cât mai repede de la masă, fără să le spui celorlalți de ce. Asta însemna că ultimul expatriat de la masă trebuia să le dea explicații oaspeților care se ridicau valvârtej și întrebau de ce hoinăreau șobolanii prin restaurant. Pe măsură ce rozătoarele se înmulțeau, mesele au devenit din ce în ce mai scurte, pentru că ne grăbeam să plecăm. Trebuia să facem ceva.

După dezbateri îndelungate la Ședința de dimineață, unde Barba a primit botezul respirației pestilențiale a domnului Pong, s-a stabilit că vom declara război rozătoarelor. Heather a tradus în engleză ultimatumul:

— Vom chema prinzătorii de șobolani din Chengdu și vom otrăvi șobolanii cu medicamente.

Ce idee năstrușnică! Medicamente pentru șobolani? M-am hotărât să nu iau niciodată medicamente chinezești cât timp eram în Tibet.

La data prevăzută, grămăjoare de orez roz, stropite cu „medicamente pentru șoareci", au fost puse la fiecare ușă de pe coridoarele hotelului. Podelele bucătăriei erau acoperite de otravă, la fel și magaziile, garajul, cantina personalului și biroul centralistelor. Nici o cameră nu a scăpat neatinsă.

Conny, noul director de vânzări, a primit sarcina de a le scrie tuturor oaspeților o atenționare în care se specifica să nu se atingă de grămezile cu orez roz, care se aflau acolo pentru binele lor și din angajamentul nostru pentru a menține cele mai înalte standarde. Nici un client nu s-a plâns.

A doua zi dimineață nu s-au mai auzit lăbuțele tropăind pe conductele de aer condiționat. Efectele medicamentului fuseseră catastrofale. Cei mai mulți morți veneau de la cantina perso-

nalului, unde niște butoaie au fost umplute cu corpurile a 224 de șobolani. Înainte să apuc să-i opresc, prinzătorii de șobolani împingeau deja butoaiele fără capac prin curte, și apoi direct prin hol. Am fugit după ei pentru a intercepta orice client care ar fi fost deranjat de priveliște, dar, din fericire, nu s-a aflat nimeni prin preajmă. Prinzătorii de șobolani se îndreptau spre bucătărie, a doua încăpere ca număr de morți. Când au fost colectate corpurile și din magazii, totalul a urcat la 440 de șobolani. Era o zi neagră pentru rozătoarele de la Holiday Inn Lhasa.

Dar Barba tot nu era mulțumit. Problema cu rozătoarele se rezolvase pe moment, dar frigul devenea insuportabil.

— Trebuie să facem ceva pentru ca hotelul să fie ocupat în proporție de 20%.

Gândea cu voce tare la micul dejun.

— Trebuie să schimbăm ceva. Să facem ceva ieșit din comun. Trebuie să vină și presa.

— Dar știți că jurnaliștii nu mai au voie aici, domnu' Barba, a răspuns Harry. Le-a fost interzis accesul după tulburări.

— Nu-mi pasă! N-au decât să mă dea afară! Credeți că vreau să rămân aici? Am o idee care va da drumul la căldură! Îmi *place* să fiu dat afară![1]

S-a ridicat pentru a striga această ultimă frază și a lovit cu pumnul în masă mai tare decât o făcuse vreodată directorul general precedent. Oaspeții s-au oprit din mâncat și s-au întors către masa noastră. Omul ăsta nu era normal. S-a încruntat la ei.

— Vreți să vă plângeți directorului? a țipat.

Nimeni nu a vrut să facă asta. Și-a trecut mâinile prin păr, s-a așezat din nou și a început să ne spună calm de ce fusese dat afară de la toate marile lanțuri hoteliere din lume.

---

1. Joc de cuvinte intraductibil: *to fire* – a da foc la ceva; a da pe cineva afară (n.red.).

— De la Sheraton am plecat pentru că mă culcam cu fata proprietarului, a râs el.

Nu mai lucrasem cu un italian până atunci și nu știam că asta va include și mărturisiri detaliate despre fostele relații amoroase, povestite la micul dejun.

— La Hilton a fost și mai grozav. Am inaugurat hotelul Hilton din Okinawa, dar am fost dat afară imediat după petrecere. A fost o petrecere reușită. Toată lumea s-a simțit bine. Am pus hașiș în prăjituri. Poți face rost de hașiș în Lhasa?

Nu i-a răspuns nimeni. Domnul Liu a inspectat îndelung furculița cu mâncare și a hotărât că îi este de-ajuns.

Am întârziat la Ședința de dimineață, iar Jig Me ne-a aruncat o privire superioară când am intrat. Barba și-a făcut cunoscută ideea directorilor adunați acolo.

— Voi organiza primul concurs de Miss Tibet!

Tibetanii și chinezii l-au privit fără să schițeze vreun gest. Heather nu prea știa cum să traducă. Și n-au avut nici o reacție când li s-a tradus în chineză. Bucătarul-șef a chicotit. Eu am oftat. Începusem să mă prind cum e Barba. Lui îi venea vreo idee ciudată, iar Conny și cu mine trebuia să o punem în practică. În timp ce Conny a rămas în mod suspect să facă toate aranjamentele pentru Miss Tibet cu italianul nebun, eu am plecat la Hong Kong ca să țin o conferință de presă la Clubul Corespondenților Străini.

Zborul la bordul avionului CAAC a fost la fel de memorabil ca întotdeauna. Decolarea din Lhasa a fost în regulă, dar aterizarea la Chengdu mi-a rămas întipărită în memorie. Bătrânul Boeing plana peste Chengdu, cu trenul de aterizare coborât. Sub noi se aflau culturi de orez, se vedeau clădirile aeroportului prin ceață, din ce în ce mai aproape, ne pregăteam să aterizăm, pista era sub noi, un alt avion era pe pistă. UN ALT AVION ERA PE PISTĂ!

Din fericire, și pilotul a avut aceeași reacție. A forțat avionul să urce la 45 de grade, cu toată puterea. Scaunele s-au cutremurat când motoarele au mugit, iar toate măștile de oxigen au căzut. Tibetanilor li s-a părut din cale-afară de amuzant și băteau în picioare pe culoar, vorbind tare în timp ce pilotul a făcut un nou viraj și a aterizat odată ce pista s-a eliberat.

Zborul CAAC de la Chengdu la Hong Kong nu a fost la fel de zbuciumat. În Chengdu există un număr în creștere de fabrici conduse de străini, iar zborul către Hong Kong este folosit de obicei de către expatriații care merg în China pentru „O și R" (Odihnă și Recuperare). Toți expatriații din avion erau binedispuși. Poate și din cauza semnului de pe fiecare spătar, pe care ar fi trebuit să scrie „Vesta de salvare este sub scaunul dumneavoastră", dar în schimb scria „FOLOSIȚI PERNA DE DOS PENTRU PLUTIRE".

Broșura de la bord era la fel de distractivă. Am dat peste un articol despre un pilot, domnul Liang Luxin, „posesorul medaliei de siguranță, gradul întâi, a aviației civile". Se pare că domnul Liang Luxin „a zburat în siguranță timp de 10 645 de ore în 30 de ani, este complet loial Partidului nostru și zboară mai mult de 300 de zile pe an". Asta numesc ei a zbura în siguranță!

O băutură căreia îi făceau reclamă pe spatele paginii părea interesantă. Se numea „Guoguang Fushoule – un vin foarte tonic cu puțin alcool". Putea vindeca tot felul de afecțiuni, dar avea ca ingrediente principale gecko și rinichi de câine. Am tăiat-o de pe lista mea de cumpărături.

Avionul a plutit lin între blocurile din Hong Kong și a aterizat fără cusur pe pista ce se întindea până la port. Poate că noi zburam cu domnul Liang Luxin, care aduna câteva ore în plus de siguranță în aer.

Înăuntrul avionului totul era CAAC, afară se găsea Hong Kongul. Era mereu un sentiment copleșitor. De la comunismul învechit la capitalismul vibrant. Puteai să spui ce vrei, să

gândești liber și să-ți cumperi ce vrei. Am luat un taxi către Holiday Inn Golden Mile – un paradis terestru după luni bune petrecute doar în China. Cearșafurile erau moi și albe, nu existau hamsteri de Himalaya, nici burgeri de iac și nici Tabăra A. Aveau banane galbene. Totul mirosea diferit și avea un gust diferit. Dar nu venisem aici să mă relaxez, trebuia să-mi duc la capăt întâlnirea de la CCS.

La ora 5 după-amiaza am înfruntat presa din Hong Kong.

— Noi vom organiza primul concurs de Miss Tibet din istorie, am anunțat în sala ticsită. Sunteți invitați cu toții.

Ei și-au luat notițe.

— Dar nici unul dintre voi nu poate să vină.

S-au oprit din scris.

— Sau cel puțin nu *ziariștii*. Dar parcă acolo văd o casnică, dincolo un profesor, iar mai încolo un tehnician.

Era dureros de simplu. Fiecare turist în Tibet trebuia să aplice pentru o viză, iar una dintre întrebări era legată de profesia călătorului. Tot ce trebuia să faci ca să obții viza era să scrii orice altceva decât „ziarist". Brusc s-au înscris 75 de persoane. Am avut un succes imediat. Aranjamentele legate de transportul din Hong Kong pentru concursul Miss Tibet au fost puse la punct de o agenție de turism extraordinară, iar până m-am întors eu în Lhasa se vânduseră deja 120 de bilete.

Barba lucrase din greu pentru organizarea serii, dar nu ceruse permisiunea de a merge mai departe. Jig Me insista că nu se poate continua până când nu va avea loc o întâlnire cu „părțile interesate". Toate acestea ne păreau de rău augur nouă, celor care știam să interpretăm semnalele de alarmă, dar Barba era încăpățânat. A țipat la Ședința de dimineață că „sigur e vorba de vreunul dintre conțopiștii ăia de fațadă. Lăsați-mă câteva minute cu el și apoi să-i dăm bătaie cu pregătirile!".

„Conțopistul de fațadă" s-a dovedit a fi o delegație de 20 de persoane. Erau reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Interne

(MAI), ai Ministerului Afacerilor Externe (MAE), ai Ministerului Turismului din Tibet (MTT), ai Ministerului Culturii din Tibet (MCT) și ai Televiziunii Tibetane (TTV). Barba a anunțat cu mândrie că eu fusesem în Hong Kong și că toate ziarele de presă și de televiziune importante fuseseră invitate să ia parte la marele eveniment. MAI i-a adus solemn aminte că ziariștii nu aveau ce căuta în Tibet. MAE a afirmat că primise o cerere din partea postului NBC pentru a filma evenimentul. Barba a jucat la cacealma:

— Deja sunt pe drum către Lhasa opt echipe de televiziune! Nu le mai puteți opri acum!

Heather a tradus. Jig Me era furios. El era responsabil de comportamentul expatriaților și acum i se știrbea mult din prestigiu în fața elitei puternice din Lhasa.

— Noi putem opri ce vrem, a spus reprezentantul MAI.

Ședința a devenit tensionată. Un omuleț într-un costum albastru ca al președintelui Mao s-a ridicat și a întrebat ce presupune un concurs de frumusețe. Heather i-a tradus răspunsul lui Barba. Omulețul a spus la rândul său că un astfel de concurs nu poate avea loc pentru că ar fi incorect. Mai bine s-ar organiza o întrunire cu bannere cu sloganuri despre Partid și niște dansuri. Reprezentantul MCT s-a ridicat și a ținut un discurs de 15 minute despre dans. Heather a tradus meticulos. Acum era rândul lui Barba să se enerveze.

— Credeți că presa mondială o să vină până aici ca să vadă o adunătură de comuniști dansând? a urlat el. M-am săturat! Anulez totul!

9
Cursa pentru demisie

Barba nu avea nici cea mai mică intenție să anuleze con cursul Miss Tibet. Făcea ce se pricepea el mai bine – juca la cacealma. A mai solicitat o întâlnire cu Jig Me și grupul de co muniști și de data aceasta a mizat pe o altă strategie.

— Nu vor fi prezenți oameni din presă, ci doar câteva casnice și câțiva profesori din Hong Kong.

Cu această nouă abordare mai prietenoasă, a câștigat sus ținerea domnului Hu de la Ministerul Culturii și astfel a de marat cu adevărat pregătirile. O mare nebunie a fost planificată cu un picnic la aproape 4 200 de metri, un grătar cu friptură de iac pe insula Jarmalingka, un bufet-surpriză pe acoperișul unei mânăstiri izolate și apoi marea finală – Gala Miss Tibet, cu muzică interpretată de o trupă filipineză, adusă special cu avionul pentru eveniment.

Cu două zile înainte de sosirea invitaților, domnul Hu a dorit să-l vadă pe domnul Barba. Voia să-i arate acestuia des fășurătorul spectacolului planificat de el. Jig Me a fost pe post de mediator.

— Nu, nu, Jig Me, a spus Barba, cred că traduci greșit. Poate vrei să spui că dorește să vadă ce am pregătit *eu*.

— Ba nu, *el* a realizat spectacolul pentru gală. Tu nu poți face altul.

Era un mare șoc. Se pregătiseră în paralel două spectacole diferite, nici unul neștiind de munca depusă de ceilalți. Tensiunea lui Barba a depășit limitele normale. Nu am mai văzut pe

nimeni capabil să se enerveze atât de tare. Totul la el exprima furie: grimasele, micile broboane de sudoare ce i-au apărut pe frunte, culoarea maronie a tenului, vocea bâlbâită și o paletă largă de înjurături inedite, însoțite de limbajul italian al semnelor. S-a ridicat de la masă și a zbierat:

— Adică vrei să-mi spui că amărâtul ăsta de *comunist* a pregătit un spectacol. Oare nu sunt eu, cel numit de revista *Playboy* un „Felini al industriei hoteliere", în stare să realizez un spectacol suficient de bun?!

Era o insultă uriașă adusă egoului nemăsurat al lui Barba. Dar domnul Hu și-a dat seama că și el era jignit destul de rău și i-a răspuns lui Barba cu injurii pe chinezește. Jig Me parcă îmbătrânise cu zece ani și Barba a ieșit valvârtej din sală.

Mai târziu s-a ajuns la un compromis. Barba se va uita peste programul domnului Hu mai pe seară, pentru a-l evalua. A râs tot timpul cât a citit desfășurătorul.

— Asta numiți voi spectacol? Chinezoaice care defilează pe muzică disco de acum 20 de ani!

Domnul Hu a crezut că lui Barba îi place spectacolul și i-a făcut o ofertă – putea să-l cumpere cu 15 000 de dolari. Atmosfera devenise electrizantă, iar Barba a sărit în picioare. A fost cât pe ce să-l atace pe domnul Hu, dar l-a oprit simpla soluție dată de Jig Me. Spectacolul domnului Hu se va desfășura într-o noapte, iar cel al lui Barba în alta. Reprezentația domnului Hu a fost cu grijă planificată într-o seară când nu era mai nimeni la hotel, iar cea a lui Barba a rămas ca la început, în ultima seară a excursiei pentru Miss Tibet.

Grupul de „casnice" și „profesori" a ajuns fără probleme în Lhasa, iar la sosirea lui hotelul a atins cifra magică de 20% de locuri ocupate. Era pentru prima dată în istoria Holiday Inn Lhasa când se atinsese această cifră mult iubită în decembrie. Lui Derek i s-a dat ordinul victorios de a porni căldura. Barba își atinsese țelul, deși era puțin dezamăgit că nu îl dăduseră încă afară.

În prima după-amiază, Conny și cu mine am dus grupul în Barkhor. Unele dintre „casnice" aveau camere de luat vederi suspect de mari, iar majoritatea „profesorilor" luau carnețele de notițe cu ei oriunde mergeau și căutau peste tot tibetani care vorbeau engleza și care să le povestească despre drepturile omului.

Începuserăm să atragem prea mult atenția pentru un grup de turiști normali, așa că i-am împins pe „profesori" prin mulțimea de fete khampa care întrebau „Tu cât vrei să dai?" și ne-am întors la autocar. Nu puteai ști în cine să ai încredere în Barkhor. Oricare dintre tibetanii sau chinezii aparent inofensivi putea fi informator. Indiferent cât de mult cocheta Barbu cu ideea de a fi concediat, mie îmi plăcea să lucrez în Lhasa și nu aveam nici cea mai mică intenție de a fi deportat pentru că mă ocupam de organizarea grupului său de jurnaliști clandestini.

Când ne-am întors la hotel, oaspeții s-au plâns de frig. Multă așteptata căldură nu avea nici un efect în holul masiv de marmură. Angajații aveau prostul obicei de a lăsa ușile deschise la ambele capete ale holului, transformând coridoarele în tuneluri de curent. Am încercat în fel și chip să le ținem închise, însă nu am reușit. Dar încălzirea funcționa în camere, iar, când am deschis ușa la camera 3 205, am fost lovit de un val de căldură, ca la saună, și de un miros ciudat. M-am uitat prin jur, dar nu am găsit nimic nelalocul lui, așa că am decis că mirosul vine de afară.

Excursia se desfășura de minune. Tot ce vedeau, tot ce mâncau, tot ce făceau, absolut totul fusese pus la punct pentru a-i purta pe oaspeți pe noi culmi de încântare în fiecare zi. Momentul crucial se apropia cu o viteză ametitoare, iar turiștii s-au întors la hotel în ultima după-amiază a excursiei, nerăbdători să vadă finalul apoteotic – însăși desemnarea unei Miss Tibet.

Cu trei ore înaintea concursului, omulețul în costum albastru ca al președintelui Mao, care venise și la prima ședință de

la hotel, a reapărut. A anunțat că trupa filipineză nu are voie să cânte rock'n-roll, că solistul nu trebuie să arate prea sexy și că trebuie anulat concursul de frumusețe. Nu putea avea loc nici un show Miss Tibet. Aveam voie să continuăm cu spectacolul, dar Ministerul Culturii va aduce candidatele selectate dinainte, iar numele concursului va fi de acum înainte „EVALUAREA PARADEI DE MODĂ". Lui Conny i s-a ordonat să dea jos toate afișele pe care scria „Miss Tibet" și să le înlocuiască cu unele pe care să apară noul nume.

În acea seară, când mă îmbrăcam în smoching pentru gală, mirosul a devenit de nesuportat. Nu era doar în camera mea, ci în toate camerele. Un iz se regăsea și pe coridor, iar mirosul era cu atât mai pregnant cu cât te apropiai de cafenea.

Apoi mi-a picat fisa. Am recunoscut mirosul. Era același cu cel care se răspândise în garajul meu din Jersey când pusesem o capcană de șoareci și apoi uitasem s-o verific timp de câteva săptămâni. Doar că acum mirosul nu venea de la un singur șoricel mort – era vorba de o populație întreagă de șobolani care fuseseră otrăviți în conductele de aer condiționat. Prinzătorii de șobolani din Chengdu plecaseră de mult și adunaseră numai leșurile care erau la vedere. Nimeni nu luase în considerare și conductele de aer condiționat, unde hoiturile se păstraseră într-o atmosferă uscată și răcoroasă. Acum însă corpurile erau învăluite de aer fierbinte, dezgheţându-se repede și intrând în descompunere. Putoarea din hotel era ucigătoare.

Căldura a fost oprită imediat. Ferestrele din Sala Everest au fost deschise larg, iar Derek alerga încolo și-ncoace prin hotel instruindu-și oamenii din Departamentul de inginerie să blocheze toate ventilatoarele. Un cot din conductele de aer condiționat de deasupra cafenelei a scos la iveală 13 șobolani. Nimeni nu știe câți se aflau în locuri inaccesibile, la cele cinci etaje ale hotelului.

Cum a scăzut temperatura, a început să cedeze și mirosul. Am luat pe mine mai multe tricouri, mi-am pus o pereche de

izmene sub smoching și m-am îndreptat spre Sala Everest, să văd dacă mai puteam să ajut cu ultimele pregătiri.

Sala Everest găzduia în mod obișnuit renumitul bufet de grup, dar în seara aceea Barba o transformase într-un platou de filmare ca la Hollywood. Ceruse ca pe terenul din fața sălii să fie ridicat un sat tibetan de corturi, astfel încât la ferestre să se vadă păscând iaci. Charlie, care era responsabil atât de terenurile ce înconjurau hotelul, cât și de menaj, tot împungea iacii ca să se îndepărteze de ghivecele cu flori, dar degeaba.

Pe pereții dinăuntru atârnaseră *thangka* uriașe – picturi budiste pe pergamente –, iar o scenă imensă fusese încropită de inginerii lui Derek (aceasta servea drept podium de defilare și spațiu pentru trupa filipineză). O boltă care se întindea peste toată scena fusese creată de Departamentul artistic al hotelului și împodobită cu mottoul favorit al lui Barba: „Și încă n-ați văzut totul".

Orice referire la „Miss Tibet" fusese ștearsă în ultima clipă și încă mai plutea în aer mirosul de vopsea. Nu s-a plâns nimeni, deoarece aducea o ameliorare mirosului de șobolani decongelați care încă se simțea pe holuri.

Juriul și VIP-urile s-au așezat la locurile lor de la masa cea mare. Pentru fiecare membru al juriului de zece străini cerut de Barba, autoritățile insistaseră să fie aduși doi localnici – astfel încât masa se întindea de la un capăt la celălalt al sălii. Noi, simplii muritori, stăteam la mesele rotunde.

Conny a urcat pe scenă în calitate de gazdă a serii. Arăta superb, într-o rochie de seară de catifea neagră, care în mod clar nu fusese croită după tiparele chinezești. Ochii ei mari, căprui, străluceau de încântare și zâmbea fermecător, în ciuda nebuniei din culise. Barba își pusese costumul de impresar și păndea orice mișcare din umbră, iar sub sacou purta o cămașă liliachie și o eșarfă de mătase albastră. Din spatele bannerului cu „Și încă n-ați văzut totul", striga directive și-i îndruma pe interpreți.

Conny a primit acordul să înceapă. Ea le-a urat bun venit VIP-urilor și a prezentat prima manifestare a serii – un dans tibetan al iacilor. Acest moment devine destul de plictisitor după ce l-ai văzut de mai multe ori, dar prima dată este întotdeauna impresionant. Pe bătăile repezi ale tobelor și pe muzica cimbalelor, intră în restaurant un văcar de iaci urmat de doi oameni costumați în iac. El pocnește din bici și sare dintr-o parte într-alta. Și iacii sar încontinuu pe ritmul tobelor în timp ce văcarul, cu aceleași mișcări, scoate două eșarfe albe de mătase, *khata*, și le pune pe jos, câte una în fața fiecărui iac. Ritmul tobelor se iuțește, iar văcarul saltă și mai repede și strigă la iaci. În timpul dansului, iacii încearcă să ridice eșarfele de mătase cu coarnele. După câteva încercări, văcarul e nevoit să strige și să pocnească și mai tare din bici până când, spre bucuria tuturor, iacii ridică eșarfele pe coarne. Aplauzele și chiotele nu mai contenesc, iar noi suntem ușurați că s-a terminat odată chinul pentru oamenii costumați în iac.

În timp ce văcarul își scotea animalele din sală, Barba a dat indicațiile pentru următoarea manifestare. A intrat trupa filipineză, iar chelneriţele au apărut de la bucătărie cu primul fel de mâncare, adus pe ritmul celor 36 de pași chinezești. Era o imagine uluitoare să vezi 30 de chelnerițe cum respectă întocmai o coregrafie de dans și în același timp aduc bolurile cu supă de legume.

Discotecile erau o mare afacere în Lhasa. Practic în fiecare zi se deschideau unele noi, iar hotelul găzduia unul dintre cele mai grozave cluburi de noapte din Lhasa. În fiecare seară, peste 600 de chinezi și tibetani se înghesuiau în discoteca din Holiday Inn Lhasa ca să audă cele mai recente piese cântate de Boney M și ABBA. În timpul Revoluției Culturale, dansul fusese interzis în China, fiind considerat ceva intrinsec burghez. După prăbușirea lui Mao, saloanele de dans s-au deschis în toată țara, iar populația, atât tinerii, cât și vârstnicii, a primit foarte bine această formă de divertisment nou permisă.

Cuplurile valsau toată noaptea pe muzică populară chineză, pe baladele de propagandă comunistă pe care le învățaseră cu toții când erau în Armata Roșie, și la fel valsau și pe muzică disco din Vest.

Discotecile au devenit locurile de întâlnire pentru fete și băieți. Valsul corp la corp cu partenerul în întunericul din discotecă, mai ales când inhibițiile sunt atenuate de alcool, a fost întotdeauna o cale bună de a începe o idilă. Dar, ca în orice club de noapte, atmosfera poate deveni tensionată când este încărcată de alcool, dragoste și dorință. Bărbații khampa nu aveau voie să intre în discoteca Holiday Inn Lhasa cu pumnale și nici soldații chinezi cu revolverele lor. În ciuda eforturilor depuse de Departamentul de securitate, încăierările erau la ordinea zilei. Odată am fost chemat de doctorul Grubby, care refuza să trateze un pacient la clinică. S-a dovedit a fi vorba de un soldat chinez rănit, care zăcea pe canapea, fluturându-și arma la oricine se apropia de el. Într-o altă seară, geamul de la ușă a fost găurit de un glonț, drept amintire din partea unui client nemulțumit. Bine că nu existau prea mulți ca acela.

Trecând peste toate pericolele ocazionale, dansul era un mod popular de a-ți petrece timpul în Lhasa. Nu se folosea doar pentru a se înfiripa prietenii. Fetele dansau cu fetele și băieții valsau cu băieții. Discotecile erau frecventate în special de soldați tineri chinezi, care adeseori dansau împreună, îmbrăcați în uniformă, braț la braț, pe melodiile lente.

După valsul chinez, cel mai apreciat dans era stilul disco sincron. Iar cel mai complicat era „36 de pași". Mai întâi începea o persoană, iar în curând întreg ringul era un tot care se mișca în perfectă coordonare. Îndoaie genunchii de trei ori, ridică piciorul stâng de două ori, înaintează trei pași, cu piciorul drept primul, lovește în față cu piciorul stâng, fă o piruetă, dă înapoi cu stângul, fă trei pași la dreapta... și tot așa până la cei 36 de pași.

Chelneriţele de la gala Miss Tibet se descurcau de minune. Nimeni nu părea să fie deranjat că supa se cam răcise şi că jumătate din ea ajunsese în farfurioară. Barba pregătise pentru seara aceea surpriză după surpriză. Un magician tibetan făcea castroane de tăieţei din hârtie, iar toţi angajaţii din Departamentul de menaj, îmbrăcaţi în uniformele lor maronii, în stil Mao, au urcat pe scenă şi au intonat cântece de propagandă comunistă. A avut loc şi un concurs Miss Străinătate în Tibet. Barba îşi alesese străina favorită, pe Mary-Anne Bishop, care venise în Tibet să studieze cocorii cu gât negru. O trăsură trasă de un cal şi-a făcut apariţia în sală, aducând cu sine un cântar uriaş. Sărăcuţa de Mary-Anne s-a văzut nevoită să se aşeze pe cântar pentru a-şi lua premiul – greutatea ei în brânză de iac. Când calul a fost dus spre ieşire, s-a oprit în faţa mesei juriului, şi-a ridicat coada şi a lăsat pe ringul de dans un cadou uriaş, aburind. Toată lumea s-a tăvălit pe jos de râs. Toată lumea în afară de Charlie, care a trebuit să-l adune.

În sfârşit, a sosit şi momentul concursului Miss Tibet. Fetele, toate selectate dinainte de Ministerul Culturii din Tibet, au defilat în costume din diverse regiuni ale ţării. Cine ştie ce scop mai aveau de fapt membrii juriului sau dacă voturile le erau luate în seamă.

„Casnicele" şi „profesorii" au alergat în faţa scenei cu „camerele de luat vederi personale" şi cu aparatele de fotografiat, iar, după un moment de confuzie, Conny a anunţat câştigătoarea, o Miss Droma, purtând un costum din Gyantse. Gesang, şeful pazei hotelului, a intrat în Sala Everest pe o motoretă cu ataş, iar Miss Droma s-a lăsat purtată pe muzica trupei filipineze. Nu mai conta că Miss[1] Droma era o mamă de 26 de ani şi că aştepta al doilea copil. Nimeni nu avea să ştie.

Gazele de eşapament de la motoretă au umplut încăperea şi câtorva oaspeţi li s-a făcut rău. Sala s-a golit. Seara fusese un mare succes, iar orgoliul lui Barba crescuse cât Everestul.

---

1. *Miss* – domnişoară (în engl.) (n.red.).

A doua zi de dimineață hotelul s-a golit, iar noi am rămas din nou singuri. Toate zilele ce urmează după o mare petrecere îți lasă un gust amar. Coridoarele care răsunaseră de râsetele invitaților în smoching erau acum pustii. Nu se mai auzea decât șuieratul vântului. Toată distracția se încheiase. Și nici unul dintre noi nu fusese dat afară. În hotel era iarăși frig. Charlie încerca în van să oprească formarea unui țurțure la closetul aflat vizavi de cafenea – la câteva minute după ruperea acestuia, apărea altul la loc.

Barba era extenuat și a plecat în concediul de iarnă. La fel și ceilalți expatriați. Eu am rămas singur cu „profesorii de engleză", Nancy și Bob, ceea ce mă cam deprima, și mai era Conny, pe care trebuia s-o instruiesc în ale Departamentului de vânzări. Această perspectivă din urmă era mult mai plăcută.

Am avut noroc că nu prea mai avusesem de-a face cu Nancy și Bob de când ajunseseră în Lhasa. Tashi venea de la lecțiile de engleză și-mi povestea mai multe decât aș fi dorit să știu despre ei. Aceștia tratau lecțiile mai mult ca pe niște cursuri de la școala de duminică pentru copii decât ca pe cursuri educaționale pentru adulți. Tashi m-a întrebat dacă e normal să obligi personalul să se joace precum copiii mici. Li se spusese să-și lege baloane de picioare și apoi să țopăie prin curte (sau pe „terenul de joacă", după cum îl considerau Nancy și Bob) încercând să spargă baloanele colegilor. Nancy chițăia de fericire la fiecare pocnet și le dăruia câștigătorilor prețioasele ei abțibilduri cu Domnul Zâmbărici.

Mi se părea destul de ciudat. Tibetanii aveau o religie minunată, care îi ajutase să treacă prin momente de restriște și lipsuri, și totuși Nancy și Bob se încăpățânau să-i convertească la tipul neobișnuit de creștinism pe care-l practicau ei.

Nici nu e de mirare că metodele lor nu aveau un impact prea mare asupra populației locale. Budismul tibetan rezistase extremelor Revoluției Culturale – și avea în mod sigur să treacă și peste abțibildurile cu Domnul Zâmbărici. Cu chinezii, care

erau prinși între principiile ateiste ale comunismului și spiritualismul covârșitor din Tibet, Nancy și Bob aveau șanse mai mari. Ei își concentrau atenția asupra unui băiat chinez care își dăduse demisia din slujba de recepționer pentru că era luat peste picior de hamali. Îl rebotezaseră „Iacob" și-și îndreptau toate eforturile asupra lui. Mulțumit că îi mai slăbiseră pe tibetani și că nu-i deranjau pe străini, am făcut abstracție de părerea mea despre misiunea cu care veniseră în Tibet și m-am purtat cât mai creștinește posibil, promițându-le să-i invit la cina de Crăciun de la hotel.

Mă hotărâsem să păstrez ceva deosebit pentru Crăciun. Cum bucătarul-șef era plecat, felurile de mâncare, care nu fuseseră prea îmbelșugate nici în cele mai bune zile, erau acum sub orice critică. Practic nu aveai ce cumpăra de la piață, magazinele erau goale, iar domnul Han, directorul de aprovizionare, nu avea de gând să plece la cumpărături decât la primăvară.

Varza și carnea din conservă au devenit singurele mâncăruri pe lângă carnea de iac. Carne din conservă prăjită, cubulețe cu varză, carne fâșii fiartă pe un pat de varză sau tăiată ingenios pentru a ascunde faptul că e carne la conservă cu varză. Mâncarea era din ce în ce mai deprimantă, iar dieta mea devenea din ce în ce mai nesănătoasă. Pentru a sărbători evenimentul, am înregistrat la mijlocul compoziției lui Vivaldi *Anotimpurile* refrenul cântecului *Conservă de carne* a celor de la Monty Python. Din când în când, „Conservă de carne, minunată conservă de carne" izbucnea din sistemul de amplificare, iar oaspeții speriați își ridicau capul din farfurie. Peste câteva secunde se întorceau la mâncarea lor din conservă în timp ce *Iarna (Allegro)* a lui Vivaldi răsuna din nou prin sistemul de sonorizare intern. Oare li se păruse? Tibetul avea un efect profund asupra multor turiști. Ei se întorceau în Vest cu întrebări despre spiritualitate și despre sensul vieții la care nu primiseră răspuns și cu dilema dacă într-adevăr auziseră sau nu cântecul despre conserva de carne în timp ce mâncau.

Stăteam la cafenea, hotărât să nu-mi iau specialitatea zilei, care însemna încă o combinație apetisantă de carne din conserv cu varză, și am cerut în schimb o farfurie mare de cartofi prăjiți După 20 de minute a sosit o farfurie mică, cu zece cartofi amărâți

— Nu, nu, am spus eu, am cerut o farfurie *mare* de cartofi.

Chelnerița a oftat vizibil, s-a întors la bucătărie și a revenit cu aceiași zece cartofi pe o farfurie mare. Până la urmă asta îi cerusem. Ei chiar cred că suntem proști.

Bucătăriile cafenelei erau încălzite de aragazurile pe care fierbea varza, dar aburul a dus la înfundarea solnițelor de sare. Am rugat-o pe Zhang Li să pună câteva boabe de orez în solniț pentru a absorbi umezeala din ele. Ea s-a uitat la mine siderată. I-am explicat din nou.

— Aveți dreptate, domnu' Alec, a spus ea când i s-a aprins beculețul.

Cea mai mare problemă cu angajații era că nu-și dădeau deloc interesul să gândească sau să vină cu idei noi. Degeaba le tot țineam discursuri grandioase cu „suntem împreună la Holiday Inn, lucrând ca o echipă pentru Holiday Inn", că ei se uitau în gol. Li se părea o idee ciudată să muncească din greu doar fiindcă erau angajați la Holiday Inn.

Conny și cu mine am încercat să schimbăm această mentalitate în Departamentul de vânzări. Le-am dat angajaților noștri o foaie de hârtie pe care să noteze în partea stângă ce făceau în acel moment și în partea dreaptă ce și-ar dori să facă. Ne-am gândit că poate secretarele și-ar dori să se implice mai mult în PR sau să lucreze mai mult cu agenții locali sau să plece în călătorii de serviciu în străinătate. Trecuse o săptămână, dar nici un angajat nu completase hârtia. L-am întrebat pe Tashi ce se petrece. I-am explicat că ne doream să dezvoltăm, să instruim și să motivăm personalul. Tashi a ridicat din umeri.

— Nu contează ce scriem, domnu' Alec. Noi trebuie să facem ce spuneți dumneavoastră.

Deci așa mergeau lucrurile. Bătrânul comunism. Nu e nevoie să gândești de unul singur, pentru că întotdeauna trebuie să faci ce ți se spune.

În cafenea, solnițele se înfundaseră de tot. Nu mai ieșea nici un pic de sare. Am deschis o solniță. Zhang Li pusese înăuntru orez *fiert*. E adevărat că nu-i spusesem că vreau boabe uscate de orez. Așa că de unde era să știe?

Crăciunul se apropia, iar un număr constant de oaspeți veneau la hotel. Aceștia erau expatriații de la companiile din China care înghițiseră gogoașa trimisă prin poștă (plicurile cu timbrele puse invers). Le plăcea în Lhasa, dar se plângeau cu vehemență de frig. Nu erau speranțe ca centrala să fie pornită din nou, iar temperatura din hotel scăzuse sub 0 grade. În cea mai friguroasă zi, termometrul din birou arăta minus 11 grade Celsius. Am deschis ușa de dimineață și am descoperit că o conductă de apă se spărsese în tavan, deasupra canapelei și a fișetelor. Mănunchiuri de țurțuri atârnau de tavan în cascade de stalactite. Fișetele erau blocuri de gheață, iar dosarele lăsate peste noapte trebuiau crăpate pentru a fi deschise.

Eu purtam izmene, tricouri peste tricouri, cel mai gros costum și peste toate o geacă cu puf. Umblam pretutindeni ca omul din reclama de la Michelin și de-abia reușeam să nu clănțăn din dinți. Charlie ne împrumutase un mic radiator electric care nu încălzea deloc biroul, dar ne ținea tălpile calde. Când m-am întors de la Hong Kong după ce promovasem concursul Miss Tibet, adusesem două laptopuri care trebuiau și ele încălzite la radiatoare ca să pornească. Dacă lăsam ceștile nespălate, cafeaua înghețа bocnă. Era foarte frig. Acum înțelegeam de ce toți expatriații găsiseră un motiv ca să-și ia neapărat concediu pe perioada Crăciunului.

Ziua de Crăciun părea deosebită în Lhasa, deși viața în afara hotelului își urma cursul obișnuit. Cirezile de iaci erau mânate

de-a lungul străzilor spre piață, iar Barkhorul, mai agitat ca niciodată, era înțesat de pelerini. La hotel, continuam să mă ocup de pregătirile pentru Crăciun. I-am cerut lui Tu Dian să decoreze cafeneaua și apoi am stabilit meniul pentru cei câțiva oaspeți care aleseseră să-și petreacă sărbătorile la Holiday Inn Lhasa.

I-am chemat și pe agenții de turism locali la masă și, însoțiți de Tashi, i-am vizitat la birouri pentru a le înmâna personal invitațiile. A fost o greșeală. Nu mai fusesem în birourile lor până atunci și mai bine nu m-aș fi dus. Am mers mai întâi la Serviciul de Călătorii pentru Tineret din China (SCTC). Fostul director fusese făcut de ocară și îndepărtat pentru că îi permisese unui ziarist să pătrundă în Tibet. Noul director, un domn Zhang, venise din Beijing, iar eu m-am întrebat cu ce greșise pentru a fi trimis aici. Și, mai la obiect, unde îl trimiseseră pe fostul director? Ce loc credeau chinezii că este mai îngrozitor decât Tibetul? Domnul Zhang nu cunoștea răspunsul și a schimbat repede subiectul. Mi-a spus că, de fiecare dată când pleacă în străinătate, i se prezintă birourile agenților, așa că va face și el la fel cu mine.

Birourile domnului Zhang se aflau la etajul doi al unei case mari, tibetane, cu multe coridoare, despre care el spunea că aparținuse unei familii nobile. Aceasta nu ar fi recunoscut mai nimic din fosta casă, poate numai frumoasele detalii arhitecturale din exterior. Blocuri solide și dreptunghiulare de granit erau fixate cu traverse mai mici, tot din granit, acoperite de varul omniprezent. Scările de beton, cu siguranță adăugate după 1959, duceau în exterior și era greu să-ți dai seama ce era nou și kitsch și ce era vechi, dar în paragină. Domnul Zhang mi-a arătat cu mândrie diferitele birouri: cele ale ghizilor, unde erau scrise cu creta pe o tablă numerele grupurilor de turiști, cel financiar, cu grămezi de acte care acopereau mesele și podeaua, și apoi mi l-a arătat pe al său, împodobit cu cuverturi dantelate din nailon pentru divane și cu borcane de ceai.

De acolo lucrurile s-au înrăutățit: de la cățăratul peste echipamentul de alpinism de la biroul ATA din hotelul Himalaya, biroul prăfuit al agenției Călătorii în Lhasa din hotelul Sunlight până la biroul jegos al filialei Xigaze a Agenției de Voiaj Internațional din China (AVIC) din hotelul Tibet. Nu credeam că poate fi mai rău de atât când, după câteva uși, am ajuns la biroul AVIC al filialei Shannan.

Am bătut la ușă. Nu ne-a răspuns nimeni, dar dinăuntru se auzeau zgomote, așa că Tashi a deschis ușa. Era ora 12 după-amiaza. În birou erau două paturi. Unul nu era făcut. Pe celălalt stătea un „angajat", care se întindea și căsca zgomotos. Nici cel din picioare nu era într-o stare mai bună. Părul îi era ciufulit ca după somn, iar un crac al costumului șifonat, din poliester, era ridicat. A râgâit zgomotos în direcția noastră și am fost loviți de duhoarea usturoiului de ieri.

Întreg biroul era o cloacă. Pe jos, în mijlocul camerei, se aflau grămezi de haine murdare. În colțuri era gunoi. Pe covor, o coajă de banană în putrefacție își răspândea tentaculele de mucegai. A trebuit să așteptăm ca unul din ei să caute niște acte importante, care puteau fi într-una dintre grămezi sau într-un sertar sau poate într-un buzunar. Am luat de pe jos o broșură făcută de aceștia. Descriau în engleză serviciile lor: „Este scump, dar merită, în timp ce e ieftin, dar avantajos". Am stat să analizez puțin exprimarea. Nu. Chiar nu avea nici un înțeles.

Cât am așteptat, Tashi m-a întrebat câteva cuvinte în engleză. Am arătat spre diverse obiecte din cameră și i-am spus: video, fotocopiator, fotocopii și la urmă – în pană de inspirație în duhoarea din spațiul închis – i-am explicat cuvântul „dezgustător" și am plecat.

Deși la prima vedere unii oaspeți aveau o părere contrară, Holiday Inn Lhasa era raiul pe pământ în comparație cu celelalte hoteluri din Tibet. Din nou în siguranță la Holiday Inn, Tu Dian m-a chemat la restaurant foarte mândru de el, ca

să-mi arate decorațiunile pregătite pentru Crăciun. Scosese din curtea hotelului un conifer pipernicit, pe jumătate uscat, și îl ornase cu vată și cu ce mai rămăsese din globurile de anul trecut.

Dintr-un motiv necunoscut, decorațiunile de Crăciun erau foarte apreciate de personal și în fiecare an multe dintre ele dispăreau. Uneori furau și zăpada artificială. Bradul era așezat la ușă, unde paznicii puteau să-l supravegheze, iar în mijlocul sălii, pe o masă întinsă, cu cea mai frumoasă față de masă roșie a lui Charlie, era piesa de rezistență a lui Tu Dian – o cușcă în care se aflau patru iepuri albi, mari.

Tu Dian era așa de încântat, încât nu am putut să-i spun că iepurii sunt asociați cu Paștele și că nu erau un detaliu necesar în sala de mese pe perioada Crăciunului.

— Te-ai descurcat foarte bine, Tu Dian, i-am spus. *Yagadoo*.

Dacă vă vine să credeți, *yagadoo* înseamnă „bine" în tibetană. Îmi stătea mereu pe limbă să spun „yagadagadoo", dar, din moment ce familia Flintstone nu ajunsese în Tibet, gluma n-ar fi avut nici un haz. Tu Dian era fericit. Eram 15 persoane la masa de Crăciun. Un grup select de agenți de turism locali, o gașcă de nemți din Beijing, care purtau pălării roșii cu ciucuri albi, doi ingineri belgieni care veniseră să instaleze o centrală telefonică interioară la compania de telefonie din Lhasa, Conny, mult temuții Nancy și Bob și cu mine. Stăteam în jurul mesei, la o temperatură sub 0 grade, pe fundalul colindelor care răsunau din stația de amplificare, holbându-ne la iepurii albi.

Un hamster de Himalaya a zbughit-o pe ușa cafenelei. Din fericire, mâncarea a venit înainte ca vreunul dintre oaspeți să-l vadă, și apoi toată lumea și-a băgat nasul în farfurie. Mâncarea a fost excelentă. La aperitiv, o supă tibetană de fasole. La felul doi au urmat mezeluri importate și apoi pui Chengdu fript, fără nici o bucată de varză, iac sau carne din conservă. Desertul a fost o cremă de zahăr ars comestibilă. Conny chiar i-a învățat pe bucătari să facă un vin fiert delicios și am sărbătorit folosind

cu ingredient principal vinul chinezesc Dynasty, având caracteristica rară de a fi îmbuteliat într-o sticlă cu dop de plută. Majoritatea vinurilor chinezești sunt licori chimice dubioase, ținute în sticle cu capac, iar dacă le lași peste noapte într-un pahar vinul se separă în două părți, una limpede și o substanță movulie, funestă.

Chiar înainte de desert, iepurii au devenit jucăuși. Cușca scârțâia în timp ce iepurii se puseseră pe făcut iepurași. Nu tuturor invitaților li s-a părut amuzant, așa că i-am cerut lui Tu Dian, fără tragere de inimă, să ducă animalele în altă parte.

Tibetanii iubeau Crăciunul deoarece reprezenta începutul sezonului de petreceri de Anul Nou. Petrecerile se prelungeau și după Anul Nou occidental, până în ianuarie sau februarie, de Anul Nou chinezesc și tot așa până la cel mai important dintre toate – Anul Nou tibetan, care putea să aibă loc și în martie.

Între Crăciun și Anul Nou era câte o petrecere în fiecare seară. Petrecerea de iarnă de la Ministerul Afacerilor Externe, cina dată de SCTC, cu produse destul de suspecte din frigiderul restaurantului de sub palatul Potala, și, cea mai insuportabilă, petrecerea „Muncitorilor progresiști". Aceasta era chintesența comunismului: diverși muncitori implicați în turism au primit diplome de „Muncitori progresiști" în fața unui public care aplauda plictisit. Am stat în paltoane în piscina interioară din hotelul Tibet, care fusese transformată într-un club de noapte, în timp ce premianții defilau pe ringul de dans. Printre ei era și un inginer de la noi de la hotel, deși nu putea să mă lămurească nimeni ce „muncă progresistă" făcuse.

Țineau bannerele în aer cât timp noi le asculam discursurile inevitabile. Toți aprobau și aplaudau când credeau de cuviință. Am fost serviți cu bere caldă, carne rece necomestibilă și boluri cu semințe de floarea-soarelui. Bucăți oribile de iac erau garnisite cu felii din organe de animale neidentificabile, puse pe farfurii ciobite. Eu nu m-am atins de nimic și am încercat să mă perfecționez în arta de a mânca semințe de floarea-soarelui.

Bănuiesc că este o activitate preluată de la chinezi, însă tibetanii au acceptat-o în număr mare. Trebuie să iei un pumn de semințe, să le arunci pe rând în gură, apoi să le spargi între dinți fără să te folosești de mâini, să scuipi cojile pe jos în timp ce înghiți miezul și să vorbești în același timp. Dacă te pricepi la asta, ai putea să atingi viteza de descărcare a unei puști AK-47 în Barkhor, iar podeaua din jurul scaunului tău va fi acoperită de un strat crocant de coji de semințe. Nu am fost niciodată destul de bun, dar măcar mă distram cât durau discursurile.

Ajunul Anului Nou era o scuză pentru a organiza o altă petrecere. Ministerul Turismului din Tibet a avut ideea genială de a da un nume petrecerii: „Anul vizitării Tibetului". Fusese o idee bună, păcat însă că nu anunțaseră pe nimeni din timp. Nimeni nu știa că anul următor va fi „Anul vizitării Tibetului", dar aceste amănunte nu erau importante pentru ei. La fel s-a întâmplat și când CAAC a lansat zborurile dintre Lhasa și Kathmandu. Țineau informația doar pentru ei până când a aterizat primul avion și au fost surprinși că nu e nimeni la bord.

Comuniștii nu știau cu ce se mănâncă promovările și conceptele de bază ale marketingului. Acest lucru m-a surprins întotdeauna, căci te gândești că, din moment ce erau atât de buni să spele creierul a miliarde de oameni încât aceștia să creadă că Mao e minunat și că *Micuța Carte Roșie* e esențială vieții, or știi și ei câte ceva despre strategiile de vânzare, promovare și PR. Acest fapt ar putea explica de ce foloseau mereu termenul de „propagandă" atunci când se refereau la activități de marketing.

„Mai faci niște *propagandă*?" mă întreba Tashi când încălzeam calculatorul pentru a introduce ultima ediție a știrilor despre turism din Tibet.

Nu am putut evita *gambay*-urile cu Mao Tai de la petrecerea „Anului vizitării Tibetului" și am fost de-a dreptul încântat când totul s-a terminat brusc și toți au plecat acasă. Am încercat să joc Scrabble cu Conny în seara aceea, dar era un mod

destul de plictisitor de a-ți petrece ajunul Anului Nou, așa că ne-am dat bătuți și am ascultat urările de la mulți ani pentru ascultătorii din Asia ale postului BBC.

De Anul Nou occidental, Jig Me le-a dat liber expatriaților. Am dormit până târziu și de-abia am ajuns la masă înainte să se închidă cafeneaua, la ora 10. Tava cu așa-zisa costiță arăta mai rău ca niciodată. Am căutat prin grăsime cu lingura din oțel inoxidabil, dar nu am găsit decât cubulețe de slănină de porc cu păr. Pe o altă tavă erau și fâșii ondulate de carne din conservă, dar arătau la fel de prost. Chiflele erau în mod cert periculoase. Ar fi fost mai potrivite în construcții decât ca produs alimentar. Nu voiam să-mi periclitez dinții cu ele, căci nu-mi doream sub nici o formă să-i fac o vizită dentistului din Barkhor. L-am găsit pe Tu Dian și i-am spus că așa ceva nu se poate. Mă specializasem în astfel de discursuri. Și-a plecat capul, s-a încruntat și a încuviințat:

— Scuze, domnu' Alec. Mâine bine.

M-am uitat la farfuria cu omletă. Cel puțin își mai păstrase culoarea galbenă, dar se cam întărise. Am cioplit un colț și m-am întors la masa mea, unde Zhang Li îmi turnase o cană de cafea Shanghai, care să te țină în priză cinci ore.

Pentru a crea impresia că era încălzită cafeneaua, pe fiecare masă era un vas mic cu alcool flambant – utilizat pentru a ține vasele calde când se servea masa. Nu generau căldură suficientă, dar era amuzant să le ridici și să învârtești alcoolul pe margini ca să producă o flacără ce ajungea la tavan. În curând mi-a pierit interesul pentru acest joc și mi-am petrecut după-amiaza cu Conny, escaladând unul dintre delușoarele de lângă munții ascuțiți din vestul văii Lhasa. Era o zi minunată, dar când am ajuns la hotel mă simțeam deja destul de rău.

Omleta se răzbuna pe mine. Abia am reușit să urc în cameră când am explodat. A început să-mi iasă lichid din găuri pe care

nici nu știam că le am. Am suferit de multe ori de toxiinfecție alimentară, pentru că experimentam tot felul de mâncăruri necunoscute în călătoriile mele cu rucsacul în spinare, dar nu mai fusesem dat peste cap în halul ăsta. Spre rușinea mea, le-am spus tuturor că trebuie să fi fost ceva ce mâncasem în Barkhor – doar Tu Dian și cu mine știam cauza reală. Tu Dian se simțea vinovat și îmi făcea supe pe care le trimitea prin Conny, dar nu reușeam să rețin nimic. Jig Me voia să mă trimită la Spitalul Popular Numărul 1, dar i-am spus că doar mort m-aș mai duce acolo. Conny l-a chemat pe doctorul Grubby, dar și el era bolnav. Zborurile către Kathmandu fuseseră anulate pe timpul iernii, iar cele spre Chengdu nu decolaseră în ultimele două zile. „Se poate muri de toxiinfecție alimentară?" mă tot întrebam. Oare voi avea parte de o înmormântare sub cerul liber?

Am stat la pat patru zile. Într-un final, am fost readus la viață cu plicurile pentru rehidratare pe care le adusese Sue, noua directoare de la Salvați Copiii, din misiunea ei anterioară în Africa. Conny le-a amestecat și mi-a spus că sunt „delicioase ca limonada".

Ambele afirmații erau false.

Lucrurile s-au agravat când am contractat și o gripă puternică. O asistentă de la Spitalul Popular Numărul 1 a venit pentru a-mi face injecții cu cantități impresionante de penicilină. Parcă erau niște seringi scoase din filmele de groază. Obiecte uriașe cu ace lungi pe care le umplea în fața mea. Și apoi, cu un zâmbet sadic, îmi făcea semn să mă întorc și-mi înfigea acul în șezut. Încet, foarte încet, golea seringa în mine. De două ori pe zi. În ambele fese. Nu existau pastile – ar fi fost prea simplu; dacă te făcea bine, trebuia să te doară. Între injecții mă îngrijea Conny, iar eu am văzut că belgienii frumoși aveau ceva mai mult decât ciocolată bună.

Eram încă palid când s-a întors Barba. A râs când i-am spus ce am pățit.

— Vezi, Alec, eu sunt vegetarian. Nici măcar nu mănânc ciupă sau ciuperci, pentru că îmi afectează meditația. Așa ceva nu mi s-ar fi întâmplat niciodată.

Barba revenise împreună cu un nou angajat – partenerul său sicilian –, Giuseppe Bonetti. Nici nu putea exista un personaj mai apropiat de stereotipul italian. Un tip care semăna cu Danny Devito, cu un singur obiectiv în viață – sexul. Bonetti vedea nirvana nu ca pe o scăpare dintr-un ciclu nesfârșit de renașteri, ci ca pe o orgie continuă.

Era colegul perfect pentru Barba. În fiecare dimineață povesteau în detaliu despre cuceririle lor din seara precedentă (cliente sau angajate). Se dusese pe apa sâmbetei avertizarea codată pe care o primisem în Hong Kong în legătură cu probatul cămășii. Învățăturile trase din episodul cu liftul din hotelul Palace fuseseră date uitării. Bonetti se instalase oficial în Lhasa ca director de aprovizionare și se războia curajos cu Tu Dian, adjunctul local, și cu domnul Han, directorul de achiziții, pentru a îmbunătăți calitatea mâncării.

Bucătarul-șef s-a întors în Lhasa și a găsit o metodă de a îmbunătăți deserturile de la bufet. Prăjiturile nu aveau niciodată miezul fraged, ci erau tari ca piatra. Oaspeții despicau bucăți din budinca de zahăr ars închipuindu-și că sparg caramelul de pe o *crème brulée*. Dar nu era zahăr, ci gheață. Bucătarul a descoperit că, dacă ținea prăjiturile în frigider în loc să le lase afară peste noapte, problema se rezolva.

Deși mâncarea începuse să fie mai gustoasă, lupta tradițională dintre bucătari și directorii de aprovizionare a fost reluată în curând.

— Cum puteți avea un bucătar *neamț*?! a zbierat Bonetti.

— Cum să lucrrrez în liniște în bucătărrrie când îl găsesc pe Bonetti aici, gătindu-și pastele pe arrragazurile mele?! țipa *chef*.

Moralul era la pământ. A fost o zi când nu am avut nici un client la hotel. Nici măcar unul. Zero. Patru sute șaizeci și opt

de camere, optsprezece apartamente, două vile prezidențiale și nici măcar un oaspete. Gol.

Vântul sufla pe coridoare, iar un măturător singuratic de la menaj lustruia marmura din hol. Unul dintre expatriați adusese de la Hong Kong o casetă video cu filmul *Strălucirea*. În acea noapte ne-am strâns cu toții în jurul televizorului din camera 3 205 și am urmărit povestea de groază a familiei unui nebun, care ciopârțea oameni cu toporul, care semăna uluitor cu Barba și care trăia într-un hotel gol. Acțiunea se desfășura în mijlocul iernii, ei erau rupți de lume și aveau loc tot felul de acte abominabile. Zgomotul ăla era numai scârțâitul balamalelor de la ușile de evacuare, sau trecuse o tricicletă pe hol?

— Am stins luminile din cafenea, a spus *chef*. Darrr acum sunt din nou aprrrinse.

Încă mă mai cutremur când îmi aduc aminte de noaptea aceea.

Barba începuse și el să ne sperie. Toanele sale nu mai puteau fi prezise, iar furiile lui erau mai groaznice decât înainte. Nevastă-sa refuzase să vină cu el în Lhasa și-și vărsa năduful pe cine apuca. Nu mai mânca la masa conducerii din cafenea, ci își așezase propria masă în lumina soarelui, în curte. El a cerut una dintre cele mai bune fețe de masă ale lui Charlie pentru masa lui, în timp ce celelalte mese erau dezgolite. Bonetti devenise bucătarul său personal și, indiferent de ce trebuiau să suporte în fiecare zi oaspeții și ceilalți străini, Barba avea asigurată o mâncare italienească proaspăt gătită. El și Bonetti și-au adus rezerva proprie de ulei extravirgin de măsline, mozzarella și parmezan. Dacă un oaspete cerea să mănânce ce avea directorul, primea un răspuns scurt, format de obicei din două cuvinte. Oricine făcea greșeala de a se așeza la masă cu Barba era fugărit, iar chelnerița Zhang Li a primit sarcina de a ține oaspeții la distanță. Era jenant să o vezi pe Zhang Li explicându-i unui

turist care plătea 200 sau 300 de dolari pe zi pentru privilegiul de a se afla în Tibet de ce nu putea sta la acea masă.

— Tu nu stai aici. Aici domnul Barba. Domnul Barba director.

Nimeni nu putea sta la masa lui Barba dacă nu era invitat. Cele două excepții erau Bonetti, care îi aducea mâncare și divertisment, și eu, care îl țineam la curent cu ce se petrece în hotel. Barba mă luase sub aripa lui protectoare și în fiecare dimineață, la micul dejun, îmi preda ideologia sa. Deși astfel am descoperit mai multe despre geniul său în marketing, eram obligat să stau acolo și să-i ascult crezurile obscure.

Într-o dimineață, la micul dejun, Barba se afla într-o stare de spirit melancolică.

— Alec, pentru a stăpâni pe cineva, a început el în timp ce-și înmuia gogoașa proaspătă în bolul cu iaurt de iac și miere și mă privea drept în ochi, trebuie să-i găsești slăbiciunile. Apoi îl manipulezi.

Imediat după ce îmi împărtășise acest secret al succesului, am văzut totul într-o altă lumină. Așa se comporta el cu noi toți. Nu mai era important tratatul lui Maslow *Ierarhia nevoilor* sau modernul *Management prin obiective*. Acesta era „Managementul prin manipulare" al lui Barba. Acum am înțeles de ce în spatele pozei de pe noptieră cu soția sa era o poză cu Adolf Hitler. Văzusem și auzisem destule.

Bucătarul-șef ajunsese și el la capătul răbdării. Suportase destule insulte la adresa gastronomiei nemțești și s-a dus la Barba pentru a-și înainta demisia. Eu l-am urmat în aceeași zi. Era o scrisoare bine gândită și formulată. Traiul alături de Barba devenise insuportabil.

Barba s-a suit pe biroul său și a țipat.

— Cum îndrăzniți să vă dați demisia?! se uita la mine și la bucătarul-șef. *Nimeni* nu are voie să-și dea demisia înaintea

mea! *Eu* sunt șeful aici. Dacă își dă cineva demisia ăla sunt eu HEATHER! Vino aici și trimite telexul ăsta la Hong Kong!

Barba își trecea mâinile prin păr și îi dicta mesajul lui Heather cocoțat pe birou.

— Repede, Heather, repede! Scrie!

Heather tremura. Îl mai văzuse ea nervos, dar niciodată în halul acesta. Și niciodată urcat pe birou.

— Către vicepreședintele Holiday Inn Asia–Pacific etc. etc. Îmi puteți folosi contractul pe post de hârtie igienică. Părăsesc această companie lipsită de viitor. Al dumneavoastră, E. Barba

10
Arest la domiciliu

Barba chicotea de unul singur în timp ce eram hurducăiți pe bancheta din spate a Land Cruiserului lui Dorje, lăsând Lhasa în urmă. Stârnise panică la biroul central și considera că acesta era unul dintre momentele sale importante de la Holiday Inn Lhasa.

— Deci, Alec, acum suntem din nou prieteni, nu?

M-a ciupit de ureche și a izbucnit în râs. Orice tratament medicamentos urma se pare că avea efect. Dorje a mărit viteza când am trecut pe podul Lhasa, dar nu în direcția aeroportului, ci spre est, către mânăstirea Drak Yerpa. Barba renunțase să plece pentru că de fapt dorea să fie dat afară, nu să-și dea el demisia. Cum Barba și-a revenit în fire, atât cât să-l putem tolera, bucătarul-șef și cu mine ne-am retras și noi demisiile.

— Știam eu că nu voiai cu adevărat să demisionezi, mi-a spus. Doar că ai învățat prea multe trucuri de la marele Barba.

— Încă mai am scrisoarea în calculator, domnule Barba! i-am strigat ca să acopăr uruitul motorului. Pot foarte bine să scriu o altă dată sus și să o scot din nou la imprimantă.

A zâmbit.

Dorje a derapat pe o porțiune cu gheață când am depășit un grup de pelerini și i-am strigat să încetinească. Pelerinii erau înghesuiți în spatele unei rulote trase de un tractor mic. Cu o treaptă mai sus față de ricșe, aceste vehicule erau mijlocul principal de transport public din Tibet. Trecuserăm pe lângă multe astfel de rulote, care se îndreptau spre mânăstirea Ganden,

aflată la câțiva kilometri mai la deal. Mai demult călugării de la Ganden jucaseră un rol important în guvernarea Tibetului, împreună cu alte două mari mânăstiri din Lhasa – Sera și Drepung. Numai la Ganden trăiau înainte de Revoluția Culturală 5 000 de călugări; apoi fiecare clădire a fost sistematic distrusă de fanatismul Gărzilor Roșii. Ruinele se văd ca o cicatrice uriașă pe versantul muntelui și ne amintesc constant atât de marea putere exercitată de aici pe vremuri, cât și de brutalitatea ce i-a pus capăt. Astăzi, mânăstirea Ganden este reconstruită încet, cu grijă.

Dorje nici nu ne-a luat în seamă și a trecut în viteză pe lângă pelerini, prin peisajul dezolant de iarnă de pe drumul spre Ganden. Râul Kyi Chu de lângă noi secase și era numai o dâră de apă, iar albia se transformase într-o mare întindere de dune de nisip și maluri de pietriș. Corolele cu semințe ale curpenilor tibetani uscați atârnau de zidurile de piatră zvântate dintre câmpurile sterpe. Nu se vedeau alte culori în afară de maroul deprimant al dealurilor și de albastrul strălucitor al cerului înalt.

Am ieșit de pe drumul spre Ganden la un pod chinez suspendat și am luat-o înapoi către partea nordică a râului Kyi Chu. Dorje nu părea preocupat de faptul că asfaltul se terminase și a reușit să-și mențină viteza pe drumul de pământ, ridicând în urma noastră un nor de praf.

După ce am trecut pe lângă câteva case tibetane, am dat de un grup de fetițe cu manuale în brațe. Ne-au făcut cu mâna, iar Barba a făcut o faptă bună pe ziua aceea spunându-i lui Dorje să oprească, să le ducem cu mașina – mai mult ca sigur la școala din satul următor. Le-am îngrămădit pe toate în spatele mașinii – șapte micuțe zâmbitoare, timide și mirosind a unt de iac.

Întâlnirea cu copiii din sătucuri era una dintre plăcerile plimbării în afara orașului. Oriunde ai fi oprit, apăreau ca din neant tot felul de copii care se apropiau de jeep. Toți au dinții albi ca laptele și obrăjorii rozalii, care se luminează când îți

surâd. Ochii lor licăresc din spatele unei clăi de păr încâlcit, iar pielea lor nu a mai văzut apa și săpunul de ceva timp. Pentru unii dintre ei festivalul anual de îmbăiere din septembrie este singura ocazie când se spală pe tot corpul. Dar cine îi poate învinovăți într-un astfel de climat? Dosul palmelor și încheieturile mâinilor sunt ca pielea neagră, incrustate cu strat după strat de mizerie. Hainele lor sunt un amestec de *chuba*, treninguri de nailon și tricouri din poliester cumpărate de la comercianții chinezi. Oricare ar fi fost culoarea inițială, hainele capătă o nuanță maronie, impregnate cu praful ridicat de furtunile de nisip care mătură podișul în fiecare primăvară. Unii copii rămân în același rând de haine tot anul. În climatul uscat și la altitudine mare nu e nevoie de aceeași igienă la care ne supunem noi, în Occident. Am devenit victimele propriilor noastre campanii publicitare. Cămașa noastră chiar trebuie să fie imaculat de albă? Detergentul chiar trebuie să scoată toate petele, și la temperaturi joase? Aceste întrebări poate că sunt esențiale pentru societatea noastră occidentală, dar pentru tibetani sunt ridicole.

Prin limbajul semnelor și prin exemple, le-am rugat pe noile noastre prietene să ne cânte ceva. Nu a fost nevoie să le încurajăm și, cum au înțeles ce voiam, n-am mai putut să le oprim. Șapte voci subțirele cântau cât puteau de tare cele zece cântece tibetane de top de la ele din sat. A fost un drum minunat; Dorje ne legăna prin relieful golaș, iar trupa din spatele mașinii chițăia melodii din palmaresul tibetan. De fiecare dată când ne uitam la ele, își plecau imediat capul sau se ascundeau în spatele scaunului, dar nu încetau să cânte.

Ne întrebam unde poate fi școala lor când am ajuns la cotitura spre valea Yerpa, care duce la nord de Kyi Chu. Nu dăduseră nici un semn că ar vrea să se dea jos din mașină. Drumul trecea peste albia uscată a unui râu, cu porțiuni de gheață acolo unde rămăseseră ochiuri de apă din vară. Ne-am oprit să mai luăm și un călugăr tânăr care se îndrepta cu rezerve de

tsampa (orz măcinat, prăjit) la Drak Yerpa. Ne tot zâmbea și, pe fundalul corului de cântece tibetane, ne-am tot spus *tashi delai* unii altora vreo cinci minute. Dorje a comutat pe tracțiune integrală și am urcat printr-o serie de câmpuri de orz terasate, pe lângă sătucuri și de-a lungul unei albii de râu înghețate până am ajuns la ultima așezare, chiar la picioarele muntelui Yerpa. Fusese ideea lui Barba să venim în vizită la îndepărtata localitate Yerpa, ca semn al împăcării noastre și pentru a sărbători retragerea demisiilor.

Pentru un tibetan, Yerpa aduce multe puncte în liga budistă. Mai multe figuri marcante din istoria Tibetului au stat aici – Atisha, Songtsen Gampo și Guru Rinpoche. Peșterile din Yerpa sunt văzute ca unele dintre cele mai importante centre de putere și meditație din Tibet. Barba deja vibra datorită „energiilor pozitive" din satul de la poalele dealului. Oare cum avea să se simtă când ajungeam la peșteri?

Până sus era un drum abrupt de 40 de minute, iar asta a părut să-l liniștească din nou. A făcut o pauză în timp ce urcam.

— Alec. De ce ai venit în Tibet?

— Pentru asta, domnule Barba. Pentru aventură.

— Aventură! Auzi la el! Asta numești tu aventură?

Iar își intrase în rolul de mentor și mi-am dat seama că e pe punctul de a-mi ține o predică importantă.

— Un aventurier adevărat, Alec, este acela care trece prin cele patru discipline ale vieții: mintea, trupul, sufletul și sexul.

Am mai făcut câțiva pași înainte să ne oprim ca să ne tragem sufletul.

— Alec, ai luat vreodată droguri?

— Nu, domnule Barba.

— Atunci nu ai călătorit niciodată cu mintea. Corpul? Mă rog, fizic ești prezent, presupun că ai trece de această etapă. Sufletul? Ce știi tu despre budismul tantric? Despre secretele vieții mahayene? În timp ce tu îți pierzi vremea în Barkhor și

pe dealuri ca să admiri natura, eu am trecut prin al doilea prag de învățături către iluminare.

— Domnule Barba, budismul înseamnă compasiune și înțelepciune, nu? Deci, dacă sunteți budist, cum se face că aveți o poză cu Hitler pe noptieră și de ce l-ați amenințat pe *chef* că îi rupeți mâinile și picioarele când a vrut să-și dea demisia?

Barba a răbufnit:

— Eu *studiez* budismul!

Cumva acest lucru ar fi trebuit să explice totul. În următoarele zece minute am parcurs drumul în liniște, oprindu-ne numai ca să ne odihnim un pic. Călugărul cu povara grea de *tsampa* ajunsese deja la peșteri, iar școlărițele erau și ele lângă primele ruine. Chiar înainte de porțiunea de pământ plat, unde erau ruinele de la Yerpa Drubde, Barba s-a oprit și s-a uitat la mine.

— Și sexul, Alec. Îți legi vreodată prietenele în lanțuri?

— Păi, nu, domnule Barba.

— Nu. Așa credeam și eu. Mai ai atâtea de învățat. Uite. Nu voi rămâne aici mult timp, Alec. Plec de-ndată ce-mi voi termina studiile. Și apoi, când o să plec, îți las ție lanțurile mele.

Am mai înaintat puțin până am ajuns în vârful primului deal.

— Am și o oglindă pe care ți-o agăți de gât. Și o mască. Ai făcut vreodată…

Din fericire, a fost întrerupt de un alt cântec al fetițelor care coborâseră dealul ca să vadă de ce nu mai apărem odată. Călugărul cu ranițele de *tsampa* ne-a făcut cu mâna de pe deal.

Nu mai rămăseseră prea multe din mânăstirea veche Yerpa Drubde. Gărzile Roșii se descurcaseră și mai bine aici decât la Ganden, iar o grămadă de moloz se afla acolo unde se înălțase colegiul. Niște măcălendrii erau cocoțați pe ruine, la câțiva metri de noi. Păsările de zonă erau incredibil de domesticite, de parcă ar fi știut că nu le paște nici un pericol din partea oamenilor

care trăiesc acolo. De pe dealul unde fusese odată mânăstirea ai o priveliște spectaculoasă a stâncilor de deasupra, cu cele câteva zeci de peșteri și temple mici. Multe au fost restaurate, iar ghidurile de călătorie pe care le luaserăm cu noi erau depășite. Chiar și în temple se desfășurau activități de recondiționare. În templul principal se sculpta un nou set de statui de peste cinci metri fiecare. Capetele și corpurile fuseseră terminate – lucrături desăvârșite din lut maro. Picturile încă nu erau finisate, iar snopi de paie și crenguțe ieșeau din locul unde lipseau mâinile. Ca în cazul tuturor operelor de artă tibetane, văzut în contextul potrivit, acest aranjament avea să fie minunat. Expus într-o vitrină în Vest, își pierde orice farmec. Trebuie admirat pe fondul unui peisaj dezolant și necruțător, dintr-un tărâm unde oamenii cred în demoni și bodhisattve și unde *dakini*[1] străbat cerul. Se pare că Yerpa fusese un loc bun pentru așa ceva și se spune că un grup de 80 de yoghini care trăiau acolo își luau zborul în mod regulat, plutind deasupra văii.

Ar fi fost o soluție la îndemână să zbori de la o peșteră la alta. Barba a rămas într-un templu mai mic pentru a medita, iar eu mi-am continuat *kora* cu grupul adunat de noi – Dorje, șoferul, călugărul cu *tsampa* lui, câțiva pustnici din peșterile de pe deal, care își făcuseră curaj să ne întâmpine, și, desigur, cele șapte fetițe.

Peșterile erau fascinante, iar călugării ne conduceau cu mândrie, arătându-ne imagini de proveniență „divină". Acestea sunt statui și gravuri care ies din peretele peșterii, dar pe care nu le-a sculptat *nimeni*. Pur și simplu „s-au ivit" din piatră. Da. Sincer. Nu erau acolo și dintr-odată au apărut.

Ni s-a arătat și un *Om* spectaculos, scrierea tibetană a primului caracter din *Om Mani Padme Hum*. Era alcătuit din ceea ce părea a fi un filon de cuarț alb în stâncă neagră, și și acesta

1. Spirite cu trup de femeie (n.red.).

apăruse de unul singur. Era ceva ieșit din comun. Și, dacă alegi să nu crezi în „puterea divină", atunci cum au apărut acolo?

Kora ne-a dus până sus la peșteri, pe cărări care ieșeau din stâncă, și la grote unde meditaseră maeștri antici. Priveliștea era incredibilă – aceste peșteri mici și templele construite la înălțime, pe o pantă abruptă, aveau vedere asupra unui peisaj ce se întindea de la valea Yerpa până la albia secată a râului și apoi la munții îndepărtați, acoperiți de zăpadă. Dacă m-aș reîncarna într-un yoghin zburător, aici aș vrea să locuiesc.

Totul era cufundat în liniște în afară de psalmodierile îndepărtate ale călugărilor din peșterile lor și de pălăvrăgeala neostenită și chicoteala celor șapte prietene micuțe. M-am odihnit pe iarba arsă de soare în apropierea jilțului de piatră despre care călugării spun că este tronul lui Dalai Lama când vine în vizită sau când va veni. Am ațipit un timp, visându-l pe Dalai Lama stând pe tron și închipuindu-mi mulțimea de tibetani care ar fi împânzit tot dealul. Sper din tot sufletul că acea zi nu va întârzia să vină.

Croncănitul unor ciori alpine m-a trezit în timp ce ele se jucau în curenții de aer care se loveau de stâncile de deasupra noastră. Barba medita, Dorje stătea la taclale cu o măicuță care era în al treilea an de izolare, iar fetițele se zbenguiau printre ruinele de la Drak Yerpa. Printr-o combinație între limbajul semnelor și tibetana mea limitată, am descoperit că fetele nu se *duceau* la școală, ci se întorceau de acolo și că se aflaseră la marginea satului lor când le-am luat cu noi. Puteam foarte bine să le ducem tocmai la Kathmandu. Ce-o să creadă părinții lor?

Am plecat când soarele coborâse sub munți, către vest, făcând astfel să scadă brusc temperatura. Vulturii pleșuvi suri, cu anvergura aripilor de dimensiunea unei umbrele de golf, s-au ridicat către ceruri folosindu-se de ultimul curent cald al zilei, îndreptându-se spre locul de dormit. Am pornit cu stil – școlărițele noastre își continuau spectacolul zgomotos în spatele

mașinii. Una dintre melodiile favorite era versiunea muzicală a *Om Mani Padme Hum* – o altă idee ingenioasă, căci în acest fel puteai câștiga puncte în timp ce cântai. Am mai luat două persoane pe drum. Nu ne puteam da seama cine erau: pelerini care fuseseră pe drumuri toată ziua, călugări sau măicuțe în vizită sau localnici care mergeau să se distreze. La prima vedere, călugării nu se pot distinge de măicuțe. Nu e la fel de ușor ca la creștini. Din câte am văzut, hainele lor au aceeași culoare, pielea feței este la fel de arsă, părul la fel de scurt, iar zâmbetele lor sunt la fel de frumoase. Singurul lucru care îi dă de gol este că uneori măicuțele poartă un fel de eșarfă din lână cafenie în jurul capului.

I-am lăsat pe fiecare în satul lor, iar fetițele și-au luat la revedere făcându-ne îndelung cu mâna. Oarecum îngrijorați că poate fusese trimisă o patrulă pe urmele noastre – o gloată gata să-i linșeze pe cei care le răpiseră pe fetele satului –, i-am spus lui Dorje să calce pe accelerație. Desigur că nu era nevoie să-i zicem asta, din două motive: a) pentru că Dorje tot timpul călca accelerația și b) pentru că nu înțelegea o iotă din ce-i spuneam. În vocabularul tibetan redus pe care îl aveam, învățasem să spun „te rog să conduci mai încet", dar nu m-am gândit niciodată că va trebui să cunosc cuvintele pentru „calc-o, un bărbat cu o expresie fioroasă fuge spre noi cu un topor în mână".

În Lhasa erau în toi pregătirile pentru Anul Nou chinezesc. Am supraviețuit petrecerii inevitabile și am ajuns în camera mea înainte de miezul nopții. Afară se auzeau câteva artificii, dar nu era ceva neobișnuit, așa că m-am băgat în pat încercând să adorm. Deodată, la 12 noaptea, s-au auzit țipete și strigăte dinspre locuințele personalului. Focurile de artificii chinezești aprinseseră cerul. De la ferestrele barăcii armatei de peste drum se aruncau petarde, iar zidurile de beton ale blocului pentru angajați erau luminate de scânteile petardelor chinezești, în timp ce bufniturile repetate răsunau între clădiri. Haita de câini

din curtea hotelului o luase la goană, patrupedele îngrozite tot lătrând și schelălăind din ascunzători când rachetele, ploaia de aur și artificiile cădeau pe teritoriul lor. Nici nu se mai punea problema să dorm.

Anul Nou tibetan era peste o săptămână. Tibetanii respectă calendarul lunar și împart anul în 12 luni a 30 de zile fiecare. Dar această împărțire nu funcționează, așa că ei adaugă uneori o lună întreagă, așa cum noi trebuie să adăugăm o zi în fiecare an bisect. Și de ce nu? Sună mai logic decât să ai un an cu luni de 28, 30 și 31 de zile.

Toți tibetanii de la hotel și-au luat o săptămână liberă și expatriații au primit și ei liber. Era o ocazie specială, iar noi am fost invitați în casele colegilor tibetani. Era o sărbătoare cu cântece tibetane, la care se bea *chang* și străzile erau pline de localnici bucuroși, amețiți, îmbrăcați în cele mai bune haine de petrecere. Rânjeau spre noi, ne făceau cu mâna și ne strigau *tashi delai* cu și mai mult entuziasm decât de obicei.

În mod tradițional, momentul de apogeu al sărbătorilor de Anul Nou este *Monlam*, când călugării din mânăstirile înconjurătoare coboară în Lhasa pentru Marele Festival al Rugăciunilor. Aproximativ 20 000 de călugări și măicuțe se înghesuie pe străzile din Lhasa, iar controlul asupra orașului este în mâinile lui *shengo* – conducătorul elitei călugărilor războinici drepung.

Însă chinezii mai liniștiseră spiritele anul acela prin anularea Marelui Festival al Rugăciunilor. Era o măsură destul de ciudată – ca și cum ai anula Crăciunul. M-am dus în Barkhor, dar nu se întâmpla nimic. Erau mai puțini călugări decât de obicei. Un steag uriaș era înfipt în fața templului Jokhang și toți tibetanii care treceau pe acolo aruncau *khata* pe el. *Khata* este eșarfa albă dată drept ofrandă, care poate fi din muselină sau din mătase pură, pe care sunt țesute simboluri de bun augur. Nu mai văzusem până atunci oameni care să ofere eșarfe unui steag, dar nici nu mai întâlnisem un steag ca acela. Doi lei ai

zăpezilor stăteau de o parte și de alta a unui munte alb, iar cerul era colorat în fâșii, de parcă ar fi înfățișat un apus victorios în nuanțe de galben, roșu, alb și albastru.

M-am apropiat de templul Jokhang ca să văd mai bine steagul și mi-am dat seama că am în față drapelul național tibetan interzis. Închisoarea de la Trapchi este ticsită cu călugări și măicuțe care nu au făcut altceva decât să fluture acest drapel. M-am întors repede la hotel, dar nu-mi puteam scoate din minte steagul și actul de sfidare îndeplinit de călugărul sau de măicuța care îl pusese acolo, știind că va fi prins și că va plăti pentru asta.

După sărbătorile de Anul Nou, am plecat în Europa într-o călătorie de afaceri. În fiecare an trebuia să vizitez agențiile de turism la ele acasă și la târgurile de turism importante, cu scopul de a-i convinge să introducă și Tibetul în broșurile lor. Și, odată ce acceptau, nu aveau decât un singur hotel la care să se cazeze în Tibet – Holiday Inn.

Înainte să plec din China, am vizitat mai întâi Xian cu Tashi, pentru a le face o prezentare unor expatriați. După o noapte petrecută în Chengdu, cu toate aranjamentele necesare făcute de domnul Li, mereu serviabil, am scăpat teferi după o altă cursă a morții și am ajuns în timp record la aeroport pentru zborul de dimineață către Xian. Am așteptat și am tot așteptat. Apoi am mai așteptat o vreme. Nu ni s-a dat nici o informație privitoare la zborul nostru. Așa au trecut trei ore. Eu priveam fix la ceața fumurie care plutește tot timpul peste Chengdu. Era atât de diferită de aerul proaspăt, înviorător din Lhasa și de strălucirea spectaculoasă a cerului tibetan. În Chengdu era mereu umiditate, iar atmosfera era sumbră și gri. Au mai trecut încă trei ore în care am stat degeaba. Mă plimbam în sus și-n jos pe hol având grijă să nu alunec pe lângă scuipătoare. Au mai trecut patru ore. În total, au trecut zece ore și un sfert până să

auzim o voce tânguitoare care anunța îmbarcarea pentru Xian. De parcă s-ar fi dat startul, chinezii și-au înșfăcat imediat bagajele, au ieșit în grabă din sala de așteptare, s-au îmbulzit în jos pe scări și s-au împrăștiat pe pistă, întrecându-se până la avion. L-am oprit pe Tashi.

— La ce bun? i-am spus. Cu toții avem permise de îmbarcare. O să urcăm toți.

Eram hotărât să rămân „britanic" în mijlocul acelui balamuc, să stau la coadă și să urc în avion cu o oarecare decență în loc să dau coate și să împing lumea ca să ajung primul.

Era un avion destul de ciudat – un Illyushin 18 rusesc, luat la mâna a doua de la Aeroflot. Expatriații le porecleau „fosilele zburătoare". „Sunt atât de vechi, încât au toalete afară." În mod curios, bagajul era depozitat în secțiunea principală a fuselajului, în spatele unei zone separate printr-o plasă. Toate scaunele din jurul meu erau ocupate și m-am uitat în jur după Tashi. Nu era nicăieri. M-am întors la ușa de acces și l-am găsit la baza scărilor, cu alți cinci pasageri, certându-se cu stewardesa.

— Domnu' Alec! a strigat Tashi la mine. Nu sunt locuri suficiente. Prea multe bilete. Spune că nu pot să urc!

Deci din cauza asta în China fug toți, împing și lovesc ca să urce în avion. Un permis de îmbarcare nu-ți garantează locul. Simțindu-mă vinovat pentru că nu reușise să ajungă la bordul avionului, l-am ajutat să se certe cu stewardesa. Pilotul ținea avionul pe loc cât noi încercam să găsim o soluție. Deja avea zece ore întârziere, așa că o jumătate de oră în plus nu mai conta. Stewardesa a venit cu o soluție. Tashi împreună cu un singur pasager dintre cei rătăciți puteau să urce, dar nu aveau locuri și trebuiau să stea pe valize, în compartimentul de bagaje.

Tashi s-a instalat confortabil pe niște saci mari cu usturoi verde, iar cele patru elice ale fosilei înaripate s-au învârtit una câte una până la viteza maximă, iar avionul s-a desprins de pe pistă.

Prezentarea a decurs bine și, în timp ce Tashi s-a întors în Lhasa prin Chengdu, eu mi-am continuat drumul către Hong Kong. Îmi luasem în valiză o *chuba* din piele de oaie, pe care să o port la târgurile de turism din Europa. Până acum purtasem *chuba* obișnuită, dar m-am gândit că una autentică va da mult mai bine. Am deschis valiza la Holiday Inn Golden Mile din Hong Kong și am fost dat pe spate de putoare. Pielea de oaie se comportase bine în Lhasa, la o altitudine de 3 600 de metri, în aerul uscat, dar în umiditatea din Hong Kong începuse să se deterioreze. M-am uitat mai cu atenție. Încă mai avea bucăți de carne pe ea.

În cameră era o sticlă de aftershave 4711 și am golit-o peste haină în speranța că va acoperi mirosul de oaie. Nu a fost așa. Am mers la Watsons și am cumpărat un spray împotriva mirosurilor și am stropit cu el fiecare părticică a pieii de oaie până l-am golit. Am atârnat haina în baie și am închis ușa. Cel puțin mirosul ieșise din dormitor. Când am deschis ușa de la baie, m-a izbit din nou duhoarea de oaie moartă. Cei de la spălătoria Holiday Inn au refuzat să se atingă de ea și m-au întrebat cât mai am de gând să o țin în cameră. Am întrebat și la curățătoria chimică, dar m-au scos afară și mi-au sugerat să încerc la un blănar.

Nu mai fusesem într-o blănărie până atunci. Am intrat într-una care arăta extrem de bine, de pe strada Nathan, și i-am explicat problema unui chinez destul de prețios din spatele tejghelei. Cu un accent afectat de Eton, mi-a spus că știe foarte bine cum stă treaba cu blănurile din China și mi-a spus să i-o arăt. Nu a dat înapoi în ciuda a tot ce îi spuneam despre haină. Le-a zâmbit celor două doamne din butic, care probau haine de nurcă pentru noul sezon de „iarnă" din Hong Kong.

— Întotdeauna ne satisfacem clienții care fac alegerea înțeleaptă de a apela la noi, a spus el, făcându-le o plecăciune și zâmbindu-le lingușitor.

Ele ne-au zâmbit înapoi, orbindu-ne cu bijuteriile lor masive.

După zece minute m-am întors cu *chuba* în valiză și am pus-o pe tejghea.

— Vai! s-a dat el înapoi când a simțit mirosul și și-a dus eșarfa de mătase la nas. Este de departe cea mai dificilă blană cu care am avut de-a face. Chiar dezgustător. Dezgustător!

Cele două femei au ieșit repede din magazin fără să spună un cuvânt.

După o zi și 200 de dolari, *chuba* era din nou pe tejghea. Așa cum îmi promisese, a încercat să o curețe. Blana era mătăsoasă, dar mirosul rămăsese. Am încercat să mai scad prețul, dar mi-a spus că blana de la *chuba* îi blocase mașina de spălat, provocându-i daune de mii de dolari. Acum negocia cu firma de asigurări. Și primise plângeri de la clienții lui obișnuiți în legătură cu mirosul oribil al hainelor de nurcă ce fuseseră spălate în acea dimineață. Poate că și astăzi mai există mirosuri de la oile moarte din Barkhor, care se strecoară prin spuma societății de la dineurile din Hong Kong. Sau cel puțin mi-ar plăcea să cred asta.

În Europa vânzările mergeau bine chiar și fără *chuba*. În a doua dimineață la ITB Berlin – cel mai mare târg de turism din lume – m-am întâlnit cu restul echipei Holiday Inn din zona Asia–Pacific.

— Te-ai uitat la știri, Alec? m-au întrebat ei când am ajuns. Zeci de tibetani au fost uciși! Chinezii au închis Tibetul!

M-am grăbit să ajung la hotel și m-am uitat la desfășurarea evenimentelor pe CNN. Stând ghemuit pe marginea patului, am văzut Barkhorul în flăcări, mulțimi de călugări aruncând pietre și, ați ghicit, sediul poliției incendiat. A fost declarată legea marțială, iar toți turiștii au fost expulzați. Nici un turist nu va mai putea pătrunde în Tibet până la noi ordine.

M-am întors în Lhasa prin Kathmandu, în loc să o iau prin Hong Kong. În Kathmandu există o comunitate mare de tibetani

care mi-au spus tot felul de povești despre ce se întâmplă în Lhasa. Se pare că încă mai aveau loc răzvrătiri. Unul dintre ei mi-a zis:

— Tibetanii încă mai sunt arestați, cred că ieri au fost *patru sau cinci*.

Altul a continuat povestea.

— *Patruzeci și cinci?* Atâția tibetani au probleme?

Iar zvonul lua avânt:

— Au fost uciși patruzeci și cinci de tibetani ieri?

Un tibetan mi-a împărtășit părerea lui:

— Știi, e revoltător cum îi oprimă chinezii pe tibetani. Am rude acolo care nici măcar nu au o baie ca lumea în casă. Chinezii ăștia îi chinuie prea mult.

Dar tot rămâne un mister pentru mine ce baie ca lumea se așteptă să fie în Tibet. Odată cu trecerea timpului, prăpastia dintre tibetanii din Tibet și cei din afară se adâncește și mai mult.

Pentru că Tibetul era închis turiștilor, zborurile de la Kathmandu către Lhasa fuseseră anulate, așa că am fost nevoit să mă întorc pe uscat. În prima zi scapi de mizeria din valea Kathmandu, treci pe la poalele fertile și verzi ale munților Himalaya și ajungi la punctul vamal de la Zhangmu. Orașul însuși se întinde pe un versant abrupt, dar înainte de a intra în el trebuie să treci de vama nepaleză rău famată. Funcționarii îți iau la puricat fiecare document, fiecare valiză pentru a vedea dacă nu îți pot confisca ceva. Anul trecut îi confiscaseră un aparat video unuia dintre colegii noștri expatriați, argumentând că nu avea nici un act care să-i permită să-l scoată din China. Știi că te afli la mila lor, așa că aștepți, fiind cât mai politicos posibil și urându-le *namaste*, echivalentul nepalez pentru *tashi delai*.

Odată ce scapi de funcționărașii aceia supărători și traversezi podul, ești în zona gri dintre Nepal și Tibet. Pe aici se află un drum care urcă panta abruptă, dar în cea mai mare parte din an este înfundat, înghițit de musonii de vară. Un grup de

hamali mi-au oferit prețuri mai mult decât rezonabile pentru a-mi căra bagajele sus pe deal. Afacerile nu merseseră prea bine de când se instaurase legea marțială în Lhasa și se interzisese accesul turiștilor. Era un drum dificil și m-am bucurat de serviciile lor. În timp ce eu mă chinuiam să urc, pe lângă mine treceau hamali cu frigidere legate de frunte – doar aceasta este principala rută comercială dintre China și Nepal.

Orașul Zhangmu este așezat într-o poziție extrem de periculoasă pe marginea dealului și din când în când mai cad bucăți din el în râul aflat la câteva sute de metri mai jos. Soldații chinezi mi-au inspectat actele, vizele și permisul de ședere și apoi m-au pasat lui Dorje, care mă aștepta răbdător într-un Land Cruiser de la Holiday Inn. Era destul de târziu, așa că am rămas peste noapte la hotelul Zhangmu, care, din păcate, nu căzuse încă în vale. Camerele erau murdare și tot gunoiul de la hotel era aruncat de pe deal în râu.

M-am dezbrăcat în baie și am intrat la duș agitat. Stăteam într-o baltă de apă rece și mă uitam la îmbârligătura de țevi, conducte, robinete și cabluri electrice de pe perete. Am citit afișul cu instrucțiunile pentru boilerul de apă: „Trageți mânerul A în poziția B". Când am făcut asta, au început să sară scântei din mecanism. Am ieșit repede din duș. M-am îmbrăcat la loc. Mai puteam aștepta până la Tingri, următoarea noastră oprire.

Am lăsat în urmă bambusul și vegetația luxuriantă din Zhangmu și am mers tot în sus pe drumul de pământ. Chiar și cu Dorje la volan înaintam destul de încet pe drumul șerpuitor. Copacii au devenit mai piperniciți și mai subțiri, până când au dispărut cu totul. Vegetația s-a rărit, iar noi ne-am continuat urcușul printr-o spărtură din munții Himalaya și apoi pe podișul tibetan. A fost o experiență senzațională. În stânga noastră, după o vale cafenie, se afla masivul Shishapangma, la dreapta, lanțul muntos care duce către Everest. Ne-am oprit la 5 200 de metri la Thang La (*la* înseamnă trecătoare în tibetană)

și Dorje a scos strigătura tuturor tibetanilor care ajung acolo „La! So so so so!"

Aș fi chiuit și eu, dar și așa aveam mari greutăți încercând să respir, ce să mai strig pe geam cât mă țineau plămânii. Inima îmi bătea nebunește, iar capul îmi bubuia de durere. Deși peisajul era superb, am răsuflat ușurat când Dorje mi-a arătat că ne apropiam de Tingri și de hotelul Xegar nou-nouț. Bucuria mi-a trecut repede. Nu aveau apă curentă și nici lumină, de fapt nu aveau nimic în afară de o mare mizerie în acel bloc neinspirat din ciment chinezesc. Totul, până și cuverturile dantelate de pat din nailon roz, fusese importat din estul Chinei. Chiar și „conducerea". Nici nu puteai să respiri în toaletele împuțite și nimeni cu scaun la cap nu le folosea. Cealaltă variantă mai puțin mirositoare era parcarea.

L-am convins pe Dorje că locul acela nu e demn de niște ființe umane și am plecat pe drumul către tabăra de bază Everest. Nu era nici un alpinist prin preajmă, pentru că era prea devreme pentru ei, dar și din cauză că le fusese interzisă intrarea în Tibet, așa cum s-a întâmplat și cu ceilalți turiști. Am parcurs cu greu Pang La, iar lanțul impunător al munților Himalaya se înălța în fața noastră. Lui Dorje nu-i prea plăcea drumul. Era un vitezoman și nu era mulțumit de traseul greoi ce ne aștepta, peste grohotișuri și albii înghețate de râu, care șterseseră urmele potecii. Am traversat resturile glaciare către mânăstirea Rongbuk, considerată sursa de inspirație pentru tărâmul mitic Shangri-La din romanul lui James Hilton.

Rongbuk se află la doar câțiva kilometri de tabăra de bază, iar călugării surprinși de prezența noastră ne-au primit foarte bine. Au făcut focul în soba din camera de oaspeți și l-au întreținut nu cu bălegar de iac, ci cu lemne. Nu era nici un copac pe o porțiune de câțiva kilometri, iar gazul era un lux rar întâlnit, pentru care am plătit un preț destul de piperat. La căderea nopții, ne-am întins în sacii groși de dormit pe care Mark de la Salvați Copiii îi trimisese cu Dorje în caz de nevoie.

li cumpărase de la magaziile armatei din Pakistan și aveau o etichetă pe care scria „a se folosi la altitudini mari".

Un vânt glacial șuiera prin crăpăturile din pereții mânăstirii, iar câinii sălbatici urlau afară, la lumina stelelor. Se crede că Rongbuk este mânăstirea amplasată la cea mai mare înălțime din lume, la 4 980 de metri, și eu mă simțeam de parcă eram în cosmos. Tâmplele îmi zvâcneau, iar respirația o luase razna. La câteva inhalări normale, mă înecam fără să vreau. Tremuram din toate încheieturile, băgat cu totul în sacul gros de dormit. Temperatura scăzuse la minus 20 de grade. Lemnele încă trosneau în sobă și mi-am închipuit că ne consumă puținul oxigen din cameră. Am deschis ușa pentru a lăsa să intre o rezervă proaspătă de oxigen.

Am auzit mișcări afară, peste zgomotul vântului. Am încercat să disting ceva în întuneric și am zărit la lumina lunii sticlirea din ochii haitei de câini care se repezeau spre mine, urcând treptele mânăstirii. Am închis ușa la timp. Am simțit cum li se afundă ghearele în ușa de lemn în timp ce mârâiau și lătrau afară, înșfăcând cu fălcile de clanță. Eram captivul angoaselor mele cele mai îngrozitoare: să îngheț de viu, să mor din lipsă de oxigen sau să fiu mutilat până la pieire de o haită de câini sălbatici. Nu așa îmi imaginasem eu Shangri-La. Mi-am petrecut cea mai îngrozitoare noapte din viața mea gâfâind după oxigenul de afară, ținând câinii la distanță cu un băț aprins și întețind focul ca să mențin căldura din cameră. Dorje a dormit buștean.

Până a doua zi câinii dispăruseră, iar priveliștea ce mi se înfățișa de pe trepte compensa trauma din noaptea precedentă. În fața mânăstirii, la capătul văii Rongbuk, se întindea fața nordică a Everestului, care se ridica cu peste 4 000 de metri față de locul unde mă aflam. Am admirat imaginea absolut fascinat. O pală de zăpadă fusese suflată de pe pisc și rămăsese în aer, ca stropii unui val ce se sparge la mal în briza mării. Nu mai era nimic în jurul nostru. Doar micuța mânăstire, gheața, stâncile, singurătatea deplină și fața muntelui, masivă și cenușie.

Am mers cu Dorje pe cărare și am ajuns la începutul mor-
nelor, iar apoi la tabăra de bază Everest. Era mult mai curată
decât m-aș fi așteptat. O echipă de americani care-și spuneau
Mountain Madness veniseră aici anul trecut cu țelul nobil de
a curăța locul de tonele de gunoaie care se adunaseră peste ani
de la alpiniștii care nu respectau mediul. Făcuseră o treabă
excelentă – am găsit numai o bucată mică dintr-o lamă de ras
de unică folosință.

Vântul vuia în jurul meu în timp ce mă îndreptam către o
zonă unde fuseseră înfipte în pământ dale de piatră. Pietrele
purtau însemne în amintirea celor care nu se mai întorseseră.
Oriunde priveam, ochii îmi erau atrași de muntele semeț,
Întunecat și crunt. Cel care ia vieți. Trebuia să fii nebun numai
să te gândești să-l escaladezi.

Dorje mi-a făcut semn. Era timpul să plecăm. Le-am făcut
cu mâna călugărilor de la Rongbuk când am trecut pe lângă
ei. Pentru prima dată am observat ruinele mai multor clădiri
micuțe. Gărzile Roșii făcuseră prăpăd cu dinamita lor până
și aici.

Păcat doar că Gărzile Roșii terminaseră cu dinamitatul îna-
inte de a fi construit hotelul Shigatse. Acesta era doar un pic
mai presus decât hotelul Xegar, dar asta e tot ce pot să spun în
favoarea lui. Acum înțelegeam de ce un ghid american se întor-
sese în Lhasa spunând despre hotelul Shigatse că e „vomitiv".

După ce ne-am oprit la Gyantse ca să vedem minunatul
Kumbum, construit sub forma unei mandale, ne-am continuat
drumul către Lhasa pe la lacul Yamdrok și prin Kamba La.
Yamdrok este cunoscut sub numele de „lacul turcoaz" și este
un loc sacru pentru tibetani. Este și un refugiu de iarnă impor-
tant pentru păsările de apă migratoare. Pe porțiunea îngustă
care se vede de pe drum poposesc iarna o mie de rațe cu ciuf,
sute de rațe sulițar și gâște indiene.

Younghusband, care condusese trupele engleze în Tibet, în
1904, a descris Yamdrokul ca „unul dintre cele mai frumoase

lacuri pe care le-am văzut [...] culorile variau de la toate nuanțele de violet la turcoaz și verde".

Descrierea este valabilă și în zilele noastre. Profunzimea și paleta de culori sunt remarcabile. Iarna, lacul este predominant turcoaz, căci apa captează lumina de la cerul înalt. Vara, culoarea se schimbă odată cu trecerea norilor, de la negru posomorât la mov și verde-algă. Lacul a rămas neschimbat de pe vremea când misionarii capucini au pășit pe malurile lui, tătarii au măturat regiunea, pandiții indieni și-au numărat pașii, expediția britanică a venit cu tratatul comercial la semnat, iar Gărzile Roșii au mărșăluit pe lângă el cu rucsacurile pline cu dinamită.

Vreau să spun că a rămas la fel până astăzi. Căci i se pregătește ceva teribil din partea chinezilor. Frumusețea lacului Yamdrok este zguduită de construirea unei monstruozități chinezești din beton pe malul lui și de excavarea unui tunel mare de la lac către râul Tsangpo (până pe partea cealaltă a trecătorii Kamba La). Este o soluție proastă pentru nevoile de electricitate ale Tibetului aflat în expansiune. O centrală hidroelectrică care va seca Lacul Turcoaz. Comunismul și protecția mediului nu au fost niciodată prieteni buni. Din păcate, noua Chină capitalistă este și mai rea. Am mers pe drumurile accidentate și înguste de pe partea dinspre Lhasa a Kamba La și am coborât în valea Tsangpo. Ne apropiam de casă, iar Dorje a mărit viteza știind că în curând avea să fie cu familia lui. Plin de praf după patru zile de călătorie fără să dau de o baie de când am stat în băltoaca rece de la hotelul Zhangmu, am fost ușurat când Dorje a intrat cu Land Cruiserul în curtea de la Holiday Inn Lhasa. Aveam în fața ochilor culmea luxului.

Dar la hotel nu toate mergeau bine. În primul rând, nu aveam clienți. În al doilea rând, bicicleta mea, mândria și bucuria ochilor mei, pe care o legasem cu lanțul de ghereta paznicilor, fusese furată. În al treilea rând, urma vizita mult temută a inspectorului de la Holiday Inn International. Și, în al patrulea rând, eram cu toții în arest la domiciliu.

11
Se apropie sezonul de vârf

Ne-am petrecut timpul pregătindu-ne pentru vizita inspectorului, deși totul mi se părea în van. Am îmbrăcat doi angajați în uniformă de portar și i-am instruit să pară că stau mai mereu lângă ușă, ca să-l impresioneze când sosește. Peste tot s-a mai dat cu un nou strat de vopsea. Aceasta este o modalitate foarte la îndemână de a face curățenie, mai ales la bucătării, unde tot felul de apariții erau mascate cu un strat proaspăt de emulsie. Inspectorii Holiday Inn cunosc foarte bine acest truc și îl iau de bun, cum face regina, căci peste tot unde se duc se simte mirosul de proaspăt vopsit.

Am ajuns și să închiriem un covor special pentru a acoperi podeaua rece de marmură din hol. Era un covor tibetan minunat – pe un fundal albastru-pal, cu flori de-a lungul marginilor, erau așezate în linie, pe centru, cele opt simboluri tibetane de bun augur. Dar era mai mult decât un covor frumos – era covorul lui Dalai Lama. Îl închiriaserăm de la Norbulingka, palatul de vară al lui Dalai Lama, unde împodobise podeaua cinematografului personal al celui de-al paisprezecelea Dalai Lama. Eu nu puteam trece de anumite scrupule. Nu eram demn de a păși pe el. Prea bine, Dalai Lama nu era acasă, era exilat în India, dar asta înseamnă că îi putem împrumuta pur și simplu covoarele când avem noi chef? Nu am fost împăcat cu situația și m-am bucurat când covorul Sanctității Sale a fost înapoiat.

Și am fost cu toții fericiți când inspectorul s-a întors de unde venise. Era un om mic de statură, modest și fără simțul

umorului. Nu a fost impresionat de covorul lui Dalai Lama, căci nu știa cine e Dalai Lama. În ciuda eforturilor noastre herculeene, nici hotelul nu l-a impresionat. A avut grijă să laude conducerea și angajații, dar ne-a specificat că există anumite criterii stabilite de Holiday Inn pe care chiar nu le îndeplinim.

— Garajul nu este destul de lat pentru ca două mașini să deschidă portierele una lângă cealaltă.

— Ce vrei să spui cu asta, cu *garajul* – nimeni nu poate conduce aici? a întrebat Barba, controlându-și furia.

Inspectorul a continuat:

— Firele de telefon – distanța de la receptor la aparat – nu au lungimea stipulată.

— Și ce-i cu asta?

— Nu aveți un meniu special pentru copii.

— Nu vin copii aici.

— Nu aveți frigidere cu gheață pe coridoare.

— Vreți gheață pe vremea asta?

Barba era pe punctul de a avea o ieșire, dar l-am calmat când i-am spus că poate Holiday Inn voia să închidă hotelul. A plecat rânjind și frecându-și mâinile în timp ce inspectorul termina de întocmit raportul.

În America, hotelurile Holiday Inn primesc o derogare dacă, dintr-un motiv insurmontabil, nu pot satisface toate cerințele expuse în Manualul de operațiuni Holiday Inn. Se poate face o excepție o singură dată. Holiday Inn Lhasa scăpase cu 27 de derogări și încă i se mai permitea să funcționeze. Ni s-au impus câteva condiții pentru îmbunătățire. Cea mai importantă era legată de grosimea ușilor. Se pare că nici una dintre cele 500 de uși din hotel nu avea grosimea exactă în milimetri, corespunzătoare Bibliei inspectorului, Manualul de operațiuni. Doar aceste modificări ar fi costat hotelul 200 000 de dolari – o exigență dificilă pentru proprietari, având în vedere că nu existau clienți.

Barba nici nu a vrut să audă.

— Cui îi pasă de ușile idioate de la Holiday Inn? O să transform hotelul ăsta într-o podoabă de care să fii mândru. De ce am avea nevoie pentru a fi diferiți de ceilalți?

Cu toții ne-am dat cu părerea:

— Să scoatem carnea de iac din meniu?

— O spălătorie care să funcționeze cu adevărat?

— Căldură?

— Clienți?

Barba a dat din cap.

— Nu, nu, nu, domnilor și Conny, noi avem nevoie de o piscină exterioară.

Cât timp Barba lucra zi și noapte pentru a-i convinge pe cei din Tabăra A să aloce sume mari de bani pentru a investi într-o piscină, Conny și cu mine ne ocupam să înduplecăm agențiile de turism să nu-și anuleze excursiile în Tibet.

Chinezii și-au slăbit strânsoarea la scurt timp și ne-au permis să ieșim din nou din hotel, dar Tibetul a rămas închis turiștilor. Erau mai multe puncte de verificare între hotel și Jokhang, și soldații stăteau de pază în gherete mici, pe fiecare străduță care pornea din Barkhor. Lângă posturile de pază erau soldați cu căști în urechi și transmițătoare prinse de spate, gata să cheme întăriri dacă trecea vreo măicuță sau vreun călugăr neînarmat, periculos. Din când în când, mai ieșeau detașamente de nouă soldați încărcați cu puști AK-47, conduse de un ofițer înarmat cu un pistol, și își făceau rondul prin Barkhor – de obicei în direcția greșită.

La fiecare câteva zile, o suită de motociclete cu ataș treceau pe străzi, purtând soldați cu arme încărcate. Un camion ce transporta trupe stătea de gardă lângă stația goală de ricșe din fața pieței Barkhor. Era un mod cam evident și crud de a spune „Nu vă puneți cu noi, pentru că avem multe arme mari".

Ca să le amintească tuturor de puterea militară și de „unirea cu Patria-Mamă", mai multe panouri uriașe prezentau

picturi camaraderești cu Frați și Surori tibetani ținând arme chinezești în mână. Imaginile mai mici înfățișau cu mândrie norii provocați de exploziile nucleare. Nimeni nu putea vorbi deschis împotriva lor.

În ciuda modernizărilor din China și a noii prosperități economice, exprimarea liberă era un lux încă nepermis chinezilor și tibetanilor. Nici studentul din piața Tiananmen, nici tibetanul din Barkhor nu au voie să spună ce cred. Socialismul conduce cu mână de fier, și un nou val de deținuți a umplut închisoarea Trapchi, învinuiți doar de-a fi zis cu voce tare „Eliberați Tibetul!".

Nu mi se părea deloc amuzant să văd patrulele armatei și să știu că, străin fiind, mă urmăreau în permanență. Am evitat Barkhorul în ieșirile mele, iar în schimb am mers în drumeții prin dealurile și mlaștinile din jurul văii Lhasa.

După ce fusesem îngrijit de Conny, am plănuit să o duc la un picnic romantic într-un loc care dădea către mlaștini, pe lângă mânăstirea Drepung. Am urcat prin câmpurile delimitate de copaci de sub Drepung și apoi pe lângă poalele dealurilor, către un colțișor liniștit, apărat de o stâncă mare de granit. Am întins o față de masă și ne-am scos deliciosul picnic cu produse necunoscute în Lhasa. Ghizii generoși, care știau că avem un meniu redus, ne aduceau provizii salvatoare: ciocolată din Elveția, brânză de bivoliță din Kathmandu, sticle de vin franțuzesc cu dop de plută. Decorul era perfect. Becațe domesticite și sitari de mal nordici ciuguleau prin pajiștea din jurul nostru. Dincolo de câmpuri, întinderile vaste de stuf se unduiau în briza domoală. În depărtare străluceau acoperișurile aurii ale palatului Potala. Nici că se putea un moment mai potrivit pentru o idilă.

Cum m-am apropiat mai mult de Conny, au și apărut doi soldați chinezi de după bolovan. Am sărit în picioare. Soldații s-au dat înapoi când ne-au văzut, la fel de speriați cum eram

și noi. Spre liniștea mea, nu aveau pușți AK-47, dar, în mod curios, strângeau fiecare în mână o păpușă blondă Barbie. După ce au trecut de șocul inițial de a ne găsi acolo, ne-au zâmbit și ne-au făcut cu mâna îndepărtându-se de noi pe cărare, ținându-se de mână, cu păpușile bălăngănindu-se pe lângă ei.

Am crezut că suntem iar singuri, când mai mulți tibetani au venit în fugă de pe deal, făcându-ne semne înnebuniți. Fie erau niște tibetani extraordinar de prietenoși, fie ceva era în neregulă. S-au pitit în spatele bolovanului și ne-au făcut semn să ne luăm după ei. Dintr-odată o explozie puternică a distrus liniștea dimineții pașnice de duminică. Păsările de pe pajiște și-au luat zborul, umplând aerul cu cârâielile lor speriate. O ploaie de bucățele de granit cădea în jurul nostru. De unde era să știu că locul romantic pentru picnic se afla sub una dintre principalele cariere de granit din Lhasa? Ne-am strâns lucrurile și am plecat.

Am luat-o pe partea estică a mlaștinilor, chiar prin spatele palatului Potala, unde am dat peste ruinele unei vechi case tibetane. Deși era dărăpănată, casa era grandioasă. Pereții încă se înălțau trei etaje, iar ferestrele goale mai erau încadrate de rame negre, trapezoidale. Acoperișul și o mare parte dintre pereții interiori se surpaseră și acopereau ce fusese odată parterul. O parte din tâmplărie mai rezista – vopseaua albastră și roșie pălise de la atâția ani de expunere la intemperii. Tencuiala din interior mai păstra însă nuanțele originale de roșu, albastru, verde și auriu.

La zece metri era o a doua casă, mult mai mică, dar bine întreținută, cu steagul chinez arborat. Bucăți din ziare chinezești, care fuseseră lipite pe pereții ruinelor de la etajul doi ai primei case, fluturau în vânt. M-am ridicat pe vârfuri ca să citesc data de pe pagini: „09.07.1972".

Când îi citeam data lui Conny, a și apărut un grup de copilași. Veniseră tocmai de pe partea opusă a unui șanț de scurgere lat de 15 metri și adânc de 3, pe care chinezii îl săpaseră prin fosta curte a casei. Erau la fel ca toți copiii care te urmăresc

peste tot, prietenoși și curioși. Ne zâmbeau și se jucau în moloz, culegând pietre cu urmele frescelor colorate și aruncându-le în șanț. Era o imagine deprimantă. Printre nenumărate *tashi delai* mi s-a părut că cineva a spus *Lhalu*.

Să fie adevărat? Era aceasta casa unde stătuse Younghusband în 1904? Unde se făcea cel mai bun *chang* din Lhasa? Una dintre cele cinci minuni ale Lhasei? Unde cu ocazia adunărilor pentru șerbi se arseseră în curte datoriile sclavilor?

Da. *Di Lhalu rey*, mi-au răspuns băieții. „Aceasta este vila Lhalu." Ar fi trebuit să folosească timpul trecut, căci nu mai rămăsese mare lucru din ea.

Conny și cu mine ne-am întors la hotel. Nu fusese o zi prea bună – speranța mea pentru un picnic romantic fusese spulberată de dinamita tibetană, mlaștinile erau amenințate de șanțul de scurgere „progresist" și descoperiserăm una dintre comorile istorice din Lhasa în paragină.

Era o zi proastă și pentru Nancy și Bob. Fuseseră concediați. Tabăra A înaintase o plângere oficială referitoare la metodele lor și atunci li s-a cerut să plece. Rezerva de abțibilduri cu Domnul Zâmbărici se terminase și era timpul să meargă mai departe. Drept cadou de despărțire, ne-au lăsat rezultatele ultimului test grilă care fusese folosit pentru a angaja echipa de elită de recepționeri și casieri. Candidații cei mai buni completaseră spațiile goale cu cuvintele subliniate:

„Nu găsesc pagina dumneavoastră. Vă rog să așteptați un moment până ce <u>divers</u>?"

„<u>Factura</u> înseamnă că prețul e foarte mare."

„Pot să-mi folosesc <u>plângerea</u> ca să achit asta?"

„<u>Scump</u> e un alt cuvânt pentru nervos."

„Ar trebui să zâmbești mereu când vorbești cu oaspeții, niciodată să <u>draperii</u>."

„La revedere. Vă dorim să <u>plângere în cadrul departamentului</u>."

Din fericire, noua echipă de vorbitori foarte buni de englez a venit la țanc. Imediat ce am primit rezultatele testului, chinezii au și anunțat că le vor permite turiștilor să se întoarcă în Tibet. Mai era o hibă. Turiștii nu puteau veni decât în grupuri de 15 persoane sau mai multe și trebuiau să fie însoțiți tot timpul de un ghid și să aibă un program stabilit dinainte. Acest aspect îi convenea de minune guvernului chinez. Nu le pasă de cifre, doar de politică. Astfel puteau spune că Tibetul este deschis, dar în același timp puteau să stabilească reguli pentru ca nimeni să nu vină. De aceea nu dau rezultate boicoturile din China. Nu afectează cu nimic guvernul – le fac rău doar oamenilor. Este un lucru important pe care mulți occidentali nu-l înțeleg. Guvernul se preocupă numai de securitatea națională și de a da impresia că este corect din punct de vedere politic. Dar din cauza unui boicot șoferul de ricșă și doamnele khampa din Barkhor, personalul tibetan de la hoteluri, ghizii tibetani, șoferii tibetani, furnizorii tibetani de mâncare și băuturi, văcarii tibetani, care vând carne de iac – ei toți și familiile lor au de suferit.

Din cauza ordinelor de la Beijing și a unei dorințe logice, dar nechibzuite de a boicota China și Tibetul, toate șansele erau împotriva noastră din nou. Părea că vom sta mult și bine într-un hotel gol. Singurele persoane care aveau permisiunea de a organiza excursii turistice în Tibet erau agenții de turism din Lhasa, dar știam cu toții ce dezastruoase erau companiile lor. Am cerut să ne întâlnim cu Ape Renchen, ministrul turismului, și cu Mao Ru Bai, viceguvernatorul Tibetului, pentru a milita ca să primim dreptul de a organiza circuite pentru grupuri de turiști. Spre mirarea noastră, au fost de acord. Eram singurul hotel din China care putea organiza excursii. Prețurile trebuiau să primească aprobarea oficială și aveam de respectat niște directive privitoare la desfășurarea excursiilor, dar în rest eram liberi să realizăm circuitele așa cum voiam.

În sfârșit, dăduserăm și noi de luminița de la capătul tunelului, și ne-am pus imediat pe treabă. Era o provocare incitantă. Se calculau costurile pentru transport, cazare, mese, taxele de intrare și serviciile ghizilor. Hotelul avea multe Land Cruisere și autocare Hino, deci majoritatea banilor aveau să intre direct în profitul hotelului. Peste aceste costuri era inclusă o marjă de profit modestă de 10%. Ce putea să meargă prost?

Totul. Nu luaserăm în calcul birocrația zăpăcitoare de la Beijing și ce înseamnă exact să-ți controlezi statul tarifele. Ni s-a spus verde în față că aleseserăm strategia complet greșită de a stabili prețurile excursiilor și am fost aspru mustrați pentru lipsa noastră de cunoaștere și pentru incompetența în ceea ce privește „fabricarea" tarifelor. Nici un preț nu putea fi calculat pe cale logică, ci trebuia socotit în concordanță cu documentele de la Beijing. Un set al acestor documente ne-a fost înmânat cu mândrie împreună cu ștampilele mari, roșii și unsuroase de cauciuc, întipărite pe cele mai importante pagini, și ne-au arătat cum să calculăm un cost real al unei excursii. Făcând uz de metode de calcul inexplicabile, autoritățile de la Beijing au obținut un preț predeterminat pentru ceea ce considerau ei că sunt elementele esențiale ale unui pachet turistic:

„Taxă aferentă, taxă pentru servicii, taxă pentru manipulare, taxă pentru primire, taxă pentru organizare, taxă pentru reclamă, taxă pentru viză" și, preferata mea, „taxă pentru situații neprevăzute".

Nimeni nu știa exact pentru ce era această taxă, dar toți știau că trebuie încasată. Era doar zece dolari, dar, după ce s-au adăugat toate aceste mici taxe la costurile de cazare și transport, oaspeții ajungeau să plătească până la 300 de dolari pe zi.

Din când în când apăreau noi reguli care introduceau noi taxe. Drept urmare, prețurile deja stabilite și trimise agenților de turism din Vest trebuiau mărite. Nu puteam funcționa în acest fel. Dacă trimiseserăm un tarif, trebuia să-l respectăm, așa că am mai introdus o marjă de acoperire în caz că ar fi crescut

iar prețurile. Am numit-o taxa „Completă pentru Administrare și Călătorii", care exprima părerea mea proastă despre regulamente. Taxa „CAC" a trebuit să ajungă la guvern pentru a primi aprobarea oficială și apoi documentele „CAC" mi-au fost returnate, în scurt timp, cu ștampila de rigoare, ce confirma acceptul guvernamental.

Odată ce agențiile de turism din Vest au aflat că noi organizăm excursiile, vânzările au crescut substanțial. Toate eforturile depuse la hotel se îndreptau către pregătirea sezonului de vârf. Barba adusese niște muncitori de la Chengdu pentru a grăbi lucrările la piscina lui. Am verificat sălile de mese și barurile să vedem ce modificări erau necesare. Mai întâi ne-am orientat către Cafenea. Comuniștii care trasaseră planul turistic măreț pentru Tibet se folosiseră de aceeași logică în interiorul hotelurilor ca atunci când au denumit hotelul din Lhasa „Hotelul Lhasa", iar pe cel din Shigatse, „Hotelul Shigatse". În consecință, cafeneaua a primit numele neinspirat de „Cafenea".

După o lungă dezbatere Cafeneaua a fost rebotezată Hard Yak Cafe. Fusese o alegere dificilă, cu YacDonald's pe locul doi. Burgerul uriaș de iac putea fi redenumit Big Yac, dar Hard Yak Cafe a ieșit câștigător. Schimbarea numelui a avut un succes instantaneu la primii turiști, iar Barba a dat comandă pentru tricouri cu logoul Hard Yak Cafe – Lhasa în stilul altei cafenele cu un nume asemănător. Acestea s-au vândut și mai repede decât burgerii uriași de iac.

Colțul pentru picnic avea și el nevoie de reamenajare. Conservele de carne chinezești se terminaseră și nu ne mai rămăseseră decât niște batoane cu fructe și alune expirate de multă vreme. Le-am aruncat și am transformat spațiul într-o tavernă, pe care am numit-o Barul lui Tintin, după personajul de desene animate al lui Hergé și cartea sa *Tintin în Tibet*. Artistul hotelului a pictat pe pereți un Tintin foarte reușit, iar barul a fost decorat cu pagini din carte.

Din păcate barul nu a supraviețuit mult timp. Spre deosebire de domnul Hergé, care și-a scris cărțile fără să-și părăsească fotoliul din Belgia, doamna Hergé este o călătoare înfocată. Drumurile ei au purtat-o până la hotelul Holiday Inn din Lhasa, unde a fost destul de surprinsă să descopere Barul lui Tintin. Se pare că Fundația Hergé este foarte strictă în ceea ce privește utilizarea numelui „Tintin" și nu permite asocierea acestuia cu țigări sau alcool. Nu mai încăpea nici o discuție! Barul a fost închis.

Cumva însă au reapărut tricourile cu Tintin în Tibet pe care le comandase Barba și care s-au vândut ca pâinea caldă.

Tricourile erau aduse din Kathmandu cu marę chin. Mai întâi erau probleme cu valuta. Nu aveam voie să cheltuim dolarii câștigați în afara Chinei, așa că am fost nevoiți să dăm camere din hotel la schimb pentru tricouri agenților de turism din Kathmandu. Era o treabă foarte complicată. Și apoi mai era chestiunea fizică, deoarece fiecare cutie cu tricouri trebuia cărată de hamali peste alunecările de teren de la graniță și apoi mai aveau de suportat patru zile prin praf.

Pentru celelalte provizii ne bazam pe China. Domnul Han a fost trimis într-o călătorie de achiziții pentru alimente și ustensile esențiale pentru bucătărie, de exemplu noi wok-uri. Rapoartele lui erau citite zilnic la Ședința de dimineață.

Dar necazul era că le citea tocmai domnul Pong. Heather traducea în timp ce noi ne feream: „Astăzi domnul Han a ajuns la Beijing. A căutat mâncare cum i-ați cerut și a găsit pește proaspăt. Va trimite mostre în Lhasa. A trimis și pepeni galbeni din Chengdu".

Proviziile venite din Chengdu aveau de parcurs un drum și mai dificil decât cel al tricourilor din Kathmandu. Am angajat mai mulți șoferi de camioane pentru a face cursa de 20 de zile dus–întors. Zece zile la dus, zece la întors. Unele dintre camioane nu s-au mai întors niciodată și cel puțin un șofer și-a pierdut viața pe șoselele acelea periculoase.

Camioanele erau oprite ocazional pe stradă, marfa confiscată sau șoferii arestați. Când, într-un final, camioanele ajungeau în Lhasa, conținutul trebuia de cele mai multe ori aruncat. Bucătarul-șef a mers să inspecteze camioanele cu pepene galben trimise de domnul Han. Pe sub ușa din spate se prelingea zeamă, iar, când a deschis-o, pe ciment s-a revărsat un cocktail gigantic de fructe. Pepenii fuseseră încărcați fără să fie ambalați și pe drum se transformaseră în piure.

Domnul Han trimisese și rezerva de apă îmbuteliată pentru vară. A fost un produs cu priză la clienți. În fiecare discurs de bun venit pe care îl țineam fiecărui grup, Conny și cu mine subliniam respectarea sfatului medical de a bea cel puțin trei litri de apă pe zi pentru a combate răul de altitudine. În timp ce noi beam apă de la robinet, care era curată, majoritatea oaspeților, și mai ales americanii hipersensibili, țineau morți să bea apă la sticlă. Era un aranjament extraordinar pentru hotel, care vindea un număr uriaș de sticle de apă la un preț obscen fiecărui nou grup de turiști.

Unul dintre motivele pentru prețul piperat era acoperirea pierderilor suferite la transportul apei în Lhasa. Primul convoi de camioane cu apă trimis de domnul Han a rămas peste noapte la o trecătoare din vârful unui munte. Temperatura a scăzut sub zero grade și sticlele s-au spart una câte una, pe măsură ce apa înghețа.

Ne-am învățat lecția și am dat instrucțiuni ca lichidele să fie transportate prin trecători numai pe timpul zilei. Această măsură de precauție nu ne-a scutit de alte pierderi. Una din trei doze de Indian Tonic Water exploda când ajungea la altitudine mare. Dozele de Coca-Cola păreau să reziste mai mult, dar explodau și ele în magazii după mai multe luni de la sosire, lăsând pe podea o dâră neagră și lipicioasă.

Din când în când, am încercat să aducem produsele cu avioanele CAAC de la Chengdu, dar era și mai rău. Lăzile cu

alimente proaspete erau uitate cu zilele pe pista din Chengdu și apoi livrate când mâncarea era deja putrezită.

Dar nu ne-am dat bătuți. Era datoria noastră să facem ca hotelul să funcționeze cât mai bine, în ciuda circumstanțelor. Problemele noastre nu trebuiau să ajungă la urechile clienților. La un banchet cu VIP-uri le-am dat o ultimă șansă celor de la CAAC. Domnul Han găsise un furnizor „foarte bun" de creveți înghețați și aranjase cu CAAC ca pachetul să fie trimis cât mai repede.

Pentru prima dată, totul a mers ca la carte, iar bucătarul-șef s-a dus la aeroport să ridice blocurile de gheață. Le-a dus la hotel și le-a decongelat în chiuvete. Când gheața a început să se topească, speranțele noastre au pălit. În fiecare bloc era un singur crevete. Un singur crustaceu, amărât și trist. „Salata de creveți" din meniu s-a transformat literalmente într-un „crevete" și o „salată". Prețul pe crevete a ajuns la 12 dolari bucata.

Domnul Han nu avea nici în clin, nici în mânecă cu sarcinile lui, dar conducerea locală insista că face o treabă excelentă. Veștile de la Ședința de dimineață au ajuns să fie caraghioase.

— Domnul Han spune că nu sunt wok-uri în Beijing.

— Nu sunt wok-uri în Beijing?! a strigat Barba.

În sfârșit, Tabăra B se putea întoarce împotriva Taberei A. Barba i-a făcut semn domnului Liu, contabilul Taberei B, ca să le comunice că eram la curent cu o escrocherie privind livrarea iacilor. Domnul Liu a citit acuzațiile.

— Avem o factură pentru trei iaci. Mai avem una de la șoferul remorcii tot pentru trei iaci, dar, după înregistrările noastre, la hotel au ajuns doar doi iaci.

Tabăra A a găsit imediat o explicație. Heather ne-a tradus:

— Da, au fost trei iaci. Dar unul dintre ei a sărit când mașina a ajuns într-o trecătoare și șoferul nu a reușit să-l prindă.

— Da' ce, era un iac călător? a întrebat Bonetti.

Știam noi că pun la cale ceva, dar era greu să-i prindem. Pentru angajații locali cu posturi bune tentația de a falsifica

registrele era mare. Salariile lor erau foarte mici, dar sumele uriașe de bani, echivalentul a multe salarii pe viață, treceau zilnic prin mâinile lor. Însă, dacă exista un antidot împotriva corupției în masă, acela era deținut de chinezi.

Tashi mi-a povestit într-o dimineață că la filiala CAAC din Lhasa o angajată a fost prinsă făcând escrocherii. Când unitățile de muncă rezervau zboruri, de exemplu pentru 20 de angajați care să călătorească spre Chengdu, ea trecea 20 de bilete, dar în casă nu punea decât banii pentru două persoane. Restul intra la ea în buzunar. Făcuse acest lucru timp de patru ani fără a fi prinsă. Fata era cunoscută drept „Regina Lhasei" și frecventa în mod regulat discoteca de la Holiday Inn, avea o motocicletă, bani cu nemiluita și atâtea poșete, încât ar fi rivalizat cu colecția de pantofi a Imeldei Marcos[1]. Nimeni nu-și pusese problema de unde avea atâția bani o simplă angajată de la CAAC și de ce biroul CAAC din Lhasa avea pierderi enorme în fiecare an.

Am râs când mi-a povestit Tashi.

— Vai, ce glumă bună, am spus. Cum a putut CAAC să permită așa ceva?

N-am primit nici un răspuns.

— Ei bine, am continuat eu, sper ca auditorul de la CAAC să-și piardă slujba. Și cu fata ce-o să se-ntâmple? O să primească câțiva ani în Trapchi? Patru? Cinci?

Nimeni din birou nu a râs. De obicei mă priveau cu fețele luminate gata să râdă și să zâmbească, dar acum aveau o expresie rece pe chip.

— Nu, domnu' Alec.

Tashi și-a închis pumnul, a ridicat două degete în forma unui pistol, și-a dus mâna la cap și a apăsat pe un trăgaci imaginar.

---

1. Imelda Marcos (n. 1929), văduva fostului președinte al Insulelor Filipine, a rămas cunoscută pentru colecția ei de peste o mie de perechi de pantofi (n.red.).

Nu-mi venea să cred. Bunurile bietei fete fuseseră expuse la un muzeu de sub palatul Potala. S-au format cozi pentru a vedea motocicleta, poșetele, hainele ei scumpe. O săptămână întreagă a fost plimbată ca ursul într-un camion și apoi a fost executată. Familia ei a primit nota de plată pentru glonț.

În timp ce domnul Han înota în ape tulburi în Beijing, noi continuam cu pregătirile în Lhasa. Charlie și-a trimis echipa de tuns iarba în curtea hotelului. Nu aveau nici o mașină de tuns iarba, numai niște foarfeci. Șase dintre ei se târau pe peluză în patru labe, tăind gazonul. A durat așa de mult, că, până au terminat treaba, au fost nevoiți s-o ia de la capăt. Bonetti a deschis opt săli cu mâncare și băutură. Harry a transformat două dintre camerele mai mici într-un cabinet de masaj, iar noi am suplimentat îngrijirile medicale oferite de doctorul Grubby deschizând o clinică de medicină tibetană.

Clinica era condusă de un domn Ga Ma Qun Pei, care fusese doctorul personal al lamei Panchen. Dacă ne gândeam mai bine, alegerea nu era atât de fericită, căci lama Panchen murise de curând, sau trecuse către reîncarnarea viitoare, dar Ga Ma era un doctor minunat. A decorat camera cu *thangka* de la Spitalul Medical Tibetan și a adus zeci de pachețele cu pastile maronii. Venea în fiecare seară la hotel cu interpretul său și așteptau amândoi răbdători în clinică, stând pe saltelele tibetane, bându-și ceaiul. Doctorul Ga Ma fusese instruit la Colegiul Medical care se înălțase pe Changpori, dealul din fața palatului Potala. Avusese noroc să absolve facultatea înainte ca acest colegiu să fie aruncat în aer de trupele chineze.

Era un om tăcut, dar se vedea că știe multe povești și avea o aură de înțelept. Își diagnostica pacienții luându-le pulsul. Mai întâi încheietura stângă pentru două minute și apoi cea dreaptă. După aceea aproba calm și îi vorbea încet în tibetană interpretului. Doctorul Ga Ma era scund și îndesat, iar interpretul său, un om la fel de blând, era înalt și slăbănog. Era unul

dintre copiii trimiși la studii în India înainte de „eliberarea pașnică" a Tibetului de către chinezi. În noul Tibet nu avusese ocazia să-și exerseze engleza și o cam uitase. Un discurs lung în tibetană din partea doctorului Ga Ma era de multe ori tradus printr-un zâmbet și „ai o răceală" sau „ești în regulă".

Deși îmi plăcea foarte mult de doctorul Ga Ma și de translatorul său, am fost întotdeauna sceptic în legătură cu lucrurile care nu au o explicație strict științifică. Într-adevăr, doctorul Ga Ma avea o educație medicală la fel de lungă precum cea din Vest și recunosc că părea un om deosebit, dar, în afară de constatarea că o persoană este în viață, cum îți poți da seama de problemele de sănătate ale cuiva doar prin verificarea pulsului? Abia când am însoțit un cuplu de francezi la clinică mi-am schimbat părerea. Francezii nu vorbeau engleză, deci trebuia să traduc pentru ei. Mai întâi doctorul Ga Ma îi spunea ceva interpretului în tibetană, apoi interpretul îmi traducea mie în engleză, iar eu traduceam în franceză pentru oaspeți. Mi se părea că ne jucăm de-a telefonul fără fir și eram nesigur de ce va ieși.

Doctorul Ga Ma i-a luat pulsul franțuzoaicei. A dat din cap. În mijlocul traducerilor variate mi-am cerut scuze și i-am spus doamnei că are o problemă cu rinichii. Uimitor, chiar avea astfel de probleme. În Franța urma un tratament săptămânal.

Rezultatul soțului a fost și mai surprinzător. Interpretul a pus cap la cap cuvintele doctorului și mi-a spus:

— Doctorul Ga Ma spune că el are o problemă cu splina.

Am fost nevoit să caut cuvântul în dicționar.

— *Ma rate! Mais comment il le sait?!* a exclamat francezul.

S-a dovedit că își scosese splina în urma unui accident de motocicletă, cu 12 ani în urmă.

Nu m-am mai îndoit niciodată de spusele doctorului Ga Ma. Era foarte sincer și era tare reconfortant să vezi o persoană așa de lipsită de mercantilism. Ar fi putut vinde toate remediile

tibetane pe care știa să le prepare, dar, dacă cineva cerea medicamente, interpretul îi spunea în numele lui: „Ei bine, doctorul Ga Ma zice că puteți cumpăra pastile dacă doriți, dar nu crede că sunt necesare".

Am luat niște medicamente de-ale lui când am avut o durere de stomac. Se pare că erau un amestec de ierburi sălbatice și minerale, dar aveau un gust la fel de amar precum cafeaua Shanghai și semănau, în mod suspect, cu rahatul de șoarece. Doctorul Ga Ma a devenit extrem de ocupat și a trebuit să mărească provizia de rahat de șoarece, pentru că se apropia sezonul de vârf.

Unul dintre primele grupuri care au sosit a fost o expediție a clasei superioare engleze, sau a „păturii engleze dominante" – pentru a-i da titulatura corectă în chinezo-engleză. Aceștia se opreau în Lhasa într-una dintre etapele raliului Jules Verne, de la Londra la Saigon. Am vândut mai multă șampanie în cele două zile în care au stat la noi decât în tot anul. Fiecare plătise 20 000 de dolari pentru călătorie, deci o sticlă de șampanie la 120 de dolari era un chilipir. Deși majoritatea mașinilor erau de tipul Range Rover, mai aveau și un Daimler superb, din 1950 – fără îndoială primul și singurul care avea să treacă pe străzile din Lhasa. După Ședința de dimineață, l-am găsit pe proprietarul Daimlerului în Hard Yak Cafe, încercând să comande pâine prăjită și marmeladă. De fiecare dată când dădea comanda, Zhang Li zicea „imediat" și zâmbea. Apoi își vedea de treabă debarasând mesele. Habar n-avea despre ce vorbește tipul ăla. Micul dejun consta în iaurt de iac, gogoși, prăjitură, ouă, slănină păroasă de porc și carne prăjită din conservă. Ce însemna „marmeladă"?

L-am salvat de la acest dezastru iminent și l-am întrebat cum a fost drumul de la Londra încoace.

— De la Moscova nu am mai stat într-un hotel decent. Restul au fost pur și simplu înfiorătoare.

Se pare că și mâncarea fusese „la fel de înfiorătoare".

— Din fericire, am avut un coș de la Fortnum & Masons în spatele mașinii și am supraviețuit în ultimele trei zile cu prepeliță la conservă.

A mușcat din felia de pâine prăjită cu dulceață de căpșuni, care sosise între timp.

— Dar ia aminte, a continuat el, poți cina la Ritz în fiecare seară. Dar când mai ai ocazia să încerci așa ceva?

Lhasa era cu adevărat o experiență pe care mulți nu aveau s-o uite. În hol a intrat un grup de japonezi, toți albi și tremurânzi. Harry deja făcea pariuri pentru un număr record de abandonuri, dar frica lor nu era cauzată de altitudine. Ghidul lor ne-a explicat ce se întâmplase. În timp ce traversau podul peste Tsangpo, în drum spre Lhasa dinspre aeroport, trupele chineze s-au năpustit asupra lor din toate direcțiile. Soldații în echipament complet de luptă se târau pe șosea cu puștile AK-47 ațintite spre ei. Comandourile escaladau marginile podului pe scări din frânghie și luaseră poziție de atac. Japonezii se treziseră captivi în mijlocul unui antrenament de atac pe pod al AEP.

Nu știam nimic despre această simulare de atac, dar am fost anunțați de o altă manevră a armatei care va afecta turiștii. Ni s-a spus că drumul ocolitor va fi închis pentru câteva ziele. Iar noi nu puteam afla care erau acele zile deoarece acțiunea era secretă. Toți turiștii care plătiseră mii de dolari pentru călătoria vieții lor trebuiau să aștepte până la redeschiderea drumului ocolitor. Dar era secret și cât va mai dura până atunci. I-am presat pe membrii Taberei A și pe proprietarii hotelului, Ministerul Turismului din Tibet, să facă cât mai mult uz de *guanxi* ale lor. S-a ajuns la un compromis. Turiștii puteau fi transportați pe ruta ocolitoare, dar numai pe timp de noapte și doar dacă promiteau să nu privească pe fereastră. Se dusese pe apa sâm-

betei acoperirea lor – toată lumea știa că avea loc un transport de arme între China și Nepal.

Din când în când, armata ne mai și ajuta, și datorită guvernului chinez hotelul a fost ocupat în proporție de 20% pentru prima dată în acel an, când acesta a rezervat ambele vile prezidențiale și o aripă întreagă a clădirii. Din păcate, era aceeași aripă în care locuiam noi, expatriații, prin urmare am fost dați afară cu toții pentru o săptămână. Chinezii au venit în vizită cu ocazia fericită a celebrării a 40 de ani de la „eliberarea pașnică" a Tibetului și de la semnarea renumitului acord cu 17 puncte. Este documentul semnat de bătrânul Ngapoh Ape Renchen, act pe care comuniștii îl flutură mereu ca să arate că sunt stăpânii de drept ai Tibetului.

Tot orașul a fost aranjat pentru sărbătoare. O statuie de zece metri înălțime reprezentând doi iaci aurii a fost ridicată la un nou sens giratoriu care ducea la Potala. Un drum cu șase benzi pentru tancuri a fost construit fără un motiv anume de la Monumentul constructorului de drumuri anonim de la Kyi Chu până la hotel. Șiruri de felinare stradale au fost puse peste tot prin oraș și niște garduri hidoase au împrejmuit câmpul de lângă Norbulingka. Alte locuri sălbatice din Lhasa au fost și ele supuse acestor urbanizări inutile, căci chinezii au făcut o nouă încercare de a târî Lhasa în secolul XX în stil socialist. Hotelul a fost asediat de broșuri de propagandă, scrise în engleză, sosite de la Beijing. Broșurile aveau subtitluri ca „De ce este Tibetul o parte constituentă a Chinei". Erau pline de „dovezi incontestabile" și de explicații care atestau că Dalai Lama nu fugise din Lhasa, în 1959, gonit de comuniștii nesuferiți, ci că de fapt fusese răpit și exilat, forțat de „separatiștii tibetani din clasa superioară". Extraordinar. Noi, care crezuserăm în tot acest timp că el fugea de comuniști, am descoperit acum că era ținut prizonier de separatiști. Acesta este un „fapt incontestabil" publicat în *New Star Press* din Beijing, deci trebuie să fie adevărat. Să citești aceste broșuri este la fel de dureros ca parcurgerea

articolelor anti-chineze publicate de tibetanii din exil. Până la urmă le-am găsit o întrebuințare. Broșurile nu ardeau la fel de bine ca bălegarul de iac, dar cel puțin mirosul lor nu-ți rămânea în haine.

Chinezii au mai făcut eforturi serioase și pentru a goli străzile de miile de câini vagabonzi care cutreierau prin Lhasa. Tibetanii au fost îngroziți. Se știe foarte bine nu numai că toate formele de viață sunt sfinte, dar și că câinii din preajma mânăstirilor sunt reîncarnările unor călugări neascultători. Suc, de la Fondul Salvați Copiii, a auzit de la primarul Lhasei cea mai bună soluție pentru inconvenientul cu patrupedele. El le-a cerut chinezilor să prindă toți masculii și să-i pună într-un țarc și toate femelele într-un alt țarc. Puteau fi îngrijiți acolo până mureau cu toții de cauze naturale, n-ar mai fi fost câini vagabonzi pe străzi, iar noi am fi trăit fericiți până la adânci bătrâneți.

Chinezii nu erau atât de sentimentali. Au aruncat otravă pe străzi, iar în zori patrule cu puști inspectau zonele. Dorje a salvat-o pe cățelușa lui preferată din haita de la hotel ducând-o la aeroport. Era frumoasă, semăna cu Lassie și primea mereu mâncare de la angajații chinezi și tibetani ai hotelului. Am mai auzit și alte povești despre tibetani care ascundeau căței și nimeni nu a mai mâncat în vreun restaurant chinezesc săptămâni în șir.

În timp ce câinii morți erau duși pe ușa din spate, prin curtea hotelului se plimbau unii dintre liderii de elită ai Chinei. Soldații stăteau drepți când Li Tieying, atotputernicul consilier de stat al Beijingului, s-a cazat într-una din vilele prezidențiale. Tot noi l-am găzduit și pe Jiang Zemin într-o scurtă vizită de stat, când a venit din patria-mamă ca să vadă ce mai fac tovarășii tibetani.

În hotel mișunau tot felul de VIP-uri chineze și soldați bine înarmați. Am încercat să duc un grup de nemți în restaurantul Himalaya, inaugurat de curând, dar am găsit ușa păzită de

două gărzi. Eram furios. Ocupau jumătate de hotel, dar nu ne puteau interzice să ne hrănim clienții occidentali. L-am căutat pe Jig Me și i-am spus că Tabăra A nu le poate permite să ne trateze ca pe nimicuri. A apărut un funcționar, iar după o discuție lungă în chineză a lătrat un ordin la cei doi soldați. Acestora le-a picat fața, au salutat și apoi au luat-o repejor pe coridor, ținând strâns de armele lor automate. Jig Me a râs pe înfundate în timp ce îmi șoptea ce se petrecuse. Soldații primiseră ordine să stea în fața unei uși roșii și să nu lase pe nimeni înăuntru. Văzuseră ușa de la restaurantul Himalaya și se așezaseră la post. Dar era ușa roșie greșită – ar fi trebuit să stea la ușa unde lua masa Li Tieying.

Pe 23 mai telefonul a sunat toată ziua. Erau jurnaliști occidentali în căutare de subiecte. Dar nu era nimic incitant. Celebrarea zilei „eliberării pașnice" se desfășura pașnic. Câțiva ziariști sub acoperire se furișaseră în Tibet dându-se drept „profesori" în concediu. Ne-au luat la întrebări. „S-au auzit împușcături de dimineață. Știți câți tibetani au fost omorâți?"

Oamenii ăștia erau la fel de enervanți ca *New Star Press* din Beijing, și nu ne dădeau pace. Un francez de la *Le Monde*, care își dăduse cartea de vizită în stânga și-n dreapta tuturor tibetanilor, m-a abordat într-o seară pe hol.

— Am fost oprit de poliție! Trebuie să plec mâine. Și totul din cauza ta. Ești un *spion comunist*!

În același timp în care primeam acuzația că aș fi spion comunist, am descoperit că poșta îmi era cenzurată de chinezi. Primisem o scrisoare de acasă care fusese deschisă la aburi și apoi lipită la loc. Nu mi-aș fi dat seama dacă nu ar fi uitat să șteargă traducerea în chineză scrisă cu creionul. Cu un scris ordonat, deasupra informațiilor de la tatăl meu despre fasolea care creștea frumos în Jersey era o traducere în chineză. Au renunțat pe la jumătate, când și-au dat seama că știrile despre legumele din Jersey nu puteau pune în pericol securitatea națională a Chinei. Dar dacă era vreun cod?

Ne-am simțit minunat când au plecat chinezii și ziariștii și am putut să ne întoarcem în camerele noastre. Barba era din nou într-o dispoziție bună și invita orice femeie din „grupul său țintă" la masa lui personală. A atras și o baroneasă care a căzut imediat în mrejele sale.

Conny era plecată într-o călătorie de afaceri. Bucătarul-șef, Harry și Bonetti au venit în camera mea cu o pungă cu doze de bere Tsing Tao. Renunțaserăm la berea Lasa după ce auziserăm despre un raport al unor diplomați americani aflați în vizită de la ambasada din Beijing. Fuseseră duși în turul obișnuit al modernizărilor din Lhasa de către MAE, care includea și o vizită la fabrica de bere Lasa. Nu știau că fabrica fusese construită de tovarășii noștri români, ci credeau că data din anii 1950. Funcționau puține utilaje, iar mașinăria românească de spălat sticle era mereu stricată. Au găsit grupuri de femei tibetane care stăteau afară în bălți mari, maronii, și care spălau sticlele de mână. În cel mai fericit caz, igiena tibetană lasă mult de dorit, iar, când trebuie să speli 5 000 de sticle și vezi o baltă murdară, înțelegi imediat de ce fiecare sticlă de bere Lasa are gust diferit.

Am stat în camera mea cu dozele goale de bere în mână. Văzuserăm casetele din hotel de mii de ori. Hotelul avusese inițial 47 de casete cu filme, dar chinezii le confiscaseră pe toate, în afară de patru dintre ele. Printre cele care nu au mai fost înapoiate niciodată se număra *Hotelul balamuc*, pe care îl folosiserăm pentru instruire. Și *Sunetul muzicii* fusese confiscat – presupunem că din cauza mesajului subversiv pe care îl transmite. Oare era prea periculoasă imaginea cu măicuțele care cântau, după ce avusese loc eliberarea, peste trecătorile din munți?

Cele patru filme rămase fuseseră vizionate de atâtea ori, că se deterioraseră. *Moarte pe Nil* părea că fusese filmat pe viscol, iar *39 de trepte* nu mai avea trei minute din final.

Ne-am uitat în jur ca să găsim altceva de făcut.

— Mi-a venit o idee! a strigat Bonetti. Harry, mai ai artificiile de la Anul Nou chinezesc, nu?

— Desigur, i-a răspuns Harry, am o sacoșă plină la mine în cameră.

— Bine. Haideți să-i facem o surpriză lui Barba – o să-i placă la nebunie!

— Nu, nu, nu.

Vorbise bucătarul-șef.

— Nu mă bag în nimic de genul ăsta.

Dar nu a fost prea greu să-l convingem, și, cu precizie militară, ne-am strecurat afară pe fereastra de la coridorul de la parter și am aliniat artificiile în fața geamului de la camera lui Barba. Am agățat pocnitori în copaci, am plantat un rând de „ploaie de aur" sub pervazul ferestrei și ne-am tras de-o parte și de alta a ei. Bonetti a stat în lumina stelelor și a rostit numărătoarea inversă pentru aprinderea focurilor. Și-a lăsat mâna jos în liniște – trei, doi, unu. Harry a aprins fitilurile de la conurile de sub fereastră, Bonetti a dat foc la șirurile de pocnitori, iar bucătarul-șef și cu mine am amorsat niște artificii chinezești de mărimea unor conserve cu supă. Când Bonetti și Harry se îndepărtaseră și primele artificii cu ploaie aurie au trimis o jerbă de scântei spre cer, am aprins pocnitorile și le-am aruncat în fața geamului.

Bubuituri ca de trăsnet s-au auzit între hotel și pereții de ciment ai clădirii personalului. Fâșii de lumină au brăzdat cerul înnegurat. Copacii s-au cutremurat din cauza exploziilor. Noi ne-am târât ca să ajungem la adăpost și am sărit înapoi pe fereastra de la coridor și am dispărut, nevăzuți, în camerele noastre.

Barba nu a avut nici o reacție în timpul micului dejun, iar ședința de dimineață a trecut fără incidente. La finalul întâlnirii, Barba a spus calm:

— Bonetti, Alec, Harry, mai rămâneți.

Am făcut schimb de priviri agitate și ne-am uitat la bucătarul-șef, care pleca odată cu restul străinilor și cu adjuncții locali. Ne-a urat succes din ușă, s-a răsucit pe călcâie și s-a grăbit să coboare scările.

— Să vă spun povestea mea despre cum eu, locotenent fiind, am mers în Taiwan cu generalul meu.

Barba a continuat pe un ton potolit și cu voce joasă.

— Când am ajuns la bordel, fetele nu ne puteau distinge – aveam cam aceeași înălțime. Am glumit puțin și până la urmă am schimbat uniformele, iar eu m-am dat drept general.

Ne-am liniștit, căci Barba ne mai spunea una dintre poveștile lui despre testosteronul în exces.

— Când ne-am întors la unitate, deși știam că nu ar trebui să fac asta, le-am povestit totul prietenilor mei. Generalul a aflat și m-a chemat la el în birou. Mi-a spus: „Ajunsesem să te consider unul dintre cei mai buni ofițeri ai mei. Dar mi-ai înșelat încrederea. Te văd acum ca pe cel mai josnic gunoi".

Barba s-a înclinat spre noi ușor și a început să tremure. Era un arc întins la maximum, gata să sară. Era muntele Vezuviu înainte să îngroape cetatea Pompei. Au mai trecut câteva secunde și vibrațiile au devenit mai puternice. Și-a ieșit din fire și a zbierat:

— Și la fel simt și eu, domnilor, în legătură cu dumnea voastră! Eram în toiul unui număr de-al meu! *Sunteți cu toții concediați! Afară de-aici!*

12
Mai multe rezervări decât camere disponibile

Prima ploaie de vară răpăia în fereastra de la biroul lui Bonetti. Se tot învârtea pe lângă micul aragaz electric preparând trei cafele espresso. Noi priveam cum picăturile de apă formau dâre în praful lăsat de iarnă pe geam. Nu aveam chef să discutăm – concedierea era un mod deprimant de a-ți începe ziua. Bonetti a fost cel care a rupt tăcerea.

— Știu că i-a plăcut. Îmi dau seama de asta, a spus Bonetti cu palmele ridicate și dând din umeri. Aveți încredere în mine, ne-a zis el.

Noi nu aveam încredere în el.

— Tocmai am fost dați afară din cauza ideii tale tâmpite și ne mai ceri să avem încredere în tine! a zis Harry supărat.

Chef a intrat în birou râzând pe înfundate.

— Harry, data viitoarrre când mai ai ceva arrrtificii, să i le înfigi lui Bonetti undeva!

Ziua a trecut repede, fără să mai primim vreo veste de la Barba. Ne-am continuat munca, hotelul era ocupat mai mult de 50%, iar noi nu ne permiteam să stăm degeaba în așteptarea unei scrisori oficiale.

A doua zi, Barba l-a chemat pe Bonetti la masa lui pentru micul dejun. Îi dădea toate detaliile fără perdea ale nopții sale cu baroneasa. Am fost scutit de prima parte, dar am fost somat să vin pentru a auzi concluzia:

— …și apoi artificiile! Alec, aceasta va fi pedeapsa ta. Începând de azi vom lansa un nou program pentru doamnele care

călătoresc singure pe Acoperișul Lumii. Cele sub 30 de ani, să spunem, sunt grupul tău și vei avea grijă de ele. De cele mai coapte, din grupul meu țintă, o să mă ocup eu. Le vei chema în apartamentul meu, unde vor lua o cină privată, servită de Bonetti în frac, vor asculta o serenadă și la final vor avea parte de un program de artificii organizat de Harry! Ce spuneți? Trimiteți un comunicat de presă imediat!

Programul „Doamnele neînsoțite de pe Acoperișul Lumii" a avut un mare succes și s-a dovedit că Barba nu se înșelase. Programul special a coincis cu o relaxare a interdicțiilor de la Beijing. Fiecare grup care venea în Tibet mai trebuia încă să fie însoțit de un ghid și să plătească sume exorbitante, dar numărul minim de călători dintr-un „grup" a fost redus la o singură persoană.

Numărul de camere ocupate a crescut brusc odată cu aceste înlesniri, iar sezonul estival a pornit cu dreptul. Cu toții așteptaserăm acest moment. Harry a citit cifrele la Ședința de dimineață:

— Noaptea trecută 64%. Astăzi 68%. Mâine 73%.

Toată munca noastră de vânzare și pregătiri era răsplătită. Agențiile locale de turism îi tot aduceau rezervări lui Harry. Deși unii clienți își rezervaseră locul cu un an înainte, iar agenții de turism din Vest încheiaseră toate tratativele cu agenția locală cu multe luni în urmă, agenții din Lhasa veneau adesea la recepție cu rezervarea cu o zi înainte de sosirea grupului. Alteori, grupul sosea înaintea rezervării. Era destul de complicat să anticipăm numărul de camere necesar, iar pe la mijlocul lui august s-a petrecut inevitabilul.

Harry a numărat rezervările primite în timpul zilei.

— Incredibil, o să atingem 90% în seara asta, mi-a spus el la prânz.

La 7 seara încă mai era în biroul său. Am trecut pe la el în drum spre Hard Yak Cafe. Era roșu la față, iar expresia lui

obișnuită de relaxare fusese înlocuită de o mutră încruntată. Se holba la laptopul unde introducea cifrele.

— Am verificat și răsverificat. Programul merge bine, a spus el.

A luat în mână un teanc de hârtii cu scris chinezesc, ștampile roșii și coduri de grup și l-a fluturat spre mine.

— Încă mai trebuie să le adaug și pe astea. Am trecut deja de 100%!

Am numărat odată cu el. 108%. 110%.

— Am verificat totul, s-a bâlbâit el.

Am parcurs și ultimele hârtii. A privit la documentul de pe ecran și mi-a șoptit neîncrezător.

— Joi o să ajungem la 120%.

A avut loc o ședință de urgență, iar tot personalul hotelului a intrat în priză. Nu s-au mai dat zile libere. Domnul Han a fost trimis la cumpărături la piețele locale. Bucătarul-șef a dat ordin ca bucătăriile să funcționeze la capacitate maximă, de parcă ar fi fost o mașinărie militară. Coridoarele nu mai erau goale, nici scaunele din restaurant – acum trebuia să avem alimente pentru mai mult de 3 000 de porții pe zi. Derek lucra împreună cu echipa sa peste noapte pestru a repara toate aparatele. Nu se mai putea strica nimic acum, iar camerele trebuiau să fie impecabile. Tabăra A a contractat personal în plus, numărul angajaților ajungând la 800. În sălile de ședință au fost puse paturi pliante. Vilele prezidențiale au fost golite și pregătite pentru a fi date în folosință. Camerele pentru masaj au redevenit și ele dormitoare. Doctorul Ga Ma a fost trimis acasă și s-a pus o pătură peste canapeaua sa. În ciuda mirosului pregnant al medicamentului său ca rahatul de șoarece, am reușit să dăm camera la preț întreg, promovând-o drept o „experiență tibetană unică".

Însă nu era suficient. Agenții locali ne tot puneau grămezi de rezervări pe tejgheaua de la recepție. Am fi putut să-i refuzăm, dar consecințele pentru turismul din Tibet ar fi fost dramatice.

Agențiile ne-ar fi scos din broșuri, oaspeții nemulțumiți și-ar fi dat în judecată agenții de turism și apoi le-ar fi povestit prietenilor despre coșmarul tibetan. Disperați fiind, i-am cerut Ministerului Turismului din Tibet să preia casa de protocol guvernamentală, care se afla la 100 de metri mai jos de hotel. Întreaga clădire a fost rechiziționată, iar echipa lui Derek a stat o zi întreagă încercând să repare țevile, curentul, armăturile și garniturile. Departamentul de menaj a încercat în van să scoată cojile zdrobite de ouă din covoare și petele maronii de pe faianța din baie. N-am mai avut unde să punem alte paturi pliante în sălile de ședință și am folosit casa de oaspeți a guvernanților pentru ghizii și șoferii care însoțeau grupurile. Fiecare zi era o bătălie, iar câmpul de luptă principal era holul de la Holiday Inn.

Ghizii naționali refuzau să fie despărțiți de grupurile lor. Oaspeții care plătiseră sute de dolari pentru a sta singuri în cameră refuzau să o împartă cu altcineva. Clienții care făcuseră rezervări cu un an înainte nu puteau crede că aflaserăm de ei când au intrat pe ușă. Devenea din ce în ce mai periculos să traversezi holul. O persoană la costum era o țintă predilectă – era imposibil să treci pe acolo fără să fii bombardat cu tot soiul de întrebări de la oaspeți enervați. Barba îi evita sărind pe ferestrele de la coridoarele din spatele hotelului. Cumva, bucătarul-șef nu era agasat de turiștii nervoși, în schimb îi atrăgea pe cei mai prostănaci. Îl vedeau îmbrăcat cu pantalonii lui albaștri în carouri, cu jachetă și bonetă de bucătar-șef și îl întrebau:

— Lucrați aici?

— Nu. Particip la o convenție a bucătarilor-șefi, era răspunsul lui, iar ei nu-l mai deranjau niciodată.

Eu eram mai masochist și o luam pe hol pentru a ajunge la Hard Yak Cafe și în camera mea. Un oaspete mi-a dat o zdreanță făcută ferfeniță și mi-a atras atenția că fusese o șosetă perfectă înainte de a o trimite la spălătorie.

— Deci cealaltă este în regulă? l-am întrebat. Și vreți să vă dăm *toți* banii înapoi?

Banca Națională a Chinei nu mai avea bancnote mici, iar noi nu le mai puteam da restul clienților. Poșta a epuizat timbrele și a recurs la vinderea unor seturi filatelice. Timbrele erau foarte frumoase, dar aveau valori atât de mici, încât atunci când terminai de lipit cele 18 timbre necesare, fiecare de 5 pe 4 centimetri, pe spatele vederii nu mai era loc nici de adresă, darămite de mesaj.

În mijlocul acestui haos, am primit un telefon de la Shigatse. Nu exista o linie directă, iar apelul fusese transmis printr-un operator de la Beijing. Era o ghidă engleză și printre întreruperi am distins vocea ei mâhnită.

— Domnul Alec la telefon? Mi s-a spus să iau legătura cu dumneavoastră. O persoană din grupul nostru a decedat. Fără durere. A murit în somn. Atac de cord. Nu există telegraf aici. Nici fax. Nici telefon către lumea exterioară. Grupul și-a continuat drumul către Kathmandu. Nici unul dintre șoferi nu vrea să se atingă de cadavru. Puteți transmite mesajul la agenția de turism din Anglia?

Am sunat la Londra și le-am dat trista veste. Cum Lhasa era singurul punct de comunicare, am devenit mesagerul dintre ghida blocată în Shigatse, ambasada britanică de la Beijing, agenția de turism și compania de asigurări din Londra.

I-am spus totul lui Barba.

— Unul dintre oaspeții noștri a murit.

— O, nu. Unde?

— La Shigatse.

— Slavă Domnului! Alec, nu e nimic mai rău decât un cadavru în hotel.

Compania de asigurări a sunat să ne înștiințeze că rudele doreau să fie incinerată și că vor veni în Tibet să asiste. I-am cerut lui Tashi numărul de la hotelul Shigatse, ca să-l dau centralistei

de la noi, care va suna la rândul ei la centrala din Beijing, de unde ni se va face legătura la Shigatse.

— Nu știu numărul de la hotelul Shigatse, domnu' Alec.

— O sunăm pe centralistă și o rugăm să-l caute.

A ridicat receptorul, a format 2222 la centrală și a întrebat-o. Nici ea nu știa. Unul dintre angajați a avut o idee foarte inteligentă:

— Domnu' Alec, ar trebui să sunați direct la hotel și să le cereți numărul – ei trebuie să-l știe.

A fost un proces dureros, dar până la urmă am găsit numărul și am sunat. Legătura era proastă și a trebuit să țip:

— Rudele vor să vină să vadă corpul! Doresc să o incinereze!

Nici un răspuns de la celălalt capăt al firului. Apoi am auzit o voce abia perceptibilă:

— Acultați-mă. Nu au frigider aici. Mirosul se simte și pe hol; nu avem timp pentru vizite de familie.

Am sunat din nou la compania de asigurări. Legătura a venit tocmai când traversam holul. A trebuit să resping un oaspete care se plângea că hârtia igienică e prea aspră. Își voia banii înapoi și avea de gând să le scrie celor de la sediul central al Holiday Inn.

— Dacă îmi permiteți, mă voi ocupa mai târziu de hârtia dumneavoastră igienică aspră, i-am spus politicos.

Recepționera mi-a dat receptorul peste tejghea. Din nou se auzea foarte prost și am fost obligat să strig:

— *Mirosul s-a răspândit și pe hol. Se recomandă incinerarea de urgență!*

Am privit în jurul meu. Mulțimea din hol fusese redusă la tăcere. Omul cu hârtia igienică a fugit pe coridor.

— Nu aici. Nu aici! le-am spus oaspeților siderați. Dar, dacă mergeți la Shigatse în seara asta, să nu cereți camera 238.

— Nu, insista vocea de la telefon, familia dorește neapărat ca fiul decedatei să ia parte la ceremonie.

Agenția locală de turism a reușit să găsească un șofer de camion dispus să aducă cadavrul în Lhasa. Îi fuseseră promise mai multe cartușe de țigări și sticle de Johnny Walker Black Label. Ghida stătuse pe scaunul din față al camionului tot drumul, pe care l-au parcurs în viteză pe timpul nopții.

Au ajuns dimineața devreme și s-au dus direct la spital. Doctorii au refuzat să primească corpul neînsuflețit – nu mai avea rost – și, disperat, șoferul a venit la hotel și ne-a cerut să ținem corpul în camera frigorifică.

Bucătarul-șef ar fi murit de spaimă – să intre acolo să ia conservele de carne pentru micul dejun și s-o găsească pe doamna Simkins întinsă pe podea. Nu am acceptat. Și așa aveam destulă bătaie de cap cu turiștii vii.

Nu există nici o morgă în Tibet, deoarece corpurile nu sunt păstrate ca în Vest. Pentru sistemul tibetan de înmormântări sub cerul liber, în care cadavrele sunt scoase înainte de ivirea zorilor și date drept hrană vulturilor prietenoși, morgile sunt o pierdere de vreme. După multă muncă de convingere, spitalul a recunoscut că există un congelator, dar a promis să țină corpul acolo numai câteva zile. Nu mai era mult de așteptat, căci autoritățile chineze trecuseră peste birocrația obișnuită și au dat undă verde pentru emiterea unei vize fiului, care era deja în drum spre Lhasa. Avea să sosească a doua zi și agenția locală de turism planificase incinerarea tot atunci.

Am băut un pahar cu ghida. Fusese o experiență chinuitoare pentru ea – blocată în Shigatse cu un cadavru și apoi călătorind zece ore pe timp de noapte, într-un camion tibetan, cu doamna Simkins hurducăită în spate. Dar ce era mai rău nu trecuse încă. La ce fel de incinerare se așteptau rudele? Câteva cuvinte din partea unui preot într-o biserică dintr-un sătuc? Muzică la orgă, un sicriu pe bandă și apoi tragerea draperiilor de catifea?

A sosit și fiul, destul de ametit – dat peste cap de altitudine și emoții. Ghida și cu mine l-am dus cu jeepul hotelului și am

ieșit din curte în fruntea unui șir de mașini care se îndreptau către dealurile din apropierea mânăstirii Drepung. Am trecut puțin pe dreapta și după ce ne-a depășit o camionetă ne-am văzut iar de drum.

Apoi ghida a început să vorbească în dodii cu fiul.

— Uită-te! Un copac! a spus ea arătând pe geam. Ce vreme frumoasă e astăzi. Ia uite! Un nor pe cer!

Știam că trebuie să vorbim cu el ca să nu se mai gândească la deces, dar conversația devenea ridicolă. Apoi am văzut și eu ce văzuse ea: camioneta din fața noastră era încărcată cu niște vreascuri, iar pe lemne era ceva înfășurat într-un cearșaf alb, care sălta în sus la fiecare groapă. Era doamna Simkins!

— Uită-te! i-am spus eu fiului. E un iac acolo și, dacă te uiți în spatele tău, se mai văd și alți copaci.

Am ieșit de pe drumul principal și am intrat pe o cărare prăfuită și îngustă care ducea la poalele dealurilor aflate la est de Drepung. Drumul a devenit din ce în ce mai abrupt, iar la cea mai înclinată pantă, lângă o prăpastie abruptă, camioneta din fața noastră s-a oprit cu zgomot. Lemnul pentru rugul funerar și doamna Simkins au ricoșat către noi, iar corpul s-a echilibrat de ușa rabatabilă a camionetei, deasupra parbrizului nostru. Din fericire, mașina a pornit din nou, iar corpul s-a întors pe partea cu portiera rabatabilă. Am mai mers câțiva metri și am ajuns la baza unei movile mici, care urma să fie locul de incinerare.

Am așteptat lângă mașină până s-au încheiat pregătirile. În jur erau zeci de persoane, multe în uniformă, împreună cu un chinez care părea să fie fotograful oficial al evenimentului și care ne filma pe toți de aproape. Am fost chemați când totul era gata, iar fiul a putut să-și aducă ultimul omagiu. Ghida tăiase un buchet de flori din sera hotelului. Un călugăr stătea cu picioarele încrucișate lângă grămada de lemne, citind cu voce tare rugăciuni din Cartea tibetană a morților.

Apoi a venit un tibetan foarte vesel, îmbrăcat cu o salopetă cu pete maronii. Agentul de turism chinez ne-a făcut semn să ne ducem la mașină.

— Nu. Nu. Nu înțelegeți, a spus fiul. Am bătut atâta drum ca să fiu aici în aceste clipe.

Chinezul s-a impacientat.

— Chiar trebuie să plecați. Vă rog!

S-a uitat la mine.

— Vă rog să plecați acum!

Și atunci mi-am dat seama. Desigur că nu există incinerări în Tibet așa cum le știm noi în Vest! I-am sugerat să ne întoarcem la mașină și să revenim când focul e deja în toi. Fiul a acceptat cu greu. În timp ce îl grăbeam spre mașină, auzeam cum tibetanul își pregătea cuțitele, frecând lamele de oțel una de alta. Am privit în jur și am zărit cum scânteia o rază de soare pe muchia ascuțită a cuțitelor ruginite, folosite la înmormântările sub cerul liber.

— Doar niște detalii de care se ocupă înainte să înceapă cu adevărat, i-am spus eu în șoaptă.

— Ia uită-te și în partea aceea! Niște arbori, i-a arătat ghida către vale, continuând discuția stupidă din mașină.

Minutele păreau ore. Într-un final am auzit pârâitul lemnelor de foc și am văzut fumul care se înălța de pe dealul de deasupra noastră. Ne-am întors la locul incinerării. Un polițist chinez se ușura peste drum, de pe colină, și noi am așteptat până a terminat ca să putem trece. Erau așa de bucuroși că totul descursese atât de bine, încât trecuseră deja la bere.

Rugul funerar era așezat într-un decor spectaculos: pe fundal se vedeau dealurile înconjurătoare, orașul Lhasa mult în jos și palatul Potala așezat la poalele văii. Oricum cu toții vom ajunge aici și, în timp ce priveam cum flăcările sărută cerul, m-am gândit că nu există un final mai plăcut decât acesta. Adică să te stingi liniștit în miez de noapte și apoi să te evapori în fum,

cu Potala în spate și pe psalmodierile pentru sufletul tău ale unui călugăr tibetan. Era o experiență care ne marcase pe toți.

Gândurile noastre profunde au fost întrerupte de tibetanul cu salopeta pătată, care s-a apropiat cu o găleată. A aruncat conținutul peste foc și o vâlvătaie uriașă a înghițit cerul. Fiul și cu mine ne-am aruncat la pământ, dar călugărul care stătea cu picioarele încrucișate nu s-a putut ridica destul de repede și s-a ales cu sprâncenele pârlite. Tibetanul a venit la noi cu găleata goală de benzină, rânjind cu toată gura. Dintele lui de aur sclipea către noi în lumina soarelui, iar el ne-a făcut semn că totul e în regulă, de parcă ar fi spus „m-am descurcat foarte bine de data asta!".

Am împărțit o sticlă de bere Lasa cu depuneri și ne-am întors zăpăciți la hotel. Fusese o zi grea pentru noi toți și eu nu aveam dispoziția de a ține piept grupului de oaspeți furioși din hol. Aceștia se duseseră două zile la rând la aeroport și tot de atâtea ori se întorseseră, deoarece nu li se dădeau permise de îmbarcare. Unii dintre ei erau la biroul CAAC, organizând un fel de grevă pașnică – prima demonstrație a străinilor în Tibet. Și grupurile care veniseră în excursiile organizate de Holiday Inn căzuseră victime ale supraaglomerării, iar noi făceam tot posibilul, folosindu-ne de cartușe de țigări și invitații la cină, ca să le facem rost de locuri. CAAC-ul era într-o situație fără ieșire. Avionul lor către Kathmandu avea 123 de locuri, iar ei vânduseră 420 de bilete.

În seara aceea am primit un telefon de la fiul doamnei Simkins. I se dăduse o cutie neagră de metal pentru a transporta cenușa mamei sale înapoi în Anglia, dar avea o problemă. Ceva zornăia în cutie. Avea dreptate, nu putea să se întoarcă cu mama lui zornăind sub scaun. Se pare că niște crengi și o găleată de benzină nu se pot compara cu focul puternic dintr-un crematoriu occidental.

— Ai vreun material în care să le înfășor? Și niște sfoară? a întrebat el.

I-am promis că o să-i fac rost de ce-mi ceruse. Am reușit să-l conving pe Charlie să deschidă magazia și acolo am găsit un covoraș de baie vechi și un cablu de telefon. Trebuia să se mulțumească cu astea.

M-am dus la camera 3 101 pentru a i le da. Mi-a mulțumit și apoi mi-a zis:

— Vreau să te mai rog ceva. Crezi că poți să le înfășori tu pentru mine?

Avea dreptate. Pentru mine erau doar niște oase, dar înțelegeam prin ce trecea.

— Desigur.

S-a dus la baie. Am întins covorașul pe suportul de bagaje din cameră, am deschis cutia metalică și am deșertat oasele. Mă așteptasem să găsesc o grămăjoară de cenușă și câteva oase mai mari, dar nu a fost așa. Cutia era plină de oase. Așchii și fragmente de oase au sărit în toate părțile, s-au rostogolit de pe suport pe covor și pe podea.

— Mai așteaptă puțin! am strigat disperat adunând oasele și înghesuindu-le în covorașul făcut sul. Încă puțin! Sunt aproape gata!

Fericit că strânsesem totul de pe jos, l-am lăsat să intre în cameră. În drum spre ușă am mai văzut o bucată chiar lângă pat, pe unde ar fi trecut cu picioarele desculțe când se ducea la culcare. Am folosit aceeași tactică stupidă, așa cum făcuse ghida în mașină.

— Nu crezi că astăzi am avut parte de o vreme minunată? Ai văzut poza de aici?

Când s-a întors, m-am aruncat pe podea, am cules bucata de pe jos și am pus-o în buzunar. După ce mi-am luat la revedere de la el și i-am urat drum bun, mi-am golit buzunarul în stratul de trandafiri de la hotel. Fie că se află în ceruri, în nirvana sau într-o nouă reîncarnare, sper că doamna Simkins este de acord cu asta.

De atunci expatriații mi-au spus „Alec, cioclul". Spre bucuria mea, nu m-am mai confruntat cu astfel de cazuri. Singurul deces care a mai avut loc în acel an a fost în zona gri dintre granițele de la Zhangmu. Un francez a murit pe o pantă. Restul grupului a crezut că pur și simplu nu se simte bine și l-au cărat trei ore până la punctul vamal chinez. Chinezii le-au arătat că e mort și nu l-au lăsat să treacă. Grupul a trebuit să meargă din nou cu el până la vama nepaleză, unde corpul a fost iarăși refuzat.

— Era în viață când a trecut pe aici. Să se ocupe chinezii de el.

Nu am aflat cum s-a terminat povestea. Poate încă mai e acolo.

Era să avem și noi parte de un deces în hotel, dar nu din cauze naturale sau a răului de altitudine, ci ca deznodământ al unei nopți de karaoke.

O echipă de filmări din Hong Kong a venit în Lhasa ca să turneze un film cu karate în Tibet. Deși rezervarea a 30 de camere pentru două luni a fost tentantă, am estimat că vom avea nevoie de camerele acelea pentru turiștii care plăteau mai mult, așa cum s-a și întâmplat. Așa că echipa a fost cazată la hotelul Tibet de alături. În fiecare noapte veneau la Holiday Inn ca să bea, să danseze, dar mai ales să cânte karaoke.

Cluburile de karaoke avuseseră un succes răsunător în Asia. Sunt localuri în care *tu* faci distracția. Alegi o melodie din tonomat, dar se dă drumul numai la muzică – tu trebuie să cânți. Ți se dă un microfon și pe un ecran uriaș se văd versurile. Un punctuleț trece peste fiecare cuvânt ca să-ți indice care silabă ar trebui cântată. Și trebuie să plătești pentru fiecare cântec cu care te faci de râs. Sistemul de karaoke de la hotel era cam încet. Trebuia să îi spui chelneriței ce piesă vrei și să aștepți să se întoarcă și să strige numele cântecului atunci când îți venea rândul.

Duminică, în infama noapte de karaoke, barul era înțesat cu oameni. Era ultima seară a echipei de filmări în Tibet și ieșiseră să o facă lată. Și bucătarul-șef își alesese acea noapte pentru a da o petrecere pentru ajutoarele sale, ca răsplată pentru că rezistaseră fără concediu și pentru că pregătiseră 3 000 de porții de mâncare pe zi.

Sala de karaoke era aglomerată, prea aglomerată. Bucătari chinezi și tibetani voinici se îngrămădeau pe canapele, în timp ce stelele kung fu stăteau unii în poala altora pe scaunele de la bar. A crescut timpul de așteptare pentru cântat. O chelneriță a strigat numele unui cunoscut cântec chinez și unul dintre bucătarii noștri a sărit să ia microfonul. Același cântec fusese cerut și de echipa de filmări, iar una dintre vedetele karatiste a urcat pe scenă pentru a-i smulge microfonul bucătarului. A fost suficient pentru a aprinde butoiașul cu pulbere. Scaunele și canapelele au început să zboare prin bar, iar în sala de karaoke a fost reconstituită o scenă reală dintr-un film cu karate.

Chelnerițele au fugit la adăpost. Paznicii au fugit după ajutoare, iar bucătarii chinezi și tibetani duceau o luptă aprigă împotriva starurilor de cinema kung fu în incinta hotelului. S-au bătut până în zona gardului. S-a lăsat cu 12 răniți. Șapte dintre ei au fost spitalizați, iar majoritatea bucătarilor au lipsit de la muncă în ziua următoare. Bucătarul nostru șef avea de pregătit 3 000 de porții și bucătăria era goală.

Nu duceam lipsă doar de personal. Era și o lipsă acută de alimente. Pentru a deveni independenți, fostul director general înființase o fermă în Lhasa. Dar ea fusese abandonată și apoi închisă după incidentul cu tocana de iepure. Meniul fusese definitivat, vesela de pe bufet era gata, oalele fierbeau în bucătărie, dar, cum fermierul era budist, eliberase toți iepurii cu o zi în urmă.

— Nu sunt iepuri, a râs Tu Dian.

Dar bucătarul-șef nu avea chef de glume. Se vânduseră bilete în exces, noi nu mai aveam camere, nici ajutoare de bucătar sau mâncare și totuși turiștii continuau să ne calce pragul. Chiar și excursiile organizate de hotelul nostru, cu „situațiile neprevăzute" și cu noile taxe „CAC", se vindeau ca fursecurile calde din bălegar de iac. Avuseserăm succes la grupurile mici, personalizate, și organizaserăm un circuit special pentru festivalul Shoton din august.

Majoritatea activităților pentru festival se desfășoară în incinta clădirii Norbulingka – palatul de vară al lui Dalai Lama, din apropierea hotelului. Mii de tibetani se înghesuie să urmărească opere tibetane. Mulțimea adoră spectacolele, mai ales numerele comice, dar, dacă ești străin și nu vorbești fluent tibetana, nu reziști mai mult de zece minute. Muzica este formată din ciocniri alternative, rapide și încete, de cimbale și tobe acompaniate de strigături foarte ascuțite și rapide din partea bărbaților și de un grup de dansatoare care cântă pe nas. Nu mă îndoiesc că, la fel ca și cu ceaiul cu unt de iac, există anumiți occidentali care apreciază opera tibetană, dar pe mine mă face să tânjesc după liniștea din munți.

Momentul culminant al Festivalului Shoton este dezvelirea unei *thangka* uriașe la mânăstirea Drepung, iar acest eveniment fusese ales drept punctul culminant al excursiei noastre. Este o sărbătoare minunată, la care participă mii de tibetani, care împânzesc dealurile din jurul mânăstirii, pentru a vedea cum se desfășoară pe zid *thangka* – un steag dantelat, de mărimea unui teren de fotbal. Această sărbătoare are loc numai în zori, în a treisprezecea zi din a șasea lună a calendarului tibetan. De data aceasta se celebra pe 21 august, iar grupul nostru special de numai patru persoane trebuia să sosească pe 19 august.

Pe 17 august am fost anunțați că se schimbase data și că festivalul va avea loc pe 19 august. Oaspeții noștri, care veneau tocmai din America și Europa ca să asiste la *thangka*, aveau să fie dezamăgiți. Conny a trimis telexuri cu veștile proaste.

Pe 18 august ni s-a spus că data a fost modificată din nou și că se va celebra pe 20 august. Conny a trimis din nou telexuri cu vestea bună.

Pe 19 august s-a confirmat că ceremonia va fi pe 20 august, dar se stabilise ca străinii să nu ia parte la festivități. N-am mai trimis nici un telex. Ne-am hotărât să nu mai organizăm nici o excursie în preajma vreunui festival. Am auzit și de cazuri mai grave, când un grup de avocați din Vest călătoriseră săptămâni la rând pentru a participa la un festival cu întreceri de cai în estul Tibetului doar ca să descopere, la sosire, că tibetanii deciseseră să țină festivalul cu o săptămână înainte. Toată lumea își strânsese bagajele și plecase.

Pe 19 august, după-amiaza târziu, Jig Me a apărut mulțumit, venind de la o ședință de la Ministerul Afacerilor Interne. Aranjase ca personalul străin de la Holiday Inn să aibă voie să participe la ceremonia *thangka* – cei patru turiști au devenit brusc noii membri ai hotelului și noi am scăpat basma curată.

Ne-am întâlnit toți în holul hotelului la 6.30 dimineața, cu mult înaintea zorilor. Plouase cu găleata toată noaptea și tot mai burnița în timp ce ocoleam băltoacele ca să ne urcăm în microbuz. Drumul către Drepung era înțesat de tibetani care abia înaintau prin ploaie. La eveniment aveau să participe peste 30 000 de oameni. Pe drum erau mai multe puncte de verificare și ne așteptam în orice moment să nu fim lăsați să trecem mai departe. Am fost blocați în ambuteiajul de sub Drepung, iar Jig Me privea agitat la nebunia din jur. Dacă se întâmpla ceva, el avea să fie făcut responsabil pentru comportamentul și siguranța noastră.

Sute de camioane, autobuze și jeepuri se înșirau de pe deal până la Drepung. Era beznă afară și ploua torențial când am ajuns la o parcare plină de noroi, unde ne-am dat jos din microbuz și am pornit la pas pe cărarea abruptă, șerpuitoare, care înconjura mânăstirea. Jig Me ne-a strigat:

— Trebuie să rămânem în grup! Vă rog să stați unul în spatele celuilalt!

În acel moment el a dispărut în întuneric, luat pe sus de valurile mișcătoare ale mulțimii. Grupul nostru s-a rupt, împletindu-se printre șiruri de oameni și împins către deal de tibetani uzi până la piele și zâmbitori. Am reușit să mă țin de domnișoara Houghton – o bătrânică de 81 de ani din California, cea mai nerăbdătoare membră a grupului. Deși nu avusese timp să se aclimatizeze, domnișoara Houghton era hotărâtă să vadă *thangka*. Dar înălțimea, urcușul, furnicarul de oameni și mirosul de unt de iac s-au dovedit a fi prea mult pentru ea, așa că am dus-o într-o dependință a mânăstirii ca să se odihnească.

Eu mi-am continuat drumul în sus și am dat de Jig Me, care se afla cu un turist din Austria. Era ușor de recunoscut – avea o pungă de plastic pe cap. „Tot timpul îmi iau punga de plastic cu mine!" mi-a strigat. L-am părăsit cât de repede am putut – era un zănatic – și m-am urcat ca să prind un loc bun printre tibetani. S-au ivit zorii, dar ploaia continua să cadă, iar tibetanii mi-au spus că nu va avea loc nimic până când ploaia nu se va opri. M-am gândit că ar fi mai bine să mă duc să-i dau vestea domnișoarei Houghton, căci trecuseră două ore de când o lăsasem în cămăruța aceea fără lumină. Am luat-o la pas ca să trec de austriacul nebun, care îi tot povestea lui Jig Me despre diversele întrebuințări ale pungilor de plastic, și am început să o caut pe bătrânică peste tot prin mânăstire. În lumina slabă, clădirile tibetane arătau la fel și mi-a luat ceva timp până să o găsesc pe cea bună. Și, când am dat de ea, domnișoara Houghton stătea fericită pe trepte, la fel cum o lăsasem.

Nu era deloc impacientată de întârziere. Dimpotrivă, dependința fusese folosită de pelerini ca han, iar ea fusese foarte bine primită de hangiu și i se oferiseră ceai cu unt de iac și *tsampa* la micul dejun. Fusese salutată de fiecare dintre miile de pelerini care își vedeau de drum pe cărăruia ce trecea prin fața hanului.

A trebuit practic să o smulg de lângă ei, pentru că îi plăcea prea mult. I-am arătat că doar trebuia să o ia pe după colț ca să aibă o vedere perfectă a zidului cu *thangka*.

A mai trecut o oră și jumătate până s-a oprit ploaia și a început ceremonia. Căpetenia *shengo* de la Drepung a spus rugăciuni în timp ce stătea la poalele pantei, învești mântată în minunate straie de culoare roșie. Dansatori mascați se învârteau pe o porțiune de pământ plată de lângă *shengo* și grămezi de tămâie au fost aprinse pe deal. Un șir de călugări a venit din mânăstire ducând pe brațe sulurile de *thangka*. Călugării de pe ziduri au aruncat frânghii care au fost agățate de părțile superioare ale *thangka* și apoi au fost ridicate. S-a tras de un văl subțire ce acoperea tapiseria, iar apoi am putut admira modelul multicolor din mătase cu imaginea lui Buddha. Era un moment deosebit. De deasupra țesăturii, doi corni tibetani aflați sus pe un suport în formă de dragon au început să scoată sunete nelumești, ce răsunau prin toată valea. Cimbalele au fost lovite. În aer plutea mirosul de ienupăr ars și de tămâie. *Khata*, eșarfele albe care se dau drept ofrandă, au căzut în cascade peste deal, aruncate de tibetanii credincioși. Oriunde cădea o *khata*, aceasta era ridicată de cineva și aruncată câțiva metri mai aproape, până ajungea pe *thangka*. Un procedeu asemănător cu aruncatul sulurilor de hârtie igienică pe un teren de fotbal, numai că avea ceva mai multă însemnătate.

Pentru domnișoara Houghton fusese o experiență neegalată în cei 81 de ani ai ei. O călătorie în Tibet nu era doar o vacanță, ci o „experiență" – ceva care nu se uită niciodată. Goldie Hawn trecuse prin această experință când a privit cum răsare luna plină de pe acoperișul templului Jokhang și a rostit cu voce tare: „O, cât mi-aș fi dorit să fie Kurt[1] aici".

1. Kurt Russell (n. 1951) – actor american, partenerul actriței Goldie Hawn (n.red.).

Nu toate experiențele sunt pozitive. Harrison Ford a experimentat mâncarea din restaurantul Himalaya și și-a petrecut ziua următoare alergând mult mai repede decât ar fi fost indicat la o altitudine atât de mare.

Pentru unii „experiența" a fost mai impresionantă decât se așteptaseră. Un grup de americani bogați s-au oprit la hotelul nostru în timpul călătoriei lor în jurul lumii. Era un grup de aproape o sută de inși și fiecare plătise suma fabuloasă de 34 000 de dolari pentru un voiaj de 37 de zile. Raliul englezesc pălea în fața acestui pachet turistic exorbitant. Văzuseră în grabă minunățiile lumii zburând cu un avion privat – mai puțin în Lhasa, fiind obligați să ia de la Kathmandu aeronava CAAC mirosind a varză putredă. Au avut succes la angajații noștri, cărora nu le venea să creadă că există astfel de oameni. Mergeau cu pași mărunți pe hol, cu fețele întinse la maximum după a treia sau a patra operație estetică, având pe degete tone de aur și de pietre prețioase.

Erau atât de șocați, încât ne era foarte greu să ne ocupăm de ei. Am trecut în meniu o nouă băutură special pentru ei – ceai cu gheață –, dar a trebuit să o retragem după ce am descoperit că ceaiul era servit, de chelnerițe, fierbinte și cu un cub de gheață în mijloc. Principala lor plângere a fost că lipsea hârtia igienică de la toaleta de vizavi de Hard Yak Cafe. Era într-adevăr o problemă majoră. Oricât de des verifica Charlie toaletele, sulurile de hârtie igienică lipseau în permanență. În sezonul de vârf ieșeam în pierdere chiar și cu 23 de role pe zi. Oare acest lucru se datora burgerului uriaș de iac servit peste drum, sau restaurantului Himalaya de lângă, ori cineva pur și simplu le fura? Ne-am gândit să punem un paznic la ușă care să îi percheziționeze pe oaspeți la ieșire, dar am renunțat la idee. Poate exista o altă explicație. Simultan cu raportările lui Charlie de la Ședința de dimineață despre hârtia igienică, Harry ne-a dat tuturor lista cu VIP-uri. De obicei era o listă

plicticoasă – câțiva diplomați, uneori un star de cinema, șefi de agenții de turism importanți etc. Dar, în dimineața cu pierderile cele mai mari de hârtie igienică, lista includea numele unui oficial de la Ambasada Sud-Coreană din Beijing – un domn pe nume Li Kee Bum.

Și nu se evaporau doar sulurile de hârtie. Deși domnul Li Kee Bum nu a fost niciodată învinuit, linguriţele pentru ceai au avut aceeași soartă. Au dispărut. La fel și solnițele pentru sare și piper. Pe lângă faptul că astfel creșteau cheltuielile hotelului, nici nu se găseau altele în Tibet. Dar nu ne-am făcut prea multe griji din cauza comentariilor despre lipsa linguriţelor care au apărut în *New York Times* și pe prima pagină a *International Herald Tribune* – se încheia sezonul, iar noi puteam să ne relaxăm din nou.

Trecurerăm cu bine peste toate. Profiturile din vară compensau pierderile din iarnă, iar procentul de ocupare a camerelor atinsese cote normale. Barba mai avea un singur lucru de îndeplinit – inaugurarea mult iubitei piscine. Se apropia de încheierea studiilor sale și, chiar dacă nu fusese concediat, era mulțumit că îi fuseseră răsplătite eforturile. Expatriații lucraseră mai uniți ca niciodată – *Paris Match* chiar a etichetat echipa cu numele de *l'équipe de choc*[1]. Aceștia și-au pus la punct CV-urile, nerăbdători să-și găsească altă slujbă.

Cum sezonul de vară se apropia de sfârșit, Harry a citit cele mai noi cifre la Ședința de dimineață:

— Seara trecută 58%. Astăzi 57%. Mâine 52%.

Am fost luați prin surprindere de un discurs lung al domnului Pong – nu-ți poți ține prea mult respirația când trăiești la 4,5 kilometri deasupra nivelului mării – și am așteptat traducerea de la Heather.

— Domnul Pong spune că fructele de mare vii sosesc azi.

---

1. Echipa de șoc (în fr., în orig.) (n.red.).

— Fructe de mare? a exclamat Barba. Cea mai apropiată mare este la mii de kilometri depărtare peste Himalaya, ce să facem cu așa ceva?

Heather a tradus.

— Dumneavoastră le-ați comandat, a venit răspunsul de la domnul Pong.

Se pare că „fructe de mare" era traducerea pentru „pești" pe care îi comandase domnul Han în călătoria sa de aprovizionare din primăvară. Acum am înțeles de ce primiserăm o încărcătură de cioburi de sticlă de la CAAC pe care scria „acvariu".

— Fructe de mare *vii*? a întrebat Barba. Și unde, mă rog, sugerezi să le punem?

Heather a tradus răspunsul simplu:

— Am putea folosi piscina.

Barba s-a ținut de masă și a început să tremure. Jig Me s-a grăbit să ofere ca alternativă fântâna din curte și a suspendat ședința.

La ora 11 dimineața un camion a tras în curte și a golit în fântână bazinul de apă pe care îl adusese peste munți, de la Chengdu. Am pus un gardian de pază în timp ce mulți oameni veneau să vadă aceste vietăți neobișnuite pentru Lhasa. Erau crabi și raci împlătoșați, țipari, draci-de-mare și cinci broaște țestoase mici. Parcă erau pești de apă dulce, nu fructe de mare, dar nu se simțeau prea bine aici și în curând au început să moară. Singurele viețuitoare care se acomodaseră erau broaștele țestoase, dar au fost repede luate și puse deoparte pentru un banchet chinezesc.

La scurt timp după livrarea peștilor a sosit o a doua camionetă cu două butoaie fără etichetă. Au fost descărcate la ușile din spate ale bucătăriei. Bucătarul-șef a ridicat capacul de la unul din butoaie și a sărit în sus.

— *Șerrrpi!* a țipat el. Ce caută șerrrpii aceștia în bucătărria mea?

O sută cincizeci de kilograme de șerpi se târau prin două butoaie. Fuseseră aduși ca făcând parte din selecția domnului Han de „fructe de mare".

— Vrrreau să fie închiși! le-a spus *chef*-ul angajaților săi, și o să-i întrrreb ce drrracu' vorrr să fac cu ei!

Existau multe locuri unde puteau fi încuiați șerpii. Spre deosebire de bucătăriile din majoritatea hotelurilor, care se află pe ultimul loc pentru arhitecți, cele de la Holiday Inn Lhasa sunt de mărimea unei săli de bal. Mesele de lucru cu faianță albă se întind una după alta pe lângă cămări, camere laterale, camere frigorifice, congelatoare, magazii, pe lângă măcelărie, laboratorul de patiserie și birourile bucătarilor. Trei dintre cei 80 de angajați de la bucătărie nu fac altceva decât să mănânce mizeria dintr-o parte a bucătăriei în cealaltă și s-o arunce în canalul colector.

Ajutoarele de bucătar au ales să bage cele două butoaie într-una dintre camerele laterale cu faianță albă. Reptilele nu aveau cum să iasă și, chiar dacă se întâmpla inimaginabilul, camera era încuiată.

Chef-ul Wang Xi Li se întindea căscând în timp ce privea la cerul nopții de la fereastra laboratorului de patiserie. Singurii nori pe care îi vedea erau cețurile Căii-Lactee. Dar sunetul care l-a trezit din somn nu venea de afară. Ceva se afla în bucătărie cu el. Nu era unul dintre directori, căci ei nu obișnuiau să-și facă rondul în bucătărie la 3.30 dimineața. Și nici nu puteau fi paznicii, căci ei dormeau deja tun pe coridorul de deasupra holului, unde nici un director care bântuia noaptea nu putea să-i găsească.

Trebuie să fie vreun șobolan, și-a spus el pe când ațipea la loc. Douăzeci de minute mai târziu a sărit din poziția în care se afla, s-a aplecat peste platforma de rulat croasanți, căci zărise cu colțul ochiului un șarpe lung de un metru și jumătate strecurându-se pe țeava de scurgere. A fost primul dintre cei șapte

fugari care au ieșit din butoaie. Altul a fost găsit tot în laboratorul de patiserie, trei în zona principală a bucătăriei, în spatele wok-urilor, iar doi s-au încolăcit pe cablurile electrice pe care și evadaseră, deasupra ușii de la cameră. Erau semne care indicau că alții scăpaseră pe canalul de scurgere, pe sub grilajul din mijlocul fiecărei încăperi din bucătărie. Poate încă mai sunt câțiva pe acolo, în canalele colectoare, sau care se îngrașă în conductele de aer condiționat, șerpuind după hamsterii de Himalaya.

Bucătarul-șef a hotărât că era cazul să elibereze reptilele de acel trai mizerabil și să le pună în congelator alături de testoase. Nimeni nu voia să-l ajute. Bucătarii tibetani nu doreau din pricina credinței budiste, iar cei chinezi inventau orice scuză doar ca să nu o facă – fie din cauza religiei, fie în urma rănilor căpătate în noaptea de karaoke.

Astfel că a recurs la metodele tradiționale suave de persuasiune utilizate de bucătarii-șefi. După o discuție scurtă în care a folosit multe înjurături, referințe la organele genitale și simplul limbaj al semnelor, a reușit să-l convingă pe *sous chef*-ul chinez să-l ajute. Dar, după ce a aflat nevasta acestuia, care era tibetană, bucătarul-șef a trebuit să termine treaba de unul singur.

A doua zi la ședință, *chef*-ul a anunțat că nu mai voia alte animale vii la hotel.

— Nu se poate așa ceva. Eu sunt în frrruntea unei bucătărrrii, nu a unui abatorrr.

Heather a tradus.

— A, și atunci ce vei face cu cei două sute de porumbei care sosesc azi? a zis domnul Pong.

13
S-a mai dus încă unul

Nici unul dintre noi nu s-a apropiat de bucătărie în ziua aceea. Ecourile înjurăturilor nemțești ricoșau din pereții cu faianță albă și apoi își luau zborul pe coridoare, șocându-i pe turiștii germani nevinovați. *Chef* nu era deloc încântat. Norișori de pene sure zburau în curte și cârâielile de moarte ale porumbeilor, sau poate ale *sous chef*-ilor, se auzeau peste tot.

În hol am fost abordat de o delegație de turiști germani și m-am pregătit să le servesc scuza cu jumulirea porumbeilor.

— Am venit să vă atrrragem atenția asuprrra zgomotului! s-a răstit la mine liderul grupului.

— Știu. Îmi pare rău pentru acest incident. Vedeți, bucătarul nostru șef a jumulit porumbei toată ziua. Și știți cum sunt bucătarii-șefi, nu? Să spunem că nu e un jumulitor haios.

Nemții nu prea au umor.

— Ce vrrrei să spui prrrin *jumulirrre*? Eu vorrrbesc desprrre zgomotul de forrrare de la ferrreastra mea!

Am fost luat prin surprindere.

— Deci nu vă plângeați de *chef*?

— Nu!

Acum că îmi atrăsese atenția, mi s-a părut și mie că aud un zgomot slab de sfredelire. Am mers pe coridorul din aripa de nord și zgomotul s-a intensificat. Neamțul m-a invitat în camera sa. La trei metri de geamul lui se aflau mai mulți muncitori din Chengdu care mânuiau patru picamăre pneumatice uriașe. Din Ședința de dimineață aflasem că lucrările la piscină aveau

să fie grăbite, căci rămăseserăm în urmă, dar nu m-am gândit nici o clipă că asta însemna să treacă la picamăre cât timp clienții erau în hotel. Ferestrele se zguduiau vizibil din cauza vibrațiilor, iar când funcționau toate picamărele deodată trebuia să urlăm unii la alții ca să ne auzim.

— O SĂ-I FAC SĂ ÎNCETEZE! i-am promis neamțului și am alergat să-l găsesc pe Derek.

— Nu se poate face nimic. Sunt ordinele lui Barba, mi-a răspuns Derek atunci când în cele din urmă l-am găsit, vorbind prin ajutorul translatorilor cu constructorii ocupați cu sudura cu oxiacetilenă. Mai avem trei săptămâni până la deschidere, iar eu mai am încă cinci săptămâni de lucru.

Și-a șters broboanele de sudoare de pe frunte. Nu-l mai văzusem niciodată pe Derek atât de preocupat. Toată lumea simțea presiunea legată de inaugurarea piscinei lui Barba și eram tot mai stresați. Barba convinsese o armată de VIP-uri să participe la inaugurarea piscinei și nimic nu putea întârzia evenimentul. El plănuise să aibă un spectacol și mai extravagant decât concursul Miss Tibet și invitase un ministru din parlamentul italian, contractase o casă de modă italiană pentru o ședință foto, chemase patroni de restaurante italieni, lideri din guvernul tibetan, mai mulți ambasadori din Nepal și pe cel mai important VIP dintre toți, pe doamna Barba.

În ultima mea călătorie de afaceri în Europa, Barba nu s-a interesat decât de o singură vânzare. Nu mai contau agențiile de turism și relațiile cu mass-media, cea mai importantă întâlnire a fost cea cu soția lui.

— Alec, trebuie să o convingi să vină în Lhasa. Nu-mi pasă cum o scoți la capăt, nu-mi pasă de nimic altceva. Încheie această unică vânzare, fuseseră instrucțiunile lui Barba înainte să plec.

Întâlnirea noastră a fost stabilită în holul hotelului Plaza Athénée din Paris, la ceaiul de după-amiază. Prima impresie era

că holul se afla la mai mult de 9 600 de kilometri de hotelul din Lhasa. Holul acesta făcea parte dintr-o altă galaxie, la o distanță de mulți ani-lumină. Doamne pariziene mignone cu coafuri în nuanțe de violet se plimbau cu pași mărunți prin vestibul, etalându-și costumele de designer și bijuteriile cu pietre prețioase incrustate în aur, care își petrec restul timpului în seifuri de la bancă. Fiecare doamnă era însoțită de un *petit* Frou-Frou, rasa Shih Tzu, împodobit corespunzător cu pălăriuță cu diamante – dacă era femelă – și cu eșarfe sport – dacă era mascul. Dacă doamna Barba trăia într-o astfel de lume, ce ar fi putut-o determina să se desprindă de această existență ieșită din comun și să vină în vizită în Lhasa?

Din fericire, când a sosit doamna Barba, am putut constata că nu se încadra în stereotipul unei femei care ia ceaiul după-amiaza la Plaza Athénée. Era blondă și avea un bob coafat elegant, care îi complimenta trăsăturile delicate ale feței, iar costumul cu imprimeu de leopard, care îi scotea în evidență formele, nu ar fi fost purtat niciodată de locatarele cu păr violet. Totuși, părea să cunoască pe toată lumea și le zâmbea tuturor câinilor și domnișorilor care le acompaniau pe venerabilele doamne.

— Și ce mai face *monsieur* Barba? a întrebat ea politicoasă în timp ce ne beam ceaiurile Earl Grey.

— O, foarte bine, i-am spus. Da, foarte bine, dar vă duce dorul.

— Încă mai are toanele lui?

— *Madame* Barba, nu cred că înțeleg ce vreți să spuneți.

— Și cu doamnele cum mai stă?

Am fost salvat de această întrebare stânjenitoare de scâncetul unui Frou-Frou mascul ce fugărise o femelă Frou-Frou, care nu răspundea smuciturilor de lesă ale stăpânei, în jurul unui picior de masă. Femela și-a arătat dinții și a lătrat cât de tare au ținut-o plămânii ei mici. În curând coridorul s-a umplut de schelălăielile câinilor în călduri, iar instigatorul a zbughit-o pe

hol, trăgând lesa din mâna stăpânei alarmate, ducând cu sine și masa pentru cafea. Serviciul elegant de cafea din argint de la Plaza s-a lovit de podea și cuburile de zahăr s-au rostogolit pe hol. Călcând peste cioburi, stăpâna cu părul violet și-a recuperat cățelul și a ieșit din hol cu capul sus, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Compatrioatele ei au privit-o cu asprime și apoi și-au ridicat și și-au dezmierdat cățeii. Chelnerii se agitau prin zonă, adunând cuburile de zahăr și cerându-și scuze tuturor, fără să facă eforturi prea mari pentru a-și ascunde hohotele de râs. *Madame* Barba a ignorat haosul din hol și a așteptat să-i răspund la întrebare.

— Tibetul e minunat vara, *madame* Barba. Dealurile sunt înverzite, florile sunt înflorite, tibetanii ies pentru a se bucura de petrecerile de vară, iar mânăstirile sunt senzaționale.

Spre bucuria mea, am schimbat subiectul trecând de la soțul ei la atracțiile din Tibet și, după câteva minute în care m-a întrebat despre ceremoniile tibetane și despre frumusețea Lhasei, mi-am dat seama că am o șansă să fac vânzarea. Am înaintat către încheierea contractului.

— Deci pentru ce dată să cer viza? Piscina se deschide în septembrie și va avea loc o petrecere minunată.

— Dă-i drumul, mi-a răspuns.

Barba fusese încântat de rezultatele călătoriei mele de afaceri, dar, gândind în retrospectivă, fusese o mișcare proastă corelarea vizitei doamnei Barba cu inaugurarea piscinei. Luna septembrie părea destul de departe în martie, când mă întâlnisem cu ea la Paris, dar acum, când mai erau numai câteva săptămâni până atunci, piscina era aceeași groapă de noroi. Barba începea să-și piardă cumpătul și, într-o încercare de a-l calma, Jig Me ne-a sugerat să acceptăm oferta generoasă din partea Ministerului Turismului din Tibet de a-i însoți pentru câteva zile în regiunile închise publicului din estul Tibetului. Un anume domn Tsang de la MTT studia variantele de deschidere

a zonei pentru turism, iar Barba, Jig Me și cu mine fuseserăm invitați oficial pentru a lua parte la expediție.

A fost o evadare bine-venită din balamucul de la hotel. Deși procentul de ocupare a camerelor începuse să scadă, problemele cauzate de excavațiile de la piscină ne făceau tuturor viața un iad. Nemții furioși s-au liniștit rapid când i-am mutat într-o aripă îndepărtată a hotelului, dar acum se lucra non-stop pentru a respecta termenul-limită. În mod inevitabil s-au înmulțit și plângerile. Presiunea exercitată de oaspeții enervați, pe de o parte, și de toanele din ce în ce mai imprevizibile ale lui Barba, pe de altă parte, se resimțea în ambele tabere.

M-am urcat în jeepul hotelului cu Dorje la volan, pregătit de o călătorie spre necunoscut. Deși eram în mașină cu Barba, cel puțin avea să fie departe de piscină și de tensiunile în creștere provocate de vizita apropiată a VIP-urilor de la inaugurarea oficială. Nu existau telefoane mobile, deci nu mai aveam nici o legătură cu progresele realizate, cu țipetele adresate lui Derek și cu orice avea legătură cu piscina, timp de patru zile.

Dorje i-a zâmbit șoferului jeepului MTT când ambii au ambalat motoarele în parcarea de la Holiday Inn. Antrenamentul secret al lui Dorje cu echipa morții a șoferilor de taxi din Chengdu a dat rezultate, căci a dus mașina în poziție de start, cu capul întors la 90 de grade față de direcția în care trebuia să mergem, rânjind în tot acest timp spre celălalt șofer. La semnalul dat de domnul Tsang, a demarat în viteză pe cele șase benzi ale drumului de tancuri proaspăt construit în fața hotelului, s-a angajat într-un viraj la dreapta și a accelerat pe drumul din asfalt negru care ducea la Monumentul constructorului de drumuri anonim, de pe malul râului. Șoferul de la MTT l-a urmat îndeaproape, la câțiva centimetri în spate, ambele vehicule virând în același timp la curba de la monument, continuând spre est, pe pista de curse de pe malul râului Lhasa.

De când mă aflam în Lhasa am visat să ajung în estul Tibetului. Pe timpul iernii, sătenii din Kongpo, aflat în est, urcau

trecătorile și veneau în pelerinaj în Lhasa. Aveau porturi diferite de cei din Lhasa, cu mantiile lor negre, dreptunghiulare și cu pălăriile rotunde, turtite. Nu crezusem niciodată ceea ce mi se spunea despre condițiile atât de diferite de dincolo de trecătoare față de mediul aspru din podiș. Eram intrigat de aceste povești ce vorbeau de văi luxuriante și de păduri dese. Am trecut în viteză de cotitura spre mânăstirea Ganden și mă aflam pe un pământ necunoscut, îndreptându-ne în viteză (nici nu se putea altfel cu Dorje la volan) către regiunile Kongpo, Kham și către glak-lo nagpo – tribul uluitor de „sălbatici negri", descriși de Wadell în 1904 drept localnicii prietenoși care-și mănâncă soacrele la nunți.

Am luat-o în sus spre trecătoarea înaltă care ne scotea din valea Lhasa, lăsând asfaltul în urmă. De o parte a drumului se vedea o tabără de nomazi întinsă, cu corturi din păr de iac negru, iar la ieșire era un șir de biciclete. Tocmai îi admiram pe nomazii tibetani care călătoresc mii de kilometri de-a lungul podișului tibetan neprimitor cu corturile atent împachetate în spatele bicicletelor, când Dorje mi-a întrerupt reveriile cu strigătul lui neașteptat:

— La! So so so so!

Ajunseserăm în vârful trecătorii Kongpo Ba La, care desparte valea Lhasa de estul țării.

După ce am traversat trecătoarea, peisajul a început să se schimbe. Poveștile erau adevărate. Dealurilor golașe din podiș au fost în curând înlocuite de văi abrupte, acoperite de copaci. Versanții nordici erau îmbrăcați cu un fel de mesteceni argintii, iar cei sudici erau înveliți în lauri tibetani. Și clădirile aveau o altă formă. Casele turtite, cu acoperiș plat, din podiș dispăruseră, iar în locul lor se vedeau clădiri înalte, cu acoperișuri țuguiate. Lemnul – atât de rar întâlnit în Lhasa – se găsea aici din abundență.

După o zi întreagă în care am fost hurducăiți pe bancheta din spate a jeepului lui Dorje, am fost recunoscători cerului că

ne-am oprit în curtea mânăstirii Lunggro, chiar în fața șoferului de la MTT. Încheieturile îmi erau țepene de la cât m-am tot agățat de mânerul de deasupra ușii, după ce sistemul de suspenise se dusese pe copcă, iar Dorje insista să conducă cu pedala accelerației apăsată la maximum.

Jig Me ne-a dus la un călugăr cam speriat și a făcut pe translatorul:

— Ne spune că această mânăstire a fost complet distrusă în timpul Revoluției Culturale. A fost reconstruită în 1985 cu doar 50 000 de yuani de la guvern. Restul de 500 000 de yuani a fost adunat de la populația locală. Aici se află în prezent 20 de călugări.

Ne era imposibil să ghicim ce era în sufletul lui Jig Me. Vorbea fără emoții despre un subiect care sigur îl marcase profund. Călugărul ne-a zâmbit tot timpul și ne-a arătat respectuos un scaun drapat în *khata* din mătase albă.

— Acesta este jilțul unde stătea Dalai Lama în drumurile lui spre China, ne-a tradus Jig Me.

Barba și cu mine l-am privit în tăcere. Nu mai stătuse nimeni în el de aproape 40 de ani.

Liniștea a fost tulburată de croncănelile unui papagal care se trezise din somnul lui de prânz și dăduse peste niște străini lângă colivia sa și scaunul neocupat. Era timpul să plecăm. Am mai parcurs un kilometru și am ajuns la un stabiliment chinez, unde aveam să ne petrecem noaptea. În timp ce ne instalam, ni s-a făcut cunoștință cu translatorul domnului Tsang, un tânăr chinez deșirat, cu ochelari mari, care brusc a revenit la viață:

— Șeful meu, domnul Tsang. Știi pe domnul Tsang? A construit multe poduri aici! a exclamat el.

— Poduri? s-a mirat Barba.

— Da. Construit de el. Șeful meu. Nu, nu cu mâinile lui. Mulți, mulți oameni au construit poduri pentru el. Nu știai?

— Ce să știm? a întrebat Barba, intrigat de ce se întâmpla.

— Domnul Tsang e faimos constructor de poduri AEP! Da, șeful meu nu este doar persoană importantă în MTT, ci și în Armata de Eliberare a Poporului! A venit aici mulți ani în urmă pentru a-i ajuta pe sărmanii noștri tovarăși tibetani care nu aveau poduri. Acum au. Mulțumită lui. Șeful meu!

Nu înțelegeam ce legătură avea discuția asta cu excursia, însă aveam să aflăm destul de repede.

— La acea vreme el a mers acolo, aproape de aici, să construiască un pod. Era acolo o tăblie. Știi „tăblie"? Și o vită care se unea cu o fată. Știi „uni"? Unul cu celălalt. Da.

— Un călugăr? a întrebat Barba, acum mai dezorientat decât niciodată.

— Nu, nu, o vită, a afirmat translatorul. O vită pe o tăblie din lut. Da, era făcută din noroi. Dar asta a fost distrusă la Revoluția Culturală. Dar acum noi nu știm. Dar vom rezolva misterul de pe o parte a podului. Podul ridicat de măria sa. Da, de el! Dar mai întâi vom vedea pișu' unui porc.

Misterul tăbliei de lut lipsă a rămas nerezolvat, căci a doua zi nimeni nu a mai adus vorba de asta, și, în loc să trecem la interogarea sătenilor, noi am pornit călare către muntele rotunjit din capătul văii Lunggro.

— Astăzi vom vedea pișu' unui porc!

Translatorul domnului Tsang a repetat cuvintele, în timp ce era smucit destul de neplăcut în șa.

— Ce porc? a întrebat Barba.

— Da, da, un porc adevărat. Unii oameni spun că pișu' unui porc țâșnește din munte la fiecare două ore! a râs translatorul domnului Tsang.

Din fericire, Jig Me vorbise cu călugărul de la mânăstire și ne-a repetat povestirea pentru a ne explica încotro ne îndreptam.

— Muntele se numește Dorje Pamu, zeița porcului, protectoarea credinței budiste. Se poate merge printr-o serie de peșteri din vârful muntelui și apoi se poate intra de-a dreptul în Dorje Pamu – care este sfântă. Unii oameni susțin că peșterile repre-

zintă intestinele ei și că apa care izvorăște la picioarele muntelui la fiecare două ore este urina ei.

Jig Me a zâmbit.

— Cine poate ști? a continuat el, se mai susține și că Buddha al longevității se află în peșteră și că, atunci când depune ofrande, cupa lui dă pe din afară și de fapt acesta ar fi lichidul ce curge la baza muntelui.

Poneii noștri se chinuiau să urce valea, trecând pe lângă cirezi de iaci care își făceau drum prin pantele acoperite de gențiană. Spre stânga valea era mărginită de mesteceni argintii, iar la dreapta se întindeau tufișurile de ienupăr și dracilă. După două ore am ajuns la locul renumit, unde apa – sau depinde de ce vrem să credem, urina lui Dorje Pamu sau ofrandele lui Buddha al longevității – ieșea din munte. O roată de rugăciune pe care apa (urina/ofrandele) o punea în mișcare se învârtea încontinuu, trimițând toate rugăciunile din interior către zeița muntelui de deasupra.

Ne-am lăsat poneii să pască și am urcat pe cărarea accidentată de pe latura stâncoasă a muntelui spre gura porcului, deranjând stăncuțele de munte și un fluturaș de stâncă, care a zburat în vale, expunându-și aripile stacojii. Speologia nu s-a aflat niciodată pe lista mea de sporturi „care trebuie încercate", iar în curând toate temerile mele aveau să-mi fie confirmate. Strecurându-mă printr-un loc îngust, de dimensiunea unui om suplu, m-am trezit într-o galerie strâmtă care ducea mai întâi la dreapta, apoi la stânga, din nou la dreapta și iar la stânga. În acel moment se făcuse deja beznă, iar eu eram complet pierdut și nu mai simțeam decât stânca rece și umedă împresurându-mă și, în ceafă, respirația celui care intrase în peșteră după mine. În aer pluteau umezeala și mirosul de mucegai împreună cu izul inconfundabil de unt de iac. Bâjbâind prin întuneric la următoarea cotitură, am descoperit că peștera se lărgise un pic și m-am împiedicat de o scară de lemn unsuroasă. Urcând scara ajungeai la o serie de trei lanțuri de fier pe care le foloseai ca

să te tragi pe niște pante abrupte, pentru a intra în niște galerii ceva mai mari. Auzind voci în fața noastră, Dorje și-a aprins bricheta. Astfel am observat că la câțiva centimetri în dreapta noastră se căsca un hău destul de adânc, în care am fi căzut cu toții – presupunem că în intestinul gros al zeiței porcului – dacă nu ar fi fost Dorje. Flacăra s-a stins, iar eu m-am lipit cât am putut de mult de peretele cleios al peșterii, unde am înghețat, prins în gheara înfricoșătoare a claustrofobiei. Totul părea foarte aproape de mine – de fapt, totul *era* aproape de mine: stâncile, umezeala, oamenii. Și totuși din ce în ce mai multe persoane strigau instrucțiuni și scoteau sunete pe care nu le înțelegeam, dar mai rău decât orice era întunericul. Beznă profundă. Pentru că nu mai vedeam nimic, toate celelalte simțuri erau suprasolicitate. Reperam fiecare zăngănit de lanțuri pe măsură ce încă un membru al grupului nostru începea să urce. Voci chineze în spatele meu. Voci tibetane în fața mea. Și vocile necunoscuților care veneau din pântecul peșterii – cum se putea așa ceva? Simțeam fiecare firicel de apă care curgea peste mâinile mele în timp ce mă țineam bine de piatră, căutând cu disperare crăpături de care să mă agăț cu unghiile. A început să-mi fie greață, deși nu sunt sigur dacă din cauza fricii sau a mirosului neplăcut care plutea în aer.

Dorje a aprins din nou bricheta. Limba de foc a pâlpâit în aerul umed, aruncând lumini și umbre prin caverna îngustă. Vocile din față s-au dovedit a veni de la o bătrânică tibetană care ducea un ibric și de la un călugăr ciung, care purta niște ochelari de soare ca ai lui Roy Orbison. Nu erau niște ochelari prea practici pentru explorat peșteri, deși, cum era deja întuneric, probabil că nu-i afectau prea mult abilitatea de a se orienta. Se pare că erau în pelerinaj la Buddha al longevității. Le-am urat numai bine și am coborât pe lanțurile de metal, prin intestinele lui Dorje Pamu și înapoi la aerul proaspăt, la spațiul întins și la lumina zilei. Mi-am spus că speologia și domnul Alec n-o să se mai întâlnească niciodată.

Barba luase decizia înțeleaptă de a rămâne afară și tot mustăcea pe drumul de întoarcere. Eu n-am spus nimic.

Ne-am petrecut noaptea în barăcile chinezești de la Jang Da și ne-am continuat drumul a doua zi, prin păduri de pin, până am ajuns la un drumeag de pământ care ne-a dus pe malurile unui lac fenomenal. Apa era chiar mai albastră decât turcoazul lacului Yamdrok. Am coborât pentru a vizita o mânăstire construită pe o insuliță, așezată printre verdele închis al pădurii virgine de pin, cu dealuri zimțate și munți acoperiți de zăpadă care se întrezăreau în depărtare. Un călugăr ne-a făcut semn din mânăstire și imediat a început să vâslească pentru a ne întâmpina pe ponton. Este unul dintre cele mai frumoase locuri pe care le-am văzut vreodată. Mânăstirea pe două etaje este pusă în evidență de albastrul strălucitor al lacului și de verdele pinilor care-o înconjoară. Poate că survenea în urma experienței mele neplăcute din măruntaiele lui Dorje Pamu, dar chiar mi se părea că vizitasem iadul și raiul în aceeași zi. Cel mai mult m-a impresionat serenitatea locului. Nu se auzeau alte sunete în afară de pleoscăitul vâslelor. Fără poluare, fără nimic făcut de om, doar frumusețea răpitoare a mânăstirii. Merita să devii budist numai și pentru acel moment. Totuși, am aflat că Tso Song Gompa nu fusese întotdeauna un loc atât de liniștit. Mânăstirea fusese rasă de pe fața pământului de mai multe ori. Mai întâi de mongoli și mai recent de Gărzile Roșii, în timpul Revoluției Culturale. Domnul Tsang nu avea habar de așa ceva. Fusese prea ocupat să construiască poduri. Călugărul care ne însoțea avea doar 27 de ani – cam tânăr ca să fie *kushok*, adică stareț. Ne-a arătat o urmă de talpă într-o piatră de pe insulă și ne-a spus că fusese lăsată de o bodhisattva care văzuse doi bărbați kongpo luptându-se pe cealaltă parte a lacului și sărise să îi despartă. Se pare că mai era încă o urmă și în locul unde aterizase. Dacă doream să mai rămânem câteva zile, el ne va plimba prin jurul lacului și ne-o va arăta. Nimic nu m-ar fi încântat mai mult, dar domnul Tsang a insistat să ne

continuăm turul. Mai aveam alte poduri de vizitat. Ne-am despărțit cu părere de rău de *kushok*-ul de la Tso Song Gompa și ne-am îndreptat către orașul Ba Yi.

Aici am descoperit un oraș diferit. Nimeni și nimic tibetan în zonă. Fără călugări, fără mânăstiri, fără case tibetane. În schimb, barurile de karaoke și magazinele de tăieței erau pline de soldați chinezi îmbrăcați în uniforme verzi. În valea plată se aflau clădiri urâte, șterse, atât de tipice pentru Lhasa moderna.

— Acesta este Ba Yi, a spus translatorul domnului Tsang. Știi ce este Ba Yi? ne-a întrebat el.

— Este orașul Ba Yi, i-am răspuns.

— Da, este Ba Yi. Dar știi ce este? a continuat el.

Am crezut că deja răspunsesem la întrebarea asta, așa că Barba a încercat și el, începând să se enerveze de-a binelea.

— Nu e Ba Yi?! Nu am ajuns în Ba Yi? Nu e înfundătura asta Ba Yi!? a bolborosit el.

— Bine, bine. Dar ce mai este Ba Yi? a continuat agasant translatorul domnului Tsang, neștiind că Barba e pe punctul de a exploda.

Toate semnele indicau acest lucru: tremuratul necontrolat, degetele trecute prin păr, ochii bulbucați, grimasa întipărită pe chip. Translatorul nu va ști niciodată cât de aproape a fost să experimenteze pe pielea lui furia vulcanului uman, căci s-a salvat chiar la timp, explicându-ne ce înseamnă „Ba Yi": „Ba" este opt și „Yi" este unu. Deci „Ba Yi" înseamnă „opt și unu" adică „1 august". Ziua în care a fost fondată armata chineză. Așa că orașul este denumit în onoarea acelei zile.

Pe lângă faptul că a scăpat de răbufnirea lui Barba, din spusele lui ne-am dat seama și de ce zona era împânzită de soldați. Orașul acela era practic o baracă uriașă, cuprinzând o mare parte din contingentul AEP din Tibet. Am rămas peste noapte într-un hostel al armatei, unde am mâncat bine cunoscuta carne din conservă. A doua zi de dimineață, după un mic dejun petrecut alergând prin bol alune lucioase cu bețigașe chinezești,

am pornit într-o călătorie pentru a vedea ceea ce susținea translatorul că e o „minunăție".

Pe drum am depășit camioane care transportau către China pădurile proaspăt tăiate ale Tibetului. Ne-am oprit pentru a privi un copac bătrân, noduros, înconjurat de un gard de beton. Domnul Tsang ne-a împărtășit mândru că acela era „cel mai bătrân copac din lume", dăinuind de 1 500 de ani. Gardul era pus probabil pentru a arăta că este scutit de fierăstrău sau că e prea bătrân ca să mai fie de folos.

Mergând spre est, prin orașele chinezești noi, am dat de un grup de tibetani care bloca drumul. Ei se prosternaseră, așa cum fac mulți la porțile templului Jokhang din Lhasa sau în jurul pieței Barkhor, numai că aici îngenunchează în mijlocul drumului. Am oprit ca să-i întrebăm unde merg. Jig Me ne-a tradus.

— Lhasa! a strigat el. O să meargă așa tot drumul până la Lhasa!

Erau pe drum de opt luni uimitoare și estimau că o să le mai ia încă șase pentru a ajunge în Lhasa. M-am gândit să le sugerăm să-i luăm cu mașina – căci ne întorceam în două zile –, dar apoi mi-am dat seama că ar fi nepotrivit. Am făcut o donație pentru fondul de călătorie și ne-am văzut de drum, spre ceea ce numea domnul Tsang „minunăția". „Minunăția" către care merseserăm o zi întreagă s-a dovedit a fi podul preferat al domnului Tsang. O bucată mare de ciment vopsit în roșu stătea proțăpită în malul râului, lângă pod. Deși vopseaua se cojea, se mai vedeau clar, după 40 de ani, caracterele chinezești gravate în ciment, proclamând „Trăiască președintele Mao!". Fusese o zi cu încărcătură nostalgică pentru domnul Tsang.

— Da, a confirmat translatorul, a fost unul dintre cele mai reușite poduri ale sale. O operă de artă care ajută pe tovarășii tibetani.

Barba și cu mine nu am fost impresionați și ne-am bucurat când ne-am întors. Am trecut printr-un sat în care locuiau

menba. Ni s-a spus că menba sunt „minoritățile" tibetane care nu merg pe cai deoarece dealurile sunt prea înclinate, așa că nu pot călători decât pe jos. Domnul Tsang ne-a spus că sapă gropi cu niște macete pentru a sădi culturile și apoi dau foc la tot. I-am întrebat de glak-lo nagpo, dar nimeni nu auzise de ei. Satul menba avea forma unei panglici urâte din ciment, în care cel mai impresionant lucru era o toaletă din ciment. Încă un salt uriaș înainte în modernizarea Tibetului pe care norocoșii menba cred că l-au apreciat enorm.

În acea seară în Ba Yi, domnul Tsang ne-a cerut părerea despre zonă și despre posibilitățile de dezvoltare turistică. I-am atras atenția că Ba Yi nu e cel mai atractiv oraș pentru occidentalii care veneau în Tibet exclusiv pentru a-i vedea pe tibetani și cultura lor, și nu importuri chinezești urâte. Dar i-am spus că lacul era una dintre cele mai frumoase zone din Tibet și că merita cu adevărat să fie deschisă. Totuși, trebuia să aibă mare grijă, să fie administrată cu atenție și bun-simț, făcând uz de toate principiile de bază ale turismului durabil, cu locuri de cazare construite discret, ținându-se cont de mediu și de cultura și valorile tibetane. Lacul ar fi fost perfect pentru activități turistice ecologice, precum drumețiile, sau pentru cei care erau în căutarea unui loc liniștit. Am subliniat faptul că trebuiau aduse grupuri mici, care să aibă un impact redus asupra locului, și, mai presus de orice, să fie sustenabil. Zona din jurul lacului putea fi declarată rezervație naturală. Numărul vizitatorilor trebuia controlat, iar pacea mânăstirii Tsong Tso menținută, asigurându-se ca insula să nu fie invadată de turiști.

— Vai, ce păcat, ne-a spus domnul Tsang prin translatorul său, nu va fi posibil. Vom construi o centrală electrică la capătul lacului și vom ridica zona cu 15 metri. Insula și mânăstirea vor dispărea.

Așa a cam pus capac discuției noastre și ne-am întors în Lhasa deprimați.

Când am ajuns la hotel, am aflat că lucrările la piscină decurseseră destul de bine și fără supravegherea permanentă a lui Barba. Stratul de ciment se uscase și se puneau primele plăci de faianță pe pereți. Barba era mulțumit și a mers la cafenea, chemându-l pe Bonetti să-i pregătească o masă italienească decentă. M-am dus în vizită la biroul de vânzări ca s-o văd pe Conny și să verific previziunile pentru procentul de ocupare a camerelor pe zilele următoare. Pe când frunzăream documentele, am fost scuturat de o zdruncinătură. M-am uitat la Conny. Și ea simțise. Se întâmplase ceva, ceva electrizant. Nu mai simțisem niciodată așa ceva. Tashi a dat buzna în cameră.

— Cutremur, domnu' Alec, domnișoara Conny! a țipat el surescitat. Ați simțit?

Deci ăsta a fost un cutremur. Conny și cu mine ne-am privit îngroziți. „Piscina lui Barba!" am strigat în același timp. Ne-am repezit afară ca să descoperim că Barba deja inspecta locul împreună cu Bonetti. Au căutat în amănunțime, dar n-au văzut nici o stricăciune. În timp ce traversam holul, un recepționer l-a chemat pe domnul Barba spunându-i că e așteptat la telefon. A vorbit din hol și ne-a făcut semn lui Conny, lui Bonetti și mie să venim și să ascultăm.

— Cine spuneți că sunteți? a urlat el în receptorul portocaliu. Reuters?

A acoperit partea de jos a receptorului și s-a uitat la noi:

— O să avem parte de ceva distracție și pe aici, a râs el. Da, da. A fost cutremur. Acum câteva clipe. Au apărut fisuri mari în piscină și toată apa s-a scurs. Vesela hotelului a fost distrusă.

Îi priiseră cele câteva zile în aer liber și era din nou pe val.

— Da. Pe cuvântul meu. Nu, nu știu câte clădiri au fost distruse, dar majoritatea angajaților noștri tibetani s-au dus acasă.

Legătura s-a întrerupt. Barba a râs tot drumul până la cafenea la gândul că va avea parte de publicitate gratuită pentru piscina sa.

Barba și-a reluat activitatea cu trupa de dansatori pe care o selectase pentru ceremonia de inaugurare. Acest număr avea să fie cântecul de lebădă pentru el și plănuise o petrecere cum nu mai văzuse podișul tibetan până atunci. Angajase 120 de dansatori, muzicanți și manechine – printre care și pe fostele candidate la Miss Tibet –, care trebuiau să străbată incinta hotelului și să înconjoare piscina într-o mare caravană de iaci. În fruntea lor, un actor care îl juca pe Marco Polo avea să sară în apă ca să le salveze pe manechinele de la Miss Tibet care se zbăteau de cealaltă parte a piscinei.

Aveam câteva întrebări legate de petrecerea de bun venit pe care Barba dorea să o dea în cinstea soției sale. Trebuia să-l întreb câte artificii dorea. Nu era la el în birou, nici cu Bonetti, nici la masa lui din Hard Yak Cafe. Până la urmă am dat de el la marginea piscinei, repetând cu trupa de dans. Mi-am dat seama că nu e momentul să-l întrerup. Se dovedise că „echipa" de 120 de artiști locali era greu de stăpânit. Vorbeau între ei, se strigau între ei, unii țipau, iar alții râdeau. Heather întâmpina dificultăți cu traducerea, vocea ei subțire abia se distingea prin sporovăiala tibetanilor. Barba începuse să-și iasă din pepeni. Se răstea la săraca Heather. Țipa și la mulțime. Fetele din trupa de dans au început să chicotească. Acest lucru l-a înfuriat pe Barba peste măsură. Nu avea cum să-și revină decât dacă exploda. Un tibetan cu un corn de iac a venit la Barba și l-a rugat să nu mai țipe atâta.

— Du-te-n mă-ta! a urlat Barba, făcându-i semn să plece.

Neînțelegând, tibetanul a refuzat și s-a uitat la amicul lui. Amicul s-a apropiat de Barba ca să-l întrebe ce se întâmplă.

— Poți să te duci și tu în mă-ta! a zbierat Barba.

Și tot așa până nu a mai rămas nici un dansator. La final nu mai erau decât trei polițiști chinezi, care au fost trimiși și ei în mă-sa, și o mână de manechine, care au fugit prin dreptul

scânteilor de la torțele de sudură pentru a se alătura prietenilor concediați, în curtea hotelului. Ce decizie ciudată. Mai erau patru zile până la inaugurare și Barba îi dăduse afară pe toți protagoniștii din spectacolul său. Am hotărât să nu-l întreb chiar atunci de artificii.

Jig Me era furios. Cum îndrăznea domnul Barba să-și bată joc de oameni în halul ăsta?! La instrucțiunile lui Barba, invitase 200 de demnitari din Lhasa la petrecere. Le promisese că vor avea parte de un spectacol deosebit. Și acum ce-o să mai vadă? Jig Me era îndreptățit să se supere, iar tensiunea dintre Tabăra A și Tabăra B a devenit din nou insuportabilă. Ședințele de dimineață erau adevărate câmpuri de luptă, iar noi sufeream cu toții din cauza valurilor înverșunate de halitoză care înconjurau masa. Domnul Pong citea rapoartele lungi ale poliției despre comportamentul inadecvat. Nu aveam scăpare.

Ca să înrăutățească și mai mult lucrurile, de la sediul Holiday Inn a venit un telex pentru Barba. Harry a scos hârtia din aparat.

— Ăăă, domnului Barba nu o să-i convină deloc asta! a spus el, dându-mi-o mie surâzând.

Înțelegeam ce vrea să spună Harry. Am luat hârtia și am traversat curtea ca să ajung la clădirea conducerii. După ce am urcat opt rânduri de scări până la etajul patru, obosisem de tot și a trebuit să mai stau ca să-mi revin înainte să bat la ușa lui Barba. Heather m-a oprit.

— Nu poți intra acum. Domnul Jig Me e înăuntru. Și e foarte supărat.

Până să-mi recapăt suflul pentru a-i răspunde, ușa s-a deschis, iar Jig Me a țâșnit afară, alergând pe scări și dând din cap. Lăsase ușa deschisă.

— Domnule Barba? am întrebat eu.

— Intră, Alec. Ce este?

— Mă tem că nu am primit vești prea bune de la sediu, domnule Barba.

Și apoi i-am dat biletul pe care l-a citit cu voce tare:

„AM AFLAT DIN REVISTA *TIME* CĂ INTENȚIONAȚI SĂ DAȚI DRUMUL LA O PISCINĂ. NOI NU AM FOST INFORMAȚI DE NICI O INVESTIȚIE CAPITALĂ ÎN HOTEL. OPRIȚI ORICE LUCRĂRI IMEDIAT PÂNĂ LA REALIZAREA UNUI STUDIU DE FEZABILITATE."

De data asta Barba nu s-a enervat. A mototolit bucata de hârtie. A aruncat-o la coș, iar apoi s-a lăsat liniștea pentru câteva momente.

— Deci unde rămăsesem? a început el. A, da, Jig Me mi-a spus că trebuie să scriu o „autocritică". Polițiștii pe care i-am dat afară ieri fac mare tam-tam pe tema asta. La ce se așteptau? Să fiu un geniu creativ fără nici o toană?

A ridicat din umeri.

— Nu am timp de autocritici acum, trebuie să pun pe roate un spectacol! Alec, chemă-i pe Bonetti și pe Charlie, trebuie să găsesc 120 de manechine și muzicieni astăzi! Acum!

Nu i-a mai rămas decât să se folosească de personalul hotelului. Chelneriței erau manechinele, angajații de la menaj aveau să cânte și toți cei care nu lucrau în ziua aceea trebuiau chemați pentru a forma caravana de văcari care-l transporta pe Marco Polo.

Bonetti și Charlie au făcut o incursiune la blocurile angajaților pentru a aduna cât mai multă lume la repetiții, iar Barba, dându-și seama că e singura sa șansă, s-a purtat cu mănuși.

Mai erau două zile. Plăcile de faianță erau la locul lor, iar cimentul se usca. Ultimele țevi au fost sudate, iar șantierul de lucru dintre blocurile aflate la nord și cele aflate la mijloc a fost eliberat. Sosiseră italienii: un coregraf, două manechine, bucătari-șefi și domnul Pepino, *maître d'hôtel*. VIP-urile confirmaseră venirea lor conform programului, iar autocritica lui Barba a fost acceptată drept scuză. Ne-am lăsat cu toții cuprinși de un sentiment fals de siguranță.

Pe durata excavațiilor la piscină, Conny lucrase la o altă născocire a lui Barba – primul concurs de „Cel mai bun hairstylist al anului". Fuseseră trimise invitații la toate saloanele de coafură nou deschise în Lhasa, iar câștigătorul urma să primească o diplomă luxoasă și șampoane Wella. Din punctul de vedere al vânzărilor fusese o reușită, căci discoteca, unde se desfășura competiția, era plină ochi. Totuși, subestimasem competivitatea stiliștilor chinezi. Eu am fost în juriu și am privit cu interes creațiile. La mare modă era acum părul lins pe spate, cu un breton scurt, uscat cu fohnul ca să stea într-o poziție verticală neobișnuită, iar vârful bretonului era ondulat spre exterior. A fost destul de dificil să le evaluezi, dar, împreună cu ceilalți membri ai juriului, mi-am dat silința. Câștigătorii au fost anunțați în ordine inversă, ceea ce a provocat confuzie în rândul participanților, deoarece prima persoană strigată a crezut că a și câștigat. După ce li s-au dat explicații tuturor, au fost strigați și ceilalți câștigători. În loc de aplauze, ovații și discursuri de primire a premiului ca la Oscaruri, din public s-au auzit țipete și urlete în chineză. Una dintre fete s-a năpustit asupra vecinei ei și cele două coafeze micuțe au încins o luptă, trăgându-se de păr. Fetele începuseră să devină malefice, și la un moment dat am crezut că vom avea o reluare a bătăliei de kung fu din noaptea de karaoke. Un ziarist de la *Tibet Daily* s-a grăbit să facă o poză. Barba a sărit pe el și i-a trântit aparatul de pământ. Le-a băgat pe cele două fete care țipau într-o cameră și a adus-o și pe Conny. A închis ușa după ele și a strigat prin gaura cheii: „Vezi cum o scoți la capăt cu ele!"

Conny a reușit cumva să le calmeze, seara continuând să fie tensionată, dar lipsită de incidente. Distrugerea aparatului ziaristului îl costase încă o autocritică pe Barba, și ne-am fi putut lipsi de aceste frământări cu doar două zile înainte de inaugurarea piscinei.

Prin telex a sosit un nou mesaj nefast pentru Barba. Ministrul italian, care se îndrepta către Lhasa pentru a se alătura

spectacolului de modă și patronilor de restaurant, a deschis un exemplar din *Corriere della Sera* la aeroportul din Milano și și-a descoperit numele pe prima pagină. Era acuzat că risipește în mod scandalos banii contribuabililor pe excursii în Tibet, în scopul îndoielnic de a „desacraliza" situri religioase cu un spectacol italian de modă. El a luat-o rapid spre casă, negând că ar avea habar despre călătorie. Am crezut că știrea îl va supăra pe Barba, dar nu era prea îngrijorat. Dimpotrivă, părea că vestea l-a înveselit și a râs cu poftă când a citit mesajul. Uitasem că el se delecta cu scandaluri.

La Ședința de dimineață ne-a anunțat că-și va lua restul zilei liber, căci soția lui va sosi la hotel în câteva ore. Ne-am bucurat cu toții.

— Bonetti, Alec, Harry vă aștept pe toți trei diseară în frac, în cadrul programului „Doamnelor neînsoțite de pe Acoperișul Lumii".

A rânjit la noi.

— Room-service, șampanie, serenade tibetane și artificii *din plin*. E un ordin!

Dar dimineața lui Barba nu a mers exact cum planificase. Curând după venirea doamnei Barba a sunat telefonul portocaliu din camera lor. Fără tragere de inimă, Barba a ridicat receptorul.

— Domnu' Barba, îmi pare rău să vă deranjez. Sunt Charlie.

— Cum adică „îmi pare rău să vă deranjez"? Nu știi că sunt ocupat? Chiar nu mă poți lăsa în pace cinci minute?

— Îmi pare rău, domnu' Barba, dar trebuie să veniți să vedeți. A mai murit un oaspete.

Ne-am adunat cu toții în camera 1512. Barba, Jig Me, Charlie, Harry, Bonetti și cu mine. Charlie ne-a spus că una dintre cameriste curățase camera ca de obicei: a făcut patul, a golit coșul de gunoi, a șters praful, a umplut termosurile chinezești și a trecut la baie. Spălase chiuveta, toaleta și apoi a tras draperia de la duș ca să dea peste… un bărbat dezbrăcat, într-o

baltă de sânge, cu ochii larg deschiși, holbându-se în tavan. Încheieturile crestate îi căzuseră de-o parte și de alta a corpului și dâre de sânge închegat îi acoperiseră degetele. Din moment ce era mort, prima grijă a lui Charlie a fost cum s-o liniștească pe Dolkar, săraca menajeră care descoperise cadavrul. Dolkar era o tibetană micuță, cu un ten rozaliu și cu un zâmbet permanent. Charlie și-a închipuit că aceasta va fi în stare de șoc, având nevoie de consiliere și terapie. Dorea să-i ofere câteva zile libere ca să-și viziteze familia, dar când a găsit-o ea deja curăța o altă cameră.

— Care a fost problema? a întrebat Dolkar.

Parcă ar fi dat peste un șoarece mort sau peste un hamster de Himalaya.

— Îl cheamă Sidney! a strigat Harry, care căuta indicii prin bunurile acestuia din dormitor. Pașaport american, card American Express Gold.

— A plătit? a întrebat Barba. Știe cineva dacă îi mai putem folosi cardul după ce a murit?

— Nimeni nu știe încă de el, așa că am putea face tranzacția pentru camera de hotel înainte ca moartea lui să fie semnalată, a sugerat Harry.

Până să ne gândim dacă ceea ce voiam să facem era etic, l-am auzit pe Bonetti strigând:

— S-a mișcat! Domnu' Barba! Vă jur că s-a mișcat!

— Cum să ne dăm seama dacă e mort? a întrebat Harry intrând în cameră cu cardul American Express. L-am chemat pe doctor imediat ce am primit vestea de la Charlie. Tocmai se dusese în aripa de sud să-i dea oxigen unui oaspete, dar ar trebui să sosească.

S-a deschis ușa și doctorul Grubby s-a împleticit înăuntru, respirând cu greu și agitându-și geanta medicală înspre noi.

— N-ar fi trebuit să alerg.

Gâfâia între inspirații profunde.

— Rău pentru inimă la altitudinea asta. Când am auzit că avem o urgență, am fugit după trusă.

A zâmbit.

— O, deci acesta este pacientul.

Era entuziasmat la gândul ca va avea parte de muncă adevărată, și nu de neinteresantele dureri de cap, grețuri și toxiinfecții alimentare, dar era speriat să nu fi ajuns prea târziu.

— Stați puțin să-i verific pulsul. Nimic? Da? Nu. Ăsta e pulsul meu. Da. Da! Așteptați! Simt ceva! E slab, dar există! A avut noroc că tăieturile nu au fost adânci și sângele s-a coagulat repede – va supraviețui.

Harry a băgat cardul American Express la loc, în portofelul lui Sidney.

A sosit o ambulanță de la Spitalul Popular Numărul 1, iar Sidney a fost dus pe targă. Deseori mă gândesc prin ce coșmar trebuie să fi trecut amărâtul de Sidney – să încerce să se sinucidă și apoi să se trezească la Spitalul Popular Numărul 1. Cu adevărat o soartă mai groaznică decât moartea.

Odată cu sosirea demnitarilor la inaugurarea piscinei nu s-a mai adus vorba de Sidney Sinucigașul. Povestirile despre încercările de sinucidere ale oaspeților nu îi înveselesc pe ceilalți clienți. Deși avusesem dubii în legătură cu piscina, trebuie să recunosc că arăta minunat în ziua deschiderii: un bazin în forma unei boabe de fasole cu apă cristalină, înconjurat de un strat proaspăt de gazon. În acea zi a strălucit și soarele. Făcusem rost de toată recuzita pentru decor: o placă de surf, lumini pentru piscină și un colac de salvare donat de Holiday Inn Bali. În curte fusese atârnat un șirag de felinare din hârtie și 20 de mese rotunde, acoperite cu cele mai rafinate fețe de masă ale lui Charlie, erau gata să le primească pe VIP-uri.

Cei 200 de demnitari ai lui Jig Me, care făceau parte din elita Tibetului, au început să sosească, așezându-se la mesele din jurul piscinei. Bucătarul-șef italian pregătise un banchet special, cu produse importate, manechinele italiene își repetaseră pașii,

iar domnului Pepino îi trecuse răul de altitudine și mergea pe la toate mesele cum numai un *maître d'hôtel* de top poate.

Madame Barba se alăturase unui grup de prieteni de-ai lui Barba care veniseră special pentru eveniment. Ambasadorul chinez și cel american în Nepal s-au așezat la masa de prezidiu. Ambasadorul american era o doamnă încântătoare, dar părea că e deranjată de un omuleț agasant, care o lingușea ca un funcționăraș amărât, cerând să fie tratat ca un VIP, fumând un trabuc grețos și spunându-i tot timpul *madame ambassadeur*. Tocmai voiam s-o întreb dacă nu dorește să-l dau afară când Harry mi-a șoptit că e soțul ei.

Conny a deschis spectacolul urându-le bun venit VIP-urilor și făcându-le semn celor din convoiul de iaci să înceapă. Toate capetele s-au întors, căci din spatele scaunelor în care stăteau oaspeții a izbucnit sunetul coarnelor de iac, care anunța intrarea lui Marco Polo și a caravanei sale de iaci, cai, oi, capre și dansatoare. Văcarii și dansatoarele erau cu toții angajați la Holiday Inn, dar cine era Marco Polo? Nimeni altul decât Bonetti al nostru, gătit ca marele călător italian.

Caravana și-a continuat drumul printre mese, l-a lăsat pe Marco Polo la un capăt al piscinei, iar apoi și-a făcut ieșirea triumfală. La celălalt capăt al bazinului se aflau 25 de fecioare la ananghie, toate strigându-l pe Marco Polo să vină să le salveze. La început nu era prea hotărât, dar, când ele și-au aruncat robele lungi pentru a dezvălui cele mai sexy și minuscule costume de baie care au fost văzute vreodată în Tibet – produse de firma Catalina și aduse direct din SUA –, și-a schimbat părerea. Și-a aruncat pălăria în mulțime, și-a rupt haina, a luat placa de surf Lhasa Surf Club și a plonjat în piscină. Dădea disperat din mâini în direcția fetelor când pe la jumătatea drumului a alunecat de pe placă în apă. Mulțimea fremăta în timp ce Marco Polo era tot sub apă. Privitorii nu știau că aceasta e o scamatorie pregătită cu grijă de Barba, și, fix la țanc, domnul

Pepino a venit în fugă printre oameni cu colacul de salvare, țipând: „*Mamma mia*, Bonetti! Bonetti!"

Când Marco Polo a revenit la suprafață, Pepino a aruncat colacul către el și l-a lovit în frunte, trimițându-l din nou sub apă. Mulțimea, care își dăduse seama că totul nu e decât o joacă, a început să râdă. Aceia dintre noi care știam că nu e nici o scenă în care Bonetti să fie lăsat inconștient din cauza colacului ne-am apropiat de piscină, gata să intervenim. Din fericire, Bonetti a apărut și a continuat să înoate, deși cu greu, către fete.

Când a ieșit din piscină, fecioarele tibetane s-au răspândit în jurul bazinului, lăsând în urma lor panglici care să fie tăiate de VIP-uri la ceremonia de inaugurare. Atunci publicul a aplaudat frenetic. Domnul Tse Wang Si Da de la Compania pentru Turism din Tibet a fost emoționat până la lacrimi, declarând că e o zi mare pentru poporul tibetan.

— E mai frumos decât la deschiderea Jocurilor Olimpice! a strigat un VIP chinez încântat.

După ce toți s-au întors la locurile lor și după ce panglicile au fost tăiate, iar discursurile inevitabile s-au încheiat, oamenii au început să guste din mâncarea italienească pregătită de super bucătarul-șef italian. Spre surprinderea noastră, era chiar comestibilă și a fost o schimbare bine-venită față de carnea din conservă și varză. Pe la sfârșitul mesei, câțiva ingineri din echipa lui Derek au venit la piscină. Flăcăii aceștia munciseră din greu vreme de câteva luni și fuseseră cuprinși de euforia evenimentului. Au declarat că vor fi primii care să încerce noua piscină, s-au dezbrăcat imediat în costumele de baie și s-au aruncat în piscină. Din păcate, unuia dintre ei i s-a pus un cârcel de cum a ajuns în apa rece și era clar că are probleme. S-a panicat, dând ca un apucat din mâini și înghițind multă apă. Bonetti tocmai se întorsese la mese, încălzit după un duș fierbinte și îmbrăcat în frac. El a fost primul care și-a dat seama ce se întâmplă și, fără să ezite, a fugit la piscină și s-a aruncat după

el. A reușit să-l calmeze și l-a târât până la margine, de unde l-am ridicat eu.

Acest incident ar fi putut avea urmări serioase, dar imaginea lui Bonetti ud leoarcă în fracul său a făcut mulțimea să se prăpădească de râs. Când și-au dat seama ce se petrecuse cu adevărat, l-au aplaudat frenetic pe Bonetti. „Acest Marco Polo e un erou adevărat", au spus doi băieței care priviseră totul fascinați.

Seara a fost încununată de parada italiană de modă, care a produs senzație în presa italiană. În loc sa desacralizeze lăcașurile religioase, parada a avut loc la piscină, așa cum fusese stabilit. Cele mai noi creații din lână din colecția unui designer italian necunoscut au fost prezentate de manechinele italiene înfumurate, împreună cu patru dintre candidatele la Miss Tibet. Seara s-a terminat brusc când din cer a început să toarne cu găleata, iar vântul puternic a luat pe sus obiectele mai ușoare, aruncându-le în apă. Demnitarii au fugit la adăpost și am avut noroc să scăpăm de temutele partide cu Mao Tai.

A doua zi, Barba mi-a spus că unii dintre amicii săi italieni doresc să ne facă lui Conny și mie o „propunere interesantă". S-a dovedit a fi o ofertă de muncă: stablirea unui birou de marketing specializat în ceea ce italienii au descris a fi „țări lovite de soartă". Biroul ar avea sediul în Toscana, iar primele contracte urmau să se desfășoare în Kârgâzstan, Vietnam și Cuba.

În momentul în care a venit oferta asta eu îmi prelungisem contractul de trei ori și trecusem prin cinci discursuri de Ziua Națională. Mă simțeam privilegiat pentru a fi stat în Lhasa în acea perioadă de schimbări profunde. Îmi părea rău că nu-mi plăceau deloc aceste schimbări – expansiunea urbană, noua arhitectură din ciment, amenințarea mlaștinilor din Lhasa și a lacului Yamdrok. Legea marțială era când instaurată, când anulată. Directorul general tibetan de la hotelul Tibet fugise cu toți banii hotelului în Occident. Jacob fusese prins făcând pe proxenetul în noile cluburi de noapte din Lhasa și ghidul

nostru favorit, Renchen, care câștigase renumitul premiu „Ghidul anului", fusese arestat deoarece spusese cam multe despre situația din Tibet. A fost acuzat de „furtul secretelor de stat" – un delict care aduce cu sine pedeapsa cu moartea. Într-adevăr, era timpul să plecăm.

Conny și cu mine am acceptat oferta și am început să ne pregătim plecarea. În Lhasa nu existau companii care să transporte marfă și nici nu aveam vreo modalitate de a trimite bunurile strânse acasă. Tashi a venit cu o soluție.

— Poșta, domnu' Alec.

— Tashi, poșta nu a putut face față nici campaniei noastre cu plicuri, cum o să ne trimită covoarele, hainele, aparatele foto și tot bagajul ăsta în Europa? am întrebat.

Dar Tashi avea dreptate. Oficiul poștal, deși nu era capabil să rezolve sarcinile cele mai simple, accepta bucuros „poșta de teren" de orice dimensiune și în orice cantitate. Nu trebuia decât să ne împachetăm bagajele în saci, să le ducem la poștă pentru a fi inspectate de ofițerii vamali, să coasem sacii și apoi în șase săptămâni aveau să fie livrate familiilor noastre. Prețul era modic. Nu credeam că o să funcționeze, dar, neavând altă variantă, l-am rugat pe Dorje să ne ducă pentru ultima dată la poștă, cu 21 de saci îngrămădiți în portbagajul jeepului. Nu ne așteptaserăm la așa o reacție. Ofițerul vamal era un chinez în uniformă care nu zâmbea niciodată – întotdeauna un semn rău. Ne-a cerut să golim conținutul fiecărui sac. Hainele noastre atent împăturite au fost scoase și întinse pe podeaua împuțită, atrăgând un număr mare de gură-cască tibetani. Ei au început să caute prin obiecte, uitându-se curioși la ce le „trebuie" occidentalilor. Ofițerul vamal i-a dat la o parte și a examinat în detaliu fiecare obiect ce ar fi putut data dinainte de 1959.

— Antichitate, a spus el, arătând spre o vază veche pe care Conny o luase din Barkhor.

Nu am putut lua vaza, dar altfel ni s-a dat voie să ne băgăm hainele acum murdare și bunurile în saci și ne-am petrecut întreaga după-amiază cosându-i la loc. Ne-am luat rămas-bun de la bagaje și ne-am întors la hotel.

Barba și Bonetti se hotărâseră să părăsească Lhasa în același timp cu noi și a urmat o serie de petreceri de rămas-bun. Mao Ru Bai, viceguvernatorul Tibetului, a ținut discursul la banchetul oficial. Jig Me a tradus pentru el:

— Directorii străini găsesc multe lucruri atractive în Tibet. Domnul Barba și-a definitivat studiile în religie. Bonetti ne-a descoperit ingeniozitatea. Dar domnul Alec este cel mai norocos dintre toți, pentru că – a râs Jig Me, uitându-se înspre mine – domnul Alec a găsit-o pe domnișoara Conny!

Și eu care fusesem atât de prost să cred că ținusem totul secret. Trebuia să ascult de vorbele vicepreședintelui de la Holiday Inn Hong Kong – ei chiar află atunci când faci vreo mișcare.

După petrecere, Tashi m-a rugat să-l ajut cu ceva. Voia să-și viziteze unchiul din America, dar avea probleme cu primirea vizei. M-a întrebat dacă nu puteam să discut cu cei de la consulatul din Chengdu în drumul meu către China. Firește că i-am promis că încerc să-l ajut.

Tibetul lasă o impresie greu de uitat celor care îl vizitează, iar mie îmi era greu să-mi iau la revedere. Nu-mi pot închipui cum se simt tibetanii care pleacă în exil, știind că atunci când au trecut granița și au privit înapoi pentru ultima dată nu se vor mai putea întoarce decât în momentul eliberării Tibetului.

Pe de altă parte, domnul Li din Chengdu era foarte recunoscător că nu fusese chemat în Lhasa. Ca întotdeauna, ajutorul său a fost inestimabil și, pentru a ne ajuta cu bagajul în exces, a strecurat câteva valize pe lângă detectorul de metale și le-a pus direct pe banda de încărcare.

— *Guangxi*, ne-a șoptit el, bătându-se ușor cu degetul pe nas. Să nu-ți uiți niciodată pilele.

I-am mulţumit şi ne-am îmbarcat pentru ultimul nostru zbor cu CAAC.

— Era şi o persoană cu numele Alec Le Sueur pe lista de pasageri? a întrebat mama mea la telefon pe cineva de la Ambasada Britanică din Beijing. Nu vi s-au dat detalii? Doar a fost la ştiri. Un avion CAAC s-a prăbuşit în dimineaţa aceasta în China de Sud, iar pasagerii şi membrii echipajului au murit.

Epilog

În timp ce Conny și cu mine stăteam cu Barba într-un birou din sediul principal militar cubanez din Havana, înconjurați de fotografii cu oameni scunzi în uniforme de camuflaj, cu puști mari, bărbi lungi și șiruri de păsări moarte, mi-am dat seama că ideea lui Barba de a deschide o rezervație naturală pentru turism în Cuba e diferită de a mea.

— Nu crezi că e o mare oportunitate? a spus el. Le putem vinde excursii de vânătoare italienilor, Alec, o să le placă la nebunie!

Încă îmi reveneam din șocul provocat de aflarea veștii că Barba s-a angajat la aceeași companie și că vom lucra din nou împreună – ceva ce-mi jurasem că n-o să se mai întâmple. Nu existau dubii: Conny și cu mine trebuia să părăsim această organizație. Nu a fost o despărțire prea frumoasă, dar Barba m-a sunat din senin un an mai târziu ca să mă întrebe dacă nu vreau să lucrez din nou cu el, la un proiect de marketing; de data asta era vorba de șase luni în Maroc.

— O să fie ca în zilele bune, mi-a promis el. O să ne distrăm!

Mi-a părut bine că am vorbit cu el și că ne-am despărțit în termeni buni, căci două zile mai târziu Barba a decedat din cauza unui cheag de sânge pe creier. Sper doar că a murit în timpul unui „număr de-al său". După cum a spus chiar el, nu era omul care să îmbătrânească.

Situația din Tibet nu s-a îmbunătățit de când am plecat, în 1992. Tashi a primit viza până la urmă, dar nu s-a mai folosit

de biletul de întoarcere, și ultima dată a fost văzut într-o fotografie de la marșul „Eliberați Tibetul" din Washington, arborând steagul de independență tibetan. Steagul este de multă vreme interzis în Tibet de către chinezi, dar în ultimii ani autoritățile s-au înrăit împotriva lui Dalai Lama și au interzis prin lege posesia de fotografii cu acesta. Nimic nu poate fi mai jignitor pentru tibetani. O veste bună este că, după multe presiuni din partea Amnesty International, ale altor organizații pentru drepturile omului și ale altor persoane, „Ghidul anului" de la Holiday Inn, Renchen, a fost până la urmă eliberat.

La patru ani după ce Conny și cu mine ne-am căsătorit în Belgia – și chiar a avut dreptate domnul Mao Ru Bai că sunt cel mai norocos om din Lhasa –, Jig Me a organizat o petrecere grandioasă la hotel. Era ziua mult așteptată de el – contractul pe zece ani cu Holiday Inn se încheiase, iar Tabăra A luase decizia să nu-l reînnoiască. În sfârșit, era liber să conducă hotelul așa cum voia el. Logoul cunoscut cu Holiday Inn a fost dat jos și a apărut altul cu „Hotel Lhasa". Holiday Inn Lhasa a fost uitat.

Am dat de Jig Me zilele trecute la marele târg de turism din Berlin. Jig Me auzise că am scris o carte și spera că nu se reflectă negativ asupra hotelului. Hmmm... Nu știu ce să zic. Este adevărat că descrierea de pe coperta ediției în limba engleză ca fiind „un hotel extrem de dezorganizat, infestat de șobolani" poate da această impresie. Dar, după ce citești cartea, am încredere că îți formezi o privire de ansamblu asupra situației. Cu economiile făcute pentru că nu mai are angajați străini și nu mai plătește taxe pentru salariile lor mari, Jig Me a investit în hotel și acum îmi spune că vrea să obțină cinci stele. Asta chiar e ceva nou. Piscina lui Barba e încă prezentă – plină cu apă, dar fără oameni.

Pe perioada șederii mele, nu mi-am propus să vorbesc despre situația politică sau religioasă. Există mulți oameni care cunosc mult mai bine subiectul și s-au scris nenumărate cărți despre

asta. Scopul meu a fost acela de a prezenta viața din „cel mai neobișnuit hotel Holiday Inn din lume" și sper că am adus puțină înțelegere și puțin umor unei teme despre care se scrie de obicei pe un ton atât de deprimant. Sper ca după ce citești cartea asta să vrei să vizitezi Tibetul. Și, când o vei face, privește cu luare aminte la hotelul Lhasa – îl vei recunoaște după reclama de afară, pe care scrie „Fostul Holiday Inn". Dacă nu ești deja cazat acolo, du-te măcar în vizită, ca să mănânci un burger uriaș de iac la Hard Yak Cafe, și te rog să le transmiți angajaților salutări de la domnul Alec și domnișoara Conny. Spune-le că ne gândim des la ei. Dacă stai acolo în camera 3 101, verifică dacă am adunat toate bucățile de oase din spatele suportului pentru bagaje și, dacă mergi la Shigatse (dacă ți-ai învățat lecția din capitolul 12), acum știi ce cameră să eviți.

Alec Le Sueur

Cuprins

1. Tu chiar *vrei* să lucrezi în Lhasa?! 7
2. Aterizarea în Tibet 32
3. Impactul cu sistemul 53
4. Ştirbirea prestigiului 71
5. Melancolia de după banchet 92
6. O zi liberă printre vulturi 113
7. De la misionari la Mao Zedong 134
8. Eşecul concursului Miss Tibet 156
9. Cursa pentru demisie 176
10. Arest la domiciliu 199
11. Se apropie sezonul de vârf 218
12. Mai multe rezervări decât camere disponibile 241
13. S-a mai dus încă unul 263

Epilog 291